Riksdagens protokoll 1990/91:43

Tisdagen den 11 december

Kl. 9.00–19.47
20.30–22.58

Protokoll 1990/91:43

Sverige och den västeuropeiska integrationen

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 5 december.

2 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1990/91:66 till konstitutionsutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1990/91:KU18
Finansutskottets betänkande 1990/91:FiU8
Skatteutskottets betänkanden 1990/91:SkU6 och SkU7
Socialutskottets betänkande 1990/91:SoU5
Kulturutskottets betänkande 1990/91:KrU9
Utbildningsutskottets betänkande 1990/91:UbU4
Näringsutskottets betänkanden 1990/91:NU15 och NU16
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1990/91:AU15

4 § Sverige och den västeuropeiska integrationen

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1990/91:UU8 Sverige och den västeuropeiska integrationen.

Talmannen meddelade att statsrådet Anita Gradin (s) i samband med be- 1

Sverige och den västeuropeiska integrationen

handlingen av detta ärende skulle besvara interpellation 1990/91:67 av Gudrun Schyman (v) om Sverige, EG och den sociala tryggheten.

Anf. 1 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Äntligen börjar Sverige närma sig den europeiska verkligheten. Regeringens uttalande i sitt krispaket av den 26 oktober att det ligger i Sveriges nationella intresse att ansöka om medlemskap i den Europeiska gemenskapen har, tillsammans med motioner väckta i januari, lett fram till det betänkande från utrikesutskottet som vi har att behandla här i dag. Där har de Europapositiva partierna, moderaterna och folkpartiet, kunnat förena sig med de hitintills Europanegativa partierna, socialdemokraterna och centern, i ett i huvudsak gemensamt utlåtande. Detta ger regeringen mandat, att efter samråd i utrikesnämnden, lämna in en svensk medlemskapsansökan till Bryssel.

Vi moderater har tillsammans med folkpartiet velat ha ett klart ställningstagande av riksdagen till förmån för en ansökan om medlemskap under 1991. Socialdemokraterna och centern nöjer sig med en sannolikhetsbedömning. I denna fråga får vi således fortsätta att driva på, vilket markeras i reservation nr 5 i utrikesutskottets betänkande UU8, till vilken jag nu yrkar bifall. Jag vill gärna samtidigt konstatera att betänkandet på avgörande punkter innebär ett glädjande genombrott för de ståndpunkter som vi moderater sedan länge företrätt i Europapolitiken. Det är också positivt att vi har fått gehör för vårt krav på en parlamentarisk arbetsgrupp för att börja förbereda ett medlemskap.

Utrikesutskottet konstaterar de nya förutsättningarna för svensk Europapolitik som frigörelsen i Central- och Östeuropa och avvecklingen av det kalla kriget har skapat. Utskottet beskriver arbetet på att bygga en ny europeisk säkerhetsordning inom ESKs ram och inriktningen på förberedelserna inför EGs båda regeringskonferenser nu i december. Utskottets bedömning är att ett svenskt medlemskap i EG bör kunna förenas med de krav som även fortsättningsvis måste ställas på neutralitetspolitikens utformning.

Av stor betydelse är också utskottets konstaterande att EG och dess medlemsländer kommer att spela en central roll i den fortsatta utvecklingen av europeiskt samarbete. Det är just denna EGs centrala roll för det europeiska freds- och välfärdsbygget som vi moderater under så många år sökt framhäva. Det är, som utskottet också säger, endast som medlem som Sverige fullt ut kan få deltaga i och få inflytande på den Europeiska gemenskapens samarbete. Endast som medlemmar får vi svenskar rösträtt i det nya Europa och får vara med och påverka den europeiska utveckling som vi kommer att vara intimt beroende av, antingen vi vill det eller inte.

Sverige måste nu på allvar börja skaffa sig en genomtänkt och framåtsyftande Europapolitik. Sverige måste färdas till Bryssel med något mer än tiggarränseln i bagaget. Svensk Europapolitik får inte bara handla om hur vi skall komma i åtnjutande av den gemensamma marknadens fördelar och därmed bryta vår industriella stagnation. Vi måste börja se Sverige som en europeisk nation bland andra med styrkedrag och svagheter. Vi måste börja känna att vi tillhör den europeiska familjen med ett ansvar också för den europeiska utvecklingen, både den politiska och den ekonomiska.

Vi moderater vill arbeta för en Europapolitik med bl.a. följande innehåll.

Sverige bör verka för ett öppet EG baserat på frihandelns principer. Att det behövs visar de just strandade GATT-förhandlingarna.

Vi bör verka för ett EG som kraftfullt stöder Centraleuropas demokratiska och ekonomiska utveckling. Allting tyder på att EG kommer att få ett mycket stort ansvar för att hjälpa Centraleuropa under kommande år.

Vi bör arbeta för att begrepp som "medborgarnas" och "regionernas" Europa fylls med reellt innehåll och att principen om subsidiaritet – eller kanske bättre på svenska, närhet – blir styrande.

Vi vill medverka till ett Europa där medborgarna ges större rörelsefrihet och livsmöjligheter och där den kulturella och nationella mångfalden bevaras och vidareutvecklas.

Herr talman! Med tanke på den trettioåriga vacklan som präglat svensk Europapolitik är höstens politiska omsvängning i riktning mot ett svenskt EG-medlemskap historiskt och för nationen utomordentligt glädjande.

Det är senkommet. Socialdemokratins mångåriga motstånd, senast manifesterat i utrikesministerns inlägg i riksdagens Europadebatt den 10 oktober, har redan åstadkommit stor skada. Storföretagens investeringar har i accelererande takt sökt sig till länder inom EG. Detta har varit ett rationellt beteende ur företagens synvinkel, men det har samtidigt inneburit en försvagning av nationen Sveriges industriella växtkraft. Viktigt att komma ihåg i detta sammanhang är att Sverige inte bara går miste om de stora företagens expansion. Sveriges mindre och medelstora företag är i betydande utsträckning underleverantörer till de stora företagen och riskerar således att mista en del av sin marknad när de stora företagen flyttar ut.

Det är således på många sätt följdriktigt att socialdemokratins omsvängning i EG-frågan annonseras i ett ekonomiskt krispaket. Det är Sveriges trängda ekonomiska läge som övertygar socialdemokraterna om nödvändigheten av ett EG-medlemskap, inte någon nygrundad Europaentusiasm. Eller finns det kanske en sådan?

Riksdagens EG-beslut i dag eller i morgon kan bli historiskt om det följs upp kraftfullt av sittande och kommande regeringar. Ett stort arbete förestår nu att förbereda medlemskapsansökan och kommande förhandlingar. En grund är lagd i alla de ämbetsmanna- och expertgrupper som sysslar med de haltande EES-förhandlingarna – förhandlingarna mellan EFTA och EG –, men viktiga områden av svenskt närings- och samhällsliv befinner sig helt utanför dessa förhandlingar eller är endast perifert berörda, hit hör t.ex. jordbrukspolitiken. Sverige måste skaffa sig en genomtänkt förhandlingsposition som tillvaratar svenska intressen samtidigt som den gör oss till ett tillräckligt attraktivt kandidatland. En parlamentarisk delegation bör få möjlighet att delta i detta arbete.

Herr talman! Skall vi bli medlem av EG och få göra vår röst hörd i de europeiska rådslagen måste vi också vara beredda att dela övriga européers vision om ett fredligt och välmående Europa baserat på demokrati och marknadsekonomi. Ju öppnare vi gör oss för det europeiska tänkandet, desto bättre kommer vi att kunna utnyttja de europeiska möjligheterna och desto mera kommer vi att ha att bidra med.

Sverige behöver inte rädas EG. Vi är duktiga på många områden, vi har

något att bidra med. Vi kommer att kunna göra vår röst hörd i den europeiska gemenskapen bara vi vill.

I detta anförande instämde Gullan Lindblad (m).

Anf. 2 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Behovet av något att tro på, att vilja kämpa för, var stort i det av kriget härjade och sargade Europa. Visst hade demokratin segrat i väst och fascismens värsta slödder sopats väck, men i öst styrde Stalin, och i de länder som Röda armén befriat var friheten snabbt förgången.

I de stora krigens Europa kom sällan en vädjan om kamp för fosterlandet att klinga ohörd. Kanske var varken soldater eller civila helt begeistrade över kejsare och tsar, över führer och generalissimus, men sin nation ville de inte svika. Nu hade de erfarit till vilka avgrunder nationell självförhävdelse kunde föra och hur många, skyldiga som oskyldiga, den störtat i fördärvet.

Det var uppenbart att det Europa nu behövde inte var en nyuppväckt nationalism, utan mer av internationalism.

I efterkrigstidens Europa fanns det många som i den marxistiska internationalen såg en väg till ett bättre samhälle. I Frankrike, Grekland och Italien vann också kommunistiska partier stora framgångar. Tyskland var krossat och delat, och vad som skulle komma att spira ur dess ruiner var alltjämt ovisst. I Spanien och Portugal härskade Franco och Salazar. För demokrater med tilltro till individen och den fria marknaden kunde bilden varit bättre.

Det var i detta Europa som idén om ett enat Europa växte fram. Att ena forna fiender kring fredlig samverkan genom att ersätta nationellt suveränitetstänkande med överstatligt beslutsfattande blev Europatankens bärande element.

Främst var det bland liberaler, kristdemokrater och socialdemokrater i länder där krigen gått fram som Europatanken slog rot. I stater som klarat sig något så när oskadda genom krigen var det vanligare att man dömde ut idén om ett enat Europa som alltför fantastiskt och himlastormande.

Först när idén tog form i fördrag om kol och stål och om en gemensam marknad kom hjulen i rörelse. Sen, herr talman, har Europavagnen rullat, om också i varierande fart och med en del omskakande tvärbromsningar och rivstarter. Men framåt har det gått, och efter hand har också allt fler hoppat på vagnen.

Nu är det Sveriges tur! På förslag av utrikesutskottet kan riksdagen i dag väntas ge regeringen fullmakt att ansöka om svenskt medlemskap i den Europeiska gemenskapen. Självfallet är detta en glädjedag, inte minst för dem som sedan länge, kanske redan från tidig ungdom, varit varma anhängare av idén om ett integrerat, demokratiskt Europa – en Gemenskap som också skall omfatta de nya demokraterierna i Central- och Östeuropa, ett Europa för fred, för öppna marknader, för miljö, utveckling och social rättvisa.

Alldeles särskilt glädjande är det att Europatanken är så starkt förankrad hos svensk ungdom. Många unga har tågluffat i Europa. De har upplevt samhörigheten med andra europeiska ungdomar och känt att de delat livssyn och kultur med dem. Svenska ungdomar känner sig ha rätt till hemort i Europa,

att ha samma möjligheter att studera och arbeta där som deras jämnåriga i Danmark, Holland, Spanien och andra EG-länder. Därför är det heller inte märkvärdigt att det – för att ta exempel från mitt eget parti, folkpartiet liberalerna – blev så att det var Folkpartiets ungdomsförbund och Liberala studentförbundet som aktualiserade kravet på svenskt medlemskap i den Europeiska gemenskapen.

En självklar fråga att ställa är om dagens EG lever upp till den idealbild jag nyss tecknat. Så är det naturligtvis inte i alla avseenden.

För mig är det uppenbart att EG varit mycket framgångsrikt när det gällt att brygga över den mångsekelgamla fiendeskapen mellan Frankrike och Tyskland. Den frihet för individen och det välstånd EG varit med om att skapa i väst tände också ett hopp och gav inspiration åt dem som i öst fick murar och diktatorer att falla. Nu leder EG insatserna för att hjälpa Europas nya demokratier att räta upp sina plandrabbade ekonomier och förödda miljöer.

Men EG står också för en protektionism på jordbrukssidan som starkt bidragit till att det ännu inte blivit något genombrott i förhandlingarna i GATT och för en, i mina ögon, alltför restriktiv invandrarsyn.

Däremot går det knappast att skylla de ekonomiska och sociala skillnader som råder mellan olika medlemsländer på EG. Dessa skillnader har historisk bakgrund och hade utvecklats långt innan Gemenskapen tillkom. Genom att bryta ner hindren mot fri rörlighet för människor, varor, tjänster och kapital och genom en aktiv regionalpolitik bidrar EG, tvärtom, till att minska dessa skillnader. Och även om vi ibland med rätta uppfattar EGs minikrav för bättre miljö som alltför minimala är det inget som talar för att miljöförhållandena i Europa skulle ha varit bättre om EG inte funnits.

Rolf Edbergs bok om européernas historia alltifrån antikens gryningsljus har titeln – – – och de seglade ständigt. Viljan att utforska och förändra, att vara i ständig rörelse mot något nytt och okänt är, enligt Edberg, ett europeiskt drag.

Alla i denna kammare delar uppenbarligen inte Edbergs synsätt. De tycks tro att en så utpräglad europeisk produkt som EG skall bli färdig någon gång, så att vi kan veta precis vad det är, och så att vi då med säkerhet kan avgöra om vi i Sverige har mest att vinna eller förlora på att bli medlemmar. Detta är, ärade kammarledamöter, ett fullständigt orealistiskt synsätt!

Den Europeiska gemenskapen har genomgått flera olika stadier. Den kommer att fortsätta att förändras. Så t.ex. inleder EG denna månad två regeringskonferenser, en om den monetära och en om den politiska unionen.

Det finns de i Sverige som tycks hoppas att ganska litet skall komma ut ur dessa konferenser, dvs. att inga steg skall tas som kunde göra det svårare för oss att komma med i EG.

Vad resultatet av konferenserna blir vet vi inte. Kanske kommer man bara ett tuppfjät. Men det kan också skrivas nya viktiga kapitel i Europas historia. Det enda vi med säkerhet vet är att Sverige, som icke medlem, inte får delta i konferenserna.

Söker vi medlemskap i EG – det bör vi göra redan inom ett år – bör därför det främsta skälet vara, att vi i Sverige vill kunna påverka en utveckling

som – vare sig vi kommer med i EG eller förblir utanför – får genomgripande betydelse också för oss.

Herr talman! Det vore däremot fel av oss och orätt mot de andra länderna om vi sökte medlemskap i EG för att inom Gemenskapen bli en bromskloss mot fortsatt utveckling mot ett enat Europa. Jag är säker på att majoriteten här i kammaren inte heller tänker sig att Sverige skall fungera på det sättet i EG.

Visst vill vi bli medlemmar för att på så sätt få större möjligheter att påverka utvecklingen i Europa och bättre kunna ta till vara egna intressen, men långt ifrån bara av det skälet. Vi vill vara med också bl.a.

för att våra insatser tillsammans med de andra medlemsländernas skall komma till bättre nytta inom hela Gemenskapen,

för att bidra till EGs strävanden att lösa konflikter också i andra delar av världen,

för att genom EG initiera åtgärder för att rädda den globala miljön, och

för att genom handel, industriell samverkan och bistånd lyfta levnadsförhållandena såväl i Östeuropa som i de ännu fattigare länderna.

Vi vill vara med i EG därför att vi vill både detta och mycket därtill. Vår strävan som medlem bör därför vara att aktivt bygga ut området för samverkan och integration inom en Gemenskap öppen för alla demokratiska länder i Europa.

För det är inom ett integrerat Europa med gemensamma myndigheter och parlament och gemensamt beslutfattande som Sverige och svenska medborgare har störst förutsättningar till insatser och påverkan på besluten. Inte minst har vi anledning att utgå från att de nordiska länderna inom EG tillsammans kunde komma att spela en viktig och konstruktiv roll för utvecklingen inom Gemenskapen och genom denna också i andra delar av världen.

Herr talman! Det är rösträtt vi vill ha, rösträtt för Sverige och svenskarna i gemenskapens och medborgarnas Europa!

Herr talman! Jag yrkar bifall till svensk ansökan om medlemskap i den Europeiska gemenskapen och till reservation nr 5 där folkpartiet liberalerna och moderaterna begär att denna ansökan skall inlämnas redan inom ett år, samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 3 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det år som ligger bakom oss har i sanning varit ett dramatiskt år i Europas historia. När vi förra året närmade oss vår julavslutning befann sig de östeuropeiska länderna mitt uppe i sin frigörelseprocess. De hemska nätterna i Bukarest låg då fortfarande framför oss. Sedan dess har tragiska händelser inträffat, men ännu mycket fler glädjande. Vi kan se fram mot ett Europa präglat av fred, samarbete och demokrati.

Integrationsprocessen i Västeuropa är en lika betydelsefull utvecklingsprocess, som också den på ett grundläggande sätt ändrar förutsättningarna för Europas utveckling. Självfallet måste också den dramatiska händelseutvecklingen och de stora omvälvningar som vi ser i vår världsdel nödvändiggöra ett nytänkande i svensk Europapolitik. Det är givet att en av de stora utmaningar som vi står inför är att finna den roll Sverige skall spela i det

nya Europa som växer fram inför våra ögon. Detta är självfallet en viktig bakgrund till den debatt som vi skall föra i dag.

Det sätt på vilket regeringen aktualiserade den stora frågan om svenskt medlemskap i EG var därför litet trist. Regeringen förde som en fotnot i ett ekonomiskt krispaket fram förslaget att Sveriges riksdag skulle göra ett positivt ställningstagande till förmån för ett svenskt EG-medlemskap. Att göra frågan om ett EG-medlemskap till ett sätt att försöka hejda ett valutautflöde och till ett sätt att försöka ta död på spekulationer om en svensk devalvering är inte ett särskilt värdigt sätt att ta upp en av de mest historiskt betydelsefulla frågor som vi har att hantera under detta år och de kommande åren.

Det hela blev naturligtvis inte bättre av att regeringen uppenbarligen hade försummat att koordinera sitt handlande med övriga EFTA-länder och t.o.m. försummat att samordna sig med de övriga nordiska länderna, vilket ju är en sedan länge etablerad och viktig tradition i vårt område. Detta är en beklaglig hantering, och Sverige har fått kritik från andra länder för detta, en kritik som jag tyvärr måste erkänna är berättigad. Det är inget tvivel om att regeringens sätt att något brådstörtat aktualisera denna fråga har ställt till med svårigheter i EES-förhandlingarna, svårigheter som vi i Sverige drabbas av men som också våra kamrater i EFTA-kretsen drabbas av.

Men, herr talman, nu är tyvärr redan denna skada skedd, och frågan har ställts till Sveriges riksdag om vår inställning till en svensk medlemsansökan. Den frågan kräver trots allt ett svar. Vi i centerpartiet har givit det svaret att vi ser positivt på ett svenskt EG-medlemskap, och vi är beredda att aktivt pröva förutsättningarna för ett sådant medlemskap genom att en medlemsansökan lämnas in. Att vi nu kommit till detta ställningstagande har inte att göra med graden av Europapositivism. När Margaretha af Ugglas här i talarstolen för en stund sedan delade in partierna i Europapositiva och hittills Europanegativa visade detta på en begränsning i Europasynen som jag anser är anmärkningsvärd. Europa är naturligtvis inte bara EG, och EG-medlemskap är naturligtvis inte det enda sättet att främja ett Europasamarbete. Detta har i varje fall Carl Bildt klargjort att han inser, och det vore bra om även Margaretha af Ugglas kunde få den litet vidare Europasyn som verkligen behövs.

Det som har påverkat vårt ställningstagande är naturligtvis den föränderlighet som vi ser i Europas utveckling och den betydelse som den har för Sveriges roll. Vi vet ju alla att det är vår neutralitetspolitik som tidigare har varit ett avgörande hinder för svenskt medlemskap. Jag tror att det som har påverkat olika partiers ställningstaganden i denna fråga snarast är det allvar med vilket man har sett på neutralitetpolitikens betydelse.

I en situation där Europa var delat, och där EG-länderna i praktiken var identiska med den ena halvan i detta delade Europa – en part i Europas konflikt – var det naturligtvis omöjligt att tänka sig att ingå i denna gemenskap och samtidigt göra anspråk på en trovärdig neutralitet i den konflikten. Denna situation har i praktiken rått ända fram till i år.

Nu är Europas säkerhetspolitiska läge ett annat. Det kalla kriget är avslutat, och Europas tudelning är på väg att upphöra. Warszawapakten har i praktiken brutit samman som militär allians. Man bygger upp gemensamma europeiska säkerhetslösningar, och alla samarbetar med alla. Sovjetunionen

och EG sluter överenskommelser om utrikespolitiskt samarbete. Detta är en helt ny situation.

Möjligheten att delta i EG-samarbetet som medlem och ändå behålla den utrikes- och säkerhetspolitiska obundenhet, som är en förutsättning för en trovärdig neutralitetspolitik har förbättrats på ett radikalt sätt. Detta konstateras i utrikesutskottets betänkande och har varit avgörande för att vi nu kan tänka oss ett svenskt medlemskap i EG.

Vi medverkar nu till att regeringen får en fullmakt att lämna in en medlemsansökan, men det sker naturligtvis inte villkorslöst.

Vi slår för det första fast att ett medlemskap med bibehållen neutralitetspolitik är eftersträvansvärt. Det här innebär naturligtvis att förutsättningarna ändras om EG-samarbetet skulle utvecklas i riktning mot ett bindande, förpliktigande utrikespolitiskt samarbete, om vi skulle tvingas in i utrikespolitiska positioner och ställningstaganden mot vår vilja, eller om EG-samarbetet skulle utvecklas mot ett militärt samarbete.

För det andra har vi slagit fast – och också fått utrikesutskottets stöd för – att vi måste avvakta resultatet av förhandlingarna mellan EG- och EFTA-staterna, EES-förhandlingarna, som ändå är alternativet till ett medlemskap. Vi bör också väga in resultaten av EGs båda regeringskonferenser om en politisk resp. monetär union. Om man skall söka medlemskap i en förening är det naturligt att ta reda på hur föreningen ser ut och hur den verkar innan man söker medlemskap. Vi kan notera att den uppfattningen delas av utrikesutskottets majoritet.

För det tredje har vi satt som villkor att regeringen skall återkomma till riksdagen när det gäller uppläggningen av de förhandlingar som skall föregå ett medlemskap så att riksdagen där får ett avgörande inflytande. Även på den punkten har vi fått stöd från utrikesutskottet, vilket vi noterar med tillfredsställelse.

När Sverige lämnar in en medlemsansökan, vilket mycket väl kan ske under nästa år om utvecklingen går åt rätt håll, är det början på en process som naturligtvis kommer att ta lång tid. En del befarar att riksdagens beslut i dag kommer att innebära att svenska folket inte får möjligheter att påverka utvecklingen, att riksdagens beslut så att säga kör över svenska folket, men så är naturligtvis inte fallet.

Det här är början på en process som kan leda till ett svenskt medlemskap tidigast i slutet av 1994 eller i början av 1995. Vi kommer att ha två allmänna val innan vi kommer så långt.

Vi tycker att det är viktigt att vi utnyttjar tiden till att noga analysera fördelar och nackdelar med ett EG-medlemskap och till att föra ut en massiv information till svenska folket. Alla måste få en chans att sätta sig in i vad ett EG-medlemskap och vad alternativen skulle innebära. Vi utesluter inte heller en folkomröstning, om det visar sig finnas många delade meningar i folkopinionen när det blir dags för ett definitivt ställningstagande. Det var vad som skedde i Danmark, där svaret blev ja, och i Norge, där svaret blev nej. En folkomröstning skall ske i ett skede då vi har ett färdigförhandlat förslag att ta ställning till. När vi skall ta ett så stort steg som ett EG-medlemskap skulle innebära är det viktigt att det stöds av en upplyst och en medve-

ten folkopinion. Det måste finnas en grundlig demokratisk förankring i ett beslut med den här stora räckvidden.

Herr talman! Det är vår förhoppning att debatten om våra relationer till EG nu skall gå in i ett något sakligare skede. Det får inte bara bli en primitiv ja- eller nej-debatt, som hittills varit fallet. Vi måste verkligen få en diskussion i Sverige som belyser alla de fördelar och alla de problem som kan vara förenade med ett EG-medlemskap. Jag noterar med tillfredsställelse att processen redan har börjat. Man kan redan nu se att vi får en mer nyanserad debatt om EG-medlemskapets innebörd. Det tycker jag är värdefullt. Vi i centerpartiet är beredda att aktivt bidra till detta. Det behövs som grund för ett sådant viktigt avgörande.

I betänkandet behandlar vi också en rad frågor som gäller EES-förhandlingarna. Centern har fogat några reservationer till betänkandet. Jag skall inte gå in på reservationerna i detalj. Deras innehåll framgår av texten i betänkandet. Jag vill bara konstatera att alla gäller krav på att vi skall hålla en hög profil när det gäller frågor som rör miljö och livskvalitet.

Jag vill yrka bifall till en av dessa reservationer, nr 14, som handlar om vikten av att vi inte exporterar kärnteknologi efter det att ett EES-avtal slutits.

Ett av syftena med våra reservationer är att vårt land måste bibehålla en hög ambitionsnivå på dessa områden, också när det aktivt skall delta i en Europaintegration. När det gäller framtida medlemskapsförhandlingar måste utgångspunkten vara att vår höga ambitionsnivå på det miljömässiga och det sociala området skall bibehållas och vidareutvecklas också i framtiden. Det tror jag är möjligt.

Det är också viktigt att vi diskuterar vad vi vill med Europas utveckling. Jag vill för vår del betona vikten av att vi arbetar för en vidare europeisk gemenskap, en alleuropeisk gemenskap, men samtidigt ett Europa som är öppet mot omvärlden. Ett Europa som för en politik präglad av solidaritet med de fattiga länderna i tredje världen. Ett Europa som sätter livskvalitetsvärden och sociala värden högt och ett Europa som sätter miljön, de ekologiska grundförutsättningarna, som utgångspunkt för sin utveckling. Det är vad vi anser vara eftersträvansvärt i arbetet för framtidens Europa.

Med undantag för den reservation jag redan har yrkat bifall till yrkar jag i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 4 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag tycker att det vore bra om vi kunde stöka undan uppdelningen i Europapositiva och Europanegativa partier redan från början. I flera av de debatter vi har haft här i riksdagen hade vi kunnat undvika den typen av diskussion.

Jag upplever mig tillhöra ett parti som så länge jag har varit i kontakt med det, sedan 50-talet, har haft ett samarbete med olika organisationer ut mot Europa. För min del började det med samarbetet med den brittiska rörelsen mot kärnvapen på 50-talet. Då hade vi en situation där det moderata partiet verkade för ett svenskt kärnvapen. Dess bättre har partiet lämnat den ståndpunkten.

Herr talman! Det känns för mig på sätt och vis vemodigt att delta i denna

debatt och de beslut som senare skall fattas. Jag hade inte trott att man så lättvindigt, ja t.o.m. nonchalant, skulle kunna öppna dörren för ett övergivande av Sveriges alliansfrihet. Det kan inte vara så att man genom att gå in i en allians eller upprätta ett alliansliknande samarbete samtidigt kan upprätthålla sin alliansfrihet. Det var ju alliansfriheten som skulle ge Sverige möjligheten att vara neutralt i krig.

Herr talman! Jag är alltså inte numera övertygad till hundra procent att de partier, främst socialdemokraterna och centern, som jag tidigare trott anser neutraliteten i krig vara en hörnsten i Sveriges säkerhetspolitik längre har denna syn. Att moderaterna och folkpartiet har lätt för att ge upp alliansfriheten är kanske inte så märkligt. Eller så har de tidigare försvararna av alliansfriheten kapitalt missuppfattat situationen i världen och tror, liksom Chamberlain gjorde för 50 år sedan, att det inte längre finns någon risk för krig. Eller så upplever man sig så pressad av svenskt och europeiskt storkapital att man måste dölja sin egen övertygelse och t.o.m. i princip öppna dörren för Sveriges framtida deltagande i krig.

Herr talman! Jag tror att vi kommer att få oerhört svårt att backa ur det beslut som kommer att fattas i dag eller i morgon. Pär Granstedt antydde en förhoppning om att det skulle vara möjligt om EG utvecklas i riktning mot en militär allians. Jag är rädd för att riksdagen kommer att få svårt att slå till bromsarna även om en majoritet av riksdagens ledamöter skulle ha den övertygelsen. Det vi sätter i gång är enligt min mening en irreversibel process, som leder till att ett medlemskap blir mer eller mindre oundvikligt. För vänsterpartiets del hade vi gärna väntat med det beslutet till 1993, då i realiteten en sådan medlemskapsansökan skulle kunna behandlas.

Enligt min mening måste en trovärdig neutralitetspolitik innebära inte bara en förpliktelse till militär opartiskhet. Även handel med strategiska varor som är viktiga för krigsindustrin måste kunna regleras i det land som vill vara neutralt vid militära konflikter. Det är uppenbart att om Sverige ansluter sig till Kol- och stålunionens stadga och till Euroatoms stadga, kommer Sverige inte att kunna bibehålla sin neutralitet i den meningen.

Utskottet för i sin torftiga och luddiga analys av Sveriges neutralitet ett resonemang som tycks innebära att Sveriges alliansfrihet haft betydelse bara när det gäller öst–väst-konfliktens konsekvenser för Europa. I den tid då internationalisering av ekonomi och politik verkligen rör hela världen väljer riksdagens utrikesutskott att sticka huvudet i sanden och bara diskutera de visserligen lovande och nya möjligheterna till bestående fred i Europa. Detta är bara en del av den skandalösa behandlingen som frågan om anslutning till EG har fått i denna parlamentariska församling.

En annan del av denna skandal är hemlighetsmakeriet och oviljan att diskutera konsekvenserna för landets alliansfrihet, säkerhetspolitik och försvarspolitik i de folkliga organisationerna. En tredje del är att vi som arbetar i utskottet och som hade en annan mening fick se majoritetens slutgiltiga förslag i de centrala frågorna först en timme före slutjusteringen av betänkandet.

T.o.m. på SAPs kongress helt nyligen passerade frågan om EG-medlemskap utan diskussion. I den malande propagandan för EG tycks inte längre

världen utanför Europa existera annat än i bisatser. Idylliserandet når oanade höjder.

En fjärde del i skandalen är att detta beslut pressas igenom riksdagen endast tre dagar före de två stora EG-konferenser som skall behandla dels frågan om en politisk union, dels frågan om en ekonomisk och monetär union.

Herr talman! De genomgripande politiska förändringarna i Östeuropa som vi välkomnar, Warszawapaktens sammanbrott och ESK-processens framgångar, leder givetvis till en nödvändig prövning av Sveriges neutralitetspolitik. Men vi menar att det inte leder till ett behov av dess upplösning.

Utskottet skriver på s. 21 i betänkandet: "Allteftersom en fungerande, alleuropeisk säkerhets- och samarbetsstruktur växer fram blir Sveriges möjligheter att utan förfång för neutralitetspolitiken delta i ett närmare samarbete av även utrikespolitisk och säkerhetspolitisk karaktär självfallet större än under tidigare perioder. Detta kan ske samtidigt som neutralitetspolitikens centrala syfte ligger fast, nämligen att genom ett konsekvent avstående från militär samverkan med andra stater framgångsrikt kunna hävda vår neutralitet i händelse av krig."

Utrikesministern sade helt nyligen i riksdagen att det handlar om att vara med och skapa ett system för gemensam säkerhet som omfattar alla länder och folk i vår världsdel. Om detta nya alliansliknande samarbete vi skall gå in i i framtiden kan komma i konflikt med eller hota andra länder i andra världsdelar analyseras inte och är inte föremål för någon som helst diskussion. Samtidigt ägnades ESK-mötet i Paris nyligen åt diskussioner om eventuella militära insatser mot Irak. Utrikesutskottet har inte fått någon impuls med anledning av denna anmärkningsvärda händelse.

Herr talman! I själva verket har de senaste 30 åren de s.k. öst–väst-konflikterna utspelats på andra ställen än i Europa. Alla vet att de utspelats i tredje världen. När nationella och sociala befrielserörelser tagit upp kampen mot kolonialism och neokolonialism, mot fascism och förtryck, har de båda supermakterna ofta varit ivriga att exploatera dessa konflikter för sina egna intressen. Supermakten Sovjetunionen har ofta sett upprorsrörelsernas framgångar som en försvagning av den andra supermaktens världssystem, som ett led i kapitalismens undergång och som en förstärkning av det egna systemet. Därför har man ofta också stött upprorsrörelser i den tredje världen. Den andra supermakten USA, däremot, har inte förstått upprorsrörelsernas kamp för befrielse och social rättvisa utan ofta sett dem som ombud för den andra supermaktens intriger. Oförmågan att se de verkliga orsakerna och mönstren i striderna i tredje världen har varit utbredd hos båda supermakterna. Vid flera tillfällen har dessa konflikter fört världen till randen av kärnvapenkrig. Förhoppningsvis är denna tid nu förbi.

Det har under dessa decennier varit alliansfria stater som i FN och i andra internationella sammanhang har kunnat agera för fredliga lösningar av konflikter utan att vara bundna av stormaktsblocken. Dessa länder har också självständigt och kritiskt kunnat uttala sig om de olika parternas agerande. Sverige har i olika sammanhang kunnat fungera som ombud för enskilda länder i tredje världen och påta sig en medlande roll. Om Sverige skall samordna sin utrikes- och säkerhetspolitik med EGs framtida politik kommer

Sverige givetvis att få svårt att betraktas som alliansfritt, och vi får ett kraftigt minskat utrymme för en självständig utrikespolitik.

Finns det då några risker för sådana konflikter i tredje världen där Europa kan bli inblandat? Jag vill påstå att det inte ens kan uteslutas att det kan inträffa sådana i Europa. Många olösta etniska och politiska konflikter som tryckts ned, särskilt i Östeuropa, flyter nu upp till ytan. Mer eller mindre berättigade krav på självbestämmanderätt, gränsförändringar och folkomflyttningar reses. Även antisemitiska och rasistiska strömningar blir tydligare.

I världen i övrigt råder vad en del ekonomer kallar för en kasinoekonomi. Det pågår varje dygn en våldsam spekulation i valutor, värdepapper och råvaror, en spekulation som omfattar alltmer hisnande belopp. En del uppger att den summa pengar som varje dygn flyttas mellan E-7-länderna uppgår till 400 miljarder dollar, varav endast 12 miljarder är betalningar för varor och tjänster. Denna våldsamma spekulationsekonomi kan lätt leda till en instabilitet som skapar oro även i den industrialiserade delen av världen.

Enligt min mening finns emellertid de verkliga konfliktriskerna i tredje världen, mellan i-länder och u-länder. De konflikter som supermakterna i sin envig exploaterat kvarstår i stor utsträckning fortfarande. Krig pågår på många håll. Vapenleveranserna från i-världen minskar inte. Rustningarna pågår med full kraft i den fattiga världen. Det kan för Sverige inte vara obekant att det pågår rustningar i Indien. I samarbete med USA genomförs i Japan en militär upprustning. En lång rad länder är på väg att skaffa sig kärnvapen.

Många mer eller mindre folkligt förankrade grupper anser sig ha rätt att ta till vapen för att hävda sina intressen. Temperaturen i konflikten i Kashmir ökar för varje dag. Dessa konflikter, och särskilt konflikten mellan Irak och Kuwait, har medfört att många vapensmedjor inte har behövt slå av på takten, trots avvecklingen av öst–väst-konflikten.

Av de 5,5 miljarder människor som finns på jordklotet lever 1,2 miljarder i största fattigdom, och antalet fattiga ökar, trots de förbättringar som sker i flera u-länder. 95 % av den snabba befolkningsökningen på 80 miljoner per år sker i u-länderna. 800 miljoner människor kan räknas som svältande, 100 miljoner är bostadslösa, 900 miljoner vuxna är analfabeter och 1,5 miljarder människor är i avsaknad av hälsovård. Lägger vi därtill miljöförstöringen i u-länderna i form av avskogning, jorderosion och överkonsumtion av sötvatten utvidgas problembilden. Såväl i Egypten som i Israel finns det sakkunniga som är övertygade om att tvister om vem som skall kontrollera vattnen kommer att leda till nästa krig i denna region.

De 24 miljarder ton matjord som varje år, enligt amerikanska sakkunniga, blåser bort, sköljs bort av regnvatten eller blir till öken är ett stort hot mot den framtida livsmedelsförsörjningen. Miljöproblem i form av försurning, växthuseffekt och nedbrytning av ozonlagret drabbar ju såväl i-länder som u-länder. Därtill skall läggas den för tredje världens länder ytterligt besvärliga skuldkrisen.

Under 80-talet har skuldsituationen lett till att de fattiga länderna betalar nästan fyra gånger mer i räntor och amorteringar än de får i bistånd från de rika länderna. Om man tar hänsyn till hur i-ländernas protektionism har

försvagat u-ländernas inkomster, går i dag ett stort nettoflöde av resurser från u-länder till i-länder, samtidigt som det officiella biståndet räknat i procent av bruttonationalinkomsten minskar. De havererade GATT-förhandlingarna utgör naturligtvis också ett stort problem och ett växande bekymmer för u-länderna.

Det är därför inte underligt att tonen mellan u-länder och i-länder – eller som man ibland säger: mellan nord och syd – hårdnar. De ökande klyftorna på många områden utgör givetvis en grund för framtida konflikter, ja, t.o.m. för krig, även om risken för det stora förintande kärnvapenkriget mellan öst och väst förhoppningsvis har försvunnit.

Hur avser då vår tilltänkta allianspartner EG att förhålla sig till nord–syd-problemen? Det vet vi ännu inte någonting säkert om. Men många tendenser är tydliga, inte minst det ansvar för de händelser som har inträffat de senaste dagarna i GATT-förhandlingarna.

Tullsatserna och produkter från syd är en annan del som inte ger en särskilt positiv bild av EG. Stora, rika länder som Tyskland och Storbritannien har under 80-talet faktiskt minskat sitt u-landsbistånd. Tecknen som tyder på att EG utvecklas mot en supermakt som bygger trösklar mot omvärlden är många – just uttrycket "trösklar mot omvärlden" användes för övrigt av utrikesministern Andriessen i en debatt i somras. Det finns inga tecken som tyder på att EG har en vilja att arbeta för en ny ekonomisk världsordning.

Enligt Svenska Dagbladet den 18 september i år förklarade EG-kommissionens ordförande Jacques Delors att EG borde skaffa sig en militär insatsstyrka för att förhindra att "konflikter blossar upp i tredje världen". Man kan fråga sig vem som skall styra denna världspolis.

I tidningen Liberation den 25 september konstaterade samme Delors: "Gulfkrisen utgör en klar appell för ett försvars-Europa. Den visar att det varit önskvärt att gemenskapen skaffar sig en egen interventionsstyrka – – –. Tror ni det är möjligt att diskutera politisk union och gemensamt handlande i utrikespolitiska frågor utan att ta upp säkerhets- och försvarsfrågorna?"

Den 17 september hade EGs ministerråd med anledning av Gulfkrisen förklarat att "den europeiska gemenskapen och dess medlemsstater har redan klart deklarerat att den betraktar alla aggressionshandlingar mot ett eller flera av medlemsländerna som handlingar riktade mot samtliga".

Här tar ministerrådet tydligt på sig militäralliansens funktion. Bevisen som pekar mot att EG utvecklas mot en samordning av säkerhets- och försvarspolitik är många. Om EGs politiska samarbete utvecklas kommer sannolikt så att ske. De flesta av de tongivande staterna är f.d. kolonialmakter, som har stor erfarenhet av hur ingripanden runt om i världen går till. Och om EG skall ge Europa en "plats på toppen" i världen, kommer sannolikt ingripanden i framtiden att behövas. Kampen om råvaror, marknader och politiskt inflytande kommer att bli hård. Därför är det en logisk utveckling att handelspolitik, utrikespolitik och säkerhetspolitik samordnas.

Många parlamentariker inom EG konstaterar att det i längden är orimligt att tänka sig ett ekonomiskt och politiskt långtgående samarbete samtidigt som man är neutral. I de icke neutrala delarna av gemenskapen kommer man naturligtvis i krissituationer att fråga sig vad det är för speciellt med de

neutrala ländernas unga män, som inte skall behöva skydda sitt lands intressen utan begär att andra länders män skall riskera sina liv. Den situationen blir nog i längden politiskt ohållbar.

En annan fråga är t.ex. om EG beslutar sig för en handelsbojkott eller för att avbryta en bojkott. Här är Sydafrika ett aktuellt exempel. Hur skall då det neutrala landet kunna undvika att ta ställning om varuflödet i Gemenskapen är fritt, vilket är en övergripande princip? För min del kan slutsatsen bara bli denna: alliansfrihet och neutralitet är oförenligt med medlemskap i EG.

Herr talman! Nu öppnas dörren för en helt ny utrikespolitik, säkerhetspolitik och försvarspolitik, där begreppen alliansfrihet och neutralitet förlorar mycket av sin betydelse och blir till dekorationer i högtidstal. Frågan är om inte Olof Palmes idéer om Sveriges roll i världen nu står inför sin avrättning.

I den svenska debatten har under de senaste veckorna framträtt en del debattörer som tycks mena att det inte gör något om Sverige överger sin neutralitetspolitik. Argumentet är väsentligen att vi ändå inte varit neutrala på grund av det omfattande och utvecklade samarbetet med Nato och USAs säkerhetstjänst m.m. Min åsikt är att dessa debattörer i stor utsträckning slår in öppna dörrar.

För åtminstone den som har genomgått befälsutbildning i det norra militärområdet i Sverige har det aldrig huttlats med påståenden om varifrån fienden väntas komma och vilka våra vänner har varit. Det har ju också på olika sätt under årens lopp spritts information om vilka samarbetsformer som har varit gällande, inte minst på underrättelsetjänstens område. Äpplen har bytts mot päron, har det hetat. Den militära forskningen har också haft sina samarbetspartner. Samtidigt får vi erkänna att det har funnits ett litet hycklande önsketänkande om att neutraliteten skulle vara något slags politisk neutralitet mellan öst och väst. Men jag tror att de flesta, även på vänsterkanten, har insett att det egentligen bara har handlat om alliansfrihet och om vikten av att Sverige stod utanför de militära allianserna, i syfte att i krig kunna förhålla sig neutralt. Denna alliansfrihet har varit oerhört viktig för stabiliteten i vår del av världen. Även andra länder i vår närhet, inkl. Sovjetunionen, har ansett den värdefull, även om de har vetat det mesta om det samarbete som har pågått i vårt land.

Herr talman! Vi måste inse att EG blir långt mer än en löslig ekonomisk samarbetsorganisation. EG utvecklas i snabb takt mot en politiskt målmedveten supermakt som tar upp kampen om herravälde i världen. Den överstatliga beslutsstrukturen inom EG är enligt vår mening inte demokratisk. Mötena med EG-kommissionen och ministerrådet är slutna och protokollen hemligstämplade. Varken väljare eller ledamöter i EG-parlament får veta hur deras ministrar röstar i rådet, som är lagstiftande församling.

Genom omfattande lobbyverksamhet utövar de stora europeiska bolagen ett avgörande inflytande över EGs utveckling. Det folkliga inflytandet är starkt kringskuret, valdeltagandet är lågt och den politiska likgiltigheten utbredd. Det parlament som väljarna får välja ledamöter i är enbart rådgivande. Det är inte rimligt att överföra beslutanderätt från folkvalda parlament och regeringar till sådana överstatliga organ.

En medlemsansökan från Sverige kommer sannolikt inte att behandlas

före 1993. Därför är det obegripligt att det inte går att vänta med denna ansökan tills vi har sett hur EG utvecklas. Det är också djupt otillfredsställande att riksdagen i och med detta beslut överför frågan om medlemskap till ett regeringsbeslut utan vidare hörande av hela riksdagen oavsett hur konflikterna i världen utvecklas.

I januari 1989 förklarade utrikeshandelsminister Anita Gradin i riksdagen att regeringen "inte skulle acceptera någon social nedrustning, försämrad miljö, minskat konsumentskydd, urholkad arbetsrätt, eftergifter på jämställdhetsområdet eller försämrade arbersvillkor". Det var länge sedan dessa löften upprepades. Vi får se hur det blir i dag.

Vi menar att det är viktigt att samarbetet med EG och det övriga Europa utvecklas. Ett frihandelsavtal eller ett EES-avtal är nödvändigt. Handelshinder och tullbyråkrati måste så långt som möjligt undanröjas. Samarbete inom miljövård, forskning och utbildning är angeläget.

Ett sådant avtal måste dock utformas så att vårt lands suveränitet respekteras. Riksdagens beslutsrätt över lagar och skatter och våra domstolars självständighet att döma får inte överlåtas till nuvarande beslutsorgan i EG. Ett EES-avtal måste skrivas så att det är förenligt med grundlagen.

Ett EES-avtal får inte heller innebära försämringar av fackliga rättigheter, arbetsmiljölagar, hälso- och miljölagstiftning, konsumentskydd, demokratiskt inflytande och sociala rättigheter. Ett EES-avtal får inte innebära åtaganden som omöjliggör målsättningen full sysselsättning.

I betänkandet 1988/89:UU19 fastslogs att det fanns anledning att slå vakt om Sveriges höga ambitioner på dessa områden. Den anpassning till EGs regler som nu håller på att förhandlas fram tyder på att riksdagens tidigare fastlagda målsättningar inte kommer att uppnås. Därför kan det bli nödvändigt för riksdagen att avvisa ett förslag till EES-avtal och ta upp nya förhandlingar om utveckling av nu gällande frihandelsavtal.

Herr talman! I enlighet med denna syn har vi beträffande en rad moment avgett reservationer till utskottets betänkande. Vi står givetvis bakom dessa reservationer. Jag yrkar bifall till reservationerna nr 3, 6, 23, 29 och 32.

Anf. 5 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! På fredag, om allt klaffar, åker jag till Litauen – ett land som såvitt jag vet ligger i Europa. Jag undrar vad jag skall berätta för litauerna om det beslut om EG som riksdagen eventuellt kommer att fatta.

Skall jag säga: Nu går Sverige in i EG och bygger en gemensam yttergräns med EG – men ni får inte vara med! Ni är inte tillräckligt utvecklade. Ni får fortsätta med visumansökningar för era medborgare och tulldeklarationer för era varor om ni vill komma in till oss?

Eller skall jag tvärtom säga: Följ med oss, kära Litauen, in i EG. Men då måste ni förstås överge era barnsliga idéer om att ordna en egen riksbank och en egen valuta m.m. Alla viktiga beslut som ni nu håller på att återta från Moskva måste ni överlåta till Bryssel i stället!

Vad skall jag säga till litauerna? Skall jag säga att Sverige lämnar dem åt sitt öde? Eller skall jag säga att Sverige vill dra in dem i en samarbetsform som tvingar dem att överge själva grundvalen för deras strävan – nämligen

drömmen om självbestämmande? Det är ingen lätt sak att ge litauerna ett besked som inte stör någonting i deras hjärterötter.

Herr talman! Äntligen börjar viss information att spridas i massmedia om vad EG egentligen är. Kunskapen om EGs verkliga karaktär har dess värre varit sorgligt begränsad t.o.m. i riksdagens utrikesutskott. Jag skall nu här, med talmannens tillstånd och med hjälp av mina kolleger i salen, försöka illustrera vad saken gäller.

(Mp-ledamöter reser sig och går fram med trycksaksbuntar. Bokpelaren byggs – byggandet fortsätter tills det är färdigt.)

Regeringen har nämligen själv beräknat att ett svenskt medlemskap i EG medför att 80 000 sidor svensk lag- och regeltext skall bytas ut mot motsvarande mängd regler och lagar från EG. Det gäller, jag upprepar, 80 000 sidor med sådant som vi har bestämt i Sverige. I ett svep skall det ersättas med motsvarande regelmassa från EG.

Som ni ser är det fråga om en ganska försvarlig mängd lagtryck och regelverk som vi i ett svep bara skall sopa från bordet. EGs regler skall inträda i stället.

Inom parentes kan jag säga att vi här i Stockholm försökte att hitta just de 80 000 sidor EG-regler som vi nu faktiskt skall underordna oss. Det har i alla fall inte vi lyckats med under en vecka. Det kräver säkert ett betydligt större detektivarbete än vad ett litet parti klarar av att få klart vad Sveriges riksdag nu möjligen tänker bestämma sig för att underordna sig. Som ni ser har vi i stället huvudsakligen illustrerat mängden med riksdagstryck. Det kan väl vara en symbol så god som någon för vad det är som skall sopas från bordet om vi ansluter oss till EG.

Vad handlar detta om konkret? Regeringen har gjort en sammanställning där man bl.a. talar om offentlig upphandling, statsstöd, immaterialrätt, produktansvar, säkerhetsregler för traktorer, lyftdon, hissar, tryckkärl och maskiner, normer för byggvaror, säkerhetsregler för leksaker, textilier, hushållsapparater, kvalitetsnormer för livsmedel, miljöregler för kemikalier, farliga varor, gödselmedel, bekämpningsmedel, växtskyddsmedel, tvättmedel, buller, bilavgaser, läkemedel och kosmetika. Det handlar om kapitalliberalisering, försäkringar, värdepapper, landtransporter, luftfart, sjöfart, telekommunikationer, informationstjänster och radio och TV. Det handlar om arbetsmarknaden, socialförsäkringen, etableringsrätt, bolagsrätt, sysselsättning, arbetsmiljö, arbetsrätt, jämställdhet, hälso- och socialpolitik, miljö, konsumentskydd, små och medelstora företag, utbildning, turism och räddningstjänst.

Det handlar om allt detta enligt en förteckning som regeringen själv gjorde upp redan innan ett medlemskap var aktuellt, när det var fråga om s.k. harmonisering. Nu tillkommer naturligtvis allt annat också – jordbruk, ekonomisk politik, beskattning, utrikes- och säkerhetspolitik m.m. Det betyder alltså att nästan allt som Sverige har fattat beslut om sedan EG inrättades i slutet av 50-talet, dvs. nästan allt som vi i det här landet tillsammans har skapat av regler och reformer och som på något sätt skiljer sig från EGs regelverk, skall kastas i papperskorgen och ersättas med EG-regler.

Har Sverige verkligen varit så fruktansvärt bottenlöst, undermåligt och dåligt under alla dessa 30 år? Vi har haft vissa partier som hela tiden har försökt förändra samhället och som anser det. Det är naturligt. Men att ett parti som har haft ett visst ansvar för dessa 30 år är fullständigt överens med dem som har varit i opposition under större delen av dessa 30 år är faktiskt ändå den stora gåtan i EG-debatten. Är socialdemokraterna inte stolta över en enda sak som de har åstadkommit, inte ens över att de har lyckats hålla arbetslösheten på en oerhört låg nivå? T.o.m. det skall socialdemokraterna nu förborgerliga, så att vi kommer upp i lämplig EG-arbetslöshet på så där fyra fem gånger mer än vad den för närvarande är. Och ändå kanske detta konkreta innehåll i denna systemförändring inte är det allra värsta.

Det som är om möjligt ännu värre är att EG faktiskt inte är någon demokrati. EG-staterna är demokratier, Hadar Cars. Det är bäst att göra det klart nu så att vi inte får nya utbrott från Hadar Cars sida i talarstolen som måste strykas ur protokollet. EG-staterna är demokratier. EG är dock inte någon demokrati. En mer adekvat beteckning vore kanske snårskogsbyråkrati.

Jag skall försöka illustrera detta med några diabilder. Bilderna är litet suddiga, men det gör egentligen ingenting, eftersom det gör illustrationen mycket mer adekvat. Det är nämligen suddigt, det är en suddig snårskog. De första två bilderna försöker visa att all initiativmakt ligger hos de anställda tjänstemännen i EG-kommissionen. Lagstiftningsmakten finns hos ministerrådet. EG-parlamentet är bara rådgivande. Och rådet, kommissionen, fattar sina beslut bakom lykta dörrar. Och detta ger ju de 5 000 lobbyisterna från storindustri och intresseorganisationer ganska rika möjligheter att utöva påverkan.

Den tredje bilden illustrerar ett organ som är märkligt okänt i den svenska debatten, nämligen EG-domstolen. Här finns alltså en domstol som fattar politiska beslut. Jag är inte säker på att alla ens i denna välutbildade och välinformerade kammare till alla delar har förstått EG-domstolens innebörd. EG-domstolen bestämmer vilka lagar som vi eventuellt kan fatta beslut om även i framtiden, vilka av dem som över huvud taget får vara giltiga. EG-domstolen kan underkänna våra lagar. Det är EG-domstolen som har drivit fram mycket av EGs utveckling, t.ex. bestämt att EG-beslut skall ha direktverkan i alla EG-länder och att EG-länderna har företräde framför nationell rätt, vilket inom parentes sagt är precis motsatsen till vad som numera gäller i Sovjetunionen, där ju delstatslagarna har företräde framför de centrala sovjetlagarna.

Den sista bilden försöker visa var Danmark finns, vart Danmark har tagit vägen. Har inte Danmark en väldig makt i EG? Det är ju det som en del tänker sig att vi skall ha när vi går med i EG. Danmark är ju medlem i EG sedan snart 20 år. Har inte Danmarks fantastiska markedsudvalg en väldig makt? Det är inte så lätt att urskilja var Danmark ligger. Det är inte så lätt ens för dem som är med. Jens Peter Bonde t.ex., en medlem i det danska EG-parlamentet, har precis gett ut en bok som heter Folkestyret og EF. Den ger en ganska dyster bild. Jag har skrivit utförligare om detta i Dagens Nyheter i dag, och jag skall inte upprepa mer än en enda detalj här. Jens Peter Bonde berättar hur det går till i det mäktiga markedsudvalg, som en del vill att vi skall ha även i Sveriges riksdag. När en dansk minister skall fatta beslut

i EG kommer han vanligen till markedsudvalg på fredagen, före den måndag då han skall fatta beslut, och skaffar sig ett beslutsmandat. Det låter ju ganska tjusigt när man hör det. Han kommer alltså på fredagen och får mandatet, och sedan fattas beslutet på måndagen efter. Problemet är bara att det reella beslutet har fattats tisdagen före denna fredag. Så fungerar det i EG. De s.k. coreper, för er som är specialister på EG-jargong, har redan fattat beslutet tisdagen före. Sedan kommer den danska ministern på fredagen och får sitt förhandlingsmandat, och sedan kör man ett formalbeslut som registrerar det hela på måndagen. Detta borde väcka viss eftertanke.

Dessutom har Bonde presenterat ett antal förslag om demokratisering av EG, om ökad makt åt EG-parlamentet, om ökad insyn i EGs beslutsprocess och om rätt för enskilda EG-länder att ställa högre miljökrav. Hans 13 förslag möttes av ett massivt nej i EG-parlamentet för ett par veckor sedan. Det är också intressant att den svenska delegationen i Bryssel – vi har ju ett antal ambassader i Bryssel, bl.a. en hos EG – i somras skrev ett PM där den berättade att man inom EG nu livligt diskuterar risken för en tilltagande Brysselbaserad centralisering av beslutsmakten och ett s.k. demokratiskt deficit i Gemenskapen. Det var vår Brysseldelegations formulering. EG-parlamentet vill ju, som alla vet, ha mer makt. Delors, kommissionspresidenten, tror inte så mycket på det, men han har ändå lagt fram ett kompromissförslag som innebär att EG-parlamentet får litet mer makt. Men, säger vår delegation i Bryssel, t.o.m. Delors blygsamma ökning av parlamentsinflytandet har svårt att få gehör i rådet. Och vår delegation i Bryssel, som ändå bör veta vad den talar om, summerar: Det nuvarande systemet i EG-länderna ger ur demokratisk synpunkt mycket övrigt att önska.

Bästa riksdagsledamöter! Vad utskottsmajoriteten här föreslår är att Sverige skall överlämna beslutsrätt över hela samhället till en icke-demokrati. Så är det faktiskt.

Då frågar sig nog vän av ordning, inte bara här i kammaren utan även på många andra håll i landet: Är det verkligen tillåtet för riksdagen att bete sig på det sättet? Ingår det verkligen i riksdagens beslutsbefogenheter att överlämna beslutsrätten till en icke-demokrati? Finns det ingenting som kan hindra det? Om man är lagtrogen blir svaret entydigt att det finns något som kan hindra det. Det är inte tillåtet. Sverige har nämligen en grundlag. Redan våren 1988 påpekade vi från miljöpartiets sida att såväl EG-anpassning som EG-medlemskap strider mot gällande regeringsform. Våra påpekanden avfärdades som gröna konspirationsteorier. Regeringens chefsjurist Sten Heckscher skapade den ena sagolikare konstruktionen efter den andra. Ni minns väl t.ex. tvåpelarmodellen med osmos. Det var fullt allvar och inget lundaspex. För att undgå grundlagsproblem fixade han till sådana konstruktioner. Till slut var regeringen tvungen att skriva en promemoria i vilken man skulle bevisa att i varje fall ett EES-avtal, den mindre modellen av EG-anslutning, inte skulle stöta på grundlagsproblem. Nu har remissvaren kommit, och regeringens förhoppningar avfärdas av alla tunga juridiska instanser – en ordentlig bakläxa för Sten Heckscher och kompani. Nu har alltså regeringen meddelat att man på en punkt tänker föreslå oss att ändra på grundlagen, ett s.k. tolkningsbesked från EES-domstol. Men remissinstanserna pekar ju på mycket mer. De säger också att själva EGs grundbultar, direktverkan av EG-

beslut och företräde för EG-beslut, strider mot gällande regeringsform. Man säger också att medlemskapet över huvud taget strider mot regeringsformen 10:5 där det ju står att Sverige endast i begränsad omfattning kan överlämna beslutsrätten till överstatligt organ. Och remissinstanserna säger, från högsta domstolen och regeringsrätten till mängder av juridiska fakulteter, att man verkligen inte kan betrakta överlämnandet av den beslutsrätten som att det är att överlämna beslutsrätt i begränsad omfattning. Det är alltså uppenbart för var och en som kan läsa innantill och vet vad EG är. Nu har juristerna bekräftat detta. Det var inte gröna konspirationsteorier, utan det var en viss – om jag får uttrycka det så – belästhet när det gäller den lag som reglerar vår verksamhet här i kammaren. Det var vi som hade rätt.

Nu är regeringen inte ensam om att nonchalera grundlagen. Jag har till en av mina reservationer, reservation 8, med stor tillfredsställelse kunnat foga en analys som grundlagsexperten och tredje vice talmannen Bertil Fiskesjö har gjort, där han bl.a. summerar att "de som av politiska skäl flåsat mest i denna fråga, dvs. Bildt och Westerberg, har uppenbarligen varit dåligt pålästa om grundlagens bestämmelser". Det är ord och inga visar, och det kommer från en av landets främsta grundlagsexperter, Bertil Fiskesjö. Dess värre verkar det som om hans egen riksdagsgrupp har vissa brister i påläsningen. Hur kan centern egentligen förena sitt ja till EG med traditionella hjärtefrågor för centern? Hur går det med lokalsamhället, med regionalpolitiken och jordbruket och mycket annat i EGs supermakt? Men framför allt: Har centern begripit att medlemskap i EG är detsamma som medlemskap i Euratom? Vad drar ni i så fall för slutsats? Det står i inledningen till Euratoms stadgar att medlemsstaterna erkänner att "kärnkraft utgör en viktig resurs för utveckling och stimulans för industrin och medger framsteg för freden", och att medlemsstaterna åtar sig att "skapa de nödvändiga förutsättningarna för utvecklingen av en kraftfull kärnkraftsindustri". Det står faktiskt så i Euratomfördraget. Medlemskap i EG innebär medlemskap i Euratom. Det märkliga är att när jag tog upp detta i utrikesutskottet och begärde besked av centern så vek man undan. Det finns inte ens en argumentation i utskottsbetänkandet där man försöker motbevisa det här med Euratom eller på något sätt slinka undan. Det vore intressant att här i dag få klarlagt hur centern tänker klara av att vilja bli medlem i Euratom.

Både Bengt Westerberg och Vattenfalls chef har varit klarsynta och sagt att Sverige som medlem i EG inte kan avveckla kärnkraften. De drar slutsatsen att vi inte skall avveckla kärnkraften. Har centern också insett detta? Har kanske centern rent av dragit samma slutsats? Det finns vissa saker i pågående förhandlingar som gör att man i varje fall börjar undra litet grand, men dimmorna kan säkert skingras om en stund.

Herr talman! Utrikesutskottets majoritet fastslår att Sveriges EG-medlemskap skall grundas på att "neutralitetspolitikens centrala syfte ligger fast, nämligen att genom ett konsekvent avstående från militär samverkan med andra stater framgångsrikt kunna hävda vår neutralitet i händelse av krig". Men det heter också att "det mesta tyder på att de tankar som funnits bland några medlemsländer inom EG att utveckla det utrikespolitiska samarbetet i riktning mot militära frågor inte vinner gehör". Det är en ganska märklig bedömning mot bakgrund av att EGs ambassadör i Sverige nyligen i Riksdag

& Departement, vårt eget informationsorgan, sagt: "EG sätter upp en egen armé." Detta är märkligt med tanke på att EG-rådets ordförande i sin senaste rapport säger att militärpakten Västeuropeiska unionen och EG bör slås samman. Detta är märkligt med tanke på att så pass betydelsefulla personer som Mitterrand och Kohl nyligen gjort ett gemensamt utspel där EG som militärpakt är ett viktigt inslag. Alla som är insatta, senast en av DNs EG-experter, är överens om att sanningen är den motsatta: Tanken på EG som militärpakt vinner gehör. Det är förvisso inte beslutat, det är riktigt, men att säga att tanken inte vinner gehör är att fara fram med sanningen något litet vårdslöst, bästa utskottsmajoriteten. Alla fakta tyder på att den vinner gehör. Jag undrar hur man kan basera ett så viktigt beslut som ni här föreslår på ett så oerhört bräckligt sakunderlag.

Herr talman! Miljöpartiet anser för miljonte gången att vi skall samarbeta i Europa. Vi är ett Europavänligt parti. Men samarbete måste ske i former som gör att alla Europas länder, regioner och folk kan vara med från början, t.ex. Litauen. Det finns en grundval – det har vi pekat på många gånger, och fler kommer här under debatten att utveckla det – i ESK, FNs Europaorganisationer och Europarådet, inte minst för miljösamarbete.

Jag skall avrunda med högläsning ur maktutredningen om vad internationalisering egentligen innebär. Det sägs ibland att vi skulle vara mot internationalisering. Det är helt fel. Vi är ett djupt internationellt parti. Detta är en djupt internationell rörelse. Men det finns olika sorters internationalisering. Maktutredningen pekar på en viss sorts internationaliserings konsekvenser för medborgarna. Man skriver:

"Internationella beslutsprocesser kännetecknas av elitisering, anonymisering och informalisering. Mellanstatliga förhandlingar förutsätter kompromisser, sekretess och återhållsamhet med offentlig kritik. Informella kontakter äger ofta rum utanför offentlighetens ljus. De privata aktörernas makt ökar – – –. Byråkratins makt blir större. Alla dessa faktorer pekar i samma riktning. Sambandet mellan debatt och beslutsfattande försvagas. Internationaliseringen innebär en betydande risk för politisk tystnad och en mindre öppen debatt."

Det kunde ha varit hämtat ur en miljöpartistisk programskrift. Så klokt och insiktsfullt var det. Men det var inte hämtat ifrån miljöpartiets program utan ur maktutredningen, som många ledamöter i riksdagen inkl. partiledare i andra sammanhang ofta åberopar. Allt fler börjar nu inse att detta är vad som har skett: tystnad och mindre öppen debatt. Svensk demokrati har urholkats, beslutsprocessen kring EG är unikt hemlig, folket har inte fått rimlig information. Kanske är det allvarligaste i EG-harmoniseringen att svensk offentlighet börjar anpassas till EGs demokratiska underskott.

Jag upprepar: EG-medlemskap är icke tillåtet enligt nu gällande grundlag. Jag tror inte att det är någon här i debatten som kommer att ifrågasätta det påståendet. EG-medlemskap är icke som sagt tillåtet enligt nu gällande grundlag. Vore det då inte rimligt, om man vill gå med i EG, att först ta en debatt och fatta eventuellt ett beslut om att ändra grundlagen så att EG-medlemskapet blir tillåtligt? Om man kan lyckas med det kan man gå vidare med EG-medlemskap. Nu gör majoriteten tvärtom. Majoriteten vill först fatta ett principbeslut om att Sverige skall bli medlem i EG och sedan tänker

den, förmodar och hoppas jag i alla fall, ändra grundlagen så att det i varje fall i efterhand skall bli grundlagsenligt. Jag anser att det inte är förenligt med en rimlig tolkning av riksdagsordningen. Det borde ha analyserats av konstitutionsutskottet. Därför yrkar jag remiss av betänkandet till konstitutionsutskottet.

Herr talman! Den maktens arrogans som den grå majoriteten har visat under hela EG-frågans handläggning bäddar för ett bakslag. I fredags spridde vi i miljöpartiet 50 000 broschyrer med krav på folkomröstning om EG. Folks mottagande var överväldigande positivt. I går blev vår EG-jour nerringd av oroliga människor från hela landet. Vårt krav på folkomröstning om EG har ett starkt folkligt stöd. Jag tror att de som underskattar det gör ett grovt politiskt misstag. Danmark har redan fattat beslut om en tredje folkomröstning om EG. När får Sverige sin första folkomröstning om EG?

Härmed yrkar jag – om remissyrkandet icke bifalles – bifall till samtliga miljöpartistödda reservationer.

I detta anförande instämde Inger Schörling, Ragnhild Pohanka, Carl Frick, Kent Lundgren, Marianne Samuelsson, Elisabet Franzén, Claes Roxbergh, Gösta Lyngå, Kaj Nilsson, Anita Stenberg, Kjell Dahlström, Lars Norberg, Paul Ciszuk och Krister Skånberg (alla mp).

Anf. 6 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! Per Gahrton är i alla fall bra på att stimulera adrenalinet. Återigen visar Per Gahrton att han inte gör någon skillnad mellan det påtvingade tyranniet från Moskva och den frivilliga demokratiska sammanslutning som EG-samarbetet innebär. Återigen frågar jag: När går detta upp för Per Gahrton? Per Gahrton vill i alla sammanhang ge sken av att han är den som begriper EG, är den enda som vet vad EG innebär. Per Gahrton har inte ens begripit själva grundvalen och grundförutsättningarna för EG-samarbetet. Per Gahrton säger att det inte är demokratiskt. Men EG är ju fortfarande i stora delar en mellanstatlig samverkan. Just därför är det i ministerrådet, där representanter för medlemsländernas valda regeringar sitter, som besluten tas. Det är just därför, Per Gahrton.

Jag trodde faktiskt att Per Gahrtons miljöparti tagit sig in i riksdagen för att förändra något. Nu vet jag bättre. Ni är helt nöjda med allt det gamla riksdagstrycket. Det vore intressant att se vad det är i alla de där böckerna som ni har ställt er bakom. Äntligen kanske man kan begripa något av miljöpartiets politik. Ni visar att ni inte bara är ett isolationistiskt parti utan dessutom ett djupt reaktionärt parti.

Per Gahrton är dåligt påläst. Det finns faktiskt i Sveriges grundlag en s.k. EG-paragraf, men frågan är naturligtvis om den räcker. Det måste diskuteras och undersökas. Det håller jag helt med om.

Anf. 7 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Såvitt jag kunnat finna, Per Gahrton, har inget som jag sagt i denna kammare strukits ur riksdagens protokoll. Visst skall vi välja våra ord med omsorg, men kanske också våra argument. Hur kan t.ex. miljöpartiet säga nej till medverkan i en gemenskap som ger den enda realistiska för-

utsättningen för länderna i Europa att komma till rätta med de miljöproblem som inte stannar vid gränser; de utsläpp som via luft och vatten söker sig över till andra länder? Hur kan miljöpartiet säga nej till medverkan i ett EG som är det största hoppet för de svårt miljöskadade länderna i öst att finna hjälp mot dessa skador?

Per Gahrton frågar vad han skall säga till dem han möter i Litauen. Per Gahrton kan säga att han och Sverige – om Sverige kommer med i EG – skall hjälpa till så gott vi kan för att Litauen en gång skall kunna vandra samma väg när det uppnått sin självständighet. Det är precis det som flertalet litauer, liksom flertalet människor i Östeuropa, vill höra. För dem framstår, till skillnad från för Per Gahrton, hoppet om deltagande i Europeiska gemenskapen som ett hägrande mål.

Bokhögen som Per Gahrton har staplat upp här framför oss påminner om någon eller några årgångar av riksdagstrycket; så det kanske trots allt inte är så omfattande. De beslut som finns i det som vi nu skall ta över har fattats utan vår medverkan. För mig känns det naturligt att tänka mig att de beslut som fattas framdeles skall fattas med svensk medverkan.

Per Gahrton beskrev EG-domstolen som något slags konspiratoriskt politisk institution. I nästa fråga sade han: Vart har Danmark tagit vägen? En sak man kan notera är att det är en framträdande dansk som leder denna domstol, så alldeles borta är Danmark uppenbarligen inte.

Slutligen, herr talman: EG-länderna är demokratiska, sade Per Gahrton. Är det då inte en konspiratorisk tanke att dessa demokratiska länder tillsammans skulle göra allt vad de kunde för att till odemokratiska organ överlämna sin demokratiska beslutanderätt? När skall Per Gahrtons ögon öppnas för verkligheten?

Anf. 8 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi skall rikta ett samfällt tack till Per Gahrton och hans kamrater i miljöpartiet för att de har kånkat fram alla de här böckerna. Jag såg när de kom; det var ganska mödosamt. Detta är väl ändå en av de bästa illustrationerna till att det behövs ett bättre samarbete och en integration i Europa. Det här är en försvarlig hög, men tänk er tolv sådana högar – eller arton, eller ett trettiotal – alla med ungefär samma regler, men litet olika utformade, vilket alltså gör att man inte kan samarbeta. Det vore väl ganska underbart om vi kunde begränsa volymen av böcker i Europa så att vi i alla praktiska frågor skulle kunna ha gemensamma lösningar. Redan den här bokhögen är kanske för mycket, men bevare mig väl för att ha 20 eller 30 gånger så många böcker som skall reglera praktiska förhållanden i vår världsdel!

Per Gahrton tog upp grundlagsfrågan och åberopade min partivän Bertil Fiskesjö. Jag har också studerat hans PM, som som vanligt är mycket kunnig och mycket kompetent. Men den är inte något stöd för miljöpartiets uppfattning att det skulle behövas en grundlagsändring för att börja förhandla om medlemskap. Däremot tror också vi att det kommer att behövas en grundlagsändring innan Sverige kan bli medlem i EG. Det beslut som vi skall fatta i dag innebär inte att Sverige blir medlem i EG utan det innebär att vi kan lämna in en medlemsansökan och sätta i gång en process som kan leda till

medlemskap; men medlemskap kan med all säkerhet inte genomföras förrän grundlagen är ändrad. Där finns det alltså inte något problem som vi måste ta ställning till just nu. Det kräver en mer omsorgsfull beredning än vad vi kan göra i dag.

Per Gahrton tog också upp frågan om Euratom. Jag tycker inte bättre om formuleringarna i Euratoms stadga än vad Per Gahrton gör, men det intressanta är den praktiska verkligheten. Om Sverige hade lika många kärnkraftverk som Danmark skulle jag vara fullt tillfredsställd. Det är ju faktiskt så att Euratom inte har tvingat något land att ha kärnkraft och naturligtvis inte heller kommer att hindra något land att avveckla sin kärnkraft.

Jag tror att det över huvud taget är viktigt att se på verkligheten när man diskuterar EG, inte bara på uttalanden av olika slag. Det gäller också frågan om det militära samarbetet inom EG. Det faktum att det har gjorts en del uttalanden gör inte EG till en militärallians. Det kräver ett enhälligt beslut av alla EGs medlemsstater, och något sådant är inte särskilt sannolikt.

Anf. 9 PER GAHRTON (mp) replik:

Herr talman! Som medlem i Författarförbundet skulle jag kunna säga mycket om centerpartiets syn på vikten av att inte ha mer än ett begränsat antal böcker. Men jag skall inte göra det. Jag har fått partiorder på att inte bli indignerad. Det hela skall vara sakligt och faktiskt. Det är inte så svårt när det gäller EG, för det finns så många sakliga fakta att påminna om. Vi har fått centerpartiets syn på detta och tolkningen av beslutet. Det skulle egentligen vara intressantare att höra de andra tre partiernas uppfattning än miljöpartiets. Är ni överens med centerpartiet att det beslut som vi eventuellt skall fatta egentligen inte betyder så mycket, att det inte spelar så stor roll, att det bara är ett litet, litet steg på vägen, att det inte är något viktigt principbeslut som i själva verket öppnar dörren för medlemskap i EG? Det skulle vara ytterligt intressant att höra moderaternas, folkpartiets och t.o.m. socialdemokraternas syn på det. Jag tycker att centern visar en verklighetsfrämmande inställning. Om det är strutsen som gömmer huvudet i sanden, eller om det är grisen Särimner som tror att den lever trots att den har blivit uppäten är svårt att yttra sig om, men centern visar brist på verklighetsförankring.

Hadar Cars försöker skjuta sig in i våra hjärterötter och målar ut EG som den fantastiska miljöorganisationen. Faktum är att EG själv har konstaterat – det handlar alltså om experter – att EGs inre marknad leder till upp emot 50 % mer lastbilstrafik, 14–15 % mer luftföroreningar, massor med mer miljöfarligt avfall osv. Men än mer intressant är kanske att det finns andra organisationer. Ni döljer andra organisationer. Så sent som i slutet av oktober hade Europarådet en konferens, inkl. öststaterna, om öst–väst-miljön, då man bl.a. beslöt att inrätta en alleuropeisk miljökommitté som skall vara öppen för alla europeiska stater. Uppgiften är att samordna och övervaka ländernas miljöåtgärder, utarbeta en ekologisk karta över hela Europa osv. Varför döljer ni Europarådet, FNs miljöorganisationer och andra organisationer som faktiskt existerar, då EGs fantastiska miljöpolitik möjligen kan bli verklighet om de gröna partierna i EG får betydligt större makt? I

dag är verkligheten den att EG är ett hot mot miljön i Europa och absolut ingenting att hålla i hand.

Anser Margaretha af Ugglas att EG-medlemskap i dag är förenligt med gällande grundlag? Det är i så fall sensationellt. Samtliga jurister som yttrat sig i den här frågan är rörande överens om att den s.k. EG-paragrafen definitivt förbjuder medlemskap i det EG som i dag existerar. Anser nu moderaterna plötsligt att det inte finns något hinder? Skall vi inte ens behöva ta en debatt om ändring av grundlagen, för att ni skall kunna slinka in i EG? Jag skall sluta med att återge ett uttalande av juridiska fakulteten i Lund: EG-samarbetet bygger på en metodik för mellanstatligt samarbete som inte är känt i den svenska grundlagen.

Anf. 10 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! Jag sade att det finns en s.k. EG-paragraf i grundlagen. Det är alltså inte så, att våra föregångare inte alls tänkte sig denna möjlighet och såg den europeiska utvecklingen – gudskelov för det!

Per Gahrton återkommer till detta att han är för allt i Europa utom just EG. Han ser inte det faktum att EG är motorn i det europeiska samarbetet. Han ser inte heller det faktum att Polen, Ungern, Tjeckoslovakien, Turkiet, Malta, Cypern, Österrike och förhoppningsvis också Sverige knackar på EGs dörr. Förhoppningsvis gäller detta också de andra nordiska länderna. Per Gahrton ser inte sammanhanget i dag mellan just den alleuropeiska visionen och styrkan i EG-samarbetet.

För att hjälpa honom litet på vägen inför hans resa till Litauen tänkte jag be om kammarens tillstånd att få hålla upp en affisch. De baltiska folkfronterna har gjort en gemensam affisch, där EGs och Europas symbol finns med och där det står skrivet att den europeiska vägen är fortsättningen på den baltiska vägen. Jag tycker att Per Gahrton skall se på affischen. Sedan kommer han kanske att vara en konstruktivare samtalspartner för litauerna när han kommer till Litauen. Tack, herr talman!

Anf. 11 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Till att börja med är det intressant att konstatera att det åtminstone enligt Per Gahrtons uppfattning är Författarförbundets ambition att uppfylla världen med regelböcker. Jag tror att han är rätt ensam om den drömmen. Det är en annan sorts litteratur som vi behöver mer av – skönlitteratur, facklitteratur men inte lagar och paragrafer. Det kan inte vara ett ideal för någon att få ett Europa som är så mycket som möjligt fyllt av lagar och paragrafer.

Jag har aldrig hävdat att dagens beslut inte skulle vara betydelsefullt. Det är klart att det är viktigt att vi nu öppnar för en process som kan leda till ett svenskt medlemskap i EG. Men det är angeläget att slå fast att det här rent praktiskt innebär att vi ger regeringen fullmakt att under vissa omständigheter lämna in en ansökan om medlemskap, en ansökan som skall leda till en förhandlingsprocess. Jag tycker att det är viktigt att slå fast detta, eftersom det är angeläget att vi under processens gång också har tillfälle till en fördjupad debatt om EG-medlemskapets praktiska innebörd för människor. Det är som jag sade i mitt inledningsanförande mycket viktigt att ett sådant här

steg stöds av en upplyst och medveten folkopinion. Vi menar också att en folkomröstning bör kunna anordnas, om det visar sig nödvändigt för att klargöra var svenska folket verkligen står i den här frågan. Svenska folket skall självfallet inte behöva känna sig överkört i en fråga som ändå är av avgörande betydelse för landets framtid.

Anf. 12 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Den roll som jag tillmäter den europeiska gemenskapen också för Sverige och Sveriges framtid tror jag att jag utvecklade ganska klart i mitt första inlägg. Jag uppmanar Per Gahrton att studera detta. Han kan lära sig mycket av det.

Per Gahrton tog upp vad EG-experter säger. De pekar på att den snabba ekonomiska utvecklingen i Gemenskapen kan få negativa miljökonsekvenser. Genom att peka på dessa konsekvenser vill man att det skall vidtas åtgärder för att det som annars skulle ske inte kommer att ske. Har inte Per Gahrton märkt den starkt växande miljömedvetenheten inom EG och alla EGs medlemsländer?

Per Gahrton är förtjust i att framhålla alla andra organ än just EG när det gäller att lösa problem. Han nämnde t.ex. FNs Europakommission. Är det, Per Gahrton, ett demokratiskt organ? Är det ett organ med en parlamentarisk församling, är det ett organ där besluten fattas i den ordning och på det sätt som Per Gahrton finner riktigt? Eller är det bara EG som är föremål för hans pilar?

Sedan sade Per Gahrton att vi skall slänga alla författningar, alla svenska böcker av den här karaktären, i papperskorgen. Men käre Per Gahrton, låt oss i varje fall skicka dem till återvinning!

Anf. 13 PER GAHRTON (mp) replik:

Herr talman! Det är riktigt att vill man ägna sig åt återvinning är EG en utmärkt källa att ösa ur. När Danmark gick med i EG fanns det 10 000 sidor EG-regler. Nu finns det alltså 80 000 sidor. En dansk har att lyda ungefär 40 000 regler och lagar. Av dem är det bara 7 000 som har tillverkats i Danmark. De andra 33 000 har gjorts i EG. Inbillar man sig, Pär Granstedt, att man slipper regleringar, lagar och förordningar om man går in i en sammanslutning som t.o.m. centalt bestämmer hur mycket socker det skall vara i marmelad, har man inte fattat så värst mycket av vad EG faktiskt är.

Hadar Cars ställer ständigt frågan varför vi kritiserar EG och älskar alla de andra organisationerna. Det finns mycket som är bra i EG, men detta är inte ett skäl för att gå med i EG. EG har t.ex. i dag anslagit ett antal miljoner till sjukhusen i Palestina. Det tycker jag är ett utmärkt beslut, som Sverige enligt min mening borde anpassa sig till. Det sker bra saker i USA, liksom i Japan, Sovjetunionen och i mängder av jordens 150 länder. Vi kräver inte att Sverige omedelbart skall ansöka om inträde i dessa länder. Det är det som är skillnaden.

Hadar Cars frågade om den här FN-organisationen har parlament och om den är demokratisk. Det rör sig om en mellanstatlig samarbetsorganisation som icke har överstatliga befogenheter. Jag trodde att vi var överens om att EG ändå är någonting speciellt. Det är en stat i vardande, där man har di-

rektverkande beslut. Har man direktverkande beslut är det också rimligt att besluten fattas på ett demokratiskt sätt.

Sedan till Litauen och balterna. Jag känner också östeuropéer och balter som gillar EG. De ser i EG och Västeuropa frihet, demokrati, rikedom osv. Vi gröna har då börjat berätta för dem om en del andra sidor av EG, om sådant som faktiskt är fakta. Inledningsvis sade jag att de får överge sina drömmar om egen valuta, egen riksbank och annat som från EGs synpunkt är barnsligheter. De kan inte tro att de skall få lokal kontroll över allt det som nu bestäms i Moskva. Det kommer att bestämmas i Bryssel. När vi förklarar det, kan man milt uttryckt säga att entusiasmen för EG falnar något.

Jag undrar om Margaretha af Ugglas berättar för de balter som nu har EG-flaggan på sina affischer att just det nationella självbestämmandet, som de älskar, blir vi förhånade för att vi i viss utsträckning vill behålla för Sverige, att det betraktas som reaktionärt. Just det som Margaretha af Ugglas tycker att vi är reaktionära för är det som ligger litauerna närmast om hjärtat. Har Margaretha af Ugglas berättat det för dem? Det hade varit intressant att få veta.

Talmannen anmälde att Pär Granstedt, Hadar Cars och Margaretha af Ugglas anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 14 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Den diskussion som vi för i riksdagen i dag och det beslut vi antagligen kommer att fatta tidigt i morgon röner stor uppmärksamhet i hela Europa. När regeringen deklarerade sin avsikt att be riksdagen om ett mandat att vidga förhandlandet till att omfatta ansökan om medlemskap i EG, mötte det mycket positiv uppmärksamhet runt om i Europa. Och jag är mycket glad över att så många av de i Stockholm stationerade utländska ambassadörerna just nu lyssnar på denna debatt och följer diskussionen i Sverige omkring det framtida samarbetet med Europa.

Det är naturligtvis, som någon har sagt tidigare, i dag en historisk händelse i det svenska parlamentet. Jag vill ändå erinra om att det vi beslutar om nu inte är ett medlemskap i EG, utan det är om att ge rätt till regeringen att ansöka om medlemskap. Det finns något delade meningar mellan två grupperingar i utrikesutskottet om när denna ansökan kan lämnas in. Centern och socialdemokraterna säger att vi utgår ifrån att det möjligt att göra det under 1991, medan folkpartiet och moderaterna säger att det *skall* ske under 1991.

Jag tycker personligen att det är en ganska liten skillnad här, och jag vill inte nu ta upp någon partipolitisk strid omkring detta. Det är min bedömning att en ansökan kommer att inlämnas under nästa år, när EES-avtalet har rotts i land, och jag skulle personligen vara mycket tillfredsställd om detta kunde ske.

Om förhandlingar kommer till stånd, är det EG som bestämmer tidpunkten, och sedan får vi se hur lång tid det tar. Det kommer inte att vara möjligt i praktiken att nå medlemskap i EG förrän efter 1994 års val, men det vore

en lämplig och tänkbar tidpunkt att vid årsskiftet 1994-1995 Sverige träder in som fullvärdig medlem i gemenskapen.

Arbetet med det betänkande som vi nu presenterar började inte med frågan om medlemskap i EG utan med en lång rad i januari väckta motioner som sysslar med EES-förhandlingarna eller EEA-förhandlingarna. Det är naturligtvis angeläget att Sverige i den förhandlingsprocess som nu pågår så långt som möjligt kan få igenom de önskemål och krav som ställdes i riksdagsuttalandet 1989 och som delvis upprepas i det här betänkandet.

Det är förhandlingar som pågår, och vi vet inte vad resultatet av dem blir, men det är vår förhoppning att vi så långt som möjligt skall nå framgångar med de önskemål som riksdagen har framfört. Det innebär emellertid också att de som är motståndare till varje form av samarbetet med Gemensamma marknaden ställer ett antal frågor, och sedan säger de: Hähä, ni kan inte besvara frågorna, och därför står det hela på lösan sand! Många frågor kan inte besvaras i dag, därför att de är föremål för förhandlingar, och vi vet ännu inte vilket förhandlingsresultatet blir. Vi kan uttala förhoppningen att de önskemål så långt som möjligt skall tillgodoses som vi i olika sammanhang har framfört från svensk sida.

Skälen till att en ansökan om medlemskap nu kan lämnas in har flera talare tidigare framfört. Jag kan vara mycket kortfattad på den punkten, för det är så självklart att de stora och snabba förändringarna som har skett i Europa, omvälvningarna i enskilda länder i Öst- och Centraleuropa, den oerhört viktiga ESK-processen, resultatet av de bilaterala förhandlingarna mellan USA och Sovjetunionen, Warszawapaktens sammanbrott och Europarådets utveckling är de grundläggande skälen till att vi nu befinner oss i en situation då vi kan utvidga önskemålen om samarbetet med Europa.

Jag kan erinra om vad utskottet har skrivit i tidigare betänkanden. Från Europas jord dras under den närmaste tiden tillbaka 39 500 stridsfordon, något som dramatiskt påverkar hela världsdelens situation. Men vi säger i vårt betänkande, och jag vill upprepa det, att medlemskap i EG i inget avseende får lov att minska eller göra betydelselöst samarbetet med östra och centrala Europa. Vi tror att vi genom medlemskap i EG får ännu bättre möjligheter att utveckla länderna i östra Europa, samarbeta kring en förändring i positiv riktning, inte minst i de baltiska republikerna.

Det är också självklart att vårt Europasamarbete inte får ha negativ påverkan på samarbetet med tredje världen. Jag är utomordentligt övertygad om att våra möjligheter att samarbeta med såväl östra och centrala Europa som tredje världen förbättras, om vi genom medlemskap i EG kan få ett inflytande i den beslutsprocess som pågår där. Det har flera av de Europafientliga personerna i landet som deltar i debatten inte förstått. De förstår inte att vi nu är utan inflytande över besluten.

Vi kan vara med och påverka EG i positiv riktning när det gäller att lösa tredje världens väldiga problem och när det gäller östra Europa. Det är från medlemskapets plattform vi förbättrar våra villkor för arbetet med att få till stånd fredligt samarbete, förbättrad miljö, god levnadsstandard, ett liv i mänsklig värdighet i hela världen.

Jag skall undvika att vara alltför polemisk. Det är inte min avsikt att vara det. Jag vill bara säga att jag blev litet ledsen när jag hörde Margaretha af

Ugglas inledningsanförande. Om vi i detta historiska ögonblick har lyckats skriva ihop oss omkring önskan om ett medlemskap i Gemensamma marknaden, då är det väl inte alldeles nödvändigt att göra inrikespolitisk strid av detta och tala om Europanegativa partier, osv?

Jag har för egen del varit medlem i Europarådet i 26 år och har under alla dessa år gjort vad jag har kunnat för att förbättra samarbetet inom Europa. Utrikeshandelsministern har under många år varit en mycket aktiv medlem i Europarådet och gjort påtagliga ansträngningar för att Sverige skall komma så nära Europa som möjligt.

Socialdemokratin har inte varit negativ till europeiskt samarbete, men vi har gjort de bedömningarna med hänsyn till det politiska läget i Europa att neutralitetspolitiken inte har tillåtit oss att söka medlemskap i Gemensamma marknaden. Nu har förutsättningarna förändrats, och det är detta som utrikesutskottet analyserar och skriver om i sitt betänkande. Det är okunnigt, när Bengt Hurtig säger att detta har skett slarvigt och utan en djupgående analys.

Vi har i ett par månader, med hjälp av den främsta expertis Sverige förfogar över, analyserat neutralitetspolitikens förutsättningar och kommit fram till en mycket stor majoritet kring de beskrivningarna. Bengt Hurtig säger att vi överger alliansfriheten, att det är en torftig och luddig analys, att det är en skandalös behandling. Allt detta är helt oförskämt mot utrikesutskottet.

Sedan gör Bengt Hurtig en beskrivning av situationen i världen som jag helt kan hålla med om. Han beskriver situationen i u-länderna. Han berättar om de olika krigshärdarna. Han talar om miljöproblemen. Ingen av dem som har deltagit i utrikesutskottets arbete har något att invända mot denna verklighetsbeskrivning. Det ser ut så. Men vad har det med EG-debatten att göra? Blir ett svenskt medlemskap i EG av den naturen att situationen i världen försämras?

Jag upprepar att det är som medlem av Gemensamma marknaden Sverige kan vara med och påverka utvecklingen positivt på dessa områden, där vi är överens om att vi verkligen inte lever i den bästa av världar. Miljöförstöringen, skuldkrisen och allt detta andra som Bengt Hurtig talade om är aktuella problem som tynger människorna och som skapar gigantiska svårigheter när det gäller att ge folken en rimlig levnadsstandard.

Detta arbetar vi med i Förenta nationerna och i alla olika sammanhang inte minst när det gäller biståndspolitik. Ingenting säger att inte det arbetet skulle kunna fortsätta och faktiskt gå ännu bättre om vi blev medlemmar i den Gemensamma marknaden.

Det allvarliga i situationen är att ni försöker skrämma folk genom att säga att det blir än värre. EG är så fult, Gemensamma marknadens länder har så dåliga förhållanden, allting är på alla punkter negativt. Det är inte sant. På många områden ligger Gemensamma marknaden längre fram än Sverige. Vi erinrar i utskottets betänkande om att den svenska regeringen meddelat att den i vår kommer att lägga fram förslag om en ändring av den svenska jämställdhetslagen så att den når upp i nivå med EGs direktiv. På många punkter ligger vi långt före EG, men på andra ligger vi efter. Det är självklart att vi inom ramen för ett EG-medlemskap skall fortsätta att utveckla våra förhållanden på de olika samhällsområdena.

Pär Granstedt försöker få i gång en debatt om socialdemokratins handläggning av detta. Jag tycker det är onödigt. Om vi har skrivit ihop oss, centern och socialdemokratin, kan vi avstå från att diskutera om det eller det steget var historiskt riktigt. Låt oss i stället säga: Nu går vi vidare under de förutsättningar utrikesutskottet radar upp och försöker skapa möjligheter för Sverige att bli medlem i ett vidgat Europa.

Så några ord om grundlagsändringen. Jag är ganska övertygad om att vi måste ändra regeringsformen för att bli medlem av EG. Men diskussionerna har här gällt att motståndarna först vill sätta i gång en grundlagsändringsprocedur som skall ta en massa år innan vi kan lämna fram en ansökan om medlemskap. Det är ett rent sabotage av det arbete vi håller på med.

Jag vill bara fastslå – liksom vice ordföranden i utrikesutskottet tidigare – att det inte finns någonting som säger att man måste ändra grundlagen innan man ansöker om medlemskap och påbörjar förhandlingar. Det är först när medlemskapet skall träda i kraft som vi måste ändra den svenska regeringsformen. Det pågår nu en analys av ifall detta är nödvändigt eller inte. Riksdagen får i vanlig ordning ta ställning till detta. Ärendet kommer att behandlas i konstitutionsutskottet och på det sätt som grundlagsändringar fordrar.

Jag vet inte hur mycket de bryr sig om Per Gahrton i Litauen. Jag kan inte tänka mig att de är särskilt imponerade eller bryr sig särskilt mycket om honom. Därför är det ointressant att ge ett råd från den svenska riksdagens sida vad han skall säga när han kommer dit.

Däremot är det viktigt att notera att vi nyligen hade en litauisk delegation som riksdagens gäster, och att vi framöver tar emot delegationer från Estland och Lettland och från riksdagens sida är beredda till djupgående och omfattande samarbete med de baltiska folken. Det kan handla om hjälp ekonomiskt. Vi har slagits för deras rätt att delta i ESK-processen, fast vi misslyckades eftersom Sovjetunionen inte godtog det. Vi har utfäst oss att gå mycket långt i försöket att hjälpa dem på olika områden.

Just nu hjälper riksdagen till med att försöka utbilda tjänstemän och politiker i hur parlamentet fungerar. Jag tror att det samarbetet, där riksdagen öppnar sig för kontakter med de baltiska folken, är av mycket större betydelse än att Per Gahrton reser dit och försöker förklara olika saker för dem.

Fru talman! Vi är stolta över Sverige. Vi vill slå vakt om det vi har uppnått. Vi vill i samverkan med övriga Europa ytterligare utveckla vår välfärd och medborgarnas trygghet.

Jag yrkar bifall till utrikesutskottets förslag på samtliga punkter.

Anf. 15 PER GAHRTON (mp) replik:

Fru talman! Jag skall inte bjuda på pajkastning med Stig Alemyr, detta är för allvarligt. Kanske skriver jag i stället ett lundaspex om äventyren i utrikesutskottet någon gång.

Men jag skall ställa några mycket seriösa frågor.

Först och främst: Varför har socialdemokraterna så bråttom? Aftonbladet och andra socialdemokratiska tidningar har ställt den frågan om och om igen: Varför är det så bråttom om det ändå inte går att bli medlem förrän i slutet av 1990-talet? EGs regeringskonferenser börjar i slutet på nästa vecka. Svaret på många grundläggande frågor kommer rimligen under nästa år.

Varför har ni då så bråttom med detta principbeslut att ni måste sätta upp det som en fotnot i ett krispaket? Varför kunde ni inte ta det litet lugnare och invänta en seriös debatt i offentligheten och ge folk en chans att sätta sig in i frågan?

Vidare: Om det nu visar sig att ni gör en felaktig bedömning och vi gör en riktig bedömning om EGs utveckling till en militärpakt, vad gör ni då? Vad gör ni om svaret kommer om några veckor eller månader att man tar definitiva steg på vägen mot en militärpakt? Får vi då klara besked från socialdemokratin att ni avbryter förberedelserna för svenskt EG-medlemskap? Kunde vi få detta helt klarlagt redan här i dag skulle debatten skingra dimmorna på i varje fall en väsentlig punkt när det gäller förtroendet för Sveriges utrikespolitiska hållning.

Den sista frågan handlar om en kommande valrörelse. Vad skall ni egentligen slåss med moderaterna om?

Jag hörde häromdagen att Ingvar Carlsson talade om att högerkrafterna ville utnyttja den ekonomiska krisen för ett systemskifte. Jag drog slutsatsen att han själv anser sig tillhöra högerkrafterna, för det är precis vad socialdemokraterna gör.

Det stora systemskiftet kommer ju när vi går in i EG. Socialdemokraterna har i betänkandet skrivit ihop sig med moderaterna och folkpartiet om en bedömning som inte bara handlar om EG, utan som handlar om hela samhället. De har skrivit fast sig i en bedöming där de tycker att EG överlag är lika bra eller t.o.m. bättre än Sverige i de flesta avseenden. Det är precis moderaternas uppfattning. De tycker att EG-samhället är bättre.

Vad skall ni slåss med dem om? Vi kommer att på punkt efter punkt påpeka att ni i allt väsentligt är överens om EG, om energipolitik, om skattepolitik, om sjukförsäkring, om socialpolitik, om allting. Detta är den helt övergripande frågan.

Denna debatt visar i alla fall en sak: det finns en grå majoritet och en grön opposition.

Anf. 16 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Jag har full respekt för Stig Alemyr som en sedan länge övertygad europé. Jag tror också att det finns många andra sådana i hans parti. Men jag måste lyssna när utrikesministern så sent som den 10 oktober här i kammaren anförde fem skäl mot EG-medlemskap.

Jag kan också läsa innantill i socialdemokraternas 90-talsprogram, där det faktiskt står att medlemskap i EG inte kan förenas med neutralitetspolitiken. Man tar alltså avstånd från medlemskap i EG.

Min slutsats måste bli att här har skett en omsvängning, och jag är, Stig Alemyr, mycket glad över denna förändrade politik.

Anf. 17 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! Jag visade i mitt anförande att när man går in i en allians, som nu EG utvecklas till, måste det rimligen innebära att alliansfriheten överges. Då hade det varit rimligt att utrikesutskottet åtminstone gjort en analys av vad det innebär för Sveriges vidkommande, för säkerhetspolitik, utrikespolitik och försvarspolitik i global skala. Vad man gjort är att man fört ett reso-

nemang som enbart gäller Europa. Vi har ju inte varit alliansfria bara mot konstellationerna i Europa, utan vi har också stått fritt i förhållande till de allianser som finns i hela världen. Det är denna brist på analys som jag tycker är djupt otillfredsställande.

Den andra bristen som jag underströk är brådskan att komma före de två stora EG-konferenserna, som skulle kunna ge mer information om vartåt EG utvecklas. Det är den brådskan som gjort att behandlingen i utskottet blev, som jag ser det, mycket bristfällig. Brådskan har också tagit sig uttryck i att vi i dag fått rättelseblad på våra bänkar.

Den tredje bristen som jag uttalade otillfredsställelse över är att man inom arbetarrörelsen inte velat gå in i en offentlig debatt om hela den här problematiken, innan man nu skrider till beslut.

Som vi uppfattar det går harmoniseringsprocessen i EG inte att förena med målet full sysselsättning. Är det så att ett medlemskap i EG kommer att vara förenligt med den gamla målsättningen i svensk arbetarrörelse att uppnå full sysselsättning?

Anf. 18 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Stig Alemyr tyckte att det var onödigt av mig att, när vi nu ändå hade enat oss i utskottet, ta upp det sätt på vilket regeringen hade aktualiserat frågan om ett svenskt medlemskap. Jag delar inte den uppfattningen. Det faktum att vi nu har medverkat till ett positivt ställningstagande i frågan om en medlemsansökan innebär inte att vi godtar det sätt på vilket regeringen aktualiserat frågan. Det vill jag understryka. Vi tycker inte att det var ett särskilt värdigt sätt att ta upp den här stora framtidsfrågan som en del i ett ekonomiskt krispaket. Att över huvud taget presentera Sveriges intresse för ett medlemskap som ett försök att lösa en akut ekonomisk kris ger inte den bästa utgångspunkten för den fortsatta hanteringen av frågan, och det tycker jag att regeringen är värd kritik för.

Än allvarligare är att man tog upp frågan utan att ha samrått tillräckligt med de övriga EFTA-länderna, däribland de nordiska länderna. Detta har skapat svårigheter för vårt fortsatta samarbete i den nordiska kretsen och i EFTA-kretsen. Jag tycker att regeringen är värd kritik också för detta. Men denna kritik riktas naturligtvis inte mot utskottets värderade ordförande och hans partivänner i utskottet, utan den riktas mot regeringen. Denna fråga är klantigt skött av regeringen, när den nu har aktualiserats. Men när vi stod inför att ta ställning har vi medverkat till ett positivt ställningstagande, som vi i det läget tyckte var befogat.

Anf. 19 STIG ALEMYR (s) replik:

Fru talman! Av någon helt obegriplig anledning är Per Gahrton intresserad av vad vi skall slåss med moderaterna om. Det klarar vi själva. Det är stora motsättningar i svensk politik mellan moderater och socialdemokrater. Dessa kommer vi att slåss om i valrörelsen, men det angår inte Per Gahrton. Ni har era egna valrörelsefrågor, och dem lägger vi oss inte i.

Frågan har uppstått: Varför blev det så bråttom? Jag kan se detta som en berättigad fråga. Det gick fort på slutet – det är alldeles klart. För egen del insåg jag att det var nödvändigt att såväl fackföreningsrörelsen som industrin

och även de europeiska länderna skulle få en klarsignal om Sveriges avsikt. Man kan sedan lägga in alla möjliga faktorer i detta, men det är viktigt att vi når fram till en situation där vi kan tala om för EGs medlemsstater och för hela det svenska näringslivet att vi är beredda att lägga in en ansökan om medlemskap.

Bengt Hurtig frågar om vi kan förena vårt mål för sysselsättningspolitiken med ett medlemskap. Detta är en av förutsättningarna, och den finns inskriven i utskottets betänkande. Vi säger där att full sysselsättning nu och framgent kommer att vara det övergripande målet för svensk arbetsmarknadspolitik. Vi har ju förutsett och diskuterat allt detta. Vad vi nu talar om är att ge ett förhandlingsmandat. Om EG utvecklas i en riktning som vi, enligt utskottets mening, inte kan acceptera, då blir det ingenting. Då får vi se vad vi kan förhandla oss fram till. Vi vill starta förhandlingar, och vi får under resans lopp se vad det kommer upp för svårigheter. Vi får då göra det bästa vi kan för att försöka lösa dessa.

Bengt Hurtig säger vidare att utskottets behandling varit otillfredsställande och att ett tecken på det är att det kommit ut tilläggsblad. Men dessa tilläggsblad gäller inte utskottets betänkande, utan det är era reservationer, många totalt onödiga, som ni så småningom fått rätta i tilläggsblad. I övrigt finns det ingen kritik att rikta mot utskottets formella handläggning av ärendet.

Anf. 20 PER GAHRTON (mp) replik:

Fru talman! Jag vet inte vilket humör den värderade utskottsordföranden är på när han tycker att hans politik inte angår oss och att våra reservationer är onödiga. Men jag skall inte fördjupa mig i den sortens debatt utan i stället ta fasta på en annan sak i Stig Alemyrs inlägg. Han säger att det var bråttom därför att fackföreningsrörelsen och industrin samt länderna ute i Europa skulle få en klarsignal. Det är intressant att man betraktar denna viljeyttring från regeringens sida som en klarsignal om att Sverige skall bli medlem i EG, i synnerhet om beslutet blir det som utskottsmajoriteten vill. Då skulle det alltså vara en klarsignal och då skall aktörerna, som det heter i modernt språkbruk, i världen – framför allt i Europa och i synnerhet i Sverige – fr.o.m. i eftermiddag i kväll eller i morgon bitti utgå från att Sverige blir medlem i EG. Men hur går det ihop med centerns uppfattning att vi egentligen inte bestämmer någonting alls i dag. Vi ger visserligen regeringen ett förhandlingsmandat, men vad som sedan händer beror på regeringskonferenser och allt möjligt annat.

Vad är det egentligen det handlar om? Är det ett principbeslut som ger klarsignal, som Stig Alemyr säger? Eller är det bara en liten detalj på vägen som innebär att regeringen får rätt att förhandla. Det får regeringen ett klartecken av riksdagen om, men det är fortfarande en massa förbehåll – väldigt många, om man skall tro på centerns debattörer i dag.

Det vore väldigt nyttigt för det svenska folket att få reda vad det beslut som ni planerar egentligen innebär. Är det ett diffust besked eller är det den definitiva klarsignalen som ni kör igenom utan att ha frågat folk?

Anf. 21 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! Det är viktigt, Stig Alemyr, att målsättningen om full sysselsättning finns inskriven i betänkandet. Men jag har träffat många företrädare för EG-parlamentet som också har den målsättningen och dessutom målsättningen att den sociala stadgan i EG skulle komma till stånd. Men efter alla dessa decennier klagar de bittert över att ingenting händer, att arbetslösheten fortfarande ligger på 10-procentsnivån och att den sociala stadgan bara blivit en rekommendation. Det är verkligheten bakom de starka krafter som i dag styr EG.

Det är naturligtvis förhoppningen att vi skall kunna påverka utvecklingen. Men den påverkan kan arbetarrörelsen i Västeuropa utöva och utövar redan nu utan att vi har ett medlemskap. Det kan man göra genom att stödja och utveckla de organisationer som kämpar nere i Europa.

Det är naturligtvis brådskan i utskottsbehandlingen som påverkat våra möjligheter att få allt korrekt och som varit orsaken till att det blivit tilläggsblad. Min kritik riktar sig inte mot tjänstemännen i utskottet, utan det är naturligtvis utskottsledningen som dirigerar och bestämmer vad tjänstemännen skall göra.

Vi är tacksamma för den service som vi har fått. Man har gjort så gott som man har kunnat i den brådska som har rått. Jag vidhåller dock kritiken mot den oerhörda snabbhet som man har gått fram med och bristen på debatt ute i samhället innan vi kommit till skott liksom kritiken mot att man inte har kunnat vänta på de beslut som eventuellt kommer att fattas på EGs konferenser.

Anf. 22 STIG ALEMYR (s) replik:

Fru talman! Vad klarsignalen gäller kan man få reda på om man bara bemödar sig om att läsa utskottets betänkande, vilket Per Gahrton inte gör. Jag hänvisar till formuleringen "bör regeringen kunna lämna in en svensk ansökan om medlemskap". Det är det som det handlar om. Det är inte så att vi går in i ett avtal just nu. Det är en lång process till dess att vi är framme vid det, och det har jag försökt att klargöra, men naturligtvis utan framgång när det gäller Per Gahrton.

Till Bengt Hurtig vill jag säga att det är klart att utskottsledningen har ett inflytande på kansliets arbete, men utskottet har fört diskussioner vid sammanträde efter sammanträde, och ni har försökt att sabotera arbetet. Alla utskottets ledamöter har haft möjlighet att lägga fram yrkanden som kunnat påverka kansliets arbete. Det står en stor majoritet bakom de direktiv som kansliet har fått. Jag vill också tillägga att kansliet har efterkommit dessa på ett synnerligen skickligt sätt. Det dokument som vi nu har framför oss är kanske ett av de bästa som har producerats i det här parlamentet.

Anf. 23 CARL BILDT (m):

Fru talman! Sveriges riksdag kommer i dag att fatta ett i genuin mening historiskt beslut. Ser vi tillbaka på den europeiska kontinentens utveckling kan vi finna hur den europeiska samarbets- och enhetstanken har vuxit sig allt starkare sedan det sista världskrigets slut. Det har varit ett samarbete som har drivits framåt därför att man har velat säkra freden och bygga en

bättre framtid för alla och envar i detta gemensamma Europa. Det har dessutom varit ett samarbete grundat i den allt tydligare insikten att nationalstaten inte längre räcker i en tid när idéer, handel, samarbete och mänskliga kontakter bryter ner de gamla gränserna mellan länder och folk.

Sverige har länge – alltför länge enligt min mening – stått utanför huvudfåran i det europeiska samarbetet. Svenska regeringar och Sveriges riksdag har under decennier sett Europasamarbetet som mest en kommersiell fråga och Europapolitiken som en av utrikeshandelspolitikens många delar. Så ställde sig Sverige redan på 1950-talet utanför och avvisande till det s.k. lilla Europas ansträngningar att med kärnan i Kol- och stålunionen bygga upp ett allt närmare samarbete på den europeiska kontinenten. När detta s.k. lilla Europa på 1960- och 1970-talen samt i början på 1980-talet växte och växte, till att i dag omfatta nio av tio medborgare i det demokratiska Västeuropa, valde Sverige att fortfarande hålla sin distans.

I början av 1970-talet hade det varit möjligt för Sverige att bli medlem i denna historiska samverkan. Men socialdemokraterna, stödda av centern, fattade den 18 mars 1971 avgörandet att utesluta medlemskap. Det var enligt min mening sannolikt ett av efterkrigstidens allvarligaste misstag i svensk politik. Sverige stängdes därmed utanför möjligheten till ett kvarts sekels deltagande i det europeiska samarbetet.

Vi moderater har sedan mycket lång tid tillbaka haft kravet på ett svenskt medlemskap i EG i vårt partiprogram. Jag tror inte att någon på den punkten någonsin har tvekat om vår färdriktning. Vi såg redan för ett antal år sedan att det i början av 1990-talet skulle öppna sig en ny möjlighet, efter möjligheten i början av 1970-talet, för oss att förverkliga denna vår europeiska dröm för Sverige. Mycket av vårt politiska arbete under de år som har gått sedan dess har inriktats på att bidraga till att en dag också göra den drömmen till verklighet.

Det gäller riksdagsbeslutet 1988, som mot den proposition som regeringen hade framlagt öppnade dörren för möjligheten till ett medlemskap efter EES. Det gällde de aktiva insatser som vi alldeles ensamma och – som vanligt, höll jag på att säga – alldeles isolerade gjorde i valrörelsen 1988 för att föra ut Europafrågan och för att själva skaffa oss ett mandat för de viktiga ställningstaganden som vi visste skulle komma under de följande åren. Det har också gällt de ständiga debatter som vi har fört i denna kammare och i andra sammanhang med socialdemokrater, som ibland verkar ha förstått så litet av vad som höll på att hända och som därför närmast snubblat från det ena ställningstagandet till det andra i denna för vår nation så oerhört viktiga fråga.

Det har också, som Margaretha af Ugglas erinrade om, gällt under de senaste månaderna. Efter ett mycket avgörande och mycket viktigt sammanträde som vi hade i utrikesnämnden i slutet av juni sade jag att Sverige måste ansöka om medlemskap 1991. Jag presenterade en tidtabell som närmast identiskt överensstämmer med den som utrikesutskottets ordförande Stig Alemyr nyss anslöt sig till. För det blev jag i vederbörlig ordning avhånad. Statsministern förklarade att jag bråkade. Andra sade att jag hade alldeles fel. Utrikesministern sade att detta var alldeles omöjligt.

Det är inte utan en viss tillfredsställelse som jag i dag noterar att det som

för bara några månader sedan för dessa herrar var så väldigt fel i dag har blivit så väldigt rätt. Så sent som i riksdagens speciella Europadebatt den 10 oktober stod utrikesministern själv och radade upp inte mindre än fem tunga skäl som regeringen hade för att medlemskapsfrågan inte fick diskuteras nu.

Så kom då valuta- och räntekrisen – ett elände i sig, men ett elände som skulle föra något gott med sig. I den politiska kris som då uppstod snubblade socialdemokraterna ännu ett steg, förmodligen utan att till fullo veta betydelsen av det som de gjorde. De snubblade fram det avgörande steget. Och nu är, fru talman, tärningen kastad. Nu finns det ingen väg tillbaka. Nu leder vår politik in i det europeiska samarbete som vi borde ha varit en del av redan för ett kvarts sekel sedan.

Att ansöka om medlemskap är förvisso inte slutet eller ens den avgörande punkten i denna debatt, men det verkar ibland som om en del skulle tro det. Att ansöka om medlemskap är inte ens början på slutet – det är på sin höjd slutet på början – av debatten om Sverige och Europa. Jag är övertygad om att hela 1990-talet för Sverige och för svensk samhällsutveckling kommer att gå i den europeiska integrationens och den europeiska samverkans tecken. På område efter område av vårt samhällsliv kommer Europasamverkan att ställa krav på medverkan från Sverige och från oss svenskar.

När man lyssnar på EG-debatten finner man ju att mycket av den handlar om gårdagens eller möjligen om dagens EG.

Det må vara mig tillåtet att säga att den debatten till stora delar är ganska ointressant. När vi söker medlemskap i EG söker vi medlemskap i världssamfundets mest dynamiska gemenskap, där nya steg ständigt tas och där steg utöver dessa som nu tas ständigt diskuteras.

Vi går in i en europeisk gemenskap där det enda som är riktigt säkert är att vi formar vår egen och Europas gemensamma framtid i ett fast samarbete med andra nationer och folk. Ingenting annat är absolut säkert om framtiden när vi tar detta steg.

På torsdag och fredag samlas EGs regeringschefer och i någon utsträckning dess statschefer i det s.k. Europeiska rådet i Rom. De skall då dra upp riktlinjerna och lägga den politiska basen för de två s.k. regeringskonferenser som inleds på lördag och vars syfte är att dra upp riktlinjerna för den nya europeiska samarbetsarkitekturen för 1990-talet.

Det handlar om ett nytt EG – ett EG där målet om ett Europas förenta stater nu börjar att skymta vid framtidens horisont och där 90-talets stora uppgift blir att bygga en politisk, ekonomisk och monetär union.

Det är ett Europa som tar ett större steg framåt i sitt samarbete än vad jag tror har gjorts någonsin tidigare om vi tittar tillbaka på de gångna decennierna. Man tar ett stort steg framåt i sitt EG-samarbete i medvetande om det ansvar man har för att hjälpa till med den väldiga omvandlingen i Centraleuropa och i det Ryssland vars framtid fortfarande är så oklar.

På 1960-talet byggde man upp det dåvarande EEC med tullunionen på handelspolitikens område och med den gemensamma jordbrukspolitiken – en uppgift som då framstod som väldig och löftesrik. På 1970-talet gick man vidare genom att knyta till sig Storbritannien, Danmark, Irland och framför allt genom säkrandet och stabiliseringen av demokratin i södra Europa: Portugals, Spaniens och Greklands medlemskap.

På 1980-talet tog man de avgörande politiska besluten om att gå vidare mot den gränslösa europeiska marknaden och mot det medborgarnas Europa som nu börjar växa fram. På 1990-talet kommer man alls inte att stå still, tvärtom, historien accelererar och nu går man vidare mot den politiska, ekonomiska och monetära unionen med allt vad detta kommer att innebära.

Det är detta delvis helt nya samarbete, inte det gamla, som Sverige nu ansöker om medlemskap till. Jag undrar om alla har klart för sig vad det innebär. Det innebär att vi går in i ett starkt utbyggt utrikespolitiskt samarbete, där nationer med samma värderingsmässiga grund strävar efter att i frågor där de anser detta vara lämpligt, forma en gemensam utrikespolitisk linje och där det också kommer att finnas inslag av det som de, men också i vissa avseenden vi, kallar säkerhetspolitik.

Jag tycker att det vore bra för Sverige. Det vore bra för Europa. Det ger oss en europeisk roll och europeiska möjligheter som vi tidigare inte har haft, även om det sannolikt medför att utrymmet för snedsteg av den typ som vi har sett exempel på under de senaste veckorna, försvinner ur den svenska utrikespolitiken.

Det innebär att vi går med i ett demokratiskt system där våra valda ledamöter i Europaparlamentet gradvis kommer att få alltmer att säga till om och där vi måste acceptera demokratins giltighet också i Europa i dess helhet. Det är bara genom samarbete och genom att skapa idéallianser och åsiktsöverensstämmelser med andra nationer och med andra nationers företrädare som vi kan föra fram våra idéer. Jag är en av dem som tycker att detta är mycket bra.

Det innebär att vi går in i en ekonomisk och monetär union som tidigt kommer att etablera inflationsbekämpningens järnhårda företräde i vår ekonomiska politik och som förr eller senare kommer att leda fram till en gemensam europeisk valuta med allt vad detta innebär. Jag är en av dem som är övertygad om att detta är bra för Europa och för Sverige. Det innebär att vi går med på att riva alla de gränser mellan våra europeiska nationer som går att riva och därmed också delar av våra möjligheter att vara alltför annorlunda och avvikande. Det kommer att ge oss som medborgare långt större möjligheter i olika hänseenden än vad vi har i dag, men det kommer att ge oss politiker i olika församlingar mindre makt att styra och ställa med än vi har i dag. Jag tycker att även detta är bra för Europa, Sverige och oss alla.

Allt detta och mycket därtill kommer att bli det avgörande historiska steg för vår nation som vi nu öppnar för och som på 90-talet kommer att innebära nya möjligheter för medborgarna och nya begränsningar för den nationella politiken.

Jag säger allt detta därför att det för mig är oerhört viktigt att vi tar detta stora steg som övertygade och engagerade européer. Låt mig säga alldeles öppet: Vi får inte upprepa de misstag som bl.a. Storbritannien och vår södra granne Danmark gjorde när de gick in i det europeiska samarbetet. De marknadsförde sitt medlemskap i EG som en kommersiell angelägenhet. De vågade inte föra fram i debatten den politiska dimensionen, framtidsaspekten, för sina nationer.

De har därmed kommit att delvis under en serie av år fungera som det europeiska samarbetets bromsklotsar. Den rollen får Sverige inte ikläda sig,

varken medvetet eller omedvetet. Därför måste vi nu börja diskussionen om vad EG-medlemskapet innebär och vad vi kan bidra med som engagerade och övertygade européer i den nya historiska situationen.

Det innebär, fru talman, att vi inte kan fortsätta med att ständigt "komma för sent" när vi skall ta ställning, ständigt snubbla i de stora frågorna och ständigt göra felbedömningar om vad som faktiskt håller på att inträffa. Kort sagt, Sverige måste nu skaffa sig en Europapolitik. Det har vi hittills inte haft, men vi behöver det nu och dessutom snabbt. Det är den konkreta bakgrunden till att vi vill att det snabbt påbörjas ett konkret arbete för att förbereda en ansökan om medlemskap, förberedelser för de samtal som därefter kommer att föras mellan Sverige och EGs medlemsländer och att förbereda de förhandlingar som därefter kommer att föras över ett mycket brett spektrum av frågor mellan Sverige och EG.

Det är ett stort arbete. Det är ett viktigt arbete för oss alla. Det måste vi förbereda, och vi får inte snubbla in i detta också.

Jag finner det märkligt att socialdemokraterna i dag säger nej. Kanske skall detta ses som ett uttryck för att osäkerhet om Europapolitiken fortfarande lever kvar. Socialdemokraterna vet inte riktigt vad de själva vill innerst inne, och därför vågar de inte diskutera med andra.

Valet – att välja Europa – är inte enbart ett tekniskt val. Det är valet av en samarbetsform för Sverige och framtiden. Det är valet av en idé och av samhörighet.

Låt mig därför avslutningsvis citera en av de glömda européerna i svensk politisk efterkrigsutveckling, Dag Hammarskjöld, som kom att bli något av en symbol för Sveriges globala, humanitära och kulturella engagemang. Han var, något som ofta glöms bort, en engagerad och övertygad européer. Han skrev 1951 en större artikel under rubriken "Att välja Europa", och han skrev så här: "Vårt val Europa blir Jerusalem, Aten och Rom samt en – – – demokrati som är den livsform, i vilken dessa ideal får sitt moderna uttryck. Men därjämte är det Europa självt, sammansvetsat till större organisatorisk enhet, såsom medium för vårt nationella engagemang i en utveckling styrd av ideologin, i riktning mot dess fortsatta förverkligande i livsformerna och – med nödvändighet – i samverkan mellan alla dem som svetsats samman till en enhetlig kulturkrets kring traditionen från de tre städerna."

Detta var betydelsen av att välja Europa för en av efterkrigstidens svenska politiska debatts ledande humanister och kulturbärare. Det argumenterade han för på 1950-talet. Nu skall vi på 1990-talet försöka att förverkliga det vi kan av den europeiska humanistiska tradition som bärs vidare i det demokratiska samarbetet i dagens Europa.

Anf. 24 BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Vi har den Europeiska gemenskapen att tacka för mycket av freden i Europa, för den frihet och det välstånd som vi åtnjuter i vår del av världen. Dess grundläggande syften har alltid varit politiska. Målet har varit att skapa fred mellan forna fiender och att bevara de demokratiska friheterna i ett av kriget sargat Europa. Man har utgått från övertygelsen om hållfastheten i liberala värderingar om ett öppet samhälle, om mänskliga rättigheter, valfrihet och marknadsekonomi. Man har velat visa att man från så-

dana utgångspunkter kan skapa bättre samhällen än vad folkförtryckande enpartistater kan uppnå med socialistisk planhushållning. I det avseendet har man varit hundraprocentigt framgångsrik.

Det Europa som vi i dag anar konturerna av hade aldrig blivit möjligt utan framgångarna för den europiska integrationen, för viljan att samverka i nya former där staterna också får vara beredda att avstå nationell suveränitet till gemensamma organ och att sätta helheten framför delarna.

Liberaler, både individer och partier, i Europa har tillhört de mest pådrivande i denna utveckling. Även inom den svenska liberala rörelsen har det alltid funnits en positiv inställning till den europeiska integrationen där EG har varit den främsta drivkraften. Det har funnits en förhoppning att förhållandena i Europa en dag skulle bli sådana att Sverige skulle kunna ta steget och begära medlemskap i EG. Mot den bakgrunden är det utomordentligt glädjande att de fyra största partierna i utrikesutskottet har kunnat enas om ett positivt uttalande om svenskt medlemskap i EG.

Jag utgår ifrån att en stor majoritet här i kammaren i dag kommer att ställa sig bakom detta uttalande. Det är, som redan har framhållits från talarstolen, ett historiskt steg mot EG som tas.

Fru talman! Drömmen, visionen, om ett medborgarnas Europa har även kittlat många människor i Sverige under de senare åren. Vi skall inte heller underskatta den enorma betydelse som visionen om medborgarnas Europa har haft för utvecklingen i Östeuropa. Den har i sin tur skapat nya förutsättningar för Sveriges aktiva engagemang i det västeuropeiska samarbetet. Det är svårt att tro att den utveckling som vi under de senaste åren har sett i Öst- och Centraleuropa över huvud taget hade kommit till stånd om det inte hade varit för tillkomsten av visionen om medborgarnas Europa, om enhetsakten och om den inre marknaden.

Det var när utvecklingen i Europa satte fart i mitten på 80-talet, samtidigt som stagnationen blev ovanligt besvärlig i Öst- och Centraleuropa, som klyftan började vidgas mellan de två Europa och det framstod som alltmer nödvändigt med radikala förändringar i Öst- och Centraleuropa. Det är alltså denna vision om medborgarnas Europa som har betytt så mycket både för oss i Sverige, för människor i Öst- och Centraleuropa och självfallet även för de människor som lever i den Europeiska gemenskapen.

När jag i mitten av november förra året i ett anförande om svensk Europapolitik uttalade att målet måste vara ett fullvärdigt svenskt medlemskap i EG, hördes en hel del kritiska kommentarer från socialdemokrater och centerpartister. Det fanns t.o.m. en och annan företrädare för det svenska näringslivet som tyckte att jag var för tidigt ute. Sedan dess har, som alla vet, utvecklingen gått oerhört snabbt.

Regeringen och även representanter från centerpartiet har fortsatt att kritisera folkpartiet och moderaterna, men samtidigt har man under detta år – låt oss säga sedan Berlinmuren föll – tagit små steg i rätt riktning.

Ett steg togs i våras i anslutning till den mycket omdiskuterade debattartikel som Ingvar Carlsson skrev, jag tror det var i slutet av maj, i Dagens Nyheter. Själva artikeln var oklar, suddig och ledde till tolkningar som gick åt olika håll. I anslutning till artikeln blev det en debatt där statsministern, utrikesministern och andra företrädare för socialdemokraterna tvingades till

klargöranden som ganska entydigt gick i en och samma riktning, nämligen en önskan att öppna en dörr på glänt till EG-medlemskap. Samtidigt formulerades hårda villkor för att ett medlemskap skulle kunna bli aktuellt. Det var många som uppfattade dessa villkor som närmast prohibitiva dvs. att de skulle förhindra en svensk medlemskapsansökan i det långa loppet. Samma villkor upprepades så sent som i regeringsförklaringen i början av oktober.

Dess viktiga villkor var att vi först skulle få en ny europeisk säkerhetsordning i Europa som undanröjde alla risker för krig. Först när vi hade den säkerhetsordningen i Europa kunde det bli aktuellt för Sverige att ta steget och söka medlemskap i EG. Denna mycket försiktiga hållning från den svenska regeringens sida var alltjämt dominerande när Europafrågorna diskuterades här i kammaren den 10 oktober. Då hade utrikesministern, som Carl Bildt erinrade om, en rad skäl mot svenskt medlemskap, fem stycken närmare bestämt. Det var alldeles tydligt att regeringen inte hade några planer på att aktualisera den här frågan då.

När Jan-Erik Wikström summerade debatten konstaterade han att det fanns två partier i kammaren – moderaterna och folkpartiet – som sade ja, det fanns två partier – miljöpartiet och vänsterpartiet – som sade nej och det fanns två partier – socialdemokraterna och centerpartiet – som sade vänta och se. Det var nog många som trodde att vi skulle få vänta ganska länge på att få se vart socialdemokraterna och centerpartiet skulle gå, men bara ett par veckor senare var bilden helt förändrad. Det avgörande steget var, som många talare erinrat om, det som regeringen tog i samband med att det s.k. krispaketet presenterades på en presskonferens den 26 oktober.

Jag vill gärna instämma med dem som har sagt att det är litet märkligt att detta avgörande steg togs som en direkt följd av att en räntechock hade drabbat Sverige. Det hade varit trevligare om detta steg hade tagits på ett mer offensivt sätt och med större engagemang än vad som nu blev fallet. Men det var, enligt vår mening, ett steg i rätt riktning.

Enligt denna krisskrivelse till riksdagen är inte en ny fredsordning längre ett villkor. Självfallet eftersträvar Sverige fortfarande en ny fredsordning som kan innebära en bättre garanti än den gamla för freden i Europa. Det finns dock inte längre några krav på att denna fredsordning först skall komma till stånd och att Sverige därefter skall pröva medlemskap, utan nu talas det öppet om att ambitionen är ett svenskt medlemskap i EG. Men för att underbygga det skall vi fortsätta våra ansträngningar att skapa en ny fredsordning. Det kan synas vara en ganska hårfin skillnad, men alla inser att den är av avgörande betydelse.

Om man jämför Ingvar Carlssons artikel i Dagens Nyheter i slutet av maj med den artikel han i fredags skrev i Aftonbladet, är det som om dessa artiklar är skrivna av olika författare. Nu ser plötsligt Ingvar Carlsson en viktig roll för Sverige i det framtida EG, och det är bra. Efter att ha läst den artikel som Ingvar Carlsson skrev i Aftonbladet nu i fredags, måste man fråga sig varför det dröjde så länge innan svensk socialdemokrati och den svenska regeringen nådde fram till det ställningstagande som i dag tycks så självklart.

Ingvar Carlsson skrev i Aftonbladet att han trodde att de EG-positiva partierna hade mycket olika mål för sitt engagemang i Europa. Han nämnde i ett antal punkter socialdemokraternas mål, nämligen att säkra freden, att

främja utvecklingen i Östeuropa, att bekämpa miljöförstöringen, att sätta kampen mot arbetslösheten i centrum, att öka löntagarnas inflytande, att öka trygghet och välfärd och att bekämpa fattigdom i världen. Detta är alldeles utmärkt. Det är i själva verket som ett eko av vad jag och många andra liberaler har framfört i mängder av tal som handlat om Europa under de senaste åren och naturligtvis också långt tidigare. Vi kan förvisso ha delade meningar om mycket, kanske också om medlen när dessa mål skall förverkligas, men bakom dessa mål, såsom Ingvar Carlsson formulerade dem i sin artikel häromdagen, finns det säkert en mycket stor enighet i Sveriges riksdag.

Jag noterade med särskild tillfredsställelse att Ingvar Carlsson i raden av dessa mål nämnde att bekämpa fattigdomen i världen. Det är bra att åtminstone visionerna finns kvar inom svensk socialdemokrati när man nu är på väg att pruta det svenska u-landsbiståndet. Men det kanske finns tid under julen till eftertanke och t.o.m. omtanke inom socialdemokratin på den punkten. Det skulle i så fall ligga mer i linje med de visioner som Ingvar Carlsson har för den svenska Europapolitiken.

Fru talman! Jag besökte av en tillfällighet Bryssel strax efter tillkännagivandet av Sveriges ambition att söka medlemskap i Europeiska gemenskapen. Jag kunde konstatera att detta mottogs utomordentligt positivt, åtminstone bland mina liberala vänner i Bryssel. Jag mötte en och annan – inga liberaler, utan personer med annan politisk färg – som ifrågasatte äktheten i vårt europeiska engagemang, eftersom detta besked kom just som en reaktion på en ekonomisk kris i Sverige. Jag vill samtidigt betona att den reaktionen var ett undantag bland de människor jag träffade, de flesta var mycket positiva och välkomnade Sverige. Bland de länder som i dag står utanför den Europeiska gemenskapen tillhör Sverige säkert dem som välkomnas allra mest av Gemenskapen.

Jag hade möjlighet att också diskutera med den danske kommissionären Henning Christophersen om tidsplanen för Sveriges medlemskap i EG. Han gjorde ungefär samma bedömning som jag själv hade gjort. En optimistisk men realistisk tidsplan skulle kunna se ut ungefär på det sättet, att Sverige lämnar in sin ansökan under 1991, att det förs samtal under 1992 och formella förhandlingar under 1993, att processen får verka i Sverige under 1994 och att ett svenskt medlemskap kan bekräftas i valet år 1994. Då skulle Sverige kunna bli medlem från år 1995.

Detta är förvisso en optimistisk tidsplan. Det finns ännu ingen medlemsansökan till EG som har behandlats så snabbt. Men vi kan konstatera att de pågående EES-förhandlingarna har lagt grunden för en snabbare process när Sverige söker medlemskap än vad som tidigare har varit möjligt. Men det bör också nämnas att det finns andra i kretsen av kommissionärer som är mindre optimistiska än vad Henning Christophersen är. Vi skall naturligtvis vara beredda på att det kan ta längre tid, men vi bör från svensk sida göra allt för att denna optimistiska tidsplan skall kunna hållas.

Fru talman! Det viktigaste motivet för att Sverige bör eftersträva ett fullvärdigt medlemskap i EG är att detta är det enda sättet att ge Sverige ett inflytande. Det är viktigt, eftersom EG är en dynamisk process och inte en fix institution. Vi kan aldrig fixera EG och ta ställning till någonting som

har byggts färdigt, utan det byggs ständigt vidare. Endast som fullvärdiga medlemmar i EG kan vi vara med och påverka detta byggande, den process, som hela tiden fortgår.

Detta är naturligtvis viktigt för att vi skall kunna påverka beslut som under alla förhållanden kommer att beröra oss själva. Av rent och skärt egenintresse kommer Sverige att anpassa sig till rader av beslut som fattas inom EG. Men detta är ändå inte det viktiga skälet. Det viktiga för oss som liberaler, eller i varje fall som internationalister, är att vi skall kunna engagera oss i Europas utveckling och kunna påverka den.

Vi folkpartister anser att det är mycket som är bra i EG, men vi anser också att det finns mycket som inte är bra där. Vi vill gärna liera oss med progressiva krafter inom EG, liberaler och andra progressiva krafter, för att påverka utvecklingen i Europa. Det kan Sverige bara göra som medlem i EG.

Kritikerna av medlemskap blandar ofta ihop å ena sidan konsekvenserna av ett medlemskap i EG, å andra sidan dels effekterna av öppenhet och internationalisering i största allmänhet, dels den utveckling som sker inom enskilda EG-länder, men som inte har särskilt mycket med EG att göra utan som mer kan hänföras till kultur och traditioner i dessa EG-länder. Vårt beroende av omvärlden är redan stort. Vi säljer hälften av vår industriproduktion utomlands. Detta är en situation som vi i Sverige har valt, eftersom vi vet att det med frihandel och stor export skapas möjligheter till import och utveckling av det svenska välståndet och den svenska välfärden. Alternativet till detta hade varit isolering och fattigdom, och det alternativet har vi alla skytt.

I dag pågår i tidningsspalterna en debatt om vad ett medlemskap skulle kunna betyda för kvinnorna. Det finns de som säger, att om Sverige blir medlem i EG skulle vi tvingas sänka våra skatter mycket kraftigt, och det skulle krympa vår offentliga sektor och därmed undanröja arbetstillfällen för framför allt kvinnor. Summan av detta skulle bli att kvinnorna blev förlorare.

Detta är, enligt mitt sätt att se, en helt orimlig analys. För det första har hela välfärdsutvecklingen, den offentliga sektorns utbyggnad i Sverige och kvinnornas frigörelse, gått hand i hand med en internationalisering av den svenska ekonomin. Denna internationalisering har i själva verket varit en förutsättning för hela denna process: utbyggnaden av välfärden, kvinnornas frigörelse och mycket annat.

För det andra; även om utvecklingen i EG-länderna släpar efter den i Sverige ökar ju jämställdheten successivt också i EG-länderna. EG har faktiskt, som en del talare har noterat här i debatten i dag, en mer långtgående jämställdhetslagstiftning på gång än den som i dag finns i Sverige. Det kan alltså bli vi i Sverige som på grund av ett EG-medlemskap, eller tidigare, tvingas skärpa vår lagstiftning för att anpassa den till vad som då gäller inom EG.

För det tredje finns det naturligtvis skäl för Sverige att sänka skattetrycket. Det är i själva verket eftersträvansvärt att vi gör detta. Det måste vi göra för att bättre klara konkurrens och sysselsättning i Sverige. Detta är naturligtvis särskilt viktigt för kvinnor, som tillhör de grupper på arbetsmarknaden som ofta drabbas när arbetslösheten stiger och konkurrenskraften försämras.

Om Sverige stod utanför EG skulle i själva verket kravet på skattesänkningar bli större, eftersom vi då inte bara skulle klara konkurrenskraften på en marknad där vi finns med på lika villkor, utan dessutom de barriärer som i så fall skulle finnas mellan Sverige och EG. Jag tror att den analys i detta avseende som en del talare gör i sina inlägg i grunden är felaktig.

För det fjärde, fru talman, finns det, som de flesta säkert vet, inga krav på någon total anpassning av socialpolitiken inom EG. Det finns i dag mycket stora skillnader i länderna inom EG som beror på olika utvecklingsnivå i medlemsländerna, och det kommer att vara så under mycket lång tid framöver. Det finns en självklar ambition inom EG, och vi i folkpartiet vill gärna vara med och arbeta för att det målet skall nås, nämligen att standarden och välfärden för de fattigaste människorna inom EG skall lyftas. Det är ett av de mål som Ingvar Carlsson pekade ut i sin artikel i Aftonbladet och som jag gärna vill instämma i.

Till sist bör man nämna att Sverige faktiskt inte är världsbäst på allt. Det är en föreställning som är mycket utbredd att allt är bättre i Sverige än i något annat land. Sverige är förvisso ett bra land att leva i, men det finns goda exempel både i enskilda EG-länder och inom EG självt där vi skulle kunna hämta inspiration för att reformera det svenska samhället.

Italienarna är bättre än vi på att integrera utvecklingsstörda i skolan. Engelsmännen har sedan lång tid tillbaka byggt ut ett husläkarsystem. Miljölagstiftningen i Tyskland går i vissa avseenden längre än i Sverige. Valfriheten när det gäller den sociala tjänstesektorn, välfärdssektorn, är större i de flesta EG-länder än vad den är i Sverige. Jag har redan nämnt den jämställdhetslagstiftning som är på gång inom själva Gemenskapen.

Fru talman! En fråga som många med rätta ställer sig är: Kan Sverige påverka? Självfallet kan Sverige inte diktera några beslut, lika litet som enskilda riksdagsmän eller partier kan diktera beslut i denna kammare. Men Sverige kan bilda koalitioner. Sverige kan samarbeta med andra länder och på det sättet åstadkomma förändringar.

När jag har mött representanter för miljöorganisationer i EG-länderna har de understrukit att de skulle välkomna ett svenskt medlemskap, då de tror att vi med vår förhållandevis framsynta miljöpolitik på en del områden skulle kunna påskynda utvecklingen – naturligtvis i koalition med andra som tycker ungefär som vi inom EG.

Det finns också i debatten de som ställer ett engagemang för EG mot ett engagemang för hela Europa. Det har gjorts sådana inlägg även i denna debatt. Detta säger man som om vi hade ett val mellan att engagera oss i EG eller i hela Europa. Enligt mitt sätt att se finns det inga motsättningar mellan dessa mål. Vi främjar utvecklingen i Östeuropa och Centraleuropa bäst genom EG. Det är i hög grad utvecklingen i EG som har inspirerat utvecklingen i Östeuropa. Det är mot EG som länderna sneglar, t.ex. Polen, Tjeckoslovakien, Ungern, när man nu ser fram emot en bättre utveckling. Dessa länder anpassar t.o.m. i sin egen förändringsprocess en hel del regler till EG för att slippa den anpassningen senare. Jag tycker att det är angeläget att Sverige finns med i EG och välkomnar dessa länder den dag de söker medlemskap i stället för tvärtom. Vi säger alltså ja till hela Europa genom att säga ja till EG.

Fru talman! Europapolitiken är central för Sverige. Det är viktigt att vi går in i integrationsprocessen med liv och lust i syfte att driva på utvecklingen. En styrka är naturligtvis om detta kan ske i betydande politisk enighet. Jag tycker att det är viktigt att vi inte bara nöjer oss med en bedömning av när en medlemsansökan kan ske, utan att vi uttrycker en klar vilja. Den bör komma under 1991.

Det finns bara medlemmar och icke medlemmar. Jag läste häromdagen en artikel av några av kammarens ledamöter som framställde det som om Sverige skulle kunna ge sig in i något slags förhandling med EG där Sverige skulle ge och ta och bli medlem med en rad förbehåll. Jag tror att detta är helt omöjligt. För svensk del handlar det om att ta ställning för eller emot EG, att bli medlem eller att avstå från medlemskap. I detta val är det självklara svaret från folkpartiet liberalerna att vi skall säga ja till EG. Det är den bästa vägen att kunna påverka det framtida Europa. Det är viktigt att Sverige blir fullvärdig medlem i EG. Jag hoppas att det steg som skall tas i dag skall ses som det första stora steget mot detta fullvärdiga medlemskap.

I detta anförande instämde Jan-Erik Wikström, Hadar Cars, Håkan Holmberg, Karl-Göran Biörsmark, Lola Björkquist, Ingrid Hasselström Nyvall, Margitta Edgren, Leif Olsson, Kenth Skårvik, Lars Sundin, Lars Ernestam, Isa Halvarsson, Hans Lindblad och Gudrun Norberg (alla fp).

Anf. 25 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Nu förnyas Europa. För bara fem år sedan hade vi en omfattande stagnationsdebatt i Europa. Vår världsdel genomgår nu en dynamisk och snabb förändring, som saknar motstycke i fredstid. Den här gången är det fredens, frihetens och demokratins vindar som är drivkrafter i utvecklingen. Förändringarna gäller i hög grad hela vår världsdel. Takten i förändringarna spränger alla förväntningar. Det är ingen tillfällighet att förändringen – perestrojkan – just fått Nobels fredspris.

Det är i det alleuropeiska perspektivet de stora möjligheterna finns – till avspänning, säkerhet och fred, fria folks samverkan, ekonomisk utveckling och att rädda Europas miljö. Det som en gång var *ett* motiv för 50-talets och den omedelbara efterkrigstidens EEC – "aldrig mera krig mellan Tyskland och Frankrike" – är i dag ett motiv för alleuropeisk samverkan.

Den sköra demokrati som växer fram i Öst- och Centraleuropa behöver vårt stöd, demokratiskt och ekonomiskt. Också de framväxande konflikter som följer i frigörelsens spår behöver en europeisk samverkan som ram, som stöd. Med mer ensartade ekonomiska system ökar möjligheterna till samarbete. Men alla vet att det är en ekonomisk samverkan som sker från helt olika förutsättningar och utvecklingsnivåer. Riskerna är betydande för ekonomisk dominans och uppköp från väst i öst. Det är inte bara ett problem i det nya Tyskland. Till sist handlar det om nationell självkänsla, en vilja att nu – när man äntligen fått chansen – kunna bestämma över sin egen framtid. Detta vet var och en som har besökt de nya, fria staterna i Öst- och Centraleuropa.

I denna alleuropeiska samverkansvision har Sverige en självklar roll. Den måste bli betydligt mer aktiv och allsidig än hittills. Europa är inte enbart

EG, som vi tycks inbilla oss i den förhärskande debatten i vårt land. Vi måste snabbt upptäcka hela Europa. De som ser Europa ur ett snävt marknadsperspektiv stannar gärna i Västeuropa. Efter årtiondens indoktrinering ses "öst" bara som ett avskräckande exempel, en omöjlig, underutvecklad del av vårt gemensamma Europa. Det är en cynisk bild. För vi önskade oss ju ett helt och fritt Europa. Hur skulle Europa kunna vara bara "väst"? 12 EG-stater och 6 EFTA-stater – i stället för nuvarande 33? Nej, marknadernas Europa måste bli ett medborgarnas Europa. Där är vi inte i dag, allra minst i dagens svenska debatt. Fortfarande är det en del som resonerar som om Europa vore tolv trettiotredjedels Europa. I EGs hjärta, Strasbourg, förs en annan debatt som inte har särskilt mycket gemensamt med den debatt som hittills har förts i Sverige. Det är viktigt att vi vidgar perspektiven snabbt.

Visionen måste vara ett enat, fredligt, öppet, fritt och demokratiskt Europa. Inte ett "fort" som sluter sig samman kring sin egen förträfflighet, utan en världsdel öppen mot omvärlden. Det var denna vision av Europas framtid som centern lyfte fram i början av den här valperioden, det var innan Michail Gorbatjov besökte Europarådet och gav liv åt denna eurosklerosa organisation, det var innan Berlinmuren föll, det var innan Tyskland återförenats. Trots allt som hänt är visionen fortfarande en vision. Men den fick sin näring i perestrojka och glasnost, i Lech Walesas fackliga och politiska frigörelsekamp i Polen och mycket mera.

Det var i Polen som det kommunistiska systemet mötte sin egen undergång i form av paroller och banér, som ledde till ett totalt avslöjande. Därför finns det särskild anledning att i dag gratulera Polens förste folkvalde president, också han en fredspristagare från frigörelsens Europa. Det är en händelse som ser ut som en tanke, att varken Walesa eller Gorbatjov personligen kunde ta emot fredspriset. Hemmafronten tillät det inte.

Så börjar efterkrigstiden närma sig sitt slut. Den europeiska säkerhetskonferensens högnivåmöte i Paris 19–21 november blev en klar manifestation med just denna innebörd. Men det blev också en klar påminnelse om vad som återstår. I Sovjetunionens inrikespolitiska kramper hårdnar attityden mot delrepubliker som söker sin egen väg mot frihet och frigörelse.

De baltiska staternas representanter vid ESK-konferensen blev förvisade inte bara från mötet, utan också från intilliggande lokaler. Begreppet "distinguished visitors" degraderades till "excluded visitors". Det finns därför särskild anledning att välkomna de klara uttalanden som den svenske statsministern gjorde vid ESK-mötet för de baltiska republikernas frigörelse. I realiteten kan det andra världskriget aldrig vara avslutat innan de åter fått möjlighet att fritt välja sin egen framtid.

Europas framtid kommer i hög grad att påverkas av hur ESK-arbetet kommer att lyckas. Nedrustningen måste fortsätta. Resurser måste omfördelas från vapen till välfärd. Europas parlament måste få en roll i den säkerhetspolitiska utvecklingen. Ingenting borde vara mer självklart, men så har det inte varit hittills. Det är i den riktningen vi kan se en framtida roll för Europarådet som en parlamentarisk bas för ESK-arbetet. Nedrustning, fred och gemensam säkerhet i Europa kan aldrig vara en angelägenhet för enbart experter och regeringar.

I en tid av minskande hot, i varje fall mindre akuta hot, vill en del "sälja

ut" den svenska neutralitetspolitiken. Men svensk säkerhetspolitik är ingen handelsvara, inte ens för bilfabrikanter. Säkerhetspolitik handlar om stabilitet och långsiktighet. Säkerhetspolitik har ingenting med kortsiktiga konjunkturcykler att göra, varken i ekonomin eller i politiken. Vi har naturligtvis alla skäl att välkomna att militära allianser upplöses eller förändras. Men det bekräftar ju bara värdet av alliansfrihet, som mål och som tidlös position. Neutralitet i en krigssituation har bl.a. som syfte att hålla landet utanför krig. Den hållningen är rimlig i alla väpnade miljöer. Så länge det finns tillräckligt med vapen för krig är också denna hållning en tidlös position.

Till sist handlar särkerhetspolitik om trovärdighet. Det gäller i synnerhet i en konfliktsituation. Antingen är trovärdigheten tillräcklig eller inte. Är den det inte, spelar det mindre roll *var* trovärdigheten brister – om vi deltar i ett förpliktigande utrikespolitiskt samarbete eller t.o.m. i ett militärt samarbete. En viktig del av trovärdigheten är en oberoende ställning i dessa avseenden och naturligtvis ett eget försvar som vi själva bestämmer över. Att återvinna trovärdighet som gått förlorad tar tid. Att bygga upp ett försvar som reducerats tar också tid. Det är en av de svåra frågeställningarna för den kommande försvarskommittén. Av dessa och andra skäl är säkerhetspolitik långsiktig politik. Det synsättet bör inte förändras ens i ett föränderligt Europa.

Det är genom friheten, genom demokratin, som Europas folk får redskap att hantera en annan livsavgörande fråga, nämligen miljön. Nu signalerar Europas sjöar och hav med syrebrist, med missbildade och döda fiskar samt med förlust av växter som är viktiga för ekosystemen. Europas skogar och mark visar katastrofala skador på grund av försurning, tungmetallförgiftning och andra obalanser i naturen.

När vattnens och markernas produktionsförmåga minskar, borde alla inse att det nya Europa också måste vara det gemensamma miljöansvarets Europa. Miljöutsläpp och deras konsekvenser känner ju inga nationsgränser. Katastroferna är gemensamma. Så var det med Tjernobyl och med Rhen-katastrofen. Miljön är gemensam. Miljöskador måste förebyggas lokalt och samtidigt hanteras gemensamt i vår världsdel – och därtill globalt.

I dag är det inte marknaden, utan människorna, som först avläser och förstår miljöns gränser. Därför är demokratin omistlig i miljöarbetet. Nationella åtgärdsprogram måste formas, och det alleuropeiska miljösamarbetet i FNs ekonomiska kommission för Europa, ECE, måste stärkas. Det tilläts aldrig ske i diktaturernas Öst- och Centraleuropa. Även marknadsekonomierna måste inse att bara den utveckling som är ekologiskt hållbar ger ekonomisk utveckling som varar på sikt.

Så talar demokratins utveckling, ett alltmer ensartat ekonomiskt system, en politik för gemensam säkerhet och vår gemensamma miljö för ett alleuropeiskt samarbete. Därför blir EGs vägval – i organisationens roll som ekonomisk och politisk motor för Europa – alltmer betydelsefullt; en breddning och öppenhet för nya medlemmar eller en fördjupning med ökade barriärer mot omvärlden? Det är frågan.

Utspelen och de politiska markeringarna angående just detta vägval avlöser varandra. Häromdagen kunde vi ta del av Kohls och Mitterands förslag – ett klart "fördjupningsalternativ". Västeuropeiska unionen föreslås bli en in-

tegrerad del i EGs framtida försvarspolitik. Ministerrådet föreslås få ökad makt. Bl.a. Italien och Belgien har tidigare varit ute i liknande ärenden.

De som ser EG som frihandelns banerförare i vår del av världen fick måhända en tankeställare i slutet av förra veckan, när Uruguay-rundan inom GATT kapsejsade. De som före den livsmedelspolitiska överenskommelsen i våras ansåg att Sverige, ensidigt och utan att vänta på någon annan, kunde minska gränsskyddet för jordbruket fick kanske också något att fundera över.

De närmaste månaderna – och åren – kommer säkert att bli av stor betydelse för det europeiska samarbetets riktning och utformning. Ett avgörande krav är naturligtvis för varje nation som ansöker om medlemskap i EG att man också får klarhet om "vilket EG" det rör sig om. Så fungerar de flesta som söker medlemskap i en förening. Det bör gälla också vid behandlingen av efterkrigstidens viktigaste politiska ställningstagande för Sveriges del. Jag vill här hänvisa till de inlägg som Pär Granstedt i en tidigare utskottsrunda har gjort.

Genom det förestående beslutet med anledning av utrikesutskottets betänkande, 1990/91:UU8, måste det äntligen bli slut på den ensidiga – och jag vill säga otillständigt förenklade, snarare stupida – debatten om "ja" eller "nej" till EG. Svenska folket måste få en möjlighet – och inte bara en – att sätta sig in i konsekvenserna för egen del i vardagslivet av en eventuell EG-anslutning. Därför är det viktigt att utrikesutskottets maning till regeringen att "inkomma med förslag" beträffande ökade informationsinsatser till allmänheten verkligen också hörsammas med det snaraste.

Den svenska Europadebatten har börjat ändra karaktär efter regeringens fotnot i krispaketet. Den har blivit mer nyanserad, mer verklighetsanknuten. Det är en självklarhet att svenska folket skall ha inflytandet över Sveriges framtida roll i det nya Europa. Den möjligheten kommer att finnas i minst två allmänna val. Dessutom kan det inte uteslutas att en folkomröstning anordnas för att man skall kunna ta slutlig ställning till ett avtalsförslag. Det är inte bara rimligt, det är demokratiskt. Därför är det viktigt att denna demokratiska möjlighet – folkomröstningen – står öppen. Vi vet att folkomröstningar stimulerar en fördjupad debatt, en debatt som är nödvändig att bredda utanför lobbygrupper och ekonomiska intressen.

Dagens beslut är viktigt, men det är inte det sista. Det är ett beslut i en lång process. Det ger bemyndigande för att ansöka om förhandlingar angående medlemskap. Om förhandlingar skall vara meningfulla, kan inte resultatet förutsättas innan förhandlingarna ens har inletts. Därför är medlemskapsansökan en sak. Resultatet av denna ansökan är en annan sak. Beslut om ett sådant resultat är ytterligare ett steg i en process, där vi nu tar första steget.

I detta anförande instämde Sven-Olof Petersson (c), Gunhild Bolander (c), Agne Hansson (c), Pär Granstedt (c), Paul Ciszuk (mp), Elving Andersson (c), Rune Thorén (c), Lennart Brunander (c), Gunilla André (c), Marianne Andersson i Vårgårda (c), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c), Birger Andersson (c), Birgitta Hambraeus (c), Göran Engström (c), Karin Starrin (c),

Stina Eliasson (c), Nils Häggström (c), Görel Thurdin (c) och Per-Ola Eriksson (c).

Anf. 26 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Också jag skall inleda med en kort resumé om vad som har hänt under den senaste tiden. Jag tror dock att den kanske kommer att låta något annorlunda än vad de andra beskrivningarna har gjort.

Medan högkonjunkturen segade sig igenom den industrialiserade västvärldens ekonomier under nästan hela 80-talet, ökade fattigdomen hos alla de medborgare som ingenting ägde. Västeuropas länder gisslades med det stålbad som kallas arbetslöshet. De stora multinationella företagen kasserade samtidigt in vinster som fick de mest luttrade penningräknarna att hissna. Skatter har sänkts av de olika ländernas regeringar. Maskorna har vidgats i de gamla välfärdsstaternas skyddsnät. Antalet hemlösa i världens huvudstäder har ökat, samtidigt som den rika klassen har blivit rikare överallt.

Ironiskt nog har produktiviteten samtidigt minskat i företagen. Fackföreningsrörelserna världen över har tappat i kraft, framför allt där de har förlorat medlemmar.

En blå revolution har fått världen att kantra och gjort den ännu mer orättvis och ännu svårare att leva i för alla dem som inget har. Samtidigt har murar fallit.

Österuropa har raserat sina centralstyrda och förhatliga system. Människorna ropar efter frihet, efter varor att konsumera och efter rätten att forma sin framtid. Vägen till frihet går emellertid för många av dem över arbetslöshetens stålbad. Även där blir några ännu fattigare, några blir litet rikare och ytterligare några blir mycket rika. I öst ekar ropen på demokrati.

I väst faller däremot de demokratiska idealen i rasande fart. Nationalstaternas folkvalda representanter och regeringar har i Västeuropa med frenesi frånhänt sig den ena möjligheten efter den andra att själva forma sitt eget lands framtid. Ett gemenskapernas Europa byggs just nu, inte med den parlamentariska demokratins principer utan med överstatlighet och en tung byråkrati som främsta kännetecken.

I EG har den starkares rätt, dvs. kapitalets, blivit lag. Den svages rätt, dvs. löntagarnas, har blivit en rekommendation. Det internationella kapitalet gnuggar händerna. Marknaderna ligger öppna. Gränserna faller. Det är bara att ta för sig.

Politiken har mist sin kraft. Vi är alla i frihetens namn utnämnda till konsumenter. Ekonomisk tillväxt är fältropet. Ekonomisk tillväxt är förhoppningen. Ekonomisk tillväxt är målet. Men är det lösningen? Denna fråga borde vi ställa oss. Är det verkligen lösningen på den tid som vi i dag lever i? Är det lösningen på det avspänningens Europa och det integrationens Europa som för första gången kan existera utan hot av militärmakt? För första gången kan kapital, kunskap och resurser frigöras för att man skall kunna bygga ett folkens Europa.

Vi menar att det främsta hindret i dag för att förverkliga den historiska möjligheten att bygga folkens Europa, är de transnationella bolagens växande makt över Europa och världen.

Den ekonomiska makten formas i dag kring tre geografiska maktcentra. Det gäller ett dollarcentrum kring USA och Canada, ett yencentrum kring Japan och mittländerna i Ostasien och ytterligare ett centrum kring EGs fastlagda planer på en ekonomisk och politisk union och en gemensam valuta. Det är helt klart att EGs union är ett politiskt projekt syftande till ett Västeuropas förenta stater. På den punkten är jag fullständigt enig med Carl Bildt.

Vi vill emellertid delta i arbetat för ett folkens demokratiska Europa mot det transnationella kapitalet. Därför motsätter vi oss planerna på ett svenskt medlemskap. Vi säger ja till demokrati, generell välfärd och politisk självständighet. Vi säger ja till ett öppet och samarbetande Europa, till hela Europa.

Vi vill att Berlinmurens fall skall utgöra inledningen till en tid då ett gemensamt Europa byggs. Det skall bli ett gemensamt Europa som är demokratiskt och som bryr sig om sina medborgare och inte bara sitt kapital, sina varor och sina tjänster. Det gäller ett Europa som bryr sig om sina medborgare och som värnar sin natur och miljö.

Den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen, ESK, hölls i Paris i november 1990. I ESK ingår alla europeiska stater samt USA och Canada. Albanien har en observatörsplats.

Konferensen i Paris satte punkt för det kalla kriget och utgör avstampet för en ny tid i Europa. ESK lägger grunden för ny tryggare europeisk säkerhetsstruktur.

Europa behöver inte bara en gemensam säkerhet, utan också gemensamma och bindande miniminormer för miljön. Miniminormerna måste ge varje land rätten att gå vidare och skärpa sin miljölagstiftning.

Det behövs ett alleuropeiskt parlament som fungerar öppet och demokratiskt. Det kan organiseras genom att Europarådet utvecklas och utvidgar sin medlemskrets till Europas alla länder.

Det alleuropeiska parlamentet kan vara direktvalt och anta bindande minimiregler i form av konventioner som rör problem som endast kan lösas över nationsgränserna. Det gäller t.ex. gränsöverskridande miljöproblem, som jag talade om. Det behövs emellertid också gemensamma minimiregler mot det transnationella kapitalets grova utnyttjande av arbetskraft i olika europeiska länder.

För att man skall kunna fördjupa den alleuropeiska tanken krävs naturligtvis också ett fördjupat mellanfolkligt samarbete. Folkliga rörelser och organisationer i alla Europas stater måste ges ökade möjligheter och resurser att utvidga sitt samarbete.

EG, som utgörs av tolv västeuropeiska stater, har inte uttalat avsikten att inom överskådlig tid samla alla Euorpas stater. Det beror på att EG-unionen inte vill ha med hela det fattiga Östeuropa, ännu. Man har nog med sina egna eftersatta regioner.

EG-unionen innebär i stället att en ny mur skapas mellan väst och öst – en välfärdsmur. Innanför den muren vaktar väst sina rikedomar, och utanför står Östeuropa med billig arbetskraft.

Vi vill inte ha nya murar i Europa. Därför vänder vi oss också mot EGs

Österuropapolitik. Vi menar att Österuropas problem är akuta och måste lösas i ett alleuropeiskt sammanhang.

Vi säger också ja till en ny internationell ekonomisk ordning. Två världskrig har börjat i Europa och oräkneliga kolonialkrig. Europas vapenfabrikanter har tjänat grova pengar på alla krig. Nu menar vi att vapenexporten måste stoppas. Nedrustningen i Europa får inte leda till upprustning i tredje världen. De bortrustade vapnen skall skrotas, inte säljas till Mellanöstern eller andra konfliktområden utanför Europa. Avspänningen öst–väst får inte följas av en skärpt konflikt nord–syd, som mobiliseringen i Gulfkrisen förebådar. Vänsterpartiet är ett internationalistiskt parti. Vi vill skapa en rättvis världsordning där alla människor har samma värde och samma chanser i livet oavsett i vilket land och i vilken världsdel de är födda. 40 000 barn dör varje dag av fattigdom. De dör trots att alla vet att svält och sjukdomar, analfabetism och okunnighet kan utrotas. Det finns resurser, men de måste användas rätt. I dag går de förlorade i militär upprustning och i tredje världens gigantiska räntebetalningar som är en del av den internationella skuldkrisen. Skuldkrisen som riktas mot u-länderna måste stoppas. Sverige skall inte göra gemensam sak med de gamla kolonialmakterna i EG-unionen. Vi skall utveckla Europa, men inte på de fattiga ländernas bekostnad. Att lösa nord–syd-konflikten och skapa rättvisa relationer i världen är vår tids största politiska uppgift. För EG-unionen finns den uppgiften varken med som tanke eller målsättning. EG-unionen tänker samordna sin utrikes- och säkerhetspolitik och tala med en röst i utrikespolitiska frågor. Man vill ha en gemensam försvarspolitik och gemensamma militära insatsstyrkor som skall kunna användas i tredje världen, t.ex. i Gulfkrisen.

Vi menar att Sverige faktiskt har en unik roll att spela i världen. Sedan några decennier har vårt land utrikespolitiskt i vissa avseenden kunnat fungera som en nordlig ombudsman för tredje världens länder, för syd. Den rollen kommer i den närmaste framtiden, med växande nord–syd-motsättningar, att vara än viktigare. Därför vill vi att vårt land självständigt och aktivt skall kunna arbeta för en ny internationell ekonomisk ordning och för militär nedrustning i hela världen. Därför vänder vi oss mot EG-medlemskapet.

Vi menar dessutom att Sverige har en större valfrihet utan medlemskap. Visst är Sverige beroende av sin omvärld. Men alternativet till medlemskap i EG-unionen är faktiskt inte isolering. Sverige har sedan 1973 ett frihandelsavtal med EG. Det ger svensk industri tullfrihet gentemot EGs länder. Men avtalet innebär också möjligheter till en friare handel med länder utanför EG.

Ett medlemskap i EG förutsätter underordning av EGs tullunion. EG har högre tullsatser och mer av importrestriktioner gentemot tredje land än Sverige.

Sverige skall naturligtvis ha fortsatt handel med EG, men också bredda handeln till andra delar av världen. Små väl integrerade marknader har visat sig mer ändamålsenliga för sysselsättning, tillväxt och kontroll över ekonomin än den planerade stormarknad som EG tänker införa till 1993. EFTA-länderna har haft lägre arbetslöshet, kommit längre i miljöpolitiken och har högre BNP per capita än EGs länder.

Sverige har mycket gemensamt med de övriga nordiska länderna. Det gäller de generella välfärdssystemen, fackföreningarnas ställning i samhället, kvinnornas ekonomiska oberoende och synen på miljöfrågorna. Ett utvidgat politiskt och ekonomiskt samarbete och integration mellan de nordiska länderna utgör ett viktigt alternativ till EG. Men det finns fler alternativ.

EFTA-samarbetet kan utvecklas och medlemskretsen utvidgas med östeuropeiska stater, vilket inte står i motsättning till samarbetet med EG.

ESK sysslar även med handel, miljö, vetenskap och teknologi. ESK, som samlar alla Europas stater samt USA och Canada, kan naturligtvis intensifiera sin verksamhet på fler områden än det säkerhetspolitiska.

Östersjösamarbetet kan breddas och måste leda till militär nedrustning, så att pengarna kan användas till samarbete kring ekonomi, handel och miljöskyddande åtgärder.

FNs ekonomiska kommission för Europa, ECE, kan spela en större ekonomisk och en miljömässig roll. Denna organisation samlar också alla Europas stater.

Europarådet, som i dag samlar 24 stater, kan inom några få år, till skillnad från EG-unionen, utvidga medlemskretsen till alla Europas stater. Europarådet kan ta sig an frågor som kräver gemensamma europeiska lösningar.

Det saknas alltså inte alternativ. EG är i dag en realitet, men trots allt bara en del av Europa. Europas verkliga styrka är just dess mångfald.

Vi menar att det, för att bemöta kapitalets internationella och transnationella samarbete, krävs ett fastare samarbete mellan arbetarrörelsen och vänstern.

Arbetarrörelsen och vänstern i Europa måste samordna och ena sina krafter mot det transnationella kapitalet. Det gäller såväl inom som utom EG-unionen.

Fackföreningsrörelsen i Europa, i väst och i öst, måste enas och förstärkas. För vänsterpartiet är kontakterna med vänstern och den gröna rörelsen i Norden en näraliggande uppgift. Det gäller att utveckla konkreta alternativ till EGs unionsplaner samt att vara med och bygga folkliga rörelser för demokrati, nationellt självbestämmande, ekologisk hållbar utveckling, fackliga rättigheter och kvinnofrigörelse.

Samarbetet i Europa och i världen mot det transnationella kapitalet måste ges fastare former än hittills och leda till gemensam handling och konkreta solidaritetsaktioner. Det måste vara en av huvuduppgifterna i det kommande politiska arbetet för en arbetarrörelse och en vänster.

Mot EGs fyra friheter – kapitalets, varornas, tjänsternas, arbetskraftens frihet – vill vi ställa fyra folkliga rättigheter i Europa.

Många talar ju om visionen av ett enat, fredligt och fritt Europa. Den visionen har naturligtvis vi också. Men EG-unionen är inte i vägen för att få den visionen förverkligad.

Grunden för hela EGs verksamhet är Rom-fördraget. Det är EGs grundlag som är överordnad varje medlemsstats egen grundlag.

Syftet med Rom-fördraget är att på alla sätt gynna handel och kommers i Europa. För att nå detta har man fyra grundläggande friheter – friheten för varor, tjänster, kapital och arbetskraft.

Ett problem med EGs syn på dessa friheter är att människan faktiskt inte

finns med, att sociala, miljömässiga, demokratiska och solidariska hänsynstaganden kan framställas som hinder för den fria rörlighet som är huvudsyftet med EG. Därmed kan de också förbjudas av den mäktiga EG-domstolen.

Ett annat problem är att den framtida EG-unionens centralbank skall fatta sina beslut just utifrån denna syn på de fyra friheterna, där huvudmålet är prisstabilitet. Det leder till ekonomiska beslut som inte tar hänsyn till exempelvis det traditionella svenska målet om full sysselsättning.

Vi anser att människor – och inte bara arbetskraft, utan alla människor – varor och tjänster skall ha fri rörlighet inom hela Europa. Däremot är det i demokratins intresse att kapitalets rörlighet över gränserna står under kontroll av folkvalda. Men den fria rörligheten för människor, varor och tjänster får inte stå i motsättning till de fyra folkliga rättigheter som skall ligga till grund för det alleuropeiska samarbetet:

Rättigheten att leva i demokrati, dvs. att leva i ett Europa som garanterar politisk demokrati och medborgerliga fri- och rättigheter.

Rättigheten att leva i en ren hälsosam miljö, dvs. ett Europa som garanterar att miljö och hälsa och säkerhet går före vinstintressen.

Rättigheten att leva i trygghet, dvs. ett Europa som garanterar alla dess invånare rätt till social trygghet.

Rätten till lika människovärde, dvs. ett Europa som garanterar alla lika rättigheter och skyldigheter oavsett ålder, kön, religion och nationalitet – ett Europa som verkar för alla folks frihet och hela världens fred. Det är den europeiska visionen som vi vill se förverkligad.

Det här steget kallades av någon av de tidigare talarna för bara ett steg på vägen som kommer att följas av fler. Någon annan talare kallade det för det historiska steget som aldrig kan bli ett steg tillbaka. Detta steg menar vi är inte den rätta vägen för att lösa de stora problem och öppna de stora möjligheter som vi står inför i Europa och världen i dag. Dessutom har det kommit till på ett skandalöst sätt genom en fotnot i ett krispaket. Det visar med all önskvärd tydlighet, tycker vi, att det är ekonomins lagar som är det styrande. Det är storfinansens och det transnationella kapitalets signalsystem som riksdagsbeslutet med all uppenbar tydlighet kommer att bli en del av. Vi motsätter oss detta.

I detta anförande instämnde Paul Ciszuk (mp).

Anf. 27 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Gudrun Schyman gjorde just det jag tog upp i mitt anförande, nämligen ställde ett alleuropeiskt samarbete mot samarbetet med och inom Europeiska gemenskapen. Jag tycker att det är att slå ett stort slag i luften i själva verket. Det verkar som om alla andra organisationer än just EG är bra organisationer för Gudrun Schyman. Hon kan tänka sig ett samarbete inom ramen för ESK, Europarådet och inom ramen för EFTA t.o.m. Men just EG är någonting ont för Gudrun Schyman. EG vill hon absolut inte ha för mycket med att göra, helst ingenting.

Vi vänsterpartister är internationalister, säger Gudrun Schyman. Det är ni säkert, men ert stora problem är att ni har lierat er med fel krafter ute i världen. Vad beror det på att yen, dollar och ecu är de starka valutor kring vilka

det nu byggs upp en omfattande världshandel? Varför har inte rubeln nått motsvarande ställning? Självfallet därför att de politiska krafter som ni har lierat er med inte har haft kraften att konkurrera, att mäta sig med de krafter som är byggda på marknadsekonomi och demokrati.

Det byggs välfärdsmurar mellan EG och Österuropa, säger Gudrun Schyman. Ja, men vilka har byggt de välfärdsmurarna? Utgångsläget var ungefär detsamma efter andra världskriget. Välfärdsmurarna är inte någonting som ligger framför oss, de finns där redan. Det är kommunistdiktaturer i Österuropa som bygger välfärdsmurar, inte EG. Däremot har EG i hög grad bidragit till den demokratisering som nu pågår och som vi hoppas skall leda till att man småningom kan bygga välfärdstater också i Österuropa.

Österuropa skall konkurrera med billig arbetskraft, säger Gudrun Schyman, och omnämner det som någonting närmast negativt. Ja, men vad skall det annars konkurrera med? Efter 40–45 års kommunistisk diktatur har österuropéer ingenting annat att ställa upp med än just den billiga arbetskraften. Då är det viktiga bidrag som vi kan ge att ge dem chansen att sälja saker på våra marknader, där de just kan få uttnyttja deras fördel, nämligen billig arbetskraft. Jag hade önskat en helt annan situation i Österuropa, med välfärd, demokrati och marknadsekonomi under hela efterkrigstiden. Men det är Gudrun Schymans gamla partivänner i Moskva och österuropeiska stater som har förhindrat en sådan utveckling. Nu kommer EG som räddningen både för vänsterpartiet i Sverige och för alla deras syster- och broderpartier i de österuropeiska staterna, Sovjetunionen och på andra håll.

Vi skall naturligtvis försöka skapa ett alleuropeiskt Europa, säger Gudrun Schyman. Jag delar Gudruns Schymans uppfattning på den punkten. Men vi kommer dit genom EG, inte genom att motarbeta EG. Det bästa Sverige kan göra är att bli medlem i EG och där arbeta för ett alleuropeisk Europa.

Anf. 28 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Jag begärde ordet närmast därför att jag ibland är en nyfiken person. När jag lyssnade först till Bengt Hurtig och sedan till Gudrun Schyman blev jag litet nyfiken på vad vänsterpartiet egentligen vill med Europa. Jag har förstått av tidningsartiklarna att ni har en del problem internt nu för tiden, men något klarläggande kanske vore på sin plats. Jag förstår av Bengt Hurtigs anförande att vänsterpartiet numera accepterar ett EES-avtal. Det är en nyhet, det är intressant och det innebär en positionsframflyttning. Vad innebär ett EES-avtal? Jo, det innebär fri rörlighet för personer, varor, kapital och tjänster i hela det europeiska området. Det accepterar numera vänsterpartiet. Jag understryker ordet kapital, eftersom Gudrun Schyman säger att någon måste kontrollera kapitalet. Hon accepterar alltså den fria europeiska kapitalrörligheten. Då infinner sig frågan: Vem skall då kontrollera detta fria kapital, som vänsterpartiet just har accepterat? Har inte vänsterpartiet insett att den logiska slutsatsen, när man har accepterat EES, är medlemskap? Det är ju med medlemskap som man får inflytande. Med EES kan man bara bli en randstat, som blir alltmer beroende av beslut som fattas i andra länder men som berör också oss. Det är med medlemskap som man får inflytande.

EG bygger demokratiska och politiska institutioner bl.a. därför att man

genom en europeisk lagstiftning t.ex. skall kontrollera kapitalrörelserna, för att nu använda Gudrun Schymans ord. Ni har accepterat EES. Ni accepterar den fria kapitalrörligheten, men ni vägrar att acceptera att detta måste kontrolleras. Kommunismens kris har vi sett i Östeuropa. Nu ser vi kommunismens intellektuella sammanbrott också i svensk Europapolitik.

Anf. 29 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag skall be att få döpa om dessa två herrar till herr Wildt och herr Besterberg. Carl Bildt blir verkligen vild när han uttalar sig om vänsterpartiets intellektuella sammanbrott. Herr Westerberg är en Besterberg och vet precis hur man skall tolka saker och ting.

Först till Bengt Westerberg. Samarbetet med EG utesluter samarbete med Östeuropa, säger han. Det utesluter inte det. Jag menar att ett medlemskap i EG – nu talar vi om medlemskap och inte om EES – som begränsar våra möjligheter att agera som en självständig nation i utrikespolitiskt, handelspolitiskt och säkerhetspolitiskt hänseende gör det naturligtvis svårare för Sverige att självt vara aktivt inom ramen för EFTA, Nordiska rådet eller någon annan alternativ organisation, eftersom vi binds upp av medlemskap i EG. Däremot är det inte så att ett icke-medlemskap i EG utesluter andra samarbetsformer, också vad gäller EG. Det är nämligen en finess i det, tycker jag.

Sedan höll Bengt Westerberg en utläggning om att vi har lierat oss med fel krafter och om att rubeln inte har blivit någon stark ekonomisk valuta. Jag tror inte att vi har lierat oss med kapitalkrafterna över huvud taget, i varje fall inte så länge jag har varit med i vänsterpartiet. Jag tror inte heller att det kommer att bli vår linje. Sedan kan man försöka hitta en spricka i partiet, som Carl Bildt gjorde, men jag tror faktiskt inte att någon sådan finns. Jag tror att vi står ganska säkert och stadigt. De intressen som vi arbetar för i Sverige, i Norden, i Europa och i världen är inte i första hand kapitalets intressen. Jag har full förståelse för dem som vill göra det. Det är väl därför som vi har olika politiska partier. Ibland vore det på sin plats att klargöra detta. Vi arbetar helt enkelt för olika intressen. Allting är inte bara ett stort luddigt "vi" i det här sammanhanget. De intressen som jag företräder får inte företräde i EG-parlamentet, som alltså är någonting annat än vilken annan internationell organisation som helst, just därför att den är överstatlig.

EES-avtalet har vi aldrig varit förtjusta i, Carl Bildt. Vi har sett det på det här sättet: Det är bara ett steg till medlemskap. Tala rent ut! När vi säger att vi kan acceptera ett EES-avtal är det under förutsättning att den svenska grundlagen fortsätter att gälla, dvs. att vi själva skall stifta våra lagar och fatta våra beslut, att vi inte behöver acceptera någon försämring på miljö-, hälso- och säkerhetsområdet. Nu vet vi att det inte kommer att bli verklighet. Jag tror att vi är ganska klara över, åtminstone Carl Bildt och jag, att EES-avtalet kommer att ha så stora begränsningar att den enda möjligheten att acceptera avtalet över huvud taget är att man sätter på sig skygglapparna eller liknande och låtsas som att det är någonting bra, fastän det kommer att gälla i kanske bara två år och då inte spelar så stor roll. Jag tycker att vi skall hålla oss till medlemskapsdiskussionen, för det är faktiskt den som står på

dagordningen. Medlemskap accepterar vi inte. Vi accepterar inte att det är kapitalet som styr.

Anf. 30 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Vi har inte lierat oss med kapitalkrafterna, säger Gudrun Schyman. Det är säkert alldeles riktigt. Gudrun Schyman talar också för hela den internationella kommunismen. Är det inte i själva verket det som är problemet för det gamla vpk, för kommunisterna i Sverige och den internationella kommunismen, att man trodde att det gick att bygga ett samhälle på en helt annan grund än demokratins och marknadsekonomins?

Är det inte tragiskt när man blickar ut över Centraleuropa och Östeuropa och ser att de människor som hade ungefär samma utgångsläge som hela Västeuropa efter kriget, i dag lever i en enorm fattigdom, ett enormt armod? Skulden till detta är ju den ideologi som Gudrun Schyman företräder. Om man hade intresserat sig litet mer för kapital, som Gudrun Schyman säger – varför inte använda ordet marknadsekonomi – hade de människorna kunnat leva med samma välfärd och på samma sätt som vi gör. Se tillbaka på efterkrigstiden; då låg länder som Tjeckoslovakien i topp bland världens industriländer. Det är kommunismen som har förstört de här länderna, Gudrun Schyman.

Det är genom en utveckling inom ramen för EG och Västeuropa, på demokratins och marknadsekonomins grund, som vi kan skapa förutsättningar för att det inte bara skall bli demokratier utan också välfärdsekonomier i Östeuropa. Dessa förutsättningar skapas genom att man öppnar möjligheter för dessa länder att handla med väst, genom direkta biståndsinsatser, som gärna kan kanaliseras genom EG, eftersom EG-länderna inte bygger några murar mot öst utan tvärtom vill öppna sig för att ge ökade stödinsatser i öst. De enda murar som finns eller har funnits i Europa, Gudrun Schyman, har kommunisterna byggt; både bokstavligt och bildligt. Berlinmuren har nu rasat, och det som återstår är den välfärdsmur som kommunismen har byggt mot Västeuropa. Den skall också raseras, precis så som Berlinmuren har raserats.

Jag vill upprepa de frågor jag nyss ställde till Gudrun Schyman: Vad skall Östeuropa konkurrera med om inte med den billiga arbetskraften? Det är ingenting annat man lyckats skapa under kommunismens regim i Östeuropa än just billig arbetskraft. Är det inte just det vi skall göra i väst: öppna våra länder för en import från länderna i Östeuropa där de får konkurrera med just det som de kan konkurrera med, nämligen billig arbetskraft? Kan Gudrun Schyman nämna något annat positivt som kommunismen har åstadkommit i Östeuropa och som är konkurrenskraftigt när man i dag vill skapa välfärd i de östeuropeiska staterna? Det vore roligt att få åtminstone ett exempel.

Anf. 31 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Tyvärr fick jag inte min nyfikenhet stillad av Gudrun Schyman när det gäller vad vänsterpartiet egentligen tycker. Hon hade att meddela att vänsterpartiet inte är förtjust i EES. Det är vi medvetna om. Sedan hyllningstalen till Stalin förklingade har väl vänsterpartiet egentligen inte varit

förtjust över någonting i Europa, och inte heller i EES-avtalet. Men man accepterar nu EES-avtalet. Accepterar man EES-avtalet accepterar man också den fria rörligheten för kapitalet. Jag noterar att Gudrun Schyman i sina undantag, eller vad det var, inte hade med just detta; ty den fria europeiska rörligheten för kapitalet är accepterad av vänsterpartiet. Välkommen i den fållan!

Då infinner sig den politiskt inte ointressanta frågan: Vem skall kontrollera detta? Även jag, Gudrun Schyman, anser att det skall finnas en demokratiskt fastlagd lagstiftning, t.ex. aktiebolagslagen, för att kontrollera det ni i vänsterpartiet kallar kapitalets olika förehavanden. Ni försätter er i den situationen att ni inte vill vara med och utöva någon sådan kontroll. Ni accepterar beroendet av detta kapital – så långt har sönderfallet inom kommunismen i alla fall kommit, och man får ju vara tacksam för det lilla – men ni vägrar att vara med och skaffa er inflytande på den europeiska utvecklingen på detta område genom att bygga nya institutioner. Det är vänsterpartiets senaste Europapolitiska linje – säkerligen inte den sista. Man accepterar beroendet men man vägrar inflytandet. Välkommen att marknadsföra den linjen! Tacka vet jag Per Gahrton; han begriper i alla fall att säga nej.

Anf. 32 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Utan att föra fram några likheter i övrigt mellan Per Gahrton och mig tror jag att vi i det här sammanhanget har ganska likartad inställning till politiken.

Vad gäller EES-avtalet har vi sagt att vi naturligtvis inte är emot en varuhandel med EG. Vi har ju en sådan redan i dag. Vi har den med det frihandelsavtal som gäller. Vi kan gärna tänka oss att bygga ut det i ett EES-avtal, under förutsättning att – och så talade jag om vad det var: att Sverige fortsätter att här bestämma hur vi skall ha det, att vi inte behöver göra förändringar och försämringar på en rad för oss väsentliga områden.

Vad jag kan se i dag gör detta det omöjligt för oss att acceptera det EES-avtal som – såvitt jag har förstått av de rapporter jag fått – man nu kommer att presentera. Vi har alltså inte alls någon ändrad linje i det fallet. Om det är den sista linjen i Europapolitiken över huvud taget skulle jag inte ens om jag vore Carl Bildt våga säga någonting om; att den linje man lägger fast i dag är den som alltid kommer att gälla, med tanke på de stora och snabba förändringar som faktiskt pågår både i Europa och världen i övrigt.

Vad gäller kapitalets flöde över gränserna har jag en mycket realistisk uppfattning om vad vi har möjlighet att begränsa politiskt. Jag skulle gärna se att vi hade större möjligheter. Vi motsatte oss från vänsterpartiet att valutaregleringen avskaffades. Det var det absolut dummaste man kunde göra, anser vi, eftersom man då påbörjade processen att frånhända sig möjligheten att driva en nationell ekonomisk politik, en arbetsmarknadspolitik med full sysselsättning, en välfärdspolitik osv. Det var mycket olyckligt att en politisk majoritet här i landet tyckte att det var bra.

Att bygga upp ett samhälle grundat på demokrati och medinflytande tycker vi är något oerhört centralt, Bengt Westerberg. Dessutom finns det en marknad och en ekonomi. En marknad kan vara destruktiv eller konstruktiv beroende på vilken typ av ekonomi man utövar. Det kan vi väl vara överens

om. Jag menar att den typ av ekonomi som utövades i de väst- och centraleuropeiska länderna under hägn av Sovjets ekonomiska dominans inte var lyckad. Det kan vi också vara överens om. Den hade stora nackdelar. Dem kan vi se i dag. Den ekonomi som utövas i dag på den marknad som finns inom Västeuropa framför allt, men även inom stora delar av den övriga världen, är inte heller särskilt lyckad, Bengt Westerberg. Den för bl.a. med sig att 40 000 människor dör av svält varje dag. Den för med sig ett flöde av pengar från fattiga u-länder till världens rika industriländer. Den för med sig ökade klyftor och elände i världen, och i sin förlängning för den med sig en ekologisk katastrof. Det är inte något särskilt bra resultat, Bengt Westerberg. Jag skulle gärna vilja se en bättre, mer konstruktiv ekonomisk politik byggd på jämlikhet och solidaritet.

Anf. 33 INGER SCHÖRLING (mp):

Fru talman! Det var en intressant debatt vi fick med vänster- och högerkrafter. Jag skulle vilja föra tillbaka den till utrikesutskottets betänkande. Det är en liten blå bok, ganska oansenlig. Det finns ingenting utanpå som röjer det snabbt uppkomna sprängstoff som finns inuti. Ändå berör den oss alla; bonden i Skåne, gruvarbetaren i Gällivare, dagisfröken i Hökarängen, pensionärer, skolelever, de nyfödda barnen och de ofödda barnen. Det handlar om vår framtid, om Sverige och den västeuropeiska integrationen. Precis som Carl Bildt sade är det ett historiskt beslut som skall fattas i dag i riksdagen.

I det här blå betänkandet står det att regeringen bör kunna lämna in en medlemsansökan till Europeiska gemenskapen. Utskottet bedömer det, fortsätter man, sannolikt att så kan ske under 1991. Sannolikt är sannolikheten att så kommer att ske inte särskilt stor om de fyra partierna s, m, fp och c tänker följa de spelregler som demokratin kräver. Demokratin kräver att en grundlagsändring aldrig får hastas fram. Demokratin kräver att väljarna skall ha gett mandat. Demokratin kräver att man vid stora, övergripande och viktiga frågor för landet anordnar en folkomröstning.

Det är osannolikt att partier som talar om att decentralisera besluten och makten, om brukarinflytande och delaktighet så kapitalt kör över folket och demokratin beträffande vårt decenniums viktigaste beslut. Men av den käre och mycket saknade Tage Danielsson lärde vi oss redan under kärnkraftsomröstningens dagar att det sannolika kan bli hur osannolikt som helst och att det osannolika kan bli hur sannolikt som helst.

Sannolikt är det också så, att det är visionen om EG som de fyra partierna vill ansluta oss till, inte det verkliga EG, utan visionen om EG. Visionen om fred och frihet, rättvisa och demokrati finns hos alla människor, inte bara hos européer utan också hos afrikaner och amerikaner, japaner och sovjetmedborgare. Tyvärr leder inte alltid människors handlande och politiska ställningstaganden till att visionerna kan förverkligas. Naturligtvis skulle jag önska att EG var en fridens och frihetens, rättvisans och demokratins byggare och att ett medlemskap skulle föra oss närmare detta visionära samhälle av fred och frihet. Men jag har funnit att EG är odemokratiskt till sin konstruktion och byggt för att uppfylla helt andra drömmar, stormaktsdrömmar!

Utskottsmajoritetens argument för en EG-anslutning är oftast svepande

och rent av fatalistiska. Vi måste gå med i EG, vi kan inte stå utanför, vi är redan så involverade i europeisk ekonomi, men låt oss gärna får några konkreta och bra argument i dag!

Bengt Westerberg sade att det är bra att Sverige är med och påverkar utvecklingen i EG liksom EGs hela konstruktion. Vilken genomslagskraft tror Bengt Westerberg att våra krav och önskemål skulle få? Sverige har 2,6 % av EGs befolkning och Norden 5,6 %. Det är bara att räkna.

När det gäller socialdemokraterna frågar man sig om det är en sönderfallande ekonomi eller en sönderfallande ideologi som är orsaken till att vi nu står här i dag och skall besluta.

För de borgerliga partierna är det visionen om det moderat-liberala samhället där det fria kapitalet, den fria konkurrensen och de fritt flödande varorna på den stora marknaden skall ge oss ökad tillväxt och ökad välfärd. Det är egentligen det samhälle som högerkrafterna så länge har velat genomföra men som de först nu har fått ordentlig "vittring" på. Jag kan bara gratulera Carl Bildt och Bengt Westerberg till deras seger- och triumftal. Carl Bildt erkänner också klarsynt att EES-avtalet för Sverige innebär i stort sett samma åtaganden som medlemskap.

Möjligen har centern kommit litet fel. Jag vet inte, men jag tyckte inte att Olof Johanssons tal på något sätt var ett tal för EG. Enligt min mening berättigade det inte på något sätt inställningen "att det sannolikt skall komma en medlemsansökan under 1991". Det var faktiskt mycket konstigt. Olof Johansson får väl förklara sig.

Antingen är det visionen om den starka socialdemokratin som skall byggas som en motvikt till kapitalet och fungera som en kontrollant av det multinationella kapitalet och dämpa marknadskrafternas alltför ystra härjande som så snabbt har fått socialdemokraterna att ändra sig. Eller är det, och det är troligare, en uppgivenhet över att man har tappat sin ideologi, övergivit de gamla idealen och egentligen inte har någon annan politik än den borgerliga att komma med? Hur kommer det att kännas för socialdemokratin att administrera en moderat-liberal politik?

På Aftonbladets ledarsida den 25 november står det att läsa följande: "Socialdemokratins brådska att kasta sig på EG-tåget ter sig mer som ett svar på inrikespolitiska problem än som ett uttryck för en gedigen, bred demokratisk folkopinion. Att socialdemokraterna i praktiken fattat beslut i efterkrigstidens viktigaste fråga i samband med ett akut krisprogram, som skedde den 26 oktober i år, är stötande. Det försvårar också en seriös diskussion om de fördelar, möjligheter, problem och hinder som finns. För svenskarna är ju frågorna om vad EG betyder för sysselsättningen, den generella välfärden, den offentliga sektorn, för kvinnorna och för facket många fler än svaren."

Om inte svenska folket tidigare har känt till att vi har kris i Sverige – man undrar ju nu när julhandeln slår alla rekord – fick människorna en tankeställare när arbetsmarknadsminister Mona Sahlin på bästa kvälls-TV-tid lördagen den 1 december sade sig känna oro över hur momsbortfallet i statskassan på 40–60 miljarder kronor skall finansieras vid inträde i den inre marknaden. Hon sade dessutom att hon inte hade tänkt så mycket på det. Jag tror inte att det hjälper om man försöker trösta den oroliga ministern eller

svenska folket med talet om s.k. dynamiska effekter, eller som Bengt Westerberg sade "dynamiska processer". Kanske blir det allt fler som, liksom författaren Per Olof Enquist på Aftonbladets kultursida den 5 december angående priset för den inre marknaden, kräver: "Sluta ropa på vikten av att förena sig med kulturens stora Europaanda. Tala i stället om hur ni tänker totalfinansiera inträdet i inre marknaden. Allt annat är politiskt bedrägeri."

Jag kan inte se någon lämpligare dag för redovisning av finansieringen än nu här i kammaren – kanske av regeringens företrädare!

Hur ser då den gröna ideologin ut? Vilket är målet för Europasamarbetet? Som ni vet anser vi att EGs främsta mål är att skapa en europeisk stormakt som kan vinna handelskriget med Japan och USA. Vi anser att det saknas förutsättningar för att det skall kunna bli en alleuropeisk samarbetsorganisation som bidrar till att stärka freden och friheten i hela Europa och att bygga det ekologiskt stabila samhälle som ju är nödvändigt för en långsiktig, hållbar ekonomisk politik.

Alla har vi med glädje och hoppfullhet inför framtiden hälsat utvecklingen i Östeuropa, men i samma ögonblick som Berlinmuren föll och demokratiprocessen just satte i gång var också EGs samarbetsmodell föråldrad.

Miljöpartiet de gröna har tillsammans med Europas andra gröna partier angivet sex grundprinciper för hur de vill ha Europasamarbetet:

1. Europasamarbetet skall vara öppet på lika villkor för alla Europas nationer och regioner. Gränser för människors rörelsefrihet skall rivas på jämlikt sätt för hela världsdelen.

2. Europasamarbetet skall vara öppet mot resten av världen och inte ta formen av en "fästning Europa". Inga utomeuropéer skall få svårare att komma till Samarbets-Europa än de har att komma till dagens splittrade Europa.

3. Europasamarbetet skall stärka freden och minska risken för nya militära konfrontationsmönster. Samarbets-Europa skall inte bli en ny militär supermakt.

4. Europasamarbetet skall stärka demokratin och gynna regionalt och lokalt självbestämmande. Endast beträffande viktiga gränsöverskridande problem, t.ex. beträffande miljöskador och grundläggande mänskliga rättigheter, bör bindande beslut fattas på alleuropeisk nivå. I övrigt bör grundregeln vara att makten flyttas ner till regional och lokal nivå.

5. Europasamarbetet skall ske i former som minskar miljöskador och sociala klyftor. Gränshinder för varor, kapital och tjänster skall undanröjas, förutsatt att detta inte leder till risk för miljöskador och sociala orättvisor.

6. Europasamarbetet skall gynna mångfald och motverka politisk likriktning; i stället skall enskilda länder och regioner känna stimulans att fungera som förebilder, t.ex. genom mer avancerat miljöskydd eller mer solidarisk socialpolitik.

Grunden till ett sådant samarbete finns redan, och Sverige är medlem i ett trettiotal mellanstatliga europeiska samarbetsorganisationer – det är ingenting som vi har hittat på för att ha en annorlunda modell – t.ex. Europarådet, ESK, Europeiska säkerhetskonferensen, ECE, FNs ekonomiska kommission för Europa. ECE är också en alleuropeisk miljöorganisation med 33

medlemsländer, som bl.a. stod bakom miljökonferensen i Bergen. Dessutom finns 500 icke-statliga europeiska samarbetsorganisationer. Risken att Sverige skulle isoleras om vi inte går med i EG är ren skrämselpropaganda.

Sedan kan man också undra över demokratin i Sverige och partiernas mandat att kasta sig på det snabba EG-tåget.

För två år sedan, i valrörelsen 1988, var det inte tal om medlemskap i EG. Nej, då var det harmonisering till Inre marknaden och en rad förbehåll för att ett avtal skulle komma till stånd som gällde, förbehåll om att regeringen "inte skulle acceptera någon social nedrustning, försämrad miljö, minskat konsumentskydd, urholkad arbetsrätt, eftergifter på jämställdhetsområdet eller försämrade arbetsvillkor" som pris för EG-anpassningen. Både Anita Gradin och statsminister Ingvar Carlsson upprepade dessa förbehåll i januari och mars 1989.

Sedan har de inte upprepats. Vad säger regeringens företrädare om dessa löften och förbehåll? När slutade de att gälla? Jag kan inte se någon lämpligare dag än i dag att svara på det, här i kammaren.

På socialdemokraternas kongress i september fördes ingen ingående debatt om EG-politiken. EG-diskussionen var ungefär i nivå med den diskussion som fördes om söndagsöppet i butikerna. Nu har socialdemokraterna tillsammans med de borgerliga partierna ändrat sig och tänker i rasande fart driva igenom en medlemsansökan till EG utan att ens ha viskat om detta i valrörelsen 1988. Hur skall väljarna kunna lita på politiker och partier om de driver en politik som de inte har fått mandat för i allmänna val, speciellt som den politiken handlar om ett rent systemskifte?

Folkomröstning har miljöpartiet krävt länge. Det är helt orimligt av en regering i ett demokratiskt land att lämna in en medlemsansökan till EG eller underteckna ett långtgående samarbetsavtal som EES utan att först genomföra en folkomröstning.

Den ändring av grundlagen som ett EG-medlemskap och också ett EES-avtal innebär måste föregås av en folkomröstning. En delvis avveckling av nationalstaten, som EG-anslutningen innebär, måste i en demokrati avgöras av hela folket. Bristen på medvetande om vilken politik och vilken samhällsutveckling en EG-anslutning innebär motiverar verkligen en genomgripande debatt, som måste föregå en folkomröstning.

Av de uttalanden som partierna tidigare gjort har vi förstått att det bara är socialdemokraterna som ställt sig helt avvisande till en folkomröstning om EG-medlemskap. Ingvar Carlsson har under hösten kategoriskt avvisat tanken på en folkomröstning.

Miljöpartiet skrev därför till samtliga oppositionspartier och föreslog överläggningar om formerna för en folkomröstning och för att klarlägga om det finns en gemensam grundsyn på behovet av en folkomröstning och om detaljerna för hur och när en folkomröstning skall ordnas.

Vänsterpartiet har svarat att det är positivt till överläggningar. Fp avböjde inbjudan – och lämnade ett något kryptiskt svar om behovet av en folkomröstning. Centerns företrädare har svarat att de snart tänker svara. Det är nu tre veckor eller en månad sedan vi skrev vårt brev. Moderaterna har inte hört av sig.

I dag är ett bra tillfälle för partiledarna att lämna besked i frågan – inte

bara till miljöpartiet utan till hela svenska folket. Är ni beredda att efter en klargörande och övergripande debatt fråga svenska folket – i en folkomröstning – om vi skall söka medlemskap i EG eller ansluta oss till den inre marknaden?

Anf. 34 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att be Inger Schörling om ursäkt för att jag inte har svarat på brevet. Jag skall självfallet göra det. Låg mig ärligt säga att anledningen till att jag inte har svarat är att jag inte riktigt visste vem jag skulle svara. Det är sällan jag får brev som är undertecknade av så många olika språkrör, talesmän och företrädare men där det inte uppges vem det egentligen är som skall ha svaret. Om Inger Schörling accepterar att få svaret, skall jag sända det till henne. Det blir avböjande till de överläggningar som miljöpartiet haft vänligheten att inbjuda till.

Det är intressant att lyssna på Inger Schörling. Vad är det i Sverige som ni vill värna mot att vara med i den europeiska samverkan? När Per Gahrton var uppe i talarstolen, var det som skulle värnas den svenska regleringsapparaten med alla dess böcker, meter, hekatomber av regleringar och författningar. Vad vi nu får reda på av Inger Schörling är att det är den höga svenska momsnivån som miljöpartiet vill slå vakt om. Har jag förstått debatten rätt, är den höga svenska momsen den s.k. kvinnofrågan när det gäller EG. Jag begriper inte riktigt det där.

Men det jag för att ånyo stilla min nyfikenhet skulle vilja ha besked om är det här med demokratin och det odemokratiska som miljöpartiet anser att EG är.

Min första fråga är: Finns det någon annan europeisk samarbetsorganisation som är mer demokratisk än EG, som har ett direktvalt parlament, som har öppet inflytande, där man diskuterar och beslutar? FNs ekonomiska kommission för Europa är bland det mest byråkratiska jag någonsin har upplevt.

För det andra: EG bygger nu ut sin direkta demokrati genom att ha mer av majoritetsbeslut – det är demokrati det! – och genom att ge större möjligheter för parlamentet att fatta beslut – det är demokrati det! Innebär detta att miljöpartiet är berett att omvärdera EG när den direkta demokratin inom EG stärks?

Och för det tredje: Skulle miljöpartiet vara berett att acceptera den totala demokratiseringen av EGs beslutsmekanismer? De inskränkningar som i dag finns i t.ex. Europaparlamentets möjlighet att fatta majoritetsbeslut i vissa ärenden och som ni kritiserar, om jag har förstått det hela rätt, är ju inskränkningar för att värna nationella parlaments möjligheter till inflytande.

Ju mer vi stärker Europa-parlamentet, desto mer tar vi bort från de nationella parlamenten.

Jag tillhör dem som tror att det är nödvändigt och bra och att vi skall stödja en sådan utveckling. Men miljöpartiet kan inte klaga på denna utveckling och samtidigt säga att ni är för ett demokratiskt Europa. Ni får antingen motarbeta demokratiseringen av det europeiska samarbetet eller vara för det. Det krävs konsistens i politiken.

Anf. 35 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Inger Schörling sade att de som är för medlemskap i EG talar om visioner, och det är alldeles riktigt. EG har från början – EEC som det hette på den tiden – varit styrt av en vision, nämligen visionen om fred och frihet för Europas folk.

På den punkten har faktiskt visionen förverkligats. Vi har inte någonsin upplevt en så lång period av fred i Europa, tror jag, som efter andra världskriget. Det är naturligtvis till stor del beroende på den ekonomiska och politiska integration som har skett inom ramen för EG och som har gjort att gamla arvfiender inte längre har slagits mot varandra, att det är otänkbart för människor i vår generation att t.ex. Frankrike och Tyskland skulle börja kriga med varandra, någonting som generationer före oss har tyckt vara nästan helt naturligt.

Nu bygger EG vidare med en ny vision, visionen om medborgarnas Europa, om möjligheten för människor att få röra sig fritt i Europa, att få känna sig som européer och inte bara som svenskar eller fransmän eller belgare eller någonting annat. Jag hoppas åtminstone att också svenskarna skall få vara med och i denna mening känna sig som européer.

Jag hoppas också att den dynamiska process som EG är – jag nämnde det i motsats till någonting som är statiskt – skall leda till att inte bara Sverige, Österrike, Finland och andra länder som nu står och knackar på EGs dörr blir medlemmar utan att också Ungern, Tjeckoslovakien och Polen så småningom kan bli medlemmar i EG. Vi vet ju att de staterna siktar mot detta. De talar öppet om att medlemskap är målet. De anpassar sig redan delvis i sin interna politiska process till EG, just i förhoppningen om att medlemskapet skall bli verklighet.

Hur skall vi finansiera inträdet? frågar Inger Schörling. Om man nu vill se detta i ekonomiska termer, tycker jag att den relevanta frågan är: Hur skall vi finansiera att stå utanför? Det är självklart att bygger vi barriärer mot EG, så kommer det att kosta Sverige någonting att stå utanför.

Att vara med i EG, att vara med och påverka processen, att engagera sig i de människor som lever under mycket fattiga och dåliga förhållanden i EG, att inte nöja sig med att angripa problem bara i Sverige, tycker jag är en spännande vision att arbeta politiskt för.

Inger Schörling säger att EG var föråldrat den dag Berlinmuren föll. Tvärtom, det blev ju ytterligare en drivkraft i den utveckling som pågår inom EG. I dag är Östtyskland redan en del av EG. Snart kommer också andra östeuropeiska och centraleuropeiska stater att vara en del av EG. Detta hade naturligtvis inte varit möjligt utan Berlinmurens fall. För övrigt, som jag sade i mitt huvudanförande, ser jag utvecklingen inom EG – målet, visionen om den inre marknaden och medborgarnas Europa – som en mycket central och viktig förklaring till att Berlinmuren föll. Så där har ännu en vision förverkligats. Låt oss nu vara med och se till att ytterligare visioner förverkligas i framtiden.

Anf. 36 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Inger Schörling tyckte att jag skulle förklara mig. Jag gjorde faktiskt det i mitt huvudanförande genom att hänvisa till vad Pär Granstedt hade sagt. Det är inte min uppgift att repetera utskottsrundan.

Men låt mig då för säkerhets skull göra det tydligt. Jag bara konstaterar att vi är positiva till ett EG-medlemskap, under vissa bestämda förutsättningar, och vi är beredda att genom bemyndigande till regeringen aktivt pröva dessa förutsättningar. I övrigt hänvisar jag till mitt huvudanförande.

Varför skulle man inte i den här situationen lyfta fram det som är problemet? Det är ju det som har varit inriktningen av hela mitt anförande. Jag tycker att det finns för litet av den sortens debatt i Sverige.

Jag anser att de som bara talar om medlemskapet utan något problem och menar att det inte innebär några svårigheter de bäddar för en debatt som kommer efteråt. Den debatten tycker jag vi skall ha före.

Om jag skulle vara i närheten av vad EG-parlamentariker och andra parlamentariker i Europa säger av kritik mot EG skulle jag förmodligen bli landsförvist. Jag går inte så långt, men det finns en utomordentligt hård kritik mot hur EG fungerar ur demokratisk synpunkt, ur miljösynpunkt, när det gäller regionalpolitik och område efter område bland dem som är parlamentariker inom EG-länder. Den debatten måste vi lära oss att föra här i Sverige och att göra det utan att sätta stämplar på folk om att de är Europanegativa. Detta har sagts i den här debatten. Låt bli det, så lovar jag att inte sätta Europapositiv stämpel på någon.

Detta är bakgrunden till mitt sätt att argumentera.

Låt mig till sist säga att det är viktigt att vi inte övertolkar dagens beslut. Jag förstår inte riktigt miljöpartiets representanter som har en tendens att göra det. Det är riktigt att här krävs en demokratisk förankring. Det krävs två allmänna val, och vi utesluter för vår del inte heller en folkomröstning. Men då skall det finnas ett framförhandlat alternativ att ta ställning till. Vi har fått nog av manipulativa folkomröstningar i vårt land. Det skall vi inte ha i EG-frågan och i Europafrågan. Den här gången skall det handla om att svenska folket skall få en ordentlig information och grundläggande möjligheter at ta ställning. I det läget kan ingen, enligt vår uppfattning, utesluta en folkomröstning och ett ställningstagande av svenska folket.

Anf. 37 INGER SCHÖRLING (mp) replik:

Herr talman! Carl Bildt frågar vad det är som jag och miljöpartiet vill försvara. Jo, det är precis det som regeringen inte kunde acceptera tidigare i år nämligen social nedrustning, försämrad miljö, minskat konsumentskydd, urholkad arbetsrätt, eftergifter på jämställdhetsområdet eller försämrade arbetsvillkor. Det vill vi försvara, och det var priset för EG-anpassningen. Både statsministern och Anita Gradin har upprepat att det skall vara förbehåll. För oss är detta fortfarande hinder för en EG-anslutning.

Även om EG försöker bli mer demokratiskt, så är det nog inte så mycket bevänt med det. Det kommer inte att utökas speciellt mycket, ganska blygsamt. Dessutom är ju parlamentet inte beslutsfattande, utan bara rådgivande.

Carl Bildt frågar: Om EG blev så demokratiskt som vi önskar, skulle vi då kunna godta det? Nej, faktiskt inte. Det är fortfarande alldeles för stort, alldeles för mycket makt koncentrerad på ett ställe. Vi har precis samma resonemang som vi för när det gäller de multinationella företagen. För mycket makt koncentrerad på ett ställe leder inte till någon demokrati.

Bengt Westerberg talar om folkpartiets visioner; men det är inte våra visioner. Det är inte vårt idealsamhälle. Vårt idealsamhälle är ett ekologiskt och närdemokratiskt samhälle. Det är vad vi arbetar för här i riksdagen. Har inte Bengt Westerbergs parti talat ganska mycket om närdemokrati? Har man inte ändå litet svårt att acceptera den konstruktion som EG-anslutningen innebär? Jag tycker att det som Olof Johansson sade nu var ganska bra och klargörande men jag har fortfarande litet svårt att förstå hur centerpartiet kunde gå med på denna utskottsskrivning. Om det stämmer som Olof Johansson säger med de problem han redovisar, de farhågor han har om EG-medlemskap, så tycker jag att det var litet lättsinnigt att skriva under att man sannolikt kan lämna in medlemsansökan 1991.

Jag tror inte vi övertolkar utrikesutskottets betänkande. Jag har precis samma uppfattning som Carl Bildt: Det är ett historiskt beslut som vi fattar i dag.

Anf. 38 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Om att detta är ett historiskt beslut är Inger Schörling och jag eniga. Jag har svårt att se att man kan anse något annat.

Men jag vill upprepa de två frågeställningar jag framförde till Inger Schörling och miljöpartiet.

Den första gällde momsnivån, eftersom hon i sitt anförande framställde möjligheten till sänkt moms som en av de onda saker som medlemskapet skulle kunna medföra. Vad är det för fel på att sänka momsen? Hur kan man framställa sänkt moms som ett hot och utmåla EG som något ont därför att en anslutning kommer att tvinga fram en sänkning av den svenska momsen?

Jag tror Inger Schörling har alldeles rätt: EG-integrationen kommer att göra det nödvändigt för Sverige att sänka olika skatter, inte minst den absurt höga svenska momsen. Men detta är bra, det är ett argument för att vi skall gå med i EG.

Skall miljöpartiet använda värnet av momsen som ett argument mot EG kan jag bara säga: Lycka till! Jag tror inte det blir någon succé.

Den andra frågan handlade om demokrati. Eftersom ni talar så mycket om att EG är odemokratiskt ställde jag den raka frågan: Kan ni acceptera EG om det blir mera demokratiskt? Den frågan ställde jag för att avgöra om detta var ett genuint argument eller bara ett svepskäl.

Inger Schörling säger att hur demokratiskt EG än blir är miljöpartiet i alla fall emot en svensk anslutning.

Tack för det! Det var i alla fall ärligt besked. Demokratin är ett svepskäl. Oavsett Hur demokratiskt det europeiska samarbetet blir är miljöpartiet mot det. Man är inte för demokrati, man är mot Europa. Men sluta då att hyckla om detta med demokrati! Ni är emot EG oavsett hur demokratiskt eller odemokratisk det är. Tala om vad det verkligen handlar om. Ni vill sitta i ert nationella reserveringsreservat här med era författningssamlingar intakta och era momssatser och er nedåtgående ekonomi. Det blir inte ens bra miljö av detta, men isolationism blir det i alla fall. Sluta hyckla om demokratin, men tack för det klara beskedet.

Anf. 39 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! De visioner jag nämnde tidigare är inte våra, utan de visioner man hade när man skapade handlar om fred och frihet för Europa, ett medborgarnas Europa där människor kan röra sig fritt.

Det är inte våra visioner, säger Inger Schörling. Nej, jag har anat länge att det inte är era visioner, men det är fortfarande visioner som vi har lätt att instämma i som liberaler.

Det verkar som om Inger Schörlings internationalism är att kunna samarbeta med ett trettiotal organisationer i Europa, men inte med EG. Varför undvika den organisation som visat sig mest kraftfull, som har gjort mest för att bidra till freden i Europa, till utvecklingen Europa, till demokratiseringen i Östeuropa? EG är den organisation som har åstadkommit mest. Men Inger Schörling menar att varje annan organisation är bättre än den. Jag kan inte förstå det. Det är självklart att det för svensk del är allra viktigast att samarbeta med EG, helst som fullvärdig medlem.

Inger Schörling beskriver ett elände i EG. Sverige är oerhört mycket bättre än EG. Risken är att allting blir sämre om vi samarbetar med EG.

Men inte är det så dåligt i EG! Inger Schörling har säkert rest i olika västeuropeiska stater, åtminstone varit i Danmark, och kunnat konstatera att det inte är fråga om detta elände som hon beskriver. Varför flyr inte danskar över sundet? Det är fri invandring för danskar till Sverige. Om det var ett sådant elände och så oerhört mycket bättre i Sverige än i Danmark skulle de naturligtvis komma i hundratusental från Danmark och hit. Men de gör inte det, eftersom de inte har samma verklighetsbild som Inger Schörling. Det är inte så oerhört mycket sämre att leva i Danmark än i Sverige. Detsamma kan sägas om många andra EG-stater.

Det finns förvisso kritiker när det gäller situationen i EG. Vi tycker inte heller att allting är bra. Självklart inte. Det krävs mycket mer på miljöområdet, det krävs mer för att ge löntagarna inflytande i företagen. Det krävs mer för att åstadkomma jämställdhet mellan kvinnor och män och mycket annat. Men när vi nu ser allt detta och att det inte är som vi skulle önska i dessa länder – vad gör vi då? Skall vi sluta oss i oss själva, koncentrera oss på vårt eget, bygga murar runt Sverige för att skydda oss? Eller skall vi som goda internationalister kasta oss ut i världen, förena oss med goda krafter i Europa och försöka förändra det vi ogillar?

För mig som internationalist är det sista reaktionsmönstret det självklara. Vi skall gå ihop med liberaler och andra progressiva krafter i europeiska länder och försöka skapa ett bättre Europa för våra barn och barnbarn. Det är det aktiva handlandet för att förverkliga det medborgarnas Europa som så småningom omfattar alla demokratiska europeiska stater som vi i folkpartiet liberalerna vill medverka till.

Anf. 40 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Inger Schörling sade att hon hade svårt att förstå hur vi kunde skriva på detta betänkande. Hon ansåg det t.o.m. lättsinnigt.

Vi har stämmobeslut inom centerrörelsen på en öppen attityd till Europa, bl.a. till EG. Det inkluderar möjligheten till ett medlemskap. Den här möjligheten att påverka hur Sveriges relationer till Europa i dess helhet och till

EG kommer att bli kom genom det förslag regeringen har framlagt och genom det ställningstagande som gjordes i utrikesutskottet.

Att låta det tåget gå utan påverkan skulle vara att agera lättsinnigt. Vi har påverkat, och vi har sedan gammalt den traditionella uppfattningen att när det gäller Sveriges relationer med omvärlden handlar det om att skapa så breda parlamentariska majoriteter som möjligt och att ta sin del av ansvaret. Det gör vi, och det är därför vårt handlande är motsatsen till lättsinne. Vi deltar i den beslutsprocess som nu startar.

Men jag vill återigen uttrycka en viss förvåning över att miljöpartiet så starkt vill betona att detta är ett historiskt beslut. Det är en farlig attityd. Det är lätt att förväxla den med tanken att medlemskap blir det i vilket fall som helst oavsett förutsättningarna. Det kan lätt förväxlas med knäfallspolitik. Jag hoppas att ni inte har den attityden också.

Anf. 41 INGER SCHÖRLING (mp) replik:

Herr talman! Nej, Carl Bildt, sänkt skatt eller sänkt moms är inte något hot i sig självt. Carl Bildt förstår säkert mycket väl att det inte är den saken jag talar om. Jag talar om att vi värnar om vår beskattningsrätt.

Hur skall vi kunna finansiera allt det vi vill här i Sverige om vi inte har rätt att beskatta oss själva?

Carl Bildt vet mycket väl att mellan 40 och 60 miljarder försvinner ur statskassan om vi sänker momsen till EGs nivåer. Det är väl ingen hemlighet. Hur skall vi då kunna slå fast att vi inte skall acceptera någon social nedrustning, försämring av miljön eller urholkning av arbetsrätten? Svara på det, Carl Bildt, för det är du, ditt parti och dina borgerliga bröder som inte har svarat på hur ni tänker totalfinansiera EG-anslutningen! Jag är inte den enda som har krävt besked om det.

Carl Bildt – vi är emot anslutning till Sovjet, även om Sovjet skulle ha varit en demokrati. Vi är emot anslutning till USA, för vi är emot anslutning till stormakter över huvud taget. Carl Bildt förstår kanske inte skillnaden mellan distansdemokrati och närdemokrati.

Bengt Westerberg gör sig litet onödigt lustig, tycker jag, när han pratar om reservat osv. De visioner som folkpartiet har är marknadskrafternas och storföretagens visioner om Europa. Det är inte medborgarnas visioner. De visioner som medborgarna har om rättvisa och frihet delar vi också, vilket Bengt Westerberg vet mycket väl.

Vem är det som har stått för hela EG-konstruktionen om inte storföretagen och industriledarna? Vem är det som har stått för de utredningar som har visat att EG skall leda till det oerhörda välstånd som påstås i rapporterna? Jo, det är storföretagen och industriledarna som för fram sina önskemål.

Vad är det, Bengt Westerberg, som gör att ni enbart är för EG och emot alla andra organisationer? Är det för att EG är speciell på något sätt – något slags ny stat?

Centern får naturligtvis klara ut sin politik själv. Men jag undrar om inte Olof Johansson tycker att det känns litet konstigt att stå här i dag och lyssna på Carl Bildt och Bengt Westerberg och deras jublande segertal.

Andre vice talmannnen anmälde att Carl Bildt och Bengt Westerberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 42 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! För tredje året i rad debatterar riksdagen ett omfattande betänkande om Sverige och den västeuropeiska integrationen. Liksom tidigare kan vi i år konstatera att det råder en mycket bred enighet här i riksdagen om målen och riktlinjerna för Sveriges agerande. Det är glädjande av flera skäl.

Frågan om vårt deltagande i Europaintegrationen är ett av våra viktigaste politiska avgöranden under efterkrigstiden. I sådana frågor har det alltid varit socialdemokratins strävan att finna en linje som kan vinna brett stöd i riksdagen och i landet som helhet.

Självklart är den breda enigheten också en styrka för regeringen, när vi skall företräda Sveriges intressen i diskussioner och förhandlingar med andra länder. Våra förhandlingspartner vet att vi kan stå för vad vi säger.

Det nya i det betänkande vi nu diskuterar är naturligtvis att riksdagen uttalar sig om det mer långsiktiga perspektivet för vårt deltager i Europaintegrationen.

Regeringen klargjorde sin inställning i den skrivelse som överlämnades till riksdagen i slutet av oktober. Vi skrev: "Ett svenskt medlemskap i EG med bibehållen svensk neutralitetspolitik ligger i vårt nationella intresse." De fyra stora partierna i utrikesutskottet intar samma ståndpunkt.

Det som möjliggjort denna breda enighet i medlemskapsfrågan är naturligtvis den positiva utvecklingen av den säkerhetspolitiska situationen i vår omvärld. Demokratiseringsprocessen i Central- och Östeuropa har kommit långt på väg. Vid ESKs toppmöte i Paris nyligen lades grunden till en ny fredsordning i Europa.

Det är alltså, herr talman, stora och avgörande förändringar som har inträffat sedan i juni 1989, när riksdagen förra gången tog ställning till ett betänkande om Sveriges deltagande i den västeuropeiska integrationen.

Det finns en myt som går ut på att socialdemokratin i oktober i år gjorde helt om i sin syn på Europasamarbetet. Motvilligt, under trycket av den ekonomiska krisen, svängde vi från "nej" till "ja", brukar det heta. Inget av detta är korrekt.

Vi har under lång tid förespråkat svenskt deltagande i den västeuropeiska integrationen så långt detta varit förenligt med vår neutralitetspolitik. Men inte på bekostnad av den.

Socialdemokratin har sett nya möjligheter i ljuset av det senaste årets utveckling i Central- och Östeuropa. I sina artiklar i Dagens Nyheter i våras skrev Ingvar Carlsson om dessa nya möjligheter. Det var inte alla som förstod – eller ville förstå – att avsikten var att peka på de öppningar som kunde finnas för ett framtida svenskt medlemskap i EG.

Också i det Europauttalande som antogs av den socialdemokratiska kongressen pekade vi på de nya möjligheter som kunde skönjas genom den säkerhetspolitiska utvecklingen i vår omvärld, och därmed fick också regeringen ett mandat.

I årets regeringsförklaring skrev vi att – jag citerar: "Sverige eftersträvar ett så omfattande och djupgående samarbete med EG som är förenligt med vår neutralitetspolitik." Ett par rader längre fram i regeringsförklaringen heter det – jag citerar igen: "I ett Europa med en ny fredsordning och där blockgränserna försvunnit, skulle det därmed gå att förena ett svenskt medlemskap i EG med en fortsatt neutralitetspolitik."

Slutsatsen är klar: Vid riksmötets öppnande i början av hösten sade vi att svenskt medlemskap i EG med bibehållen neutralitetspolitik är vad regeringen eftersträvar. Därför hälsar vi naturligtvis dagens riksdagsuttalande med stor tillfredsställelse.

Beträffande tidpunkten för när en svensk medlemskapsansökan bör lämnas in råder fortfarande en viss skillnad mellan de fyra stora riksdagspartierna. Man är överens om att regeringen bör kunna lämna in en ansökan efter en samlad bedömning av de utrikes- och säkerhetspolitiska faktorerna, men efter samråd i utrikesnämnden.

Moderater och folkpartister är redan nu säkra både på *när* den samlade bedömningen kan ske och *hur* den skall utfalla. Deras slutsats blir att en svensk medlemskapsansökan bör lämnas in under 1991, dvs. nästa år. Socialdemokraterna och centern bedömer det *sannolikt* att så kan ske, men utesluter inte att utvecklingen kan gå långsammare.

Detta avspeglar en grundläggande skillnad. Det finns de som vill att Sverige skall gå med i EG till varje pris. Exempelvis ser man ibland debattartiklar där det hävdas att vi nu borde kasta neutraliteten över bord för att kunna bli medlemmar i EG.

Socialdemokratin liksom säkert en stor majoritet av svenska folket står i stället bakom utrikesutskottets formulering om svenskt medlemskap med bibehållen neutralitetspolitik.

Jag hoppas att vi i fortsättningen skall slippa debatten om vilket år eller vilken månad en svensk medlemskapsansökan bör lämnas in. Det är en föga inspirerande debatt, och den är inte till mycket hjälp för alla dem som vill sätta sig in i vad ett medlemskap innebär.

Ibland har jag haft känslan att de som bedrivit den här datumexercisen, och som besvarat de flesta frågor med ett slagordsmässigt "Ja till Europa", har glömt att göra klart för sig vad det hela handlar om i sak.

Det kan vara förklarligt. Har man redan bestämt sig för ett ja behöver man kanske inte besvära sig med fakta och analys. Likadant med dem som bestämt sig för att EG är ett ondskans imperium. De söker inte fakta, utan de söker argument för att få sin uppfattning bekräftad.

De som eventuellt tror att allt blir bra och alla problem skall lösa sig bara vi går med i EG kommer att bli besvikna. SAF-tidningen har t.ex. varnat de företag som funderar på att flytta till EG för att komma undan svenska miljökrav. De kommer att bli besvikna – för miljöpolitiken inom EG går snabbt framåt. Och de som hoppas på att Europaintegrationen skall rulla tillbaka den sociala tryggheten eller rasera det socialdemokratiska samhällsbygget – ja, de kommer också att bli gruvligt besvikna.

Vår utgångspunkt är den rakt motsatta. När vi söker uppnå ett breddat och fördjupat samarbete med EG gör vi det från en övertygelse om att ett sådant samarbete är av största vikt för att vi skall kunna bibehålla och ut-

veckla vår välfärd. Det verkliga hotet mot välfärdspolitiken är en dålig samhällsekonomi. Ett isolerat Sverige skulle inte klara av den starka ekonomi som är själva basen för vår välfärd.

Sverige är ett litet land. Vi är därför starkt beroende av vår utrikeshandel. Av geografiska och historiska skäl är våra kontakter med Västeuropa särskilt omfattande. Det svenska näringslivet är redan i dag i hög grad inflätat i det övriga Västeuropa.

Den här internationaliseringen har varit en förutsättning för den lyckosamma ekonomiska utvecklingen i Sverige under efterkrigstiden. Det är genom den vi kunnat upprätthålla en hög sysselsättning och finansiera den sociala tryggheten.

Samtidigt innebär internationaliseringen att åtminstone de större företagen ganska obehindrat kan flytta sitt kapital över nationsgränserna. Det är en myt som ibland förekommer i debatten att den situationen inträdde genom att vi avskaffade valutaregleringen den 1 juli 1989. I längden kan inga lagar eller regler tvinga företagen att stanna i Sverige eller att investera här.

Integrationen bland västeuropeiska företag är sedan länge ett faktum. I takt med att företagen internationaliseras blir det allt svårare för nationella myndigheter eller fackliga organisationer att kontrollera deras verksamhet. Det ställer krav på ett ökat samarbete staterna emellan.

Därför handlar integrationsarbetet i Västeuropa inte minst om att ställa upp regler som begränsar och styr näringslivet och marknadskrafterna. Det ligger i Sveriges intresse att delta i ett sådant arbete och att skapa ett medborgarnas Europa.

Genom att aktivt delta i det europeiska samarbetet kan vi stärka och utveckla den sociala dimensionen. Det gäller t.ex. arbetsmarknadspolitiska frågor, arbetsmiljö, social trygghet, jämställdhet och familjepolitik. Vi vet att man inom EG – såväl i kommissionen som i enskilda EG-länder – är intresserad av våra erfarenheter på dessa områden.

Vi kan vara stolta över vårt sociala trygghetssystem, och vi skall självfallet slå vakt om den svenska välfärdsmodellen. Detta innebär dock inte att våra lösningar och åtgärder i alla avseenden skulle vara unika eller de mest långtgående. Givetvis kan och vill vi också dra lärdom och nytta av det arbete som bedrivs i andra europeiska länder och i EG-kommissionens regi.

Man skall vara på det klara med att EG inte har och inte eftersträvar någon harmoniserad socialpolitik. Utformningen av socialpolitiska, liksom arbetsmarknadspolitiska, åtgärder är till helt övervägande del en fråga för de nationella regeringarna. Någon harmonisering av socialavgifterna, som till stor del finansierar välfärdspolitiken, är inte heller aktuell. Vad man däremot eftersträvar är att fastställa gemensamma *miniminivåer* på olika områden. Det framgår exempelvis av en rad åtgärdsförslag i handlingsprogrammet för genomförandet av EGs sociala stadga.

I det avsnitt i långtidsutredningen (LU 1990) som diskuterar fördelningspolitiska frågeställningar inför 90-talet görs följande analys: "Det som avgör om det går att bibehålla fördelningsambitionerna i socialpolitiken är i stället finansieringsmöjligheterna, dvs. att ha ett skattesystem och ett skattetryck som avviker från det i andra länder.

Det är ett problem som finns redan i dag – och i själva verket har det fun-

nits sedan länge. Det här är inte faktorer som är kopplade till en eventuell EG-integration. Utrymmet för en egen skattepolitik är redan i dag begränsat som en följd av det utvecklade utbytet av varor och tjänster. Det minskar med den pågående internationaliseringen – men det är inte obefintligt utan avgörs till syvende och sidst av om svenska löntagare är villiga att i motsvarande mån avstå från reallöneökningar."

I detta sammanhang vill jag nämna att frågan om harmonisering av skatter *inte* omfattas av de pågående EES-förhandlingarna.

De förslag på skatteområdet som EG internt diskuterar rör dels de indirekta skatterna – mervärdeskatten och punktskatterna –, dels kapitalbeskattningen. Harmonisering på skatteområdet är dock något som visat sig tillhöra de allra svåraste frågorna att uppnå enighet kring inom EG. För närvarande är inriktningen att uppnå en överenskommelse om *minimiskattesatser*. En sådan eventuell överenskommelse skulle inte hindra ett land från att använda högre skattesatser. När slutliga beslut kan tas är för närvarande oklart. Detta förklaras bl.a. av att det rör sig om kontroversiella frågor, som dessutom kräver enhälliga beslut i rådet.

Metallindustriarbetareförbundet har i skriften Sverige, EG och den sociala tryggheten belyst vad ett närmande till EG skulle kunna innebära. Samtidigt som man framhåller att vi inte får blunda för att den pågående utvecklingen kan leda till problem, gör man följande, enligt min uppfattning mycket bra, sammanfattande analys:

"Ännu felaktigare vore det emellertid att se EG:s utveckling som styrande för de svenska socialförsäkringarna. Dessas framtid kommer i långt högre grad att bestämmas av den ekonomiska och politiska utvecklingen i Sverige. Med en bra ekonomisk utveckling och en stark ställning för arbetarrörelsen finns goda förutsättningar för ett avancerat, finmaskigt socialt trygghetssystem. Formerna för vårt samarbete med EG måste ses ur detta perspektiv. Avgörande måste vara att samarbetsformerna ska bidra till att ge ekonomiska förutsättningar för ett solidariskt socialförsäkringssystem."

Jag delar helt uppfattningen att EG-frågan är oerhört viktig för oss kvinnor. Den är viktig för alla medborgare. Däremot kan jag inte hålla med om att det inte finns ett kvinnoperspektiv i dagens EG-debatt. Det förs faktiskt en debatt om just dessa frågor, både i massmedia och inom partier och organisationer. Det tycker jag är positivt.

Jämställdhetsperspektivet måste finnas med i alla de delfrågor integrationsarbetet omfattar. Därför har jag, tillsammans med jämställdhetsministern Margot Wallström, uppdragit åt samtliga de 25 arbetsgrupperna inom regeringskansliet att göra en redovisning ur det perspektivet. Detta skall vara klart till årsskiftet.

Både jämställdhetsministern och jag har, såväl i debattartiklar som i olika anföranden, slagit fast att vi anser att det är av största vikt att de sociala frågorna och jämställdhetsfrågorna drivs framåt och att kvinnor deltar i debatten om vårt framtida samarbete med EG.

Därför anordnade också Margot Wallström och jag i september ett seminarium om just kvinnorna och EG. Till seminariet hade vi inbjudit personer både från EG-parlamentet, från Europafacket och från Danmark, för att belysa kvinnoperspektivet från olika utgångspunkter.

En övergripande slutsats av alla de anföranden och inlägg som gjordes vid seminariet är att det är av största vikt med ett brett samarbete i dessa frågor. Om vi delar med oss av våra erfarenheter och samarbetar över gränserna, har vi större möjligheter att påverka utvecklingen i hela Europa i en för kvinnorna positiv riktning.

Det idé- och informationsutbyte som förekom vid seminariet, och den dokumentation som presenterades, bl.a. en faktaskrift om EG och jämställdheten som UD och civildepartementet nyligen tagit fram, kan förhoppningsvis tjäna som *ett* underlag för den fortsatta debatten i dessa frågor.

Det gäller inte bara debatten här i kammaren, utan också bland forskare, på arbetsplatserna, i hemmen, inom partier och organisationer. Det gäller naturligtvis inte bara jämställdhetsfrågorna, utan det krävs ett rejält och sakligt informationsutbyte över huvud taget.

Med det sagda har jag nu besvarat den interpellation (1990/91:67) av Gudrun Schyman som står på dagens föredragningslista.

Herr talman! Trots att det nu tycks finnas en bred enighet om att Sveriges ambition bör vara ett fullvärdigt medlemskap i EG är det EES-förhandlingarna som nu måste vara vår första prioritet.

Detta har regeringen understrukit vid ett flertal tillfällen, bl.a. i vår skrivelse (1990/91:50) av den 26 oktober. Vi skall med kraft fullfölja förhandlingarna med sikte på ett EES-avtal som skall träda i kraft den 1 januari 1993. Detta är den möjlighet som står oss till buds om vi vill delta från början i den inre marknaden och de s.k. angränsande samarbetsområdena.

Att detta fortsatt är Sveriges mål bekräftas i det betänkande vi nu diskuterar. Utskottet understryker den stora betydelsen av att EES-förhandlingarna snarast kan slutföras med gott resultat. Man ställer sig bakom förhandlingsmålen, såsom de vid flera tillfällen formulerats av EFTA-ministrarna gemensamt.

Det är mycket tillfredsställande att den uppfattningen kunnat samla samma breda riksdagsmajoritet som hittills. Det innebär att riksdagen sluter upp bakom regeringens konstateranden att det inte föreligger någon motsättning mellan ett kraftfullt fullföljande av EES-förhandlingarna och diskussionen om ett framtida medlemskap i EG.

Det är också glädjande att vänsterpartiet, om man får döma av texten i deras reservation, nu ställer sig bakom att förhandlingarna om samarbete mellan EG och EFTA skall slutföras så att vi skall få ett EES-avtal.

Sedan EES-förhandlingarna formellt inleddes i juni i år har framsteg gjorts, på en rad viktiga punkter. Det finns en långtgående samsyn om innehållet i ett framtida avtal. Det skall i princip innefatta de fyra friheterna – den gemensamma jordbrukspolitiken undantagen – liksom ett brett samarbete på en rad viktiga samhällsområden som forskning, utbildning, miljöfrågor, konsumentskydd och den sociala dimensionen. Vidare är EFTA-länderna och EG i princip överens om att samarbetet skall bygga på gemensamma konkurrensregler, och man är överens om hur de skall övervakas.

Lösningar avtecknar sig också på det rättsliga området, som innefattar bl.a. övervakning och tvistlösning.

I oktober, i den allmänpolitiska debatten, sade jag att EG-sidan i förhandlingarna gjort klart att man inte kommer att kräva att EFTA-länderna sänker

sina normer när det gäller hälsa, miljö och säkerhet. Diskussionen handlar nu om hur detta skall förenas med målet om ett avskaffande av de tekniska handelshindren – något som ju ligger också i vårt intresse. Alla problem är alltså inte lösta, men ändå måste EG-sidans markering ses som något av ett genombrott på den här punkten.

Detta var också ett viktigt skäl till att EFTA-ministrarna vid sitt möte i slutet av oktober kunde ta ett nytt steg. Vi sade att vi är beredda att på vissa villkor avstå från permanenta undantag. Ett villkor är att EG går med på ordentliga övergångsarrangemang, och dessutom på skyddsklausuler som skall kunna användas om det skulle uppstå allvarliga problem på någon punkt. Ett annat villkor är att EG erbjuder oss en tillfredsställande lösning på det institutionella området – alltså när det gäller vårt medinflytande på de framtida besluten i EES-samarbetet.

Nu pågår ett intensivt förhandlingsarbete i alla de frågor som återstår att lösa. Båda sidor är inställda på att försöka nå principiell enighet i de viktigaste frågorna före årsskiftet. Italien har, som ordförandeland i EG, tagit initiativ till ett gemensamt ministermöte mellan EFTA och EG den 19 december. Ambitionen är att då nå konkreta resultat, även om vi inte kan räkna med att lösa alla de frågor vi har kvar.

Vi har alltså goda utsikter att nå de förhandlingsmål riksdagen uttalat sig för, och det i tid för att avtalet skall kunna träda i kraft den 1 januari 1993.

Vi eftersträvar ett bra och hållfast EES-avtal. Det är ett viktigt steg för Sveriges deltagande i Europaintegrationen.

Europa, eller åtminstone Västeuropa, har genom århundraden präglats av öppenhet och mångfald. Utbyte av varor, men inte minst av idéer och kunskap, har legat bakom framstegen på olika områden. Det Europa som nu växer fram återskapar och stärker en sådan öppenhet. Vi kommer att fortsätta att leva på mångfaldens kontinent – och vi kommer alla att både kunna bidra till och dra nytta av denna mångfald.

Anf. 43 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Låt mig först börja med att klargöra vänsterpartiets syn på EES-avtalet, eftersom det tycks finnas några frågetecken, och jag tror också att Carl Bildt tidigare hade några frågor.

Vi i vänsterpartiet säger följande i ett uttalande som vi senast nu i helgen har behandlat:

"Vänsterpartiet är för ett EES-avtal som respekterar vårt lands suveränitet, i den bemärkelsen att riksdagens beslutsrätt över lagar och skatter och våra domstolars självständighet inte överlåts till överstatliga, odemokratiska institutioner.

Ett EES-avtal får inte leda till försämringar av svenska lagar som skyddar vår hälsa, miljö och säkerhet. Sverige ska inte tvingas överta EGs redan beslutade regelverk.

Om ett EES-avtal inte kan nå dessa mål föredrar vänsterpartiet ett omförhandlat utvidgat frihandelsavtal med EG."

Detta är vår inställning, och jag tror inte att den har genomgått några förändringsfaser. Möjligen har vi nu gjort en litet utförligare skrivning.

Jag skall i övrigt försöka begränsa mitt inlägg till svaret på min interpella-

tion. Denna diskussion har Anita Gradin och jag fört i många sammanhang, så vi kan kanske vara litet summariska. Kärnfrågan är alltså: Vid en integrering med ett EES-avtal, eller ännu mer vid ett medlemskap, kommer den ekonomiska politiken också med nödvändighet att integreras. Vi har tidigare här i dag i fullt samförstånd talat om den ekonomiska och monitära unionen. Det innebär att möjligheterna för varje nation att föra en egen ekonomisk politik blir mycket begränsade. Det säger också ekonomer.

Den integration av skattepolitiken som nu pågår inom EG – och som i dag gäller punktskatter, och vi har här tagit momsen som exempel – kommer att få som resultat att det blir omöjligt för länder att ha avvikande skattenivåer, oavsett om man fattar politiska beslut om detta eller inte.

Jag menar att marknadskrafterna i sig kommer att se till att skatten kommer att regleras till en gemensam nivå, eftersom den öppna marknaden utan gränser förutsätter att man kan köpa och sälja varor var som helst. Då kan ju jag åka till Frankrike och köpa min diskmaskin om jag kan få den mycket billigare där än i Sverige, och jag behöver inte ta steget via Danmark. Nationalekonomen, eller vad han nu är, Carl B Hamilton, skriver i DN i dag att man kan ha varierande skattesatser, att Danmark kan ha 3 % högre än Tyskland, och sedan kan Sverige ha 3 % högre än Danmark, och på detta sätt blir inte inkomstbortfallet så stort. Men detta håller inte, eftersom jag kan hoppa över ett par länder på vägen och köpa mina kapitalvaror någon annanstans. Marknadskrafterna i sig innebär en harmonisering av skatterna. Att man i dag diskuterar miniminivåer inom EG beror på att det finns krafter som inte vill sänka skatterna så lågt. För Sveriges del, vad jag har förstått, kommer detta att innebära 60–80 miljarder kronor i minskade skatteintäkter. För Danmarks del kommer det att innebära 40 miljarder i minskning.

Hur skall man finansiera detta inkomstbortfall? Någonstans skall pengarna komma ifrån om vi skall fortsätta att finansiera en offentlig sektor med generell välfärdspolitik lika för alla, öppen för alla, med en offentlig sektor som tillfredsställer behoven av barnomsorg, äldreomsorg, skolmat osv. Jag menar att detta är oerhört väsentliga frågor för oss kvinnor. Hur skall detta finansieras i fortsättningen när dessa skatteintäkter saknas? Är vi tillräckligt starka och har vi en tillräcklig vilja kan vi klara detta. Ungefär så svarar Anita Gradin. Men om vi inte kan skattefinansiera detta och ta pengarna från kapitalet, vilket jag menar att vi har frånhänt oss möjligheten att göra i och med slopandet av valutaregleringen, vem skall betala? Då blir det löntagarna, Anita Gradin, som får betala den offentliga sektorn. Skall detta ske genom reallönesänkningar?

Den svenska generella välfärdspolitiken har ändå byggt på en viss fördelning och en politisk kontroll över kapital. Den har byggt på en fördelning mellan kapital, stat och arbete. Om kapitalet tillåts fritt att etablera sig i andra länder kommer vi att ha svårt att behålla kontrollen. Då måste finansieringen ske på något annat sätt. På vilket sätt? Med tanke på den politiska majoritet som finns i detta land i dag, där Carl Bildt och Bengt Westerberg har skrivit ihop sig om det som står på dagordningen, är det en rasering av den offentliga välfärden. Hur skall den goda cigarren kunna skapas med en integrerad politik och ekonomi som inte skall få några som helst negativa verkningar för den svenska sociala välfärdsmodellen, som vi bl.a. med ut-

gångspunkt i Metallindustriarbetarförbundets skrift mycket väl vet ligger långt utöver den generella i Europa?

Den här nöten måste knäckas. Jag tycker inte att jag har fått något svar på denna fråga i vare sig interpellationssvaret eller i debatter som Anita Gradin och jag har haft i A-pressen. Frågan utgör ett stort problem, och den berör oss kvinnor på ett mycket speciellt sätt. Vi kvinnor är dubbelt beroende av den generella välfärdspolitiken. Vi arbetar inom den, vi är bereonde av den för att behålla de arbeten vi har, vi är beroende av den för att kunna leva som de självständiga personer vi är och vill vara. Detta skiljer oss från den kultur som finns inom EG-länderna. Det här måste klaras ut, Anita Gradin.

Anf. 44 INGER SCHÖRLING (mp) replik:

Herr talman! Jag har en fråga till Anita Gradin. Jag har ställt frågan tidigare, men jag har inte fått något svar. Den gäller de 52 problempunkter som framgår av reservation 4 i betänkandet.

Dessa 52 punkter har genomgått en probleminventering. Av dessa punkter ansågs 35 olösbara, och 17 var möjliga att lösa. Bland de förmodat lösbara frågorna fanns 4 där problemet utgjordes av att EG hade mera avancerade regler än Sverige. Det återstår alltså 48 fall där det handlar om befarade försämringar i svensk lagstiftning när det gäller samarbetet Sverige, EFTA och EG. Dessa 48 problem utgör en återstående innersta kärna efter det att man har bantat ganska ordentligt i de hundratals fall där statliga verk har avstyrkt en EG-anpassning.

Bland dessa 52 problempunkter finns bl.a. kemikalier, bekämpningsmedel, skattekontroll, kollektiva försäkringar, tunga lastbilar, socialförsäkringar osv., och listan har krympt oroväckande. Vad har hänt? Jag skulle vilja ha ett svar på detta. Jag har inte fått något godtagbart svar. Jag vill att Anita Gradin kommer med en skrivelse till riksdagen där hon redogör för hur dessa 48 problem har fallit bort.

Vidare har vi kvinnoperspektivet och EG. Det var alldeles utmärkt av Anita Gradin och Margot Wallström att ordna detta kvinnoseminarium i september. Jag var också där. Det vi fick redovisat där var till en del positivt men inte alltid så. Speciellt kommer jag ihåg vad representanten för EG-parlamentet sade. Hon sade att även om man arbetar väldigt hårt med jämställdheten inom EG och kommissionen lägger fram en rad bra direktivförslag, förkastas de av ministerrådet. Man har alltså ännu inte antagit något jämställdshetsprogram, inte under 1980-talet och inte heller det som skall ligga till grund för åren 1990–1995. Precis som jag har skrivit i Svenska Dagbladet i dag verkar det som om luften har gått ur jämställdheten i EG. Därmed inte sagt att vi inte skall fortsätta att arbeta för jämställdhet i Sverige. Vi kan försöka bli en förebild.

Jag skulle vilja att Anita Gradin svarar på min fråga om folkomröstning. Avvisar socialdemokraterna kategoriskt kravet på folkomröstning? I så fall vill jag veta varför.

Anf. 45 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Som vi har konstaterat tidigare fattar vi i dag ett historiskt beslut. Detta är den dag då Sveriges riksdag ger Sveriges regering mandat att ta det historiska steget att ansöka om medlemskap i EG.

Jag har mycket stor respekt för Anita Gradin och de insatser hon har gjort under de senaste åren när hon har lett, och fortfarande leder, det svåra, besvärliga och viktiga arbetet med den mellanstation som EES-avtalet utgör. Men jag kan inte undgå att tycka att det är litet märkligt att både stats- och utrikesministern håller sig borta från riksdagen en dag så historisk som denna.

Vi upplevde för någon månad sedan att finansministern meddelade att vi skulle gå med i EG. Sverige är i dag förmodligen det enda land som någonsin i Europa har fattat ett så viktigt beslut utan att de ledande företrädarna för detta lands regering ens har bevärdigat parlamentet med sin närvaro.

Den historieskrivning som Anita Gradin gav vad gäller socialdemokratin och EG var av ett lätt stalinistiskt snitt. Minns hur 90-talsprogrammet sade bestämt nej till EG. Minns hur Ingvar Carlsson skrev artiklar i somras och sade att medlemskapsfrågan inte skulle tas upp nu. Minns hur Sten Andersson stod här i oktober och rabblade upp det ena argumentet efter det andra mot att frågan var för tidigt väckt. Så kom helomvändningen. Det var bra.

Nu är tärningen kastad, och nu skall vi gå vidare. Men det förvånar mig att man fortfarande inte kan acceptera förslaget att vi tillsätter en parlamentarisk grupp för att förbereda medlemskapet, dvs. gå igenom konsekvenserna, titta på ansökan, förbereda förhandlingarna. Alla de frågor som har väckts från olika håll måste förberedas. Vi har inte råd att snubbla mer på det sätt som socialdemokratin har gjort under de senaste åren. Varför, Anita Gradin, är ni emot detta?

Så till den alltmer märkliga debatten om momsen som Gudrun Schyman och Anita Gradin för. Går vi med i EG måste vi sänka momsen. Det är självklart. Det kommer inte att vara möjligt för Sverige att bibehålla detta absurt höga skattetryck med ett Europa som samverkar alltmer. Det kommer att synas allra tydligast och allra snabbast på momsen och kapitalskatten. Det är bra. Hur kan man hamna i en debattmässigt så eländig situation att man framställer krav på så hög moms som möjligt som en kvinnofråga? Det är möjligt att kommunistiska kvinnor ser hög moms som något riktigt. Men jag är övertygad om att den stora majoriteten av det svenska folket, och den stora majoriteten av Sveriges kvinnor, tycker att vi skall sänka momsen. Om ett medlemskap medför att det kravet förverkligas snabbare, tycker kvinnorna att det är bra.

Anf. 46 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Låt mig försöka att ge en positiv förklaring till att statsministern och utrikesministern inte är närvarande här i kammaren, detta utan någon sidovördnad mot utrikeshandelsministern. Statsministern och utrikesministern kanske inte uppfattar dagens beslut som historiskt på det sätt som det här har framställts från en del håll.

Jag vill återkomma till regeringsförklaringens formuleringar som utrikeshandelsministern använde sig av: "I det nya Europa kan EGs utrikes- och

säkerhetspolitiska samarbete komma att få en sådan inriktning och utformning att det utesluter ett förpliktigande utrikespolitiskt arbete och en gemensam försvarspolitik." Därefter dras slutsatsen att det skulle gå att förena ett svenskt medlemskap i EG med en fortsatt neutralitetspolitik. Omvänt gäller väl att om inte vidareutvecklingen inom EG utesluter ett förpliktigande utrikespolitiskt samarbete och en gemensam försvarspolitik, är det inte förenligt med ett svenskt medlemskap i EG och en fortsatt neutralitetspolitik. Det finns anledning att just nu erinra om den sortens formuleringar.

När det gäller det uttalande som utrikeshandelsministern gjorde om att en bred riksdagsmajoritet ställer sig bakom och understryker att det inte finns någon motsättning mellan ett kraftfullt fullföljande av EES-förhandlingarna och diskussionen om ett framtida medlemskap i EG, uppfattar jag detta uttalande som en tolkning från Anita Gradins sida. Det finns i varje fall inget uttalande av den här innebörden i betänkandet. På den punkten har jag under tidens gång givit uttryck för en viss irritation. Jag tycker fortfarande att regeringen inte har skött kontakterna med t.ex. de nordiska länderna på ett tillfredsställande sätt.

Vidare anser jag att den debatt som tidigt sattes i gång om förändrade målsättningar när det gäller de svenska förhandlingarna skapade en mer splittrad bild av EFTA-fronten än vad som var nödvändigt. Därför vidhåller jag uppfattningen att saker och ting bör tas i rätt ordning. Det hade varit bättre att så hade skett. Det märks inte minst av reaktionerna ifrån våra nordiska grannländer.

Till sist vill jag bara fråga Anita Gradin om hon delar vår uppfattning om svenska folkets behov av en omfattande informationskampanj. Avser regeringen att återkomma i denna fråga?

Anf. 47 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Jag vänder mig först till Gudrun Schyman. Min erfarenhet som regeringsledamot när det gäller möjligheten för ett litet land att föra en alldeles egen självständig ekonomisk politik är följande.

Som vi i denna kammare så många gånger har konstaterat är Sverige mycket beroende av hur lyckosamma vi är internationellt. Sverige är mycket utrikeshandelsberoende. Varje gång jag har varit med och arbetat fram en finansplan är det de internationella förhållandena som har varit utgångspunkten. Hur ser den internationella konjunkturen ut? Hur står det till med dollarn, med yenen osv.? Det är sådana frågor som har varit vägledande för den ekonomiska politik och de ekonomiska ställningstaganden som regeringen har presenterat för riksdagen. Det nationella utrymmet har då varit litet. Så förhåller det sig också i dag, oavsett om vi är med i EG eller inte, och så kommer det att se ut i fortsättningen. När man skall bedriva ekonomisk politik, skall man nog vara på det klara med att verkligheten är sådan beträffande det egna nationella utrymmet, dvs. när det gäller att slå vakt om social trygghet, sysselsättning och liknande. Resultaten i olika länder visar att dessa möjligheter trots allt finns. Det är viktigt för både Gudrun Schyman och mig att komma ihåg att det senare blir fråga om de prioriteringar som görs inom det egna ekonomiska utrymmet.

Inger Schörling tog upp frågan om problemområdena. Jag svarade ju på

den frågan redan i mitt tidigare inlägg. Vi har också många gånger försökt att för EFTA-delegationen förklara att vi har gått igenom alla de regler som finns på EG-området. Inger Schörling tillhör väl de få som har läst dessa tjocka gröna böcker, där man går igenom alla regler och områden, och där man kan utläsa att det kan finnas problem i relationerna mellan Sverige och EG. Men man kan inte stanna på vägen. Vad som sedan har hänt med de gröna böckerna är att vi tillsammans med våra EFTA-kolleger har gått igenom område efter område, och under resans gång har många frågor på olika sätt kunnat lösas.

Jag sade också att alla problem ännu inte är lösta, eftersom förhandlingarna mellan EFTA och EG inte är avslutade. De lösningar och slutsatser som man hittills har kommit fram till inger inte mig någon större oro. Sedan får vi se på helhetsresultatet.

Jag vill vidare till Inger Schörling säga att EG faktiskt har antagit två jämställdhetsprogram och man arbetar med det tredje. Det är emellertid med jämställdhet inom EG som det är med jämställdheten i Sverige, att det kanske är enkelt att nå fram till beslut – som bekant har det i Sveriges riksdag fattats beslut som är bra, vilket även har gjorts inom EG. Men verkligheten är litet annorlunda när det gäller att omsätta programmen. Då blir man ibland besviken, därför att allt det som har beslutats inte har omsatts i praktisk verklighet. Det upplevde jag många gånger på den tid jag var jämställdhetsminister. Det antogs program här i riksdagen bakom vilka jämställdhetsrådet ställde sig, men alla var kanske inte så entusiastiska att programmen genomfördes i praktisk politik. Kanske inte ens miljöpartiet orkar med att omsätta jämställdheten i praktisk politik.

Visst skall vi ha en arbetsgrupp, Carl Bildt, för att förbereda och diskutera medlemskapets olika frågeställningar. Det finns också skrivet i betänkandet. Av många skäl är det viktigt att det blir ett parlamentariskt samarbete, eftersom det är många frågor som behöver diskuteras.

Herr talman! När det slutligen gäller information är det oerhört viktigt att vi alla hjälps åt. Man kan inte säga att regeringen ensam skall bedriva en informationskampanj för att svenska folket skall lära sig mer om EG och Europaintegration. Det kommer inte regeringen ensam att klara av. Under dessa år har vi bidragit till att det finns ett stort antal informationsskrifter, där man har tagit upp sådana sakområden såsom bl.a. utbildning, forskning, ungdomsfrågor och jämställdhet. Det finns således övergripande skrifter och liknande. Det finns också ett informationsblad som löpande kommer ut. I övrigt har man i alla partier ett ansvar att föra ut kunskaperna och diskussionen utifrån de politiska ställningstaganden som man själv gör för att på så sätt kunna få den breda debatt som behövs på olika områden.

Jag har också sett att fackliga organisationer, industriorganisationer, studieförbund m.fl. också har gått ut för att vara med i diskussionen och på det sättet hjälpa till för att alla skall få de kunskaper som är oerhört viktiga. På det sättet kan vi inför valrörelsen nästa år ha en bred diskussion om allt vad Europafrågorna innebär. Det tror jag att vi måste hjälpas åt med. Regeringen är beredd att komma med sitt bidrag, men jag tror inte att vi kan klara hela lasset.

Anf. 48 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! En självständig ekonomisk politik, Anita Gradin, är svår. Ett litet land har ett litet nationellt utrymme. Vi lever i en alltmer internationaliserad ekonomi. Vi är överens om detta, Anita Gradin. Vad gör man i det läget när man upptäcker att utrymmet börjar krympa? Vi i vänsterpartiet menar att det då gäller att föra en ekonomisk politik som skapar större utrymme och som försöker motsätta sig den krympning av utrymmet som den starka internationaliseringen av ekonomin innebär.

Steget in i ett EG-medlemskap med gemensam valuta och en ekonomisk och monetär union frånhänder oss totalt möjligheterna att bedriva en självständig nationell ekonomisk politik. Därav den stora oron över vad som händer med den generella välfärdspolitiken.

Det handlar i det läget om prioriteringar. Vi kan nu tala om de kvinnliga prioriteringarna, eftersom kvinnorna är mest beroende av den generella välfärdspolitiken och kommer att få det svårt om den inte fungerar. De kvinnliga prioriteringarna brukar inte stå högst på dagordningen. Den erfarenheten har man av EG-arbetet och i varje separat land inom EG. Det är svårt med kvinnofrågorna, och det är svårt att driva en ekonomisk politik som ger kvinnor självständighet.

Man lever där i en annan kultur än vad vi gör. Vi har en, som vi litet slarvigt brukar säga, husmoriserad välfärd med sambeskattning och annat som innebär att man bygger på familjen som institution och inte på två vuxna separata människor som lever tillsammans. Det tar tid att förändra detta. Jag är övertygad om att vi strävar åt samma håll och att en mängd kvinnor, också i EGs länder och inom EG-parlamentet, strävar åt det hållet. Men det kommer att ta tid. Under tiden skall vi fortsätta att utveckla den välfärd vi har genom att föra en ekonomisk politik som inte sätter oss i ett så stort internationellt beroende.

Frågan om demokrati, rösträtt och inflytande har många talat om i dag. Jag undrar hur regeringen egentligen ser på det faktum att frågan om när en ansökan till EG skickas in tydligen skall avgöras i utrikesnämnden. I utrikesnämnden, Anita Gradin, saknas två politiska partier av någon outgrundlig anledning, åtminstone för mig. Är det demokratiskt riktigt? Går det hand i hand med diskussionen om demokrati och bred förankring att man i utrikesnämnden skall sitta och skriva ihop sig om någonting som det dessutom nästan alltid visar sig att man inte är överens om när man har kommit ut? Sedan får man höra en massa diskussioner om det. Det här måste dock vara beslut som vi skall fatta här och inte i utrikesnämnden.

Anf. 49 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill återigen ta upp informationsfrågan, eftersom den är oerhört viktig. Politiska partier och andra organisationer har självfallet ett betydande ansvar i dessa frågor. Studiekampanjer kostar dock pengar. Kommersiellt baserade organisationer, för att uttrycka det rakt på sak, har totalt dominerat den information som hittills har fått någon spridning. Det räcker med att gå till en vanlig svensk gymnasieklass i dag. Där hittar man viss information, men det är ingen bredd på den informationen. Det är framför allt ingen information som i första hand tar sikte på ett medborgarnas Europa.

Jag vill hänvisa till det arbete som vi hade under energidebattens högkonjunktur i vårt land. Oavsett hur det kommer att bli med eventuella folkomröstningar och om man har delade meningar i den frågan är det en uppgift för oss här i riksdagen och för regeringen att se till att svenska folket har möjlighet att sätta sig in i dessa frågor, så att debatten inte kommer efteråt. Det får ingen av oss någon vinning av.

Till sist vill jag bara konstatera att Anita Gradin inte kommenterade mitt uttalande när det gäller frågan om hänsynen till de nordiska länderna och de övriga EFTA-länderna. Det har varit si och så med den saken under den tid som EES-diskussionerna har pågått. Det visar irritationen på. Jag hoppas att man i detta sammanhang kommer att tillmäta det större betydelse. Det finns särskilt dokumenterat i stycke 2 på s. 23 i utskottets betänkande.

Anf. 50 INGER SCHÖRLING (mp) replik:

Herr talman! Anita Gradin svarade på hur man har löst problemet med de 48 punkterna, varav en del är olösliga. Även om det har varit en del problem, som hon säger, har de flesta lösts. Hon känner sig inte orolig för de problem som finns kvar.

Jag känner faktiskt en viss oro. Många av punkterna är mycket viktiga för mig och mitt parti. Jag undrar därför om det skulle vara möjligt att få ta del av någon skrivelse eller redovisning av hur man har löst dessa problem. Det skulle jag värdesätta.

I miljöpartiet har vi det mycket bra ställt med jämställdheten. Därför tycker jag att det är så viktigt att fortsätta att jobba med jämställdhet. Jag ser att det går att lösa. Däremot är jag inte säker på, Anita Gradin, att just EG är det ställe där vi kan lösa jämställdhetsproblemen. Man har visserligen fattat en del beslut inom EG, t.ex. när det gäller löneskillnaderna. Kvinnor skall ha lika lön för lika arbete. Kvinnorna har ändå i genomsnitt 30 % lägre löner än männen. I lönestudierna har man dessutom inte räknat med dem som arbetar deltid eller inom småföretag. Dess värre har också löneskillnaderna ökat i några av medlemsländerna under 80-talet.

Inget annat av de fyra partier som tidigare var positiva till folkomröstning har sagt att de inte är det i dag. Jag har inte fått något annat besked, även om Olof Johansson hela tiden talar om informationskampanjer men inte om folkomröstning. Är socialdemokraterna, Anita Gradin, fortfarande negativa och ställer sig kategoriskt avvisande till en folkomröstning? Tycker ni så fall att det är förenligt med ett demokratiskt samhälle?

Anf. 51 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Även om jag är medveten om att detta är slutet på replikskiftet vill jag ändå säga att jag ännu inte har fått någon nöjaktig förklaring från vare sig Gudrun Schyman eller Inger Schörling om varför billigare mat, billigare kylskåp. . .

Anf. 52 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag erinrar om att repliken gäller statsrådet Anita Gradins inlägg.

Anf. 53 CARL BILDT (m): replik:

Herr talman! Jag kan då i stället rikta frågan till Anita Gradin, eftersom hon inte heller har förklarat varför sänkt skattetryck och sänkt moms skulle vara ett hot mot kvinnorna. Kan hon förklara det på fru Schymans och fru Schörlings vägnar vore det bra, även om jag inte tror att hon går i land med den uppgiften. Det som för dessa damer är ett hot är nog för många faktiskt ett löfte.

Anita Gradin försökte svara på min fråga om varför man nu inte är beredd att sätta i gång och arbeta för att analysera medlemskapet på bred parlamentarisk bas. Hon sade att man är det. Det är ni faktiskt inte i utrikesutskottet. Ni vill vänta med den uppgiften ett antal månader. Det kan bli ett ganska stort antal månader. Med tanke på hur ni har snubblat fram genom denna materia – utrikeshandelsministern sade att det diskuterades tidtabeller fram och tillbaka för medlemskapsansökan; och det var väl närmast en polemik mot utrikesministern – är det då inte bra att nu sätta sig ner och börja förbereda och gå igenom vad den politiska unionen, den ekonomiska unionen och den monetära unionen innebär när det gäller allt från säkerhetspolitik till momsnivåer? Man kan icke bara snubbla in i Europa. Man kan inte gömma sig för de frågor som vi förr eller senare måste bli medvetna om. Och detta är inte en fråga om, med en mild adress till Olof Johansson, även om jag inte vill polemisera mot honom, att få bidrag, utan det är fråga om att ha idéerna. Våra idéer bär nog ganska hyggligt utan bidrag.

Inger Schörling och även andra har varit uppe i talarstolen och sagt att jag jublar över det beslut som nu fattas. Jag är gärna med på det. Jag ser detta beslut som historiskt och viktigt. Under ett kvarts sekel har vi nämligen stått utanför Europaintegrationen, och medlemskap har varit anatema och förbud i den svenska debatten. Nu fattar Sveriges riksdag denna dag beslutet att ge regeringen i uppdrag att söka medlemskap i EG. Det är historia som skrivs i dag. Jag går gärna med på att jag jublar. Jag tycker att det är litet synd och litet smolk i bägaren att stats- och utrikesministrarna sitter någon annanstans och surar en dag som denna.

Anf. 54 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Jag kan försäkra Carl Bildt att stats- och utrikesministrarna inte sitter och surar utan att de är lika glada som vi andra över det samförstånd som har kommit till uttryck i utrikesutskottets betänkande.

Jag vill säga till Carl Bildt att det inte snubblas fram vare sig i EES-förhandlingarna eller i de kommande diskussionerna. Eftersom det handlar om en kort tid för att klara ut det myckna arbete som återstår när det gäller EES som både vi i regeringskansliet och riksdagen – EFTA-delegationen och andra – har, tycker jag nog att man kan avvakta och lägga ner all kraft på att studera fortsättningen, nämligen hur man skall se på frågan om medlemskap.

Till Olof Johansson vill jag säga att samarbetet med EFTA-kollegerna går utmärkt, och jag har inget större problem med dem. Vi träffas ofta både bilateralt och i andra sammanhang. De har också fått information om hur de svenska diskussionerna förs. Två dagar innan skrivelsen gick till riksdagen fick våra ambassader, och mina kollegor, via fax reda på vad som skulle

komma att stå i skrivelsen om Europa, just för att de skulle kunna bemöta påståenden från journalister och andra om att det stod något annat i skrivelsen. Jag vinnlade mig om att denna information skulle gå ut inför den här skrivelsen, så att dessa personer visste vad Sverige sade i detta sammanhang. EFTA-länderna försöker att hålla varandra informerade om de diskussioner som förs i våra parlament, i våra partier, m.m., för att vi skall vara underrättade om vad som sker i olika sammanhang.

Herr talman! Jag tycker inte att vi skall ha en folkomröstning. Vi står inför en valrörelse. I denna valrörelse finns det skäl för oss alla att tala om var vi står i Europafrågan. Då sätts denna fråga in i sitt allmänpolitiska sammanhang. På det sättet får våra väljare möjlighet att rösta på oss eller avstå från att rösta på oss, även med anledning av hur de tycker att vi står när det gäller Europafrågorna. Det anser jag vara ett bra sätt att för väljarkåren presentera en sådan allvarlig och bred fråga som denna.

(forts. 49 §)

5 § Övergång till frågestund

På förslag av andre vice talmannen beslöt kammaren kl. 14.46 att avbryta ärendebehandlingen för dagens frågestund.

Anf. 55 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

6 § Svar på fråga 1990/91:287 om invandrarbarns svenskspråksträning i förskolan

Anf. 56 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Lena Öhrsvik har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att invandrarbarn i förskolan skall få bättre möjligheter till träning i svenska språket.

Syftet med hemspråksstödet i förskolan, för vilket ett särskilt statsbidrag utgår, är att ge invandrarbarnen en god grund för aktiv tvåspråkighet. För detta behöver invandrarbarnen ett starkt stöd för modersmålet och ursprungskulturen. Inte minst i barngrupper där det finns få svenska barn har den svenska personalen också en viktig uppgift att i nära samarbete med tvåspråkig personal introducera det svenska språket och förmedla den svenska kulturen.

Jag har för avsikt, bl.a. mot bakgrund av den frågeställning Lena Öhrsvik tar upp, att föreslå regeringen att i den kommande budgetpropositionen föreslå förändringar som medger en friare resursanvändning av det nuvarande statsbidraget till hemspråksträning i förskolan.

Anf. 57 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Ett stort tack för svaret, som är mycket positivt och som visar på en förståelse för att språket är en viktig förutsättning för delaktighet och

gemenskap. Jag har tidigare ställt den här frågan till Kommunförbundet, men då inte alls fått samma gensvar som nu.

Språket är ju nyckeln till kommunikation och, som jag sade, en förutsättning för delaktighet och gemenskap. Barn som inte kan svenska så bra kommer lätt på efterkälken. De känner sig utanför, tappar självförtroendet och mår dåligt. Då måste de kompensera sig på något annat sätt, och det leder ofta till både psykiska problem och social oro. Det här gäller naturligtvis alla barn som inte behärskar språket, men jag har just i dag speciellt valt att ta upp invandrarbarnens möjligheter. Det har nämligen enligt socialstyrelsen visat sig att det finns behov av att man i förskolan utvecklar metoder för den svenska personalens arbete när det gäller att stödja andraspråksinlärningen. Det gäller då att försöka utveckla ett mer medvetet arbetssätt och att få en bra organisation för personalen.

Min följdfråga är om man kan utgå från att de här resurserna kan användas just i syfte att utveckla ett mer medvetet arbetssätt och att få en bra organisation. Målet är ju att alla skall ha ett bra språk, vilket är viktigt för att man inte skall hamna utanför gemenskapen.

Anf. 58 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Antalet barn med annat ursprung än svenskt ökar kraftigt i förskolan. Det är viktigt att vi ger även dessa barn möjlighet att utveckla sin personlighet och sin identitet. Självklart spelar föräldrarnas modersmål och ursprungskultur en mycket viktig roll i barnets vardag. Men vi har också lärt oss att vi måste handskas med uppgiften att göra det här barnet tvåspråkigt. Det är en fråga om att både lära sig det ursprungliga språket och tillägna sig svenskan.

Här finns säkert utrymme för variationer beroende på både hur föräldrarna ser på uppgiften och betydelsen av tvåspråkigheten, men också med hänsyn till barnets erfarenheter och barnets kulturella bakgrund. Det är skälet till att vi nu vill öppna för en friare resursanvändning för hemspråksstödet. Hemspråksträningen är också i fortsättningen utomordentligt viktig, men den kan bedrivas tillsammans med träning i svenska språket och annat stöd som kan stärka barnets känsla för hemvist och identitet. Det är genom att göra förändringar i denna riktning som vi kan utnyttja resurserna bättre.

Anf. 59 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag är mycket nöjd med det kompletterande svar som jag här har fått. Det har hittills varit så att man har trott att invandrarbarn lär sig svenska bara genom att tala svenska med andra barn, med personalen på förskola och genom att umgås med svenska barn. Men nu har man insett att det krävs stimulans och träning, att det behövs ett medvetet och metodiskt arbetssätt för att verkligen nå de rätta resultaten. Ju tidigare man behärskar språket, desto större möjlighet till delaktighet och gemenskap.

Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1990/91:255 om rättskemiska laboratoriet i Solna

Anf. 60 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig om jag tänker vidta några åtgärder för att förhindra att rättskemiska laboratoriets filial vid rättsläkarstationen i Solna flyttas till Linköping.

Statens rättskemiska laboratorium (SRL) i Linköping har till uppgift att utföra undersökningar av rättskemisk och blodgruppsserologisk art. En av huvuduppgifterna är att utföra toxikologiska undersökningar åt landets sex rättsläkarstationer.

Under ett flertal år har försöksverksamhet bedrivits med en rättskemisk filial vid rättsläkarstationen i Solna, vid vilken en betydande del av stationens analyser görs. Övriga stationer anlitar rättskemiska laboratoriet i Linköping fullt ut för sina analyser. Något ställningstagande till filialverksamhetens flyttning föreligger ej.

Rättskemiska laboratoriet är, liksom rättsläkarstationerna, en underförvaltning till socialstyrelsen. På mitt uppdrag arbetar nu en grupp inom socialdepartementet med uppgift att föreslå åtgärder för att chefsmyndighetsfunktionen för rättsläkarstationerna och SRLs båda avdelningar fr.o.m. den 1 juli 1991 ej längre skall åvila socialstyrelsen. Jag avser att föreslå regeringen att till vårriksdagen lämna en särskild proposition om den rättsmedicinska och rättskemiska verksamheten.

I nämnda arbetsgrupp ingår företrädare för socialstyrelsen. Gruppen har också fortlöpande kontakter med berörda föreståndare. Jag har inhämtat att frågan om en flyttning av filialverksamheten redan tidigare har aktualiserats i anslutning till gruppens arbete. Hur den rättskemiska servicen bäst skall organiseras för landets samtliga rättsläkarstationer är emellertid en fråga som socialstyrelsen har att ta ställning till. Det har inte framkommit något som ger regeringen anledning att för närvarande företa någon åtgärd i frågan.

Anf. 61 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag skall be att få tacka socialministern för svaret. Att jag reagerade beror på att de som arbetar vid rättsläkarstationen reagerade, närmare bestämt professor Jovan Rajs, som också är föreståndare där. Jag tog hans reaktion på mycket stort allvar, bl.a. av det skälet att vi från socialutskottet tidigare haft kontakter med rättsläkarstationen i Solna. Där tycker man att – jag håller med – man blivit mycket styvmoderligt behandlad vid ett flertal tillfällen. Det har varit svårigheter att få fram information om det betydelsefulla arbete som där utförs, om vikten av att arbetet utförs där och att det måste finnas personal som gör det arbetet. Nu kommer det här som ett ytterligare exempel på att man inte ser vikten och värdet av att ha rättsläkarstationen med den kompetens och de resurser som stationen faktiskt be-

höver på ort och ställe här i Stockholm, som ju har en speciell bild av vilken typ av ärenden som utförs i ett sådant här laboratorium.

Nu vet jag inte riktigt hur jag skall tolka svaret, måste jag säga. Eftersom det kommer en proposition under vårriksdagen om den rättsmedicinska och rättskemiska verksamheten över huvud taget, hoppas jag i så fall att det innebär att det inte kommer att bli tal om förflyttning av laboratoriet, med mindre än att vi får ta ställning till det här i riksdagen.

Anf. 62 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Det är två olika frågor. Den ena är att principiellt ta ställning till vilka funktioner det skall finnas på rättsmedicinska laboratorier och rättsläkarstationer. Det är också att övergripande ta ställning till vilka resurser dessa funktioner skall få för att man skall kunna utföra sitt arbete.

Den andra handlar om var och hur mera i detalj dessa funktioner skall utföras.

Enligt min uppfattning är det senare en fråga för myndighetens ansvar. För närvarande är det en fråga för socialstyrelsens ansvar. Precis som jag sade i mitt svar har det inte framkommit någonting som gör att regeringen har anledning att gå in och korrigera myndighetens ansvar på denna punkt.

Anf. 63 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Det finner jag mycket besynnerligt, när man från rättsläkarstationens sida pekar på en mängd försvårande omständigheter som en förflyttning av laboratoriet skulle innebära. Man har dessutom, såvitt jag förstår, från fackets sida hållit med. Man har från åklagar- och polismyndigheten hållit med om de synpunkter som har framförts av rättsläkarstationen. Då är det mycket märkligt att socialstyrelsen finner att det inte finns någon anledning att göra något.

Kommunikationen mellan rättsläkarstationen och socialstyrelsen är tydligen ett stort problem, som gjorde att vi från riksdagens sida var tvungna att gripa in en gång när det gällde pengar. Jag vet inte om vi måste göra det igen. Eller kan det vara så att frågan inte kommer att avgöras förrän det blir klart med frågan om funktion och resurser?

Anf. 64 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! I den arbetsgrupp som nu ser på myndighetsfrågorna ingår också en företrädare för socialstyrelsen. Jag kan inte nu bedöma om det finns något konkret underlag för att t.ex. flytta laboratorieverksamhet från Solna till Linköping. Vi skall ha klart för oss att det redan nu går dagliga transporter mellan Stockholm och Linköping när det gäller andra typer av laboratoriefrågor. Så arbetsgruppen skall få arbeta färdigt och komma med förslag. Jag förutsätter att man i arbetsgruppen också tar hänsyn till den här typen av försörjning av laboratorieprover och laboratorieverksamhet för Stockholms område och det som hör samman med verksamheten där. Vi skall också veta att de övriga stationerna försörjs fullt ut genom Linköpings verksamhet.

Anf. 65 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag vet om det. Men från rättsläkarstationens sida har man pekat på en hel del exempel, som jag inte alls har tid och möjlighet att ta upp nu. Det finns uppenbara fördelar med att ha verksamhet på två ställen, för då får man dubbelkontroll och helt enkelt vinner tid. Man kan göra bedömningar, man kan själv göra dubbelkontroll. Man har pekat på en rad skräckexempel helt enkelt där konsekvenserna skulle ha blivit tragiska om det inte hade varit möjligt att ha laboratoriet här och göra kontroll.

Jag blir inte så mycket klokare av svaret, och det kanske inte är meningen heller. Jag skulle ändå vilja veta var i tiden en sådan här eventuell förändring ligger, om den kommer att föregå propositionen eller om den kommer senare.

Anf. 66 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Den arbetsgrupp som arbetar med myndighetsfrågorna skall vara klar under våren. Avsikten är att riksdagen skall kunna ta ställning under vårriksdagen, så att man kan ha en myndighetsfunktion i kraft den 1 juli nästa år.

Sedan till detaljfrågorna, som Gudrun Schyman tog upp. Vi måste hålla klart i minnet att denna verksamhet går under ett anslag i socialstyrelsen. Det är socialstyrelsen som är myndighet, och det är socialstyrelsen som för närvarande har ansvaret för hur verksamheten bedrivs. Ända fram till dess att det finns anledning att gå in och ingripa måste också socialstyrelsen, dvs. myndigheten, ha möjligheter att ta sitt fulla ansvar. Regeringen skall faktiskt inte gå in vid sidan av myndigheten på det vis som Gudrun Schyman visserligen inte säger, men ändå antyder.

Anf. 67 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag gör detta utifrån den erfarenheten att det faktiskt varit nödvändigt just vad gäller rättsläkarstationen i Solna. Det är bara att beklaga att det var nödvändigt, tycker jag. Men i socialutskottet var vi eniga om att det var det. Därför gjorde vi det. Ibland kan sådana situationer uppstå, och då är det ju bra både för oss som möjligen kan påverka att veta att vi kan det och för personalen där. Det tycks nämligen vara ett ständigt problem för personalen att inte veta vad som kommer att hända, varför och när. Det är ju en otillfredsställande situation över huvud taget att det är på det sättet hos en statlig myndighet. Det gäller att det råder klarhet i de här frågorna. Men vad jag förstår finns det väl i alla fall någon tid att verka på.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1990/91:256 om registrering av tandlagningsmaterials biverkningar

Anf. 68 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Marianne Andersson i Vårgårda har frågat mig varför man dröjt så länge med att fullt ut göra en undersökning i hela landet av biverkningar av tandlagningsmaterial.

Frågan om en rapportering och registrering av tillbud, olycksfall och biverkningar av s.k. medicintekniska produkter, vilka även inkluderar dentala material, kommer att behandlas i EGs planerade direktiv om kontroll av medicintekniska produkter.

Riksdagen har angett vissa riktlinjer för hur Sverige skall medverka i ett brett västeuropeiskt samarbete. Detta innebär bl.a. att Sverige skall delta i EFTAs och EGs arbete på att avskaffa fysiska, tekniska och fiskala hinder i syfte att så långt möjligt skapa en fri rörlighet för varor, tjänster, människor och kapital i Västeuropa. Det är ett viktigt led i strävandena mot ett ökat samarbete med EG att Sverige i görligaste mån försöker avskaffa tekniska handelshinder genom en harmonisering av lagar och andra författningar.

Ambitionen är således att ett svenskt regelverk inom det medicintekniska området skall harmoniera med EGs motsvarande regelverk. Avsikten är att en proposition om kontroll av vissa produkter för hälso- och sjukvårdsändamål om möjligt skall föreläggas riksdagen under år 1991. Förutsättningen är bl.a. att EGs motsvarande kontrollordning då kommer att vara tillräckligt klarlagd och preciserad.

En proposition i ämnet kan väntas behandla frågorna om en rapportering och registrering av tillbud, olycksfall och biverkningar av medicintekniska produkter inkl. dentala material samt om myndighetsansvaret på detta område.

Socialstyrelsen har tillsammans med läkemedelsverket förberett en försöksverksamhet med rapportering och registrering av biverkningar från dentala material. Regeringen har i avvaktan på en svensk lagstiftning inom det aktuella området uppdragit åt socialstyrelsen att genomföra en försöksverksamhet inom begränsade geografiska områden. Syftet med försöksverksamheten är att vinna erfarenhet av hur en sådan rapportering och registrering av biverkningar senare skall kunna införas för hela landet. Samråd skall även ske med Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM).

Anf. 69 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret. Det här är en angelägen fråga, särskilt för dem som är kvicksilverförgiftade. Hur skall man kunna visa på amalgamets och andra tandlagningsmaterials eventuella biverkningar när det inte finns någon statistik? Det är omöjligt. Påstående står mot påstående. Det är ganska obegripligt att det har tagit så här lång tid innan något som helst initiativ har tagits i den här frågan från regeringens sida.

Dessutom är det en svaghet att man nu endast vänder sig till vissa landsting. Redan 1986 föreslog socialstyrelsen att tandläkare och läkare skulle få skyldighet att rapportera biverkningar av dentala material samt att ett register över biverkningar skulle inrättas. Trots riksdagsbeslut och andra påtryckningar hände ingenting förrän nu i höst; det hände inte särskilt mycket då heller.

Under senare tid har man skyllt denna förhalning på EG. I regeringens uppdrag till socialstyrelsen finns en del motsägelsefulla skrivningar just när det gäller EG. Dels säger man att i det utkast till direktiv för medicin-tekniska produkter – som inkluderar även dentala produkter – vilket nu utarbetas skall det finnas en regel om att medlemsländerna skall informera kom-

missionen och andra medlemsländer om brister i en produkt som kan leda till att en patient får sin hälsa försämrad. Dels säger man, så som statsrådet nu också säger, att man skall avvakta den tidpunkt när EGs kontrollordning är klarlagd och preciserad. Det här kan väl inte vara skäl för att vi i Sverige skall förhala frågan. I stället borde vi ha ett så bra underlag som möjligt att lämna över till EG den dag vi blir medlemmar där, eller helst redan innan naturligtvis. Vi har ju en EG-debatt här i dag, vilken ingen kunnat undgå att märka.

Inget land har haft en så omfattande tandhälsovård som Sverige och inget land har heller en så omfattande amalgamdebatt som Sverige. Just därför är det desto viktigare att vi bidrar med de kunskaper vi har om tandlagningsmaterial.

Jag har några följdfrågor att ställa till statsrådet: När kommer försöksverksamheten att följas upp av följdskaderapportering? Hur avser regeringen att förmedla vunna kunskaper till EG? Vilka hinder finns för att en proposition om kontroll av dentala material skall föreläggas riksdagen?

Anf. 70 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! I anslutning till försöksverksamheten kommer vi också att se till att försöksverksamheten utvärderas och följs upp. Det finns naturligtvis ett antal förklaringar till varför vi går ut med försöksverksamhet i några landsting. En av de viktigare förklaringarna är att just metoder för utvärdering och uppföljning av effekter inte är alldeles lätta att ta fram. Vi tror att vi med den försöksverksamhet som nu skall genomföras kommer att finna sådana metoder, både när det gäller sättet att arbeta och när det gäller sättet att katalogisera och följa upp. Vi menar att erfarenheterna av sådan försöksverksamhet kommer att vara en styrka när det sedan gäller att följa upp detta över hela landet. På det sättet får vi också bra metoder och utvärderingssystem att överlämna till andra länder när vi väl har vunnit sådana erfarenheter.

Anf. 71 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Herr talman! Jag kan väl instämma i att det inte är så lätt att ta fram metoder. Men varför har man dröjt så länge innan man satt i gång med en verksamhet som riksdagen har beslutat, som har varit utlovad flera gånger av tidigare statsråd osv.? Varför har man väntat så här länge?

En fråga till: Kommer de kvicksilverförgiftade att följas särskilt i den föreslagna biverkningsrapporteringen? Vi vet att de ofta är särskilt mottagliga och känsliga även för andra ämnen. Hur kommer det att se ut? Jag vill återigen upprepa frågan: Vilka hinder finns för att en proposition om kontroll av dentala material skall föreläggas riksdagen? Kommer en sådan proposition under nästa år?

Anf. 72 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att en av förklaringarna, som inte är oväsentlig, är att under de år som gått har inte minst den stora myndigheten, socialstyrelsen, genomgått en utomordentligt stor förändring, vilket också har påverkat dess förutsättningar att arbeta med den här typen av försöksverksamhet och ta initiativ. En annan viktig förklaring är att det nya läkeme-

delsverket bildades. Det finns en lång rad andra förklaringar, som jag inte skall gå in på här. Detta säger jag inte som någon ursäkt för att man inte har drivit frågan. Jag menar att med de förutsättningar som funnits har man ändå kunnat driva frågan utomordentligt väl.

När det gäller förutsättningar för en proposition har jag redovisat delar av dem i mitt inledande svar.

Anf. 73 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Herr talman! Statsrådet säger att det inte är någon ursäkt att socialstyrelsen genomgått förändringar. Jag kan ha förståelse för att man där haft vissa problem, men det är ju faktiskt socialstyrelsen som har initierat detta. Det är allvarligt när så många människor verkligen lider av kvicksilverförgiftning. Vi står bara och stampar, ord står mot ord och ingenting händer. Det händer i alla fall alldeles för litet på det här området, och det är olyckligt.

Jag har ännu en fråga till statsrådet: Hur avser regeringen att till EG förmedla de kunskaper vi får av den verksamhet som skall startas – även om vi tycker att den är för liten? Det är ju en oerhört viktig fråga i dag.

Anf. 74 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Först och främst kommer det naturligtvis att innebära att den försöksverksamhet som bedrivs skall utvärderas och analyseras och att den information och kunskap man får skall användas som utgångspunkt för nationell verksamhet. I anslutning till de diskussioner vi har med de övriga nordiska länderna, inom det nordiska samarbetet, kommer kunskaperna att förmedlas också via den kontaktverksamheten. Därutöver kommer de på motsvarande sätt att föras in i de överläggningar som vi fortlöpande kommer att ha i diskussionen med både EFTA-länder och EG när det gäller hälso- och sjukvård samt tandvård.

Anf. 75 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Herr talman! Kan jag ta det som ett löfte att vi inte bara kommer att anpassa oss till de regler som eventuellt finns inom EG, utan att vi också kommer att påverka regelutformningen på det här området?

Anf. 76 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! När det gäller denna fråga råder det inget tvivel om att Sverige inte bara på det här området utan också på alla övriga områden ansträngер sig till det yttersta för att använda även ett litet lands styrka i vad avser kunskap och erfarenhet inom såväl hälso- och sjukvård som tandvård.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1990/91:273 om datasystemet FAS 90

Anf. 77 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Margit Gennser har frågat mig mot bakgrund av det s.k. FAS 90-projektet på socialförsäkringsområdet vilket mål jag avser att priori-

tera – administrativ effektivitet eller den enskildes skydd mot integritetskränkningar.

Inom ramen för FAS 90-projektet bedriver riksförsäkringsverket och försäkringskassorna ett utvecklingsarbete med inriktning bl.a. mot att registerhanteringen inom sjukförsäkringen förläggs lokalt. Avsikten är inte främst att åstadkomma administrativ effektivitet utan att skapa underlag för att ge bättre service till de försäkrade, aktivera rehabiliteringen i syfte att återföra långtidssjukskrivna i arbete samt att förebygga uppkomsten av skador som är en följd av brister i arbetsmiljön.

Det är dock i detta sammanhang viktigt att framhålla att personregistrering på ADB-medium inte får medföra otillbörlig kränkning av den enskildes integritet. Detta är en grundläggande förutsättning som skall gälla även då ökad datorisering föreslås i syfte att få effektivare verksamhet på olika områden.

Med hänsyn till vikten av att integritetsfrågorna beaktas i samband med ADB-utvecklingen har den 4 oktober i år en särskild utredare förordnats att utreda och lägga fram förslag om författningsreglering av personregister på socialförsäkringsområdet. Utredaren bör enligt direktiven främst lämna förslag rörande lagreglering av frågor som direkt hänger samman med den personliga integriteten. Vidare bör utredaren i en första etapp redovisa förslag till reglering av lokala sjukförsäkringsregister. Jag avser att senare föreslå regeringen att i proposition till riksdagen lägga fram förslag om en särskild registerlag. Riksdagen kommer således att få ta ställning i fråga om regleringen av aktuella ADB-baserade personregister.

Anf. 78 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Det rör sig om ett utvecklingsarbete som egentligen har påbörjats för 13 år sedan, varför det nästan är som att kasta jästen efter brödet. Den 4 oktober 1990 tillsätts en utredningsman för att klara av integritetsfrågorna. Har man väl lagt upp systemet och gjort en mängd specifikationer, analyser, utvecklingsarbeten osv., är det inte så lätt att tillgodose någonting som kommer in i efterhand. Detta är allvarligt. Integritetsaspekten är det väsentligaste. Läkarförbundet har i en tidning skrivit att centrala register med individrelaterad patientinformation inte är acceptabla. Anser statsrådet att sådant är acceptabelt? Läkarförbundet framhåller också att man måste vara mycket försiktig när det gäller att återföra information från försäkringssystemet till sjukvården. I botten ligger naturligtvis tankegångar som i västvärlden är mycket gamla. Läkaren är patientens förtroendeman, inte statens. Här finns en väldigt stor risk för att läkarna får en målkonflikt. Jag tycker att detta är en mycket allvarlig sak.

Sedan skall vi komma tillbaka till pengarna, eftersom även det är en allvarlig sak. Jag har en kortfattad argumentsamling för FAS 90. Den första punkten gäller effektivare handläggning och utbetalning av sjukersättning. Den administrativa effektiviteten ansågs alltså vara något mycket väsentligt. I svaret står det emellertid: "Avsikten är inte främst att åstadkomma administrativ effektivitet – – –." Jag förstår att man säger så, eftersom det inte lär fin-

nas några investeringskalkyler. Är statsrådet nöjd med de investeringskalkyler som riksförsäkringsverket har lämnat?

Anf. 79 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Två saker.

För det första har socialdepartementet begärt och kommer också att få investeringskalkylen när det gäller investeringar.

För det andra är ju inte administrativ effektivitet i sig intressant. Det gäller syftet. Enligt min mycket grundläggande uppfattning är ADB-stödet i sig ganska ointressant. Syftet är det viktiga. I det sammanhanget är det alltid viktigt att tänka igenom om man behöver ADB-stödet och i så fall till vad. Om man inte behöver ADB-stöd, skall man inte använda det. Då går det alldeles utmärkt med papper och penna. Finner man att man behöver ADB-stöd, måste man ta hänsyn till vad stödet skall användas till, hur det skall byggas upp och hur uppgifter skall kunna skyddas, framför allt när det gäller enskilda individer. Här är det min uppfattning att den sittande utredningen om den personliga integriteten får avgörande betydelse för hela utvecklingen framöver. Jag sätter stor tilltro till utredningens resultat och kommer att ta full hänsyn till de redovisningar och de förslag som utredningen kommer att lägga fram när den är färdig.

Anf. 80 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Det är alltid bra att vara optimist. FAS 90 lär ha kostat en halv miljard kronor att utveckla. Att tro att man kan ändra ett sådant färdigutvecklat system!

Beträffande kalkyl vill jag fråga varför inte riksförsäkringsverket har gjort den av regeringen efterlysta investeringskalkylen rörande FAS 90, där effekterna av sjukfrånvaron, arbetsskador och rehabilitering vägts in? Det har enligt uppgift inte diskuterats inom verket, men en sådan kalkyl behövs inte heller enligt vederbörande. Svaret får man genom att studera helheten i anslagsframställningen. Att göra en uppställning med litet siffror fram och tillbaka går ju bra, men det blir inte bättre för det. Jag måste fråga en sak. Departementet har efterlyst en investeringskalkyl, men såvitt jag förstår finns det inte med någon sådan i den fördjupade framställningen. Är detta tillfredsställande i ett system som har kostat oerhört mycket i utveckling och där man inte har beaktat integritetsfrågorna utan har måst tillsätta en särskild utredningsman?

Anf. 81 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! I en frågestundsdebatt som den här är det inte möjligt att fördjupa sig i alla detaljer, eftersom det skulle leda för långt. Jag måste emellertid säga att Margit Gennser – och nu är jag kanske inte så trevlig – är på gränsen till oförskämd i sina hårdragningar. Margit Gennser står i denna talarstol och påstår att man beträffande FAS 90 inte har haft med integritets- och datasäkerhetsfrågor i det förberedande arbetet eller att man på riksförsäkringsverket i sitt förarbete på FAS 90 inte har tagit hänsyn till vad FAS 90 skall användas till när det gäller administrativa förenklingar. På departementet har vi tillsammans med riksförsäkringsverket efter en framställning

från verket konstaterat att man behöver en särskild registerlag för att kunna fortsätta arbetet med FAS 90. Nu kan FAS 90, som är ett administrativt system, mycket väl utformas på ett sådant sätt, och skall utformas på ett sådant sätt, att hänsyn tas till den personliga integriteten. Det är den uppfattning som riksdagsmajoriteten har och den uppfattning som också jag har. Och då blir det så som riksdagsmajoriteten har uttalat.

Anf. 82 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag visste inte att det var oförskämt att referera en tidsskrift, men det är det tydligen.

Det här är ett stort problem, och, såvitt jag förstår, har man inte beaktat det tillräckligt. Det går mycket bra att önska att man skall kunna tillgodose kraven i efterhand, men så utvecklar man inte dataprogram och datasystem. Man måste ha med de grundläggande förutsättningarna i början av arbetet. Annars blir mycket ogjort.

Sedan skulle jag vilja säga att det finns en annan sak som naturligtvis gör det väldigt svårt. Det gamla systemet kan ju klappa ihop när som helst, så jag förstår att det är bråttom. Man det är många många år av försumlighet, och det är allvarligt. Det är väl för att regeringen och departementet tyvärr inte har varit bra samtalspartners mot byråkratin.

Anf. 83 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! När jag var litet hård mot Margit Gennser, var det inte för citatet ur tidskriften, utan för den historieskrivning som Margit Gennser gjorde innan hon kom in på citatet.

Det går väl an att lägga ut ett nytt stickspår vid den här frågestunden, när man har kört i väggen på det första. Men det här med gammal försumlighet drabbar kanske inte bara den nuvarande regeringen.

Anf. 84 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag började med att läsa ur Kortfattad argumentsamling för FAS 90, utgiven av Försäkringskasseförbundet. Första rubriken är "Effektivare handläggning". I svaret stod att ökad administrativ effektivitet var egentligen inte det man främst ville åstadkomma.

Är det inte så enkelt att man har bråttom dels för att det nuvarande systemet är gammalt, dels för att man är noga med att ha hemskt mycket statistik som man egentligen inte behöver för rehabiliteringsarbetet men för att man lovade i en valrörelse att kartlägga de 400 000 farligaste jobben? Rehabiliteringsarbetet måste ju utföras med hjälp av läkare, sjukgymnaster, psykologer, arbetsförmedlare m.fl. ute i verkligheten. Det är egentligen inte gamla siffror man behöver, utan man får nog ta upp nya journalanteckningar.

Jag tror, och där började faktiskt socialministern, att man ibland inte behöver så stora dataregister.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1990/91:281 om donation av organ för transplantation

Anf. 85 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Margitta Edgren har frågat mig om jag ämnar ta initiativ till att verka för att s.k. donationskort vinner allmän spridning.

Transplantationsutredningen har i sitt betänkande (SOU 1989:98) Transplantation – etiska, medicinska och juridiska aspekter bl.a. föreslagit att donationskort införs och görs tillgängliga för allmänheten.

Transplantationsutredningens betänkande har remissbehandlats tidigare i år och utredningens förslag bereds för närvarande inom regeringskansliet. Jag finner därför ingen anledning att nu närmare gå in på dessa frågor.

Anf. 86 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Tack för svaret! Det var just med anledning av att transplantationsutredningen så entydigt tog ställning för donationskort som Huddinge sjukhus började skicka ut sådana och arbeta med sådana. Det är utifrån det som jag ville att vi möjligtvis skulle få reda på om socialministern tycker att det är en bra verksamhet och om socialministern kan säga när beredningen av remissvaren är så färdig att vi kan bli helt säkra på att verksamheten kan fortgå, via Huddinge eller på något annat sätt.

Vi har hört, senast på läkarstämmans seminarier, att njurar är det fortfarande brist på. I pressade situationer, när det är press både på transplantatörer och anhöriga, kan anhöriga uppleva det nästan som utpressning i vissa fall, när personal måste fråga om den avlidnes organ för donation.

Därför är ett donationskort väsentligt, såväl för den som behöver organ och för den som skall transplantera organ som för anhöriga. Det är viktigt att avdramatisera hela frågan genom att vi, medan vi lever, kan tänka igenom och bestämma hur vi vill ha det.

På sikt tror jag att det här kommer att öka tillgången på njurar och organ för transplantation över huvud taget. Så min fråga är: Instämmer socialministern i att det är rätt så bråttom? Det är dryga ett och ett halvt år sedan transplantationsutredningen var färdig. Tycker Ingela Thalén att Huddinge sjukhus har tagit ett bra initiativ och att det är någonting åt det hållet som vi skall fortsätta med?

Anf. 87 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Jag delar i grunden Margitta Edgrens uppfattning helt och hållet. När jag svarar som jag gör, beror det på att remissammanställningen pågår, och innan den är klar kan jag inte lämna något formellt besked.

Jag tycker att det är ett bra initiativ som Huddinge har tagit. Jag vill också påminna om att utredningen sade att det är viktigt att sjukvårdshuvudmännen tar initiativ i denna fråga och organiserar en sådan verksamhet. Men utredningen ansåg också att staten skall ansvara för den samlande och samlade översikten av just donationskort.

Anf. 88a MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Har socialministern någon uppfattning om när det kan presenteras ett förslag för riksdagen att ta ställning till?

Anf. 88b Socialminister INGELA THALÉN (s):
Herr talman! Nej, tyvärr inte i dag.

Anf. 88c MARGITTA EDGREN (fp):
Herr talman! Jag är ledsen för det.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1990/91:286 om sjuktransporter med helikopter

Anf. 89 Socialminister INGELA THALÉN (s):
Herr talman! Olle Östrand har frågat mig när regeringen ämnar förelägga riksdagen en proposition som berör ansvaret för luftburna sjuktransporter enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

Regeringen avser att i februari 1991 lägga fram en särskild proposition om totalförsvaret. Jag avser att i detta sammanhang föreslå regeringen att ta upp frågan om huvudmannaskapet för akuta luftburna sjuktransporter.

Anf. 90 OLLE ÖSTRAND (s):
Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret. Jag utgår ifrån att Ingela Thalén verkligen kommer att klara ut den här frågan under första halvåret nästa år.

För att liksom öka på trycket kan jag tala om att jag har ältat den här frågan under hela 80-talet. Jag har diskuterat den med tre försvarsministrar och tre socialministrar, jag har väckt fyra motioner, och jag har ställt fem enkla frågor och en interpellation. Dessutom har en enig riksdag 1986 och 1989 sagt att nu måste frågan om luftburna sjuktransporter bringas till en tillfredsställande lösning.

Kan jag då utgå ifrån, när propositionen kommer, att det blir sjukvårdshuvudmännen som får det fulla ansvaret för sjuktransporter med helikopter? Kan jag också utgå ifrån att de nya reglerna kommer att gälla fr.o.m. 1991?

Jag tycker att det är litet märkligt att den här frågan inte har blivit löst i Sverige. I vårt grannland Norge fungerar de luftburna sjuktransporterna mycket tillfredsställande. Inom en timme, oavsett var en olycka eller något annat akut fall inträffar i Norge, finns det en helikopter där. Samma är förhållandet i Schweiz och Västtyskland.

Så det är inte omöjligt att lösa frågan. Därför utgår jag ifrån att frågan får en tillfredsställande lösning under första halvåret nästa år.

Anf. 91 Socialminister INGELA THALÉN (s):
Herr talman! Två saker är viktiga för möjligheterna att lösa frågorna kring akuta luftburna sjuktransporter. Den ena är att vi i ett avtal angående sjukresor m.m. i anslutning till Dagmarförhandlingarna har kommit överens med sjukvårdshuvudmännen om att deras ansvar skall gälla fr.o.m. 1992. Vi har också kommit överens med sjukvårdshuvudmännen om ett rambelopp som ersättning just för akuta ambulansflygningar med helikopter eller flygplan.

En annan väsentlig sak är att helikopterdelegationen har infordrat anbud

på anskaffning av helikoptrar för sjuktransporter till vissa orter. Svar skall lämnas senast den 11 januari 1991. Enligt vår uppfattning bör huvudmannaskapsfrågan naturligtvis lösas oberoende av hur helikopterdelegationens arbete fortsätter. Men vi räknar med att det skall gå att åstadkomma en lösning enligt de överenskommelser vi har gjort i anslutning till Dagmarförhandlingarna.

Anf. 92 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Då innebär det att i stället för den 1 juli 1991 kommer frågan att få sin lösning vid årsskiftet 1991/92.

Att frågan löses är ofantligt viktigt, för det handlar om människoliv. Jag skulle kunna för Ingela Thalén ta många exempel på värdet av att snabbt komma under kvalificerad sjukvård när det inträffar en olycka.

Jag har ett exempel från min hemkommun. En man i 25-årsåldern fick sin hand avklippt. Han kunde snabbt komma under vård på Akademiska sjukhuset i Uppsala beroende på att det fanns en vertolhelikopter till hands på flygflotiljen i Söderhamn. Man kunde sy fast handen så att den fungerar i dag. Skulle han ha tagit sig till sjukhuset i Uppsala med ambulans hade det inte funnits en chans att sy ihop handen igen.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1990/91:272 om patent på liv

Anf. 93 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Sven-Olof Petersson har frågat mig om regeringens uppfattning om rätt att få patent på liv. Bakgrunden till frågan är ett beslut meddelat av en besvärskammare i det europeiska patentverket rörande den s.k. onkomusen.

Jag har tidigare här i kammaren besvarat frågor av liknande innebörd. Jag har då förklarat att jag är emot tanken på patent på levande varelser. Min uppfattning har inte ändrats på grund av besvärskammarens uttalanden i onko-musärendet. Jag vill betona att det europeiska patentverket ännu inte har slutligt avgjort ärendet. Besvärskammaren har återförvisat ärendet till prövningsavdelningen för ytterligare prövning.

Som Sven-Olof Petersson vet tillsatte regeringen i våras en parlamentariskt sammansatt beredning som har att bereda frågor med anknytning till användning av genteknik. Det gäller bl.a. patentfrågor. Jag räknar med att de komplicerade spörsmål av såväl etisk som rättslig natur som gör sig gällande i samband med patent på biotekniska uppfinningar härigenom får en genomträngande belysning.

Anf. 94 SVEN-OLOF PETERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Bakgrunden är, precis som justitieministern säger, att EPOs tekniska besvärsnämnd anser att det inte föreligger något generellt förbud mot patent på djur, då det i texten i patentlagstiftningen stadgas om djurarter. Med det

som hänvisning tycker man att det kan finnas skäl att titta ytterligare på detta. Dessutom anses att denna cancermus är framtagen genom ett mikrobiologiskt förfarande, varför det skulle vara möjligt att meddela patent på detta. Det som då skulle stå mellan ja eller nej till patent på djur skulle vara det man kallar för goda seder eller allmän ordning, som i så fall skulle vägas emot detta.

Det skulle vara intressant att få justitieministerns syn på frågan om det bara skall vara goda seder och allmän ordning som skall vara avgörande i ett sådant fall. En sådan prövning kan man betrakta som en prövning ur moralisk synvinkel. EPO har tidigare hävdat att detta ligger utanför dess kompetensområde.

Jag skulle därför vilja veta på vilket sätt regeringen avser att agera så att djur ej kan bli patenterbara, liksom om man ämnar agera gentemot EPO så att dess tidigare beslut om att avvisa patent på djur skall stå fast.

Anf. 95 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Denna fråga har behandlats i flera frågestunder här i riksdagen. Jag har varje gång svarat att min inställning till möjligheten att patentera levande varelser är mycket negativ och att detta är den ståndpunkt Sverige intar i internationella sammanhang där denna fråga övervägs, bl.a. när patentlagstiftning diskuteras.

Sverige har agerat aktivt i flera internationella sammanhang där den här frågan är aktuell med utgångspunkt i den uppfattningen. Det kommer vi att fortsätta göra.

Anf. 96 SVEN-OLOF PETERSSON (c):

Herr talman! Jag noterar att justitieministern är negativ till patent på djur. Jag delar statsrådets uppfattning i denna fråga.

En sak som dykt upp i dessa sammanhang när det gäller patentering av levande organismer, djur och växter är USAs hållning i GATT-förhandlingarna. USA har hårt drivit frågan att avsaknaden av patent på exempelvis djur skulle betraktas som ett handelshinder.

Man blir en aning fundersam om detta kanske är ett sätt att bakvägen möjliggöra patent på djur för att undvika en strid i denna fråga inom förhandlingarnas ram.

Jag undrar om statsrådet har någon uppfattning i den frågan.

Anf. 97 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! I de förhoppningsvis tillfälligt havererade GATT-förhandlingarna har Sverige, liksom övriga västeuropeiska länder, vidhållit sin uppfattning att vi skall ha den s.k. EPC-lösningen, dvs. förbud mot patent på växtsorter och djurarter och väsentliga biologiska förfaranden för framställning av växter och djur.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1990/91:280 om ekonomiskt stöd till politiskt parti

Anf. 98 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag är beredd att medverka till åtgärder så att inte någon mot sin vilja tvingas ekonomiskt stödja ett politiskt parti man inte sympatiserar med.

Frågan har ställts mot bakgrund av att en fackförening beslutat om ett ekonomiskt bidrag till en arbetarkommun.

Jag har själv tidigare här i kammaren förklarat att den föreningsfrihet vi har här i Sverige innebär att medlemmarna i fackliga och politiska organisationer – likaväl som medlemmar i andra typer av ideella föreningar – själva bör få bestämma vilka andra organisationer föreningen skall samverka med och hur föreningens medel skall användas. Regeringen avser inte att medverka till någon begränsning av den friheten.

Anf. 99 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Egentligen skulle jag ha skrivit till statsministern, för jag kan förstå att det kan vara svårt att lagstifta om vad man inte skall få anslå pengar till.

Men detta handlar om moral och anständighet. I riksdagen har vi haft en debatt som utmynnat i att man från majoritetspartiets sida sagt att man inte längre skall acceptera kollektivt anslutna medlemmar. Då borde man inte heller acceptera kollektiva pengar. Men det gör man nu när de kommer från vissa fackförbund.

I dag är man inte längre tvingad att vara medlem i socialdemokratiska partiet, men man tvingas att betala. Jag tycker socialdemokraterna borde göra ett uttalande om att de inte skall ta emot sådana pengar.

Som det nu är har man accepterat att man fr.o.m. 1991 förlorar en massa medlemmar, men man behåller i stort sett det stora ekonomiska stödet man haft i alla år. I dag kan man på goda grunder säga att många av LOs medlemmar inte sympatiserar med socialdemokraterna, men de tvingas ändå att betala.

Jag tycker att man i anständighetens namn skulle säga att pengar som är kollektivt uttaxerade inte tas emot av partiet. Om partiet får 800 000 kr. som frivilligt skänks av Kommunals medlemmar i Malmö kan man bara gratulera. Men i dag tvingar man dem att betala. Enda sättet att slippa betala är att gå ur fackföreningen, och det är tyvärr än så länge ett dåligt alternativ.

Var finns moralen i detta sammanhang?

Anf. 100 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Om jag har förstått saken rätt är inte Sten Andersson i Malmö längre ute efter lagstiftning. Det gör saken något annorlunda.

Får jag ställa en fråga till Sten Andersson: Skall Medborgarskolan vägra att ta emot de kollektiva bidrag som moderata samlingspartiet ger den?

Anf. 101 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag förutsätter att de som läser eller studerar i Medborgarskolan accepterar att denna skola är en del av moderata samlingspartiet. Men

när det gäller Kommunals medlemmar i Malmö är det annorlunda. Där finns i dag protestlistor med tusentals namn. Den enda chans man har att protestera är att skriva på en sådan lista. Men man tvingas betala om man inte väljer att ställa sig utanför fackföreningen, och det är tyvärr ett alltför drastiskt steg att ta.

Jag tycker att ni socialdemokrater borde ha så mycket moral i kroppen att ni nu, när ni sagt nej till kollektivanslutningen, inte heller accepterar kollektivt uttaxerade pengar, där medlemmarna inte har en möjlighet att välja.

Anf. 102 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Jag noterar att Sten Andersson i Malmö anser att det är omoraliskt att frivilliga ideella organisationer på demokratisk väg beslutar om på vilket sätt de skall använda sina medel.

Anf. 103 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det enda jag begär är enkelt och logiskt och något jag tror att de flesta ställer sig bakom. Vem som helst skall få lov att skicka pengar till och göra insatser för ett politiskt parti. Men låt det ske utifrån den egna övertygelsen.

I dag tvingas man av Kommunal i Malmö att betala till socialdemokraterna även om man sympatiserar med centerpartiet, moderaterna eller kommunisterna. Alternativet är att lämna fackföreningen.

När socialdemokraterna nu kände sig tvingade att säga nej till kollektivanslutningen, skulle ni då inte i samma veva kunna ha lika mycket moral i kroppen så att ni sade nej till de pengar ni inte har fått frivilligt? Vi moderater tjänar rent politiskt på socialdemokraternas ställningstagande, men moraliskt tycker jag att ni borde ändra er.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1990/91:275 om uranbrytning i nationalparker

Anf. 104 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Eva Goës har frågat mig vad jag avser att göra för att hindra att vi i Sverige bidrar till att uran börjar brytas i Australiens nationalparker.

Huvuddelen av det uran som används i Sverige köps från Canada och Australien enligt långsiktiga kontrakt. Vissa kvantiteter köps från andra länder för leverans inom kort tid, s.k. spotköp.

År 1990 kom de svenska uranköpen från följande länder:

Canada	680 ton uran
Australien	470 ton uran
USA	320 ton uran
Sovjet	150 ton uran
Niger	125 ton uran

Uranet som enligt långtidskontrakt levereras från Australien kommer från

Rangergruvan i Nordterritoriet och Olympic Dam-gruvan i Sydaustralien. Det är de enda urangruvor som är i drift i Australien.

En mindre gruva, Nabarlek, som är belägen i Nordterritoriet, har upphört med sin produktion och avslutat exporten av sina tillgängliga reserver.

Ingen av urangruvorna är belägna inom nationalparksområden.

För brytning av uran i Australien gäller strikta miljöskyddsregler. Gruvföretagen är underkastade omfattande miljökrav enligt såväl nationell lagstiftning som av internationella organ rekommenderade hälso- och säkerhetsregler.

Tillstånd till uranbrytning ges av den federala regeringen. I samband med ansökan om tillstånd för uranbrytning måste gruvföretaget, i enlighet med de regler som gäller enligt den federala miljöskyddslagstiftningen, bl.a. redovisa en miljökonsekvensbeskrivning. Denna utgör sedan ett av underlagen för den prövning som sker i samband med hörande av allmänheten (s.k. "public comment") samt för de överväganden som den federala regeringen gör i anslutning till tillståndsprövningen.

Om tillstånd ges är gruvföretagen, enligt de villkor för tillstånden som samtidigt meddelas, skyldiga att svara för miljöskyddsåtgärder inom områden över vilka de har kontroll. Myndigheterna kontrollerar noggrant att tillståndsvillkoren efterlevs av gruvföretagen.

Mot bakgrund av den intensiva politiska debatt om uranbrytning som förts i Australien har labourpartiet, som är i regeringsställning, fattat ett principbeslut som innebär att brytning av uranmalm enbart tillåts i de tre gruvor som då beslutet fattades var i drift (three mine decision).

Labourpartiet har också tillsatt en utredning med uppdrag att belysa alla aspekter av uranbrytning. Denna utredning beräknas bli färdig så att den kan diskuteras på partiets kongress i mitten av nästa år.

Som jag nämnt krävs den federala regeringens tillstånd innan uranbrytning får ske. Den federala labourregeringens policy är att brytning av uran får fortsätta i de två gruvor som nu är i drift men att inga nya tillstånd till uranbrytning kommer att ges.

Anf. 105 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Tack för svaret, miljöministern.

Jag grundar min fråga på en artikel i Dagens Nyheter den 30 november där Erika Bjerström meddelar att landets gruvindustri har fått klartecken att börja bryta i tre av Australiens nationalparker. Det skedde i samband med en internationell konferens med världens största naturvårdsförening. Där säger man att aboriginerna, Australiens urinvånare, var med och protesterade mot att man skulle börja bryta uran i Rudall River där de berörs i allra högsta grad. Nu säger Birgitta Dahl att det inte skall bli något starttillstånd.

Det går stick i stäv mot vad jag har hört. Jag undrar därför om Birgitta Dahl har kontrollerat detta efter det att artikeln skrevs.

Om man nu säger att detta är miljövänligt enligt miljökonsekvensbeskrivning osv., förstår jag inte varför vi inte har börjat bryta uran i Sverige. I Ranstad gick uranbrytningen ut på att vi skulle tjäna 2 miljoner per svensk genom att bryta uran i vårt eget kulturlandskap under uranbrytningens ekonomiska storhetstid.

Av någon underlig anledning stoppade man det, och det måste bero på att det icke är miljövänligt att bryta uran. Det enda vettiga är naturligtvis att stoppa kärnkraften och inte behöva importera uran. Importen av uran drabbar både urinvånarna i Australien och indianerna i Canada varifrån vi importerar mest uran, vilket deklarerats här.

Dessutom importerar vi uran från Sovjet och enligt denna skrift också från Kina. Då frågar man sig om Kina exploaterar Tibet.

Jag upplever det så, att det mest är små folkgrupper som blir utsatta och får sin mark exploaterad. Jag undrar om Birgitta Dahl har något svar på dessa frågor.

Anf. 106 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Ett av skälen till att vi skall avveckla kärnkraften är ju att den är och förblir miljöfarlig från början till slut. För den verksamhet som fortfarande finns kvar gäller det att vi måste bete oss så försiktigt som möjligt. Av det skälet sker huvudmängden av våra inköp från länder som har likartad syn som Sverige på miljöskyddsfrågor och som är pålitliga ur ickespridningssynpunkt. Detta är väldigt viktigt. Det är också därför som inköpen huvudsakligen sker från Canada och Australien.

Det är riktigt att delstatsregeringen i västra Australien har gjort detta ställningstagande, men det är den federala regeringen som avgör. Jag har mycket noggrant kontrollerat dessa uppgifter som kommer direkt från myndigheterna i Australien och den australiska ambassaden i Sverige, och den redovisning jag lämnade bygger på uppgifter jag har fått därifrån. Givetvis har vi också tidigare försäkrat oss om att brytning inte sker t.ex. i nationalparker eller på annat sätt som skulle kunna strida mot de krav som vi självfallet måste ställa.

Anf. 107 EVA GOËS (mp):

Herr talman! I IUCN, den internationella naturvårdsunionen, har vi med representanter från SIDA och naturvårdsverket. Om denna fråga går vidare från delstatsnivå till statlig nivå, har vi då någon chans att genom dessa representanter påverka från regeringshåll och ingripa för att stoppa uranbrytningen?

Det är ju ändå vi som indirekt skall importera uran från Australien. Jag kan inte tänka mig att miljöministern vill bidra till att vi skulle medverka till att dessa marker exploateras. En nationalpark måste fredas. Det var vad min första fråga gällde.

Även om man följer reglerna för uranbrytning vet vi ju att när man bryter uran häller man på svavelsyra och det bildas slaggprodukter. Om man i genomsnitt bryter 1 ton malm kanske man får ut 600 gram uran.

Det får enorma konsekvenser för miljön. Vi vet att indianernas marker i Canada är förstörda för tusentals år framåt.

Anf. 108 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Detta är en mycket viktig internationell miljöskyddsfråga. Vi har därför anledning att följa verksamheten, inte bara med tanke på att

vi själva under begränsad tid, för kärnkraften skall ju avvecklas i Sverige, kommer att importera uran.

Det är också en mycket viktig fråga att kontrollera ur kärnvapenspridningssynpunkt. Vi kommer att följa vad som händer på området utomordentligt noga, såväl nu som när kärnkraften är avvecklad i Sverige.

Anf. 109 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Jag tar det som en intäkt för att miljöministern kommer att aktivt delta i de överläggningar som sker på internationell nivå för att stoppa uranbrytning och för att kärnkraften också kommer att avvecklas väldigt snabbt i Sverige, eftersom den inte hör hemma i ett civiliserat samhälle.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1990/91:290 om säkerheten vid kärnteknisk hantering

Anf. 110 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Eva Goës har med anledning av två händelser i Studsvik och Västerås frågat industriministern om hur incidenter och säkerheten vid kärnteknisk hantering följs upp. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jag kan först konstatera att all kärnteknisk verksamhet i landet kräver tillstånd enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet och, när det gäller hantering av radioaktiva ämnen, strålskyddslagen (1988:220).

Statens kärnkraftsinspektion resp. statens strålskyddsinstitut är de myndigheter som utövar tillsyn enligt dessa lagar och som uppställer de villkor som krävs från säkerhets- och strålskyddssynpunkt. Regeringen följer regelbundet myndigheternas arbete.

När det gäller incidenter i kärnteknisk verksamhet har dessa myndigheter utarbetat ett detaljerat system för hur sådana skall rapporteras och redovisas av tillståndsinnehavarna samt metoder för analys och bedömning av händelser bl.a. med avseende på behov av eventuella åtgärder som kan erfordras.

Den händelse i Studsvik som Eva Goës refererar till inträffade vid föreskrivna rutinmässiga prov av styrstavssystemen vid R2-reaktorn. Två av sammanlagt sex styrstavar felfungerade vid ett fallprov för att verifiera reaktorns snabbstoppsfunktion. Dessa prov genomförs då reaktorn är avställd.

Kärnkraftsinspektionen har utrett händelsen och har genomfört två inspektioner vid anläggningen med anledning av det inträffade. Åtgärder för att förhindra att denna typ av felfunktion upprepas har vidtagits, och skärpta rutiner för kontroll och rengöring av reaktorsystemen har införts. Kärnkraftsinspektionen har godkänt att reaktorn återstartas.

När det gäller händelsen i Västerås, där tre behållare med uranhexafluorid föll av ett lastbilsflak under transport mellan Västerås hamn och ABB Atoms bränslefabrik, pågår fortfarande myndigheternas utredning av det inträffade.

Jag kan dock rent allmänt konstatera att de behållare som används för

transport av uranhexafluorid är utformade och anpassade för att kunna motstå olyckstillbud liknande det som inträffade i Västerås. De är också utformade för att kunna motstå större påfrestningar vid en olycka, inkl. en brand.

Avslutningsvis vill jag understryka att regeringen självfallet följer såväl pågående säkerhetsarbete som inträffade olyckstillbud och oförutsedda händelser inom det kärntekniska området.

Anf. 111 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Jag tackar även för svaret på denna fråga. Jag ställer mig litet tveksam till om man verkligen följer upp dessa händelser. Varje gång det händer sådana här incidenter – det har ju hänt förut i Oskarshamn den 24 juli 1987 när snabbstoppet kopplades ur – säger man att personalen behöver mer utbildning osv. När nu incidenten i Studsvik inträffade sade man att det var det allvarligaste felet någonsin men att man skulle se över det.

Sedan hände detta med behållarna som ramlade av i transporten, och då säger Sigvard Ljungkrantz, produktionschef på ABB Atoms kärnbränslefabrik, att de ställer högre krav hädanefter. Antingen skall man avvakta och titta, eller också skall man vänta med att utbilda människor. Detta är inte så lätt. Jag tror att det handlar om den mänskliga faktorn hela tiden. Den kan man inte operera bort. Det går inte att göra säkerheten säkrare, eftersom det alltid finns en människa bakom knappen, bakom datorn eller bakom ratten.

När det gäller dessa behållare har jag också hört att de kan ramla ner från nio meters höjd, de skulle hålla för detta. Men tänk om det hade blivit en krock och en bil hade kört in i den. Då hade det räckt med en brand där temperaturen hade stigit upp till 57 grader för att de skulle explodera.

På kärnbränslefabriken har det hänt fem allvarliga incidenter. Det kunde man läsa i kvartalsrapporten för första kvartalet 1989. Det enda som hjälper är att avveckla kärnbränslefabriken, de tolv kärnreaktorerna och även denna trettonde reaktor, Studsvik, innan några nya olyckor inträffar.

Jag undrar vad miljöministern och departementet gör för att följa upp detta. Och hur skall man komma till rätta med problemet med den mänskliga faktorn?

Anf. 112 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! För några veckor sedan deklarerade jag i en debatt här i kammaren att just det förhållandet att man inte heller i Sverige kan utesluta risken för olyckor och att man tvingas till så extraordinära säkerhetsåtgärder är ett av de viktigaste skälen till att kärnkraften skall avvecklas. Jag vänder mig emot misstanken att vi inte skulle ta allvarligt på säkerheten i dag. Jag vill tala om för Eva Goës och kammaren att varje gång någonting sådant här inträffar rycker säkerhetsmyndigheterna ut och gör utomordentligt noggranna studier. Jag ser även till att jag personligen får en utomordentligt noggrann och ingående redovisning av vad som har hänt och hur man har följt upp detta.

När det gäller händelsen i Västerås pågår för närvarande utredning både av polismyndigheten och av kärnkraftsinspektionen. Jag vill inte avge något slutligt omdöme om detta förrän jag har fått en redovisning för vad man har

kommit fram till där. Men jag kan försäkra att vi inte lämnar någonting åt slumpen när det gäller dessa utomordentligt allvarliga händelser.

Anf. 113 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Jag skall göra den här debatten kort. Jag vet att SKI skulle komma med en rapport cirka två veckor efter olyckstillfället. Olyckan inträffade den 27 november, så det har väl gått ganska exakt två veckor. Men man är litet försenad kanske.

Men jag vet också att det hände en olycka i Studsvik redan den 4 oktober. Jag undrar om den kanske var upphovet till vad som hände med styrstavarna. En isotopkapsel med fosfor 32 hade gått sönder, och frågan är om rester fanns kvar och om detta kunde ge upphov till att dessa två styrstavar inte fungerade.

Anf. 114 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Jag tänker inte stå och spekulera, utan jag håller mig till att ta reda på sanningen. Jag tycker inte att det gör så mycket om utredningen tar längre tid, om det är ett uttryck för att myndigheterna går igenom vad som har hänt med yttersta allvar för att därefter lägga fast villkoren för fortsättningen.

Anf. 115 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Jag skall nöja mig med dessa svar och avvakta utredningens resultat. Jag kommer att återkomma för att se vad som händer i den här frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1990/91:298 om kadmium

Anf. 116 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Åsa Domeij har frågat mig vad regeringen tänker göra för att avveckla användningen av kadmium.

Först vill jag erinra om att vissa av de avsteg från kadmiumförbudet år 1982 som naturvårdsverket har lämnat kommer att upphöra vid utgången av år 1992. Detta leder givetvis till en minskad användning.

Regeringen avser att behandla frågan om åtgärder mot spridning av kadmium i miljön i den miljöpolitiska propositionen våren 1991.

Anf. 117 ÅSA DOMEIJ (mp):

Herr talman! Bakgrunden till min fråga är att det har gjorts så litet på kadmiumområdet trots att kadmium är en av de allra giftigaste metallerna som vi förorenar naturen med. Begränsningsuppdraget som kemikalieinspektionen har lämnat under det här året innehåller inte någonting om kadmium. Det hänvisar bara till MIA. Jag undrar därför vad regeringen har gjort eller avser att göra. Kommer kemikalieinspektionen att få något nytt utredningsuppdrag? Kommer det verkligen några förslag i miljöpropositionen? Det var

glest med det i förra propositionen 1988, trots att många kunskaper fanns redan då.

År 1979 förbjöds ungefär 75 % av den kadmiumanvändning som då fanns. Förbudet sköts upp några år till 1982. Sedan dess har det gjorts väldigt många olika avsteg, som Birgitta Dahl också nämnde här. Jag undrar vad som kommer att hända med alla dessa avsteg, dvs. de som inte upphör 1992. Bör inte kemikalieinspektionen få i uppdrag att utarbeta en avvecklingsplan för kadmium, precis som för vissa andra kemikalier?

Vad kommer att hända när det gäller nickel-kadmium-batterier? Där har det inte kommit några nya förslag från regeringen – t.ex. ett förbud mot fastmontering av batterier och höga miljöavgifter – trots att användningen ökat starkt.

Vi har fortfarande en mycket besvärlig situation när det gäller handelsgödsel trots att koncentrationerna av kadmium har gått ner rejält i fosforgödseln.

Anf. 118 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Detta är ett av de genuint besvärliga områdena, och jag tror att Åsa Domeij och jag är överens om det. Först och främst är det inte sant att det inte har skett någon minskning av kadmiumanvändningen i förhållande till den vi hade för tio år sedan. Det har skett en mycket kraftig minskning från 125 ton per år till ungefär 20 ton i de varor som då var aktuella och som omfattas av den förordning vi diskuterar. På detta område kommer det att ske nästan en ytterligare halvering när de nuvarande undantagen upphör att gälla.

Problemet är framför allt nickel-kadmium-batterierna. Där är läget mycket besvärligt. Här arbetar regeringen med avsikten att i den miljöpolitiska propositionen lägga fram konkreta förslag med olika alternativ för hur man skall kunna komma till rätta med detta problem, eftersom det är mycket besvärligt.

Utvecklingen på detta område har, precis som Åsa Domeij säger, exploderat och om inte ätit upp så i alla fall gröpt ur effekterna av andra insatser som gjorts för att minska användningen och spridningen av kadmium. Regeringen arbetar med olika alternativ var för sig eller i kombination med varandra, och jag tänker inte på detta stadium redovisa slutresultatet. Frågan är så genuint svår att det inte är självklart vilken väg som är den mest effektiva att gå.

Anf. 119 ÅSA DOMEIJ (mp):

Herr talman! Visst är frågan mycket svår. Jag tror att miljöministern missuppfattade mig litet grand när hon menade att jag sagt att ingen minskning har skett. Det jag menade var att man år 1979 beslutade om förbud mot 75 % av kadmiumanvändningen. Men sedan dess har vi fått helt nya användningsområden, och framför allt nickel-kadmium-batterierna. Det har fortfarande inte vidtagits några åtgärder, trots att vi i dag vet att det finns en del som man faktiskt kan göra, t.ex. att lagstifta mot fastmonterade batterier och att införa höga miljöavgifter.

Samma sak gäller på handelsgödselsidan. Vi vet vad vi kan göra, och vi

skulle kunna sänka koncentrationen av kadmium betydligt mycket mer i fosforgödseln, t.ex. genom mycket låga gränsvärden. Gödseln blir då litet dyrare, men inte så fruktansvärt mycket.

Kommer regeringen när miljöpropositionen läggs fram med förslag på alla dessa områden, dvs. när det gäller handelsgödsel, de områden där användning av kadmium förbjöds år 1982 och batterier?

Anf. 120 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Åsa Domeij vet nog att spelreglerna är sådana att jag inte två månader i förväg kan stå och tala om vad som skall komma i propositionen. Regeringen arbetar – vilket jag sade i mitt förra inlägg, och som jag nu upprepar – mycket aktivt med att hitta effektiva åtgärder för att minska spridningen av kadmium. Vi är mycket bekymrade över den explosionsartade ökning av användningen av kadmium i nickel-kadmium-batterierna och också över situationen på gödningsmedelsområdet. Men hur de konkreta åtgärderna kommer att se ut, får Åsa Domeij vänta till i februari för att få reda på.

Anf. 121 ÅSA DOMEIJ (mp):

Herr talman! Min fråga gällde inte exakt vilka förslag som kommer, utan om det kommer några förslag på dessa tre områden. Just det faktum att frågan är svår kan kanske göra det ännu viktigare att regeringen ger kemikalieinspektionen ett nytt uppdrag att lägga fram en avvecklingsplan när det gäller användning av kadmium.

Anf. 122 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Rekommenderar Åsa Domeij att jag skall ge uppdrag om nya utredningar i stället för att vidta konkreta åtgärder?

Anf. 123 ÅSA DOMEIJ (mp):

Herr talman! Jag skulle naturligtvis allra helst se t.ex. ett totalstopp för all kadmiumanvändning år 1992. Det jag är litet rädd för är att det blir nya avsteg 1992, t.ex. att de bestämmelser om vissa undantag som går ut år 1992 förlängs, eftersom det kan visa sig vara ganska knepigt att avskaffa dem, och att det inte vidtas några åtgärder mot den övriga användning för vilken det just nu finns tillsvidaretillstånd. Eftersom det inte finns några förslag på kadmiumområdet från kemikalieinspektionen, kan man gissa att regeringen anser att frågan är litet för svår, och att man helt enkelt väntar med åtgärder.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1990/91:300 om kvalitetsnormer för vatten och luft

Anf. 124 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Hans Leghammar har frågat mig hur länsstyrelserna och andra myndigheter skall uppnå riksdagens beslut om en 30-procentig ut-

släppsminskning av bl.a. kväveoxider, om man inte inför försök eller permanent lagstiftning med kvalitetsnormer.

Beslut har redan tidigare fattats av regering och riksdag om en rad åtgärder som begränsar utsläppen av kväveoxider.

Jag vill nämna att kväveoxidutsläppen redan år 1988 var lägre än 1980 års utsläpp.

Inom regeringskansliet förbereds för närvarande en proposition om miljöpolitiken som kommer att läggas fram till vårriksdagen. I denna proposition kommer regeringen att redovisa förslag till åtgärder för att minska utsläppen av bl.a. kväveoxider.

Vad gäller frågan om att införa kvalitetsnormer i lagstiftningen, har regeringen tillsatt en parlamentarisk kommitté som bl.a. har till uppgift att se över denna fråga. Miljöskyddskommittén skall lägga fram ett principbetänkande redan den 1 februari 1991.

Anf. 125 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Jag tackar miljöministern för svaret, även om jag blev litet förundrad över det.

Ministern nämner att beslut har fattats om åtgärder som begränsar utsläppen av kväveoxider. Men på den miljödag i Falkenberg som jag refererar till i min fråga, stod det helt klart att inom ett av de områden som är absolut mest belastade, nämligen Hallands län, har inte dessa åtgärder hjälpt. Man ser att man inte klarar de krav som regering och riksdag har fastställt, och man är därför litet undrande inför hur man skall klara av att uppnå riksdagens mål.

Vi har från miljöpartiets sida gång på gång påpekat att man måste införa ett kvalitetsnormsystem som gör det möjligt att komma ner i de riktvärden som regering och riksdag fastställt. Om nu ministern inte är beredd att gå oss till mötes när det gäller dessa krav, vill jag gärna ha en diskussion om hur det skall gå till om man inte inför kvalitetsnormer.

Anf. 126 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Jag tror egentligen att vi talar förbi varandra i onödan. Jag tror att miljöpartiet och Hans Leghammar vet att det inte finns några genvägar, utan att det kommer att krävas mycket kraftfulla och hårdhänta ingrepp utöver de beslut som redan har fattats för att man framför allt skall nå fram till nivåer som motsvarar vad människors hälsa och naturen tål. De beslut som vi hittills har fattat är etapper på vägen mot sådana mål. Vi inbillar oss inte att en 30-procentig minskning räcker, särskilt inte i södra och västra Sverige. Men även detta mål kommer vi att ha svårt att klara.

Jag anser att man måste ta verkligheten med i beräkningen. Regeringen kommer om ett par månader att återkomma till riksdagen med förslag på detta område för att till det yttersta anstränga oss att uppnå de redan uppsatta målen och sedan kunna gå vidare. Jag vill erinra om att i det miljöpolitiska program som socialdemokratiska partiets kongress fastslog, var utgångspunkten just att målen i fortsättningen inte skall vara utsläppsrelaterade, utan miljörelaterade. De skall utgå från vad hälsan och miljön tål.

På en del områden kan det ta sin tid att nå dit, eftersom naturens lagar är

sådana att förändringar både till det sämre och till det bättre tar tid. Men detta är naturligtvis de långsiktiga mål som gäller för regeringens arbete.

Anf. 127 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Lantbruksnämnden i Hallands län har gjort den bedömningen att man för att vända trenden när det gäller kvävebelastningen i Hallands län kommer att få vänta ända till 2000-talet, om man inte får mer verkningsfulla styrinstrument än dagens.

Det är den debatten som jag vill lyfta fram. Lantbruksnämnden gav ett varningens tecken under den miljödag man hade i Falkenberg. Med dagens styrinstrument ser man inte ens en möjlighet att vända trenden fram till år 2000, ännu mindre att uppnå en minskning till 30 % till år 1995, som regering och riksdag har bestämt.

Anf. 128 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Det finns alla skäl att varna för risker i denna situation, men det är inte sant att utvecklingen inte har vänts. Det har den. Nu betyder det allt mindre vad vi själva gör i Sverige, och särskilt i sydvästra Sverige, och alltmer vad som kommer in från omvärlden. En av de saker man har konstaterat är att ungefär 60 % av övergödningen i havet sannolikt förorsakas av luftburna föroreningar. I just Västerhavet utanför Hallandskusten kommer de flesta av dessa föroreningar från resten av Europa.

Detta är ett problem som vi endast kan göra någonting åt genom ett internationellt samarbete som måste bedrivas med yttersta intensitet, samtidigt som vi skärper våra egna åtaganden.

Anf. 129 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Jag håller med miljöministern om att det internationella sammanhanget är viktigt i dessa frågor. Det får inte innebära att vi smiter från vårt egna nationella ansvar. Det finns många satsningar på västkusten som går motsatt väg, dvs. genererar mer trafik och mer utsläpp. Därför vill jag föra in frågan om generella föreskrifter i miljöskyddsområdet, som vi t.ex. har i Laholmsbuktens avrinningsområden. Som jag ser det är det en konflikt med tillåtlighetsreglerna i miljöskyddslagen och koncessionsnämndsprövningar. Vi har i flera fall haft problem med att de har gått emot varandra. Jag kan inte se någon annan väg att gå än att införa kvalitetsnormer för att komma ifrån detta. Nu fick vi ett halvt löfte om kvalitetsnormer som tilläggsdirektiv i partiledardebatten i höstas. Jag skulle bli mycket nöjd om jag kunde få verifierat att det är på gång med kvalitetsnormer som tilläggsdirektiv i miljöskyddslagkommittén.

Anf. 130 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Jag har redan sagt att kommittén liksom regeringen arbetar med den uppgiften. Frågan om hur dessa direktiv i detalj skall utformas skall vi återkomma till. Utredningen har fått i uppdrag att redovisa ett principbetänkande senast den 1 februari 1991. I samband med miljöpolitiska propositionen skall vi kunna ta principiell ställning till det fortsatta arbetet. Vi driver denna linje nationellt och internationellt mot det som Hans Leghammar kal-

lar för miljökvalitetsmål. Jag kallar det att vi skall utgå från vad hälsan och miljön kräver. Det är det arbete som vi bedriver både nationellt och internationellt.

Anf. 131 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Jag tackar för det förtydligandet. Det har varit svårt att få klara direktiv om att det sker en vändning. Det har varit ett motstånd mot att införa det vi kallar för kvalitetsnormer, där man ställer kvalitetskrav på vad naturen egentligen tål i ett visst område och föreskriver att all lagstiftning måste följa detta. Jag tog upp den motsättning som finns mellan de generella föreskrifterna för miljöskyddsområdet och t.ex. tillåtlighetsreglerna i miljöskyddslagen. Det problemet försvinner om vi får kvalitetsnormer. Jag tackar för svaret och hoppas att vi verkligen får en skrivning med kvalitetsnormer i tilläggsdirektiv och i miljöpropositionen.

Anf. 132 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Det var precis det som låg till grund för den s.k. Ronnebydeklarationen om Östersjön. Om Hans Leghammar studerar den finner han att regeringsscheferna utgår där från vad som krävs för att Östersjöns miljö skall återställs, så att människor, djur och växter kan leva ett normalt liv utan att på något sätt utsättas för risker.

Anf. 133 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Jag har hört alla dessa vackra ord många gånger. Men jag har också sett att det inte har skapats några verkningsfulla regler. Vi ser också vad som håller på att hända i mitt hemområde. Där har man satt upp vackra mål som inte går att uppfylla med den trubbiga lagstiftning som finns i dag. Det är glädjande att se att trenden åtminstone till ord, jag hoppas också i skrift, har börjat vända.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1990/91:274 om statens energiverk

Anf. 134 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Lars Norberg har frågat mig om jag avser vidta några åtgärder för att ändra inriktningen på energiverkets arbete.

Statens energiverk ingår bland de myndigheter som på försök tillämpar treårsbudget. Nuvarande budgetram för verket omfattar perioden 1990/91–1992/93. Den allmänna inriktningen för innevarande treårsperiod fastlades av riksdagen våren 1990 (prop. 1989/90:100 bil. 16, NU25, rskr.247).

Enligt riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition om forskning (prop. 1989/90:90, NU40, rskr.337) ställer de energipolitiska riktlinjerna stora krav på samhällets totala satsningar på energiteknisk forskning och utveckling i framtiden. Energiforskningsprogrammet syftar främst till att stödja kompetensuppbyggnad på områden som är av betydelse vid omställningen av energisystemet. Det är i första hand ett ansvar för staten att

bygga upp och vidmakthålla kompetensen inom universitet och högskolor. Kraftföretagen och andra industriella aktörer bör liksom hittills aktivt svara för att utveckla och kommersialisera ny energiteknik. De statliga myndigheterna med ansvar inom energiforskningsprogrammet bör dock ha ett övergripande ansvar för att i samverkan med kraftföretagen m.fl. följa och främja teknikutvecklingen inom sina resp. områden.

Enligt riksdagens beslut har statens energiverk också givits ett övergripande ansvar för att samordna genomförandet av olika program och stödformer inom de ramar som anges i statsmakternas beslut. Programansvaret innefattar i princip hela utvecklingsprocessen från forskning till kommersialisering av ny energiteknik.

En annan av energiverkets huvuduppgifter är planerings- och utredningsverksamhet inom energiområdet. Vidare pågår arbetet med programmet för effektivare användning och ersättning av el enligt de riktlinjer som riksdagen godkände i juni 1988.

Vad beträffar organisationen av statens energiverk vill jag erinra om det beredningsarbete som pågår inom regeringskansliet inför en proposition med förslag till åtgärder inom det näringspolitiska området som avses föreläggas riksdagen under våren 1991. Arbetet avser att utreda om det går att öka samordningen av den verksamhet som bedrivs vid styrelsen för teknisk utveckling, statens industriverk och statens energiverk. Detta i syfte att öka effektiviteten.

Tredje vice talmannen konstaterade att frågeställaren inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

19 § Svar på fråga 1990/91:299 om beskattningen av fossila bränslen

Anf. 135 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Roy Ottosson har frågat mig om regeringen avser att införa likvärdig beskattning av fossila bränslen oavsett till vilket ändamål bränslet förbränns.

Bakgrunden till frågan är de nuvarande skattebestämmelserna som bl.a. innebär att den som producerar beskattningsbar elström får dra av eventuella skatter beträffande det bränsle som åtgått för elproduktionen. Denna regel syftar till att undvika dubbelbeskattning.

Effekten av de skatteregler som tillämpas vid elproduktion har kritiserats. En rad förslag till åtgärder, olika bidragssystem m.m., har framförts, bl.a. från miljöavgiftsutredningen där Roy Ottosson själv deltog. Han är därför väl informerad om svårigheterna att skapa ett styrsystem som undviker alla negativa effekter.

För närvarande arbetas med förslag inom bl.a. det område som Roy Ottosson tagit upp. Jag är därför inte nu beredd att närmare kommentera vilka åtgärder som kan vara lämpliga.

Anf. 136 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Elskatten har samordnats med energiskatten för undvikande av dubbelbe-

skattning. Men detsamma gäller inte för koldioxidskatten, som är en tillkommande miljöskatt. Det var det som man i miljöavgiftsutredningen bekymrade sig över. Det fanns en stark minoritet som ansåg att man skulle beskatta koldioxid direkt, även när det gäller bränsle som används för elproduktion. Majoriteten antog inte det förslaget, utan föreslog ett bidragssystem i stället. Skälet till besvären är att biobränslen annars missgynnas. Det blir mindre beskattning på olja för uppvärmning än som används för elproduktion. Det är märkligt, eftersom det är mindre effektivt att använda olja till att framställa el. Den har då bara 40 % verkningsgrad.

Jag hörde på radionyheterna i morse att man även inom EG diskuterar dessa frågor och överväger att lägga koldioxidskatt på fossila bränslen och även på sådana bränslen som används för elproduktion. En följdfråga är då: Om EG lägger koldioxidskatt även på olja för elproduktion, skulle Rune Molin kunna tänka sig att göra det även i Sverige?

Anf. 137 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Skälet till att man inte lade skatter på elproduktion med hjälp av kondenskraftverk berodde på att man skulle driva upp elpriset, vilket skulle skapa problem för konkurrenskraften med industrin i andra länder. Får vi en beskattning av det slaget på elproduktionen i våra konkurrentländer ändras naturligtvis förutsättningarna för att beskatta också den elproduktionen. Det är konkurrenssituationen som är avgörande. Det är det som har gjort det så svårt att hitta ett bra system.

Vi håller på att studera den beskattningssituation som för närvarande finns i Europa och försöker hitta en lösning. Det är naturligtvis angeläget att vi kan klara kraftvärmen och konkurrenskraften gentemot kondensproduktionen i Europa.

Anf. 138 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Kraftvärmen är en annan aspekt som är intressant. Jag pratade nyss med mina partivänner i Västerås. Där har man just fastställt taxorna på kraftvärmen från kraftvärmeverket där som är koleldat. Där har man fått en prisdifferens gentemot elvärmen på endast 8 öre per kilowatt. Man beräknar att det behövs en differens på ca 20 öre per kilowatt för att vara säker på att de enskilda konsumenterna skall välja värmen från kraftvärmeverket och inte eluppvärmningen. Det kan leda till att de går över till eluppvärmning i Västerås, vilket vore mycket olyckligt med tanke på den kommande kärnkraftsavvecklingen och energihushållningen.

Detta är ett konkret exempel på hur koldioxidskatten slår snett och gynnar eluppvärmning framför bränsleuppvärmning. Här måste snabba åtgärder till om detta skall förhindras. Man är redan sent ute.

Min följdfråga till industriministern är om regeringen på kort sikt avser att göra någonting åt just detta problem.

Anf. 139 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Den här frågan ingår i de förhandlingar som för närvarande pågår. Hur dessa förhandlingar slutar kan jag inte uttala mig om i dag. Men frågan finns alltså med, så den är i högsta grad aktuell.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1990/91:278 om grundskoleundervisningen

Anf. 140 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Ann-Cathrine Haglund har frågat mig om vilka åtgärder jag avser vidta för att alla elever skall få den undervisning de har rätt till enligt gällande läroplan. Frågan är ställd med utgångspunkt i rapporter inom det internationella utvärderingsprogrammet.

Ett av syftena med det internationella programmet för utvärdering är att rapportera om tillståndet i den svenska skolan till riksdag och regering. Jag anser det väsentligt att inte ta upp detaljer från den nationella utvärderingen och behandla dem lösryckta från sitt sammanhang. Man måste, enligt min mening, i stället försöka få en så total bild som möjligt av skolans verksamhet, eller den del av skolans verksamhet det gäller.

De forskare som utarbetat rapporten varnar för alltför långtgående slutsatser om innehållet i den samhällsorienterade undervisningen utifrån det material som rapporten bygger på. Man planerar därför ytterligare studier för att få en heltäckande bild av hur mellanstadiet arbetar med de samhällsorienterande ämnena.

Att det finns brister i lärarnas utbildning vad gäller att bedriva den form av undervisning det här är fråga om har redan tidigare uppmärksammats. Avsikten med den nu inledda kompletteringsfortbildningen med inriktning mot orienteringsämnen är ett försök att råda bot på dessa brister, liksom de reformer för grundutbildning av lärare som också beslutats. Effekten av dessa kompetenshöjande åtgärder har givetvis ännu inte kunnat få genomslag i skolorna.

En annan åtgärd som kommer att få direkt betydelse för undervisningen är självfallet det förestående läroplans- och kursplanearbetet. Det kommer att inriktas mot en tydligare beskrivning av målen och en mer konkret uppföljning och utvärdering av måluppfyllelsen. En ökad tydlighet därvidlag kommer att ge bättre garantier för att elever får den undervisning de har rätt till enligt läroplan och kursplaner.

Anf. 141 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret.

När jag i våras frågade skolministern om vilka åtgärder han tänkte vidta för att alla elever skall få den undervisning de har rätt till enligt läroplanen svarade skolministern att han inte tänkte agera på grundval av en enstaka rapport, trots att detta ingick i den nationella utvärderingen. Denna rapport hade avgetts av seriösa forskare, och den visade att uppemot 30 % av ele-

verna i årskurs 4 och 5 inte får någon undervisning i samhällskunskap och religionskunskap.

Nu har det kommit en sammanfattning av flera rapporter, där resultatet från i våras bekräftas. I praktiken råder det ett skolmonopol, och möjligheten för föräldrar att välja en annan skola är näst intill obefintlig. Man kan konstatera att läroplanen inte följs och att många elever blir utan undervisning i samhällskunskap och religionskunskap.

Fram t.o.m. april månad saknades i var femte klass i årskurs 5 antingen religionskunskap, samhällskunskap eller båda ämnena. Detta är i allra högsta grad oroande. I NO-ämnena ingår mjukare områden som biologi och zoologi, medan ämnen som fysik, kemi och teknik är ovanliga. Det är oroande att skolministern inte anger vilka åtgärder han nu tänker vidta.

Vad säger då lärarna? Jo, de talar om bristen på resurser, klagar på undervisningstiden och på elevgruppernas storlek. Vidare klagar de på bristfällig utbildning och önskar mer fortbildning. De ämnen som åsidosätts är sådana ämnen som lärarna tycker är svåra att undervisa i.

Samtidigt understryker rapporten faran med blockläsning, som består i att vissa ämnen och moment betonas på bekostnad av andra ämnen. Jag vill fråga skolministern: Avser skolministern att vidta åtgärder för undvikande av att vid blockläsning vissa ämnen betonas medan andra skjuts åt sidan? Vad tänker skolministern göra för att stärka ämnesstudierna i den grundskollärarutbildning som nu är under uppbyggnad, så att varje lärare får gedigna kunskaper i de ämnen som de skall undervisa i?

Anf. 142 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag tror att de flesta som under de senaste året har följt skoldebatten har märkt att det just nu genomförs en lång rad förändringar, som alla syftar till att stärka lärarnas ställning i professionellt avseende. För att det skall fungera och passas in i ett nationellt likvärdigt skolsystem krävs i sin tur att läroplanerna är väldigt tydliga och att det sker en utvärdering. Detta har tidigare saknats.

Den utvärdering som nu görs av skolöverstyrelsen kan snarast liknas vid ett stort forskningsprogram, och den visar på en del brister. Innan man drar definitiva slutsatser av denna utvärdering tycker jag att man skall lyssna till forskarna, som nu, liksom i våras, varnar för att dra alltför långtgående slutsatser av det material som Ann-Cathrine Haglund baserar sina frågor på. Detta kan emellertid lämnas åt sidan.

Det viktiga är frågan i det långsiktiga perspektivet om vart vi är på väg. Här bedriver regeringen ett arbete som alldeles uppenbart är inriktat på att göra målen för skolan tydligare och på att etablera ett utvärderingssystem – något som tidigare har saknats.

I morgon kommer riksdagen att ställa sig bakom den typen av synsätt. I vår kommer sedan direktiv till nya läroplaner för såväl grundskola som gymnasieskola. Kombinerat med detta finns förslag om en omfattande kompletteringsutbildning. I detta avseende saknas verkligen inte åtgärder från regeringens sida.

Som jag tidigare sade, herr talman, vore det litet oklokt att mitt inne i en så omfattande reformperiod rycka loss enstaka rapporter från ett nationellt

forskningsprogram och lägga dem till grund för en ändring av skolpolitikens inriktning. Vi vet vart vi är på väg. Då finns det inte någon anledning att ändra kursen. Det utvärderingsarbete som nu pågår inom skolöverstyrelsen kan komma att bli mycket värdefullt som underlag för läroplansöversynerna.

Herr talman! På den här punkten vill jag bara säga att de riktlinjer som regeringen har dragit upp håller som bäst på att fullföljas.

Anf. 143 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Skolministern sade att regeringen vet vart den är på väg. Problemet är ju att vi inte vet det. Visst har det genomförts en lång rad förändringar. I bl.a. två stora propositioner har skolministern föreslagit att skolan skall kommunaliseras. Men dessa stora organisationsförändringar föreslås ju utan att vi vet ett enda dugg om mål och läroplaner.

Det som är allvarligt är att dessa forskningsrapporter har visat att innehållet och kvaliteten i det som barnen lär sig, de kunskaper och färdigheter som de får, inte är tillfredsställande. Detta bekräftar precis det som många debatter här i riksdagen har handlat om och som vi moderater har varnat för. Regeringen genomför en massa förändringar, men man säger ingenting om målen och om läroplanerna. Dessa förutsättningar skulle ha förelegat innan man tog ställning till kommunalisering av skolan och förändring av statsbidragssystemet. Det är precis detta som vi har efterfrågat.

Anf. 144 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag tror inte att fru Haglund ordentligt har läst de propositioner vilkas förslag riksdagen i morgon skall behandla. Om fru Haglund hade gjort det, hade hon ju fått klart för sig att det som hon kräver faktiskt är det som riksdagen i morgon skall ta ställning till.

I den skolpolitiska strategi som regeringen har tillämpat har det ingått ett stegvis förflyttande av ansvaret för verksamheten ut till klassrummen, till medvetna professionella. Detta skall i sin tur garanteras i ett nationellt likvärdigt system utifrån mycket tydliga läroplaner. Det är första gången detta sker, och utmärkande för situationen är att nu utvärderas ett styrsystem och ansvarssystem som inte har lyckats på den punkten. Detta styrsystems och ansvarssystems främsta tillskyndare och försvarare har ju varit fru Haglund och hennes partikamrater.

Retoriken, Ann-Cathrine Haglund, är på intet sätt i överensstämmelse med handlingarna, och det är väl inte särskilt ovanligt när det gäller moderata samlingspartiet.

Anf. 145 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Jag skulle kunna kvittera och säga att skolministerns retorik är mycket tjusig, men när det gäller innehållet och formuleringen av målen i läroplanerna vet vi inte ett enda dugg.

Skolministern är väldigt bra på att flytta klossar och på att flytta beslutsrätten och inflytandet från en grupp politiker till en annan. Men när det gäller innehållet, kvaliteten, kunskaperna och färdigheterna vet vi ingenting. Däremot vet vi att rapporter från den nationella utvärderingen har visat på betydande brister. En slutsats som man definitivt kan dra är att det behövs mera

av en lärarutbildning som bygger på ämnesstudier. Det behövs en fortbildning som är ämnesinriktad.

Tydliga mål skall vi ha. Det är särskilt viktigt när man förlägger ansvaret långt ut. Problemet är i dag att skolministern förlägger ansvaret hos de kommunala skolpolitikerna, inte ute i skolorna, och att vi inte har fått tydliga mål och läroplaner.

Anf. 146 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Fru Haglund får bestämma sig. Antingen är det jag säger tjusigt, eller också är det så katastrofalt som hon beskriver det. Jag föredrar att hon tycker att det på något sätt är katastrofalt, eftersom det inte vore bra om jag var helt överens med Ann-Cathrine Haglund. Jag delar nämligen inte hennes uppfattning och synsätt när det gäller skolans verksamhet, långt därifrån.

Att fru Haglund säger att jag bara skulle flytta klossar och göra den typen av låtsasförändringar innebär att hon inte alls har förstått den oerhörda förändring som nu sker i den delen av den gemensamma sektorn som skolan utgör. Väldigt många lärare och skolledare är mycket djupt engagerade i denna förändring, som kommer att leda fram till en dynamik, en utveckling av skolan utifrån ett professionellt perspektiv. Det skall dock inpassas i ett nationellt system som läroplanerna skall garantera.

Detta finns beskrivet i två propositioner som har levererats till riksdagen. Det är en skolpolitisk strategi, fru Haglund. Denna skolpolitiska strategi är naturligtvis litet svår att hantera för ett oppositionsparti. Det kräver att man har ett alternativ, och det alternativet har inte redovisats. Då passar det bra att rycka ut enskilda rapporter ifrån en nationell utvärdering som skolöverstyrelsen har gjort.

Anf. 147 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Det är klart att det är en strategi. Men det är en strategi som saknar målformuleringar. Det är en strategi som saknar formuleringar i läroplaner. Det är en strategi som inte talar särskilt mycket om vilka kunskaper och färdigheter som eleverna skall ha. Det är en strategi som flyttar inflytandet från riksdagens politiker till de kommunala politikerna. Det är en strategi som inte ger föräldrarna särskilt mycket bestämmanderätt och möjlighet att välja skola. Det är en strategi som absolut inte tar upp kunskaper och färdigheter, vilket vi moderater anser vara det viktigaste i skolan. Skolans huvuduppgift, att förmedla kunskaper och färdigheter, är överordnad andra uppgifter. Den uppgiften måste tydliggöras och klart läggas fast i målen för skolan och i läroplanerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på fråga 1990/91:302 om statens skola för vuxna i Norrköping

Anf. 148 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Karl-Göran Biörsmark har frågat mig – utifrån tidningsuppgifter – om jag ämnar föreslå att statens skola för vuxna i Norrköping skall upphöra 1992 och i så fall hur de elever som i dag utbildas där i framtiden skall få utbildning.

Den framtida vuxenutbildningen kommer att behandlas i en särskild proposition som för närvarande bereds inom regeringskansliet. I denna kommer såväl statens skolor för vuxna som andra vuxenutbildningsformer att tas upp. Regeringen beräknar att förelägga riksdagen propositionen omkring den 20 februari.

Anf. 149 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Det finns inte så mycket substans i svaret. Allt jag egentligen får veta är att statsrådet kommer att ge litet mera besked den 20 februari.

Det är väl ändå inte enbart en tidningsanka att dessa uppgifter har läckt ut. Jag förstår att statsrådet ändå har informerat rektorn för statens skola för vuxna i Norrköping och kommunalrådet, och att det finns tankar på en nedläggning. Detta är bakgrunden till min fråga.

Om det finns sådana tankar i kanslihuset, vilket det tydligen gör, vill jag fråga vilket besked statsrådet ämnar ge till de grupper som i dag har stor glädje av statens skola för vuxna både i Norrköping och Härnösand och som svårligen kan få sin utbildning på annat sätt, om det blir så som vi befarar, att statens skola för vuxna skall upphöra?

Anf. 150 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Svaret på frågan är således att jag kommer att utveckla dessa frågeställningar i en proposition i februari. Det är det svar som jag kan och skall lämna på den direkta frågan.

Däremot kan vi föra ett principiellt resonemang om hur vuxenutbildningen har och kommer att utveckla sig och hur statens insatser skall ses i det sammanhanget. Det är inget tvivel om att vi i framtiden kommer att ha behov av någon typ av statlig insats som gör det möjligt för människor, framför allt i mycket avlägsna delar av landet, att få tillgång till en kvalificerad vuxenutbildning. Modern teknik borde kunna användas i ett sådant perspektiv. Det perspektivet tar jag in när jag för resonemanget om framtiden för statens skola för vuxna och annan vuxenutbildning. Dessa frågor skall ses utifrån den enskildes perspektiv och utifrån behovet av kompetenshöjning såväl i regioner som i näringslivet.

Det resonemanget kommer att föras i propositionen. De enskilda, sakligt inriktade detaljfrågorna kan jag inte gå in och svara på nu. Det tror jag också att Karl-Göran Biörsmark förstår.

Anf. 151 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Av det resonemang som statsrådet nu för förstår jag att det finns en insikt om att det finns grupper i vårt samhälle som är beroende av

denna typ av skolform. Det gäller personer i glesbygd, jag har nämnt dem. Det finns dock andra grupper, t.ex. interner på våra kriminalvårdsanstalter, funktionshandikappade och en rad människor som jag knappast tror klarar utbildningen i den traditionella komvuxorganisationen. Om man har en insikt och ett medvetande om att statens skola för vuxna fyller en uppgift, tolkar jag det som om den kommer att leva vidare i någon form.

Att statsrådet inte kan ge mig mer besked i dag är beklagligt. Det oroar dem som i dag studerar vid statens skola för vuxna. Kan statsrådet i dag inte skicka med något mera som svar till lärarna och framför allt till de elever som i dag studerar vid statens skola för vuxna i Norrköping och Härnösand?

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1990/91:289 om Erasmus-stipendiater

Anf. 152 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Herr talman! Ulf Melin har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att underlätta för utländska studenter i Sverige inom ramen för högskoleutbytet i det s.k. Erasmus-programmet.

Naturligtvis kan det tänkas finnas någon svensk myndighet som ännu inte har börjat fundera på vad närmandet till EG kan komma att få för praktisk innebörd för dess eget vidkommande. Men på det hela taget tror jag att Ulf Melin oroar sig i onödan.

De myndigheter det här gäller är redan i full färd med att utarbeta erforderliga rutiner. Utgångspunkten för förberedelserna är den enda rimliga i sammanhanget. Tillresande forskare och studenter, som vill arbeta eller studera vid någon svensk högskola under ett begränsat antal månader, måste kunna få ett snabbt besked.

Jag har fullt förtroende för dem som arbetar med detta. De kommer säkert att kunna skapa en ordning, som uppfyller högt ställda krav på enkelhet och smidighet. I praktiken kommer svenska forskare och studenter förmodligen att möta större problem vid sina motsvarande studievistelser på andra håll i Europa.

Detsamma gäller i tillämpliga delar också bostadsfrågan. Såvitt är mig bekant är högskolorna, studentkårerna, studentbostadsstiftelserna och de berörda kommunerna väl införstådda med vad ett växande utbyte med andra länder kommer att fordra.

Det positiva intresset för EG på alla håll i vårt samhälle borgar för att tillbörlig generositet och solidaritet kommer att vara för handen. Försörjningen med bostäder för forskare och studenter är i dag ingen fråga för staten. Inte heller i framtiden behöver den bli det, bedömer jag.

Anf. 153 ULF MELIN (m):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på mina frågor. Det är bra att EGs ministerråd släpper in Sverige och EFTA-länderna så att man kan börja förhandla om Erasmus. Det är viktigt för Sverige och för våra studenter. Men det är också viktigt för utvecklingen i Europa.

Jag måste säga att jag är något förvånad över svaret. Jag har alltid uppfattat de svar som Bengt Göransson lämnar som seriösa, och jag har också uppfattat att han vill föra en allvarligt menad debatt. Jag erinrar mig att Bengt Göransson i en interpellationsdebatt om lärarutbildningen använde idrottens språkbruk och talade om att man höjt ribban. I det här fallet tycker jag att han tar frågan med en klackspark. Det är inte nog med det. Han är också off-side.

Meningen är att svenska studenter skall kunna komma ut i Europa. Det rör sig om ungefär 2 000 studenter. Samtidigt skall vi ta emot lika många i Sverige. Vi får hoppas att svensk högskola och universitet har en sådan standard att utländska studenter också vill komma till Sverige. Men vi vet samtidigt att statens invandrarverk skall ge uppehållstillstånd. Universitetskanslerämbetet skall pröva behörigheten. Dessutom skall universiteten blanda sig i detta, eftersom de är kursansvariga. Vi vet om att det finns en ganska stor byråkrati på det här området, och det har förekommit tidningsuppgifter och annat om detta. Man kan väl som statsråd inte vara bara ett åsynavittne till denna tingens ordning, utan man måste väl som statsråd även ta initiativ till att sådant här fungerar.

Jag är naturligtvis medveten om att det är kommunerna och universiteten som har ansvaret för bostadsfrågan. Men jag vet också att svenska institutets ordförande Anders Claesson har skrivit till regeringen och ställt frågor om hur man skall lösa bostadsfrågan.

Anf. 154 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Herr talman! Jag vet inte om jag med mitt uttalande om att höja ribban förra gången som vi diskuterade lockade in diskussionen på klacksparkar och off-side. Men jag skall inte föra debatten längre in på fotbollens område.

Det som jag har tillåtit mig att konstatera i mitt svar på en fråga – i vilken det antyds att vårt land har en stor byråkrati som gör att det, om jag har uppfattat frågan riktigt, skulle bli näst intill omöjligt för utländska studenter att studera i Sverige – är att de svenska myndigheterna är i full färd med att förbereda för utländska studenter att kunna studera i Sverige. Sedan anade jag, men det är möjligt att jag på den punkten feltolkar frågeställaren, en antydan om att byråkratin i vårt land skulle vara värre än i de länder till vilka våra studenter skall åka. Då noterar jag att EG-kommissionen, såvitt jag vet, inte är den mest byråkratifria institutionen i världen. I fjol kunde jag få ansökningshandlingarna för det s.k. COMETT-programmet med ett tjockt häfte med ansökningsblanketter vars ifyllande man inte klarar om man inte har bilagan Guide for applicants med ytterligare ett femtiotal sidor där det framgår hur man skall fylla i de blanketter som omfattar ett sjuttiotal sidor, om jag har räknat rätt, av ansökningshandlingar. Det är alltså en ganska stor byråkrati som man har att möta i det stycket. Då tycker jag att vi med en viss tillförsikt kan förutsätta att våra myndigheter skall kunna klara att förenkla, eftersom de som ideal i sitt förenklingsarbete kan ha den ganska stora byråkrati som vi möter i Bryssel.

Anf. 155 ULF MELIN (m):

Herr talman! När det gäller COMETT får man väl hoppas att den svenska byråkratin inte kommer att innebära att de utländska forskare och studenter

som kommer till Sverige på stipendium skall behöva få en sådan diger lunta. Såvitt jag kan förstå skall universitetskanslerämbetet, invandrarverket och arbetsmarknadsstyrelsen träffas för att gå igenom hur man skall förfara när man skall ta emot utbytesforskare. Jag hoppas att man föregår med gott exempel i det fallet.

Statsrådet säger att det pågår ett arbete mellan universitetskanslerämbetet och statens invandrarverk när det gäller rutinerna för Erasmus. Jag undrar hur långt detta arbete har kommit?

Anf. 156 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Herr talman! Jag kan försäkra Ulf Melin att rutinerna för godtagande av studenter kommer att vara utomordentligt praktiska och hanterliga, så att ingen tid går förlorad.

Anf. 157 ULF MELIN (m):

Herr talman! Universiteten kommer ju att teckna avtal med de olika europeiska universiteten. Vore det då inte möjligt att ha en myndighet eller en handläggare? Måste man i detta fall blanda in dels det universitet som skall ta emot studenterna, dels universitetskanslerämbetet, dels statens invandrarverk? Har statsrådet inte några tankar om hur man skall kunna lösa den frågan? Jag tror att detta kommer att bli ett problem. Statsrådet kan väl inte vara nöjd med handläggningstiderna på statens invandrarverk. Jag är inte nöjd med dem. De är mycket långa. Jag vet att man har haft problem med stipendiater som har fått vänta mycket länge innan de har fått besked. Det kan vi inte vara nöjda med.

Jag undrar även om statsrådet tänker vidta några åtgärder när det gäller vilket språk som undervisningen skall ske på. På våra universitet undervisas det i mycket liten utsträckning på andra språk. Det borde väl ske mer undervisning på t.ex. engelska?

Anf. 158 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Herr talman! När det gäller rutinerna vill jag understryka att jag inte ser det som vare sig det ansvariga statsrådets eller regeringens uppgift att vara blankettkonstruktör. Jag tror att det vore olyckligt. Då skulle regeringen bli ansvarig för varje eventuellt misslyckad blankett. Det politiska ansvaret och den politiska uppgiften är tvärtom att av de myndigheter som har denna uppgift kräva att handläggningen sker snabbt och hanterligt. Det kravet kommer jag att ställa på de berörda myndigheterna.

Det finns alldeles uppenbart behov av att ge undervisning även på andra språk än svenska, även om jag tror att man måste inse att åtskillig undervisning vid våra universitet av praktiska skäl även fortsättningsvis måste ske på det språk som är vårt modersmål. Det finns ibland en litet drömsk föreställning i internationaliseringens värld om att allting i framtiden kommer att avhandlas på det engelska språket.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1990/91:244 om Östtimor

Anf. 159 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Eva Goës har frågat mig om jag avser agera för Östra Timors sak, t.ex. inför Förenta nationernas kommission för de mänskliga rättigheterna i februari.

Regeringen följer sedan många år kontinuerligt utvecklingen i Östra Timor. Uppgifterna är motstridiga och meningarna delade om vad som där sker. Detta gäller även frågan om hur de mänskliga rättigheterna respekteras. Olika MR-organisationer och andra frivilliga organisationer har olika uppfattningar om detta, liksom journalister, politiker och diplomatiska iakttagare. Min bedömning är att situationen vid vissa tidpunkter inger hopp, vid andra oro. Under hösten inträffade en försämring av MR-läget i huvudstaden Dili, av allt att döma i hög grad beroende på att enskilda myndighetsföreträdare har olika uppfattningar om vilken politik som bör föras gentemot befolkningen i området.

Regeringen i Jakarta synes emellertid numera inse att bästa sättet att lyckas med sin integrationspolitik och få den accepterad av hela befolkningen i Östra Timor är att åstadkomma ekonomiska framsteg samt få till stånd ett mått av avmilitarisering och en allmän normalisering av förhållandena. En viss minskning av den militära närvaron kan observeras. Eva Goës uppgift att nya trupper förts in i området under den gångna våren med 50 000 man styrks inte av våra källor. Det är ju inte stridshandlingarna i Östra Timor som utgör problemet i dag – de har så gott som upphört – utan det alltmer öppna missnöjet bland timoreserna och myndigheternas reaktion på detta. Missnöjet finns främst bland studenter och arbetslösa ungdomar i huvudstaden Dili. Det tar sig bl.a. uttryck i demonstrationer. Det öppna missnöjet slås ibland ned med hårda medel.

Läget i Dili var under några månader spänt men förefaller åter lugnare. Situationen varierar dock inom Östra Timor. De västra distrikten är lugna och har så varit sedan 1980-talets början. Läget i de traditionellt hårt drabbade fem östra distrikten har lättat, och stämningen där är bättre. Den militära närvaron har minskat. Inte minst gäller detta de särskilda insatsstyrkorna.

I detta sammanhang vill jag, mot bakgrund av en passus i Eva Goës fråga, inskjuta att det inte finns något belägg för att den krigsmateriel som Sverige har exporterat till Indonesien har kommit till användning mot gerillan i Östra Timor.

FN-behandlingen av frågan om Östra Timor är för närvarande vilande i avvaktan på utfallet av de förhandlingar som förs mellan Indonesien och den forna kolonialmakten i Östra Timor, dvs. Portugal. Möjligen kan dessa samtal bl.a. leda till att en portugisisk parlamentarikerdelegation besöker området för att bilda sig en egen uppfattning om situationen där.

Mot denna bakgrund ser jag för närvarande således ingen anledning till ett svenskt initiativ i FNs kommission för de mänskliga rättigheterna. Men frågan kan ändå tänkas komma upp i kommissionen. Då får vi självfallet granska ärendet efter de förutsättningar som kan visa sig föreligga.

Anf. 160 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Det är juletid. Jag tycker att det låter som om "midnatt råder, tyst det är i husen". Utrikesministern säger att vi bara skall följa situationen. Det har inte kommit in 50 000 man i Östra Timor. Jag har med mig ett nyhetsbrev från Östtimor-kommittén. Där talas det om 40 000 män i en operation plus 60 000 östtimoresiska värnpliktiga i mars 1990. Kommittén har fått sin rapport från en australiensisk källa. Långa kolonner med trupper marscherade in i staden i slutna led, två krigsskepp dök plötsligt upp och landsatte ytterligare ett hundratal soldater. Folk var verkligen uppskrämda av vad som hände, de var skräckslagna. Det här är berättelser av en journalist som besökte Östtimor den 4 februari i år. Så säger utrikesministern att här har det rått fred och lugn sedan 1980-talets början. De brev som jag får allteftersom talar inte om lugn och ro.

Från den observatör som vi har i IGGI har vi inte hört någonting, däremot från ordföranden i IGGI, Pronk. Han har efter sitt besök i Östtimor dragit in en del av biståndet till Östtimor på grund av de oroligheter som där finns och på grund av att mänskliga rättigheter kränks. Amnesty International har gång efter annan rapporterat om förföljelser. Bara sedan i påsk har hundratals personer slaktats, däribland kvinnor och barn.

Jag förstår inte varför Sverige är så tyst. Varför skall vi ha en observatör i IGGI om vi inte någonsin säger något? Varför är det så tyst? Varför uttalar sig inte observatören?

Utrikesministern säger att man kan ha olika källor. Men skicka dit en delegation från Sverige, inte från Portugal, och titta hur det verkligen är. Är det avmilitarisering? Har inte vi bidragit med våra vapen, eller använder man andra vapen just för att bekämpa Fretilin?

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1990/91:248 om en militär EG-organisation

Anf. 161 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Mot bakgrund av en artikel införd nyligen i tidskriften Från Riksdag & Departement har Per Gahrton frågat mig vilka slutsatser beträffande Sveriges möjligheter att bli medlem i EG jag drar av uttalandet från EG-kommissionens representant i Sverige att EG kommer att få en gemensam militär organisation.

Det pågår en livlig debatt inom EG om Gemenskapens framtida utveckling. I den finns alla åsiktsinriktningar företrädda: från dem som, liksom EG-kommissionens Sverige-representant Ivo Dubois, vill se Gemenskapen utvecklas till en fullfjädrad federation till dem som vill låta sig nöjas med en försiktig och pragmatisk utbyggnad av formerna för det samarbete som äger rum redan i dag. Skall man försöka utläsa några trender, några indikationer för den överskådliga framtiden, måste man väga samman alla dessa inlägg, och sätta in dem i ett politiskt och institutionellt sammanhang. Först då får vi en helhetsbild, eller ett mönster, som kan tjäna som beslutsunderlag för vårt eget agerande.

Jag har haft många samtal med ledande företrädare för ett antal EG-länder under den senaste tiden. Jag får självfallet också en riklig information om debatten inom EG genom UDs och utlandsmyndigheternas kanaler.

Det alldeles klara, sammantagna intryck jag fått är att regeringskonferensen om politisk union, som skall inledas om någon dag, inte kommer att öppna dörren för ett militärt samarbete eller bindande beslut i centrala säkerhetspolitiska frågor. I sådana för EGs medlemsländer vitala nationella frågor krävs en enhällighet, konsensus, som helt enkelt inte föreligger.

De tankar på ett försvarssamarbete inom EGs ram, som Per Gahrton tidigare åberopat, avvisades relativt omgående i förberedelsearbetet inför regeringskonferenserna. Det uppmärksammades också av svenska media samma dag som jag fick Per Gahrtons fråga.

Därför har regeringen dragit slutsatsen, efter en sammanvägd bedömning, som givetvis inkluderar den alleuropeiska säkerhetspolitiska utvecklingen, att Sverige sannolikt kommer att kunna ta steget till medlemskap med bibehållen neutralitetspolitik. Samma slutsats har ju för övrigt riksdagens utrikesutskott kommit till.

För att summera och för att direkt svara på Per Gahrtons fråga: Jag drar inga slutsatser alls av intervjun med EG-kommissionens representant Ivo Dubois. Såvitt jag kan förstå återspeglar hans svar hans personliga åsikter, och dem respekterar jag naturligtvis. Samtidigt konstaterar jag att EG som sådant varken beslutat om eller uttalat sig för en framtida militär organisation inom EGs ram. Det är medlemsstaterna som avgör hur Gemenskapens framtida utrikes- och säkerhetspolitik skall gestalta sig.

Till skillnad från Per Gahrton grundar jag mycket sällan bedömningar, och än mindre beslut, på enstaka dokument eller andra pusselbitar som jag råkat få i handen, eller på enskilda uttalanden. Tittar vi på helheten, på alla debattinläggen och på hur besluten i slutändan skall fattas, så blir bilden en annan. Det är den bilden som ligger till grund för regeringens agerande.

Anf. 162 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Det är klart att enstaka pusselbitar inte räcker för att ge en helhetsbild. För det första håller jag det för ytterligt osannolikt att EGs ambassadör i Sverige skulle sprida sina personliga åsikter i så pass grundläggande frågor. Det är väl något som regeringen i så fall får göra upp med EGs representation i Sverige. Det kan inte vara vanligt att en ambassadör sprider sina personliga åsikter. Han representerar EG-kommissionen.

För det andra finns det många pusselbitar. Kohls och Mitterrands memorandum nyligen innehöll inslag om ett militärt samarbete. Fredsforskaren Björn Hettne säger enligt ett TT-telegram i dag att det är alldeles uppenbart, som han ser det, att man är på väg mot en militär union. The Economist har gjort en analys som visar att en majoritet av staterna i EG nu är för en militär union. När det gäller majoritetsbeslut om utrikespolitiken skulle läget enligt The Economist den 1 december vara åtta för majoritetsbeslut, bara två emot och två fortfarande osäkra. Trenden är ju ganska klar, eller hur, utrikesministern?

Ett av de länder som Sverige tycks hänga upp sitt hopp på är Danmark. Utrikesministern var i Danmark och fick besked om danskt nej till EG-för-

svar. Det var dock inte statsministern, utan Svend Auken som sade det. Om man läser andra danska tidningar, t.ex. Informasjon, av den 7 december, får man klart för sig att det inte finns något danskt förbehåll mot gemensam militär politik i EG.

Det är klart, herr talman, att det handlar om en bedömning av många olika uppgifter. Regeringen gör en bedömning. Jag gör en annan bedömning. Många gör samma bedömning som jag. Men facit kommer ju förr eller senare, och det kan inte dröja så länge. Varför har man då inte kunnat invänta regeringskonferenserna? Varför kan vi inte vänta tills EG är färdigt med sin beslutsprocess i detta skede? Varför är det så förtvivlat bråttom, när man inte har klara besked i en så viktig fråga?

Anf. 163 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag har full respekt för Per Gahrtons bedömningar, även om jag inte i alla stycken delar dem. Jag menar också att man skall avvakta regeringskonferensen, som inleds nu. Där kommer man väldigt snart att få fram besked om i vilken riktning besluten kommer att gå.

Det är alldeles riktigt, som Per Gahrton påpekar, att det finns olika uppfattningar inom kommissionen. Jag har talat med många kommissionsledamöter av hög rang som har en annan uppfattning än Dubois. Men det är inte kommissionen som fattar besluten, utan det är rådet, och där krävs enhällighet.

Det brev från Kohl och Mitterrand som Per Gahrton åberopade får tolkas så att Kohl och Mitterrand utgår från att det framtida säkerhetspolitiska samarbetet inte skall rucka på medlemsstaternas nuvarande försvarsarrangemang, dvs. NATO för flertalet och neutralitet för en del medlemsstater. Det är själva beslutsförfarandet som är det viktiga. För att man skulle kunna träffa ett beslut krävs konsensus, dvs. att alla är med. Är en emot, blir det ingenting.

Den engelska utrikesministern har sagt alldeles klart att England inte kommer att gå med på ett militärt samarbete. Den danske utrikesministern har så sent som i går sagt nej, likaså Irlands utrikesminister. Det är alldeles på goda grunder som vi dragit slutsatsen att det inte kommer något beslut, vare sig om ett militärt samarbete eller om ett utrikespolitiskt samarbete av det slag som vi tidigare befarat skulle kunna komma.

Anf. 164 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Det talas, mycket om EGs dynamik. Den har vi lagt märke till under ett antal år. Jag är faktiskt inte den ende som gör den bedömningen att mycket talar för att det blir också ett militärt samarbete; att det ligger i EGs dynamik. Då är ju frågan varför regeringen inte kan invänta mer klara besked innan man lanserar principbeslutet att gå med i EG. Det är ett väldigt högt spel man spelar. Tänk om det visar sig att det faktiskt är jag som gör den riktiga bedömningen. Om det visar sig inom bara några veckor eller månader att miljöpartiet gjorde den riktiga bedömningen och regeringen en felaktig bedömning, vad gör ni då?

(Sten Andersson: Då blir det ingen ansökan.)

Då blir det ingen ansökan. Men då är ju också frågan om en regering som har gjort en så fundamentalt felaktig bedömning i en så oerhört central fråga över huvud taget kan sitta kvar. Frågan är ju om vi inte då måste byta utrikesminister om det visar sig att utrikesministern har haft fel i denna fråga.

Anf. 165 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Det skulle ju i och för sig vara ett svårt slag för Sverige, så vi skall väl hoppas att det inte går så.

Vi har olika bedömningar, men Per Gahrton gör sig skyldig till ett sakfel. Det är ju inte så att regeringen redan har beslutat om en ansökan om svenskt medlemskap. Vi har sagt att vi har ambitionen men att vi självfallet måste avvakta resultatet av den regeringskonferens som nu startar. Jag är dock ganska säker på att man ganska tidigt under den konferensen kommer underfund med åt vilket håll det lutar, eftersom några länder alldeles klart från början kommer att tala om var de står. Det är klart att man kan dra slutsatsen att det inte blir några sådana beslut som vi befarar. Skulle vi ha fel kan vi inte bli medlemmar. Det strider mot svensk neutralitetspolitik. Än har regeringen alltså inte gjort sig skyldig till något fel som kan få så fruktansvärda konsekvenser.

Anf. 166 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag märker att utrikesministern inte har varit närvarande under dagens debatt, eftersom han kan säga att det beslut som i och för sig inte är fattat ännu men som väl dess värre kommer, icke är ett beslut om ansökan om svenskt medlemskap. Det finns de här som har sagt att det inte är ett definitivt beslut om att vi kommer att gå med. Men alla som har yttrat sig på partiledarnivå från de andra partierna – särskilt Carl Bildt och Bengt Westerberg – har varit överens om att detta blir ett beslut om att ansökan skall lämnas in. Det är helt klart att beslutet tolkas på det sättet. Men det är ju mycket intressant att utrikesministern inte tolkar det på det sättet.

Jag är inte ute efter utrikesministerns skalp rent allmänt. Jag kan t.o.m. säga att med tanke på vad som eventuellt skulle kunna komma i stället är jag defintivt inte ute efter utrikesministerns skalp. Därför tycker jag att det vore ganska tragiskt – även om jag naturligtvis gärna vill ha rätt – om detta höga spel skulle resultera i att jag får rätt och utrikesministern visar sig ha fel och därmed har spelat bort sitt förtroende. Jag tycker det vore alltför pinsamt för att det skulle kunna få inträffa. Jag tycker att ni kunde ha skött detta litet skickligare.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1990/91:252 om politiska rättegångar i Kina

Anf. 167 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig vilka initiativ regeringen avser ta i syfte att skapa starkaste möjliga påtryckningar mot den kinesiska stats-

ledningen för att förmå den att inställa rättegångarna och frige de politiska fångarna från händelserna vid Himmelska fridens torg sommaren 1989.

Enligt internationella uppgifter, som bl.a. stöder sig på utalanden av hustrun till en av de berörda, avser den kinesiska ledningen ställa ett antal dissidenter från 1989 inför rätta för kontrarevolutionär verksamhet. Enligt vissa uppgifter kommer ett femtiotal gripna att åtalas.

Såvitt bekant förekommer i sammanhanget två brottsrubriceringar, nämligen dels stämpling mot regeringen och kontrarevolutionär uppvigling, dels kontrarevolutionär agitation och propaganda. Särskilt den förra brottsrubriceringen är mycket allvarlig. Efter mer än ett år i häkte riskerar således dessa personer långvarigt straff eller t.o.m. dödsstraff.

Enligt högst trovärdiga kinesiska källor ingår utgivaren av och redaktören för den numera förbjudna tidskriften Economic Studies Weekly, Wang Juntao och Chen Ziming, i gruppen. Nyheten har inte officiellt bekräftats av de kinesiska myndigheterna, men jag kan tyvärr inte betvivla dess sanningshalt.

Sverige, liksom flera andra stater, har tidigare under hösten hyst vissa förhoppningar om att de 355 personer som enligt officiella kinesiska uppgifter alltjämt hölls fängslade skulle frisläppas eller i varje fall ges en mild behandling. Den aktuella informationen tyder tyvärr på motsatsen.

Svenska företrädare har kontinuerligt och så nyligen som de sista dagarna i november för de kinesiska myndigheterna uttryckligen klargjort det svenska avståndstagandet från den typ av politiska rättegångar det här är fråga om. Vi har därvid krävt ovillkorlig frigivning av de gripna i allmänhet och i något fall särskilt lyft fram en enskild person. Även i internationella sammanhang – senast i vårt anförande om mänskliga rättigheter i FN den 23 november – har vi framfört vår stora oro beträffande det kinesiska agerandet mot oliktänkande. Vi har då liksom nu kritiserat de konkreta fall av övergrepp mot mänskliga rättigheter som förekommit.

Genom de löpande kontakter vi naturligtvis har med andra länder om vad som händer i Kina vet vi att det internationella samfundet reagerar kraftigt på den senaste tidens händelser.

Anf. 168 PÄR GRANDSTEDT (c):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga. Jag tycker dock kanske att den ger en litet glättad bild av den situation som råder när det gäller frågan om världssamfundets förhållande till vad som nu händer i Kina.

Efter massakern på den Himmelska fridens torg blev ju omvärldens reaktion mycket kraftig, och Kina utsattes för en internationell isolering. Men sedan dess har tiden gått; det har blivit en kris i Mellanöstern och en ockupation av Kuwait. Detta har lett till att Kina tycks ha tagits till nåder igen. Kina har ju ett avgörande inflytande i FNs säkerhetsråd, eftersom det är en av de permanenta medlemmarna. Det gör att det inte är lika intressant att kritisera Kina. Nu tänker jag inte framför allt på svensk politik utan mer på stormakternas politik i det här sammanhanget. Vad man nu tycker sig se är att Kina utnyttjar den situation som det befinner sig i tack vare krisen i Mellanöstern till att genomföra dessa rättegångar och de avrättningar som dess värre kan

bli följden. Man undslipper den reaktion som normalt borde ha blivit fallet. Det här är någonting som jag tycker är väldigt allvarligt.

Jag tycker att Sverige borde känna ett ansvar att se till att kravet på respekt för mänskliga rättigheter inte är någonting som varierar med de världspolitiska konjunkturerna och de världspolitiska kriserna. Därför tror jag att det skulle behövas en mer högljudd markering av den svenska ståndpunkten än vad som just nu har redovisats av utrikesministern.

Anf. 169 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag har som svensk utrikesminister att svara för Sveriges utrikespolitik också i förhållande till Kina. Vi har inte ändrat vår kritik vad gäller sättet att handha de mänskliga rättigheterna. Jag har också i mitt svar redovisat vad vi har gjort. Vi kan naturligtvis bli mer högljudda. Men som skäl till att framför allt en del västmakter – men inte bara de – har lättat på trycket mot Kina har ju anförts att många av dem i Kina som fortfarande kämpar för frihet och demokrati och de kineser som finns utanför Kina och inte får komma tillbaka, men som också vill ha frihet och demokrati har sagt att det i det långa loppet är olyckligt att isolera Kina alltför hårt. Det har jag aldrig tytt som någon uppmaning att inte hävda de mänskliga rättigheterna. Vi kan alltid diskutera hur Sverige skall fortsätta att göra det, men att vi kommer att göra det är självklart.

Anf. 170 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det låter bra! Men utrikespolitik är ju, som utrikesministern naturligtvis mycket väl vet, inte bara att isolerat framföra svenska ståndpunkter utan att försöka bilda en internationell opinion för samma ståndpunkter. Det måste väl vara ett problem även för utrikesministern att framför allt västmakternas hållning nu är så utomordentligt försiktig när det gäller Kina. Jag tror inte att det mest beror på vädjanden från kinesiska intellektuella, utan det beror nog mest på behov av Kinas stöd för resolutioner i FNs säkerhetsråd när det gäller Mellanösternkrisen.

Det är mot den bakgrunden som det skulle behövas extra ansträngningar för att ändå väcka den internationella opinionen på den här punkten. Jag tror att utrikesministern delar min uppfattning att det ändå har varit förhållandevis tyst omkring frågan om politiska rättegångar i Kina. Viljan från världssamfundet att reagera – då handlar det inte bara om isoleringsåtgärder, utan om att markera ett ordentligt avståndstagande – har inte varit särskilt stark.

Anf. 171 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag kan gärna hålla med om det omdömet. Vi har ju försökt att väcka den internationella opinionen och hålla den vid liv genom att ta upp frågan i FN i samband med anföranden om mänskliga rättigheter. Men det var svårt att få gehör, sannolikt delvis av de skäl som Pär Granstedt har nämnt, och det är beklagligt.

Anf. 172 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Mot den bakgrunden hoppas jag att det kommer ytterligare markeringar från den svenska regeringens sida och kanske också marke-

ringar som kommer att höras och märkas tydligare. Vi får väl erkänna att inte heller de svenska uttalandena hittills har satt så väldigt tydliga spår i t.ex. massmedia. Den svenska inställningen har inte märkts särskilt väl. Men med tanke på den attityd som utrikesministern visar här kan man kanske se fram emot ytterligare och kanske tydligare och märkbarare markeringar också från den svenska regeringens sida.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1990/91:271 om åtgärder för att få tillåtelse för barn med dubbelt medborgarskap att lämna Irak

Anf. 173 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Per Gahrton har frågat mig vilka möjligheter som finns att lösa fallet med Maria Svenssons barn som är kvar i Irak, trots att Maria och barnen skulle vilja återvända till Sverige.

Som Per Gahrton själv säger i sin fråga är frågan om utresa ur Irak för Maria Svenssons nyfödda dotter komplicerad på grund av barnets dubbla medborgarskap.

Jag kan vid det här tillfället försäkra Per Gahrton att utrikesdepartementet och vår ambassad i Bagdad gör allt för att detta fall skall få en lycklig lösning.

Anf. 174 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! I miljöpartiet är vi överlag nöjda med regeringens aktivitet när det gäller att underlätta för svenska medborgare som haft svårigheter att komma ur Irak att få resa hem i de fall då de så har önskat. Med anledning av den för landet pinsamma debatt som har pågått på visst håll vill jag göra den deklarationen.

Här rör det sig om ett mycket speciellt fall som inte är exakt jämförbart med många av de andra fallen. Det är ett mycket besvärligt fall. Jag har ställt frågan, därför att det finns en rad komplicerande omständigheter. För att uttrycka det milt vill jag säga att anhöriga i Sverige inte är fullt nöjda. Jag tackar för svaret, men jag tycker nog att det är litet torftigare än vad som är nödvändigt, trots sakens komplicerade och känsliga natur. Jag vill ändå fråga utrikesministern om det finns någon möjlighet att hänga upp ett hopp på för de anhöriga i Sverige.

Anf. 175 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vet att det här är en utomordentligt känslig fråga för i första hand de berörda. Frågan är också mycket känslig på ort och ställe. Därför vill jag i första hand se på möjligheterna att få loss dem ur Irak. Då tror jag inte att en alltför öppen debatt tjänar det syftet. Jag vill inte heller skapa förväntningar eller förhoppningar, då jag från början inte vet om de kan infrias. Jag har inte mer att säga än att vi är beredda att även fortsättningsvis göra allt vad vi kan från UDs och ambassadens sida för att klara det här fallet.

Anf. 176 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag skall inte försöka pressa fram besked som skulle kunna försvåra fallet, eftersom det är oerhört komplicerat. Det handlar kanske också bl.a. om olika syn på barns medborgarskap i samband med födseln. Jag konstaterar bara att det är mycket olyckligt att det, när vi har lyckats få en rimlig lösning på det s.k. gisslanfallet, fortfarande finns kvar fall som ändå i viss mån förgiftar stämningen mellan Sverige och kulturen där nere. Jag utgår ifrån att utrikesministern verkligen med kraft gör vad som över huvud taget kan göras.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1990/91:276 om svensk neutralitetspolitik

Anf. 177 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på Lars Werners fråga om samarbete med Förenta Staterna och om vissa tester överensstämmer med svensk neutralitetspolitik.

I sin fråga har Lars Werner framhållit att Aftonbladet har avslöjat ett hemligt dokument från 1960 om samarbete mellan svensk och amerikansk militär. Dokumentet anger också att Sveriges regering givit tillstånd till samarbetet. I dokumentet, daterat den 5 mars 1960, meddelar USAs Stockholmsambassad till USAs utrikesminister att Sveriges regering muntligen givit tillstånd för en grupp från den amerikanska kustbevakningen att utföra militära tester, eskorterade av svensk militärpersonal.

Lars Werner anger vidare att Aftonbladet skriver att detta tillstånd från Sveriges regering bidrog till att utveckla det amerikanska Polarissystemet och att det förstärkte USAs möjligheter att förbereda krig och framgångsrikt utkämpa krig med atomvapen.

Herr talman! Jag anser att samarbetet 1960 stod i full överensstämmelse med svensk neutralitetspolitik. Eftersom jag, herr talman, vet att Lars Werner har ett starkt intresse för navigering i trånga vatten har jag bett tillgängliga experter att på ett lättbegripligt sätt tala om vad den här tekniken går ut på. Och nu kommer det.

Loran, av engelska Long Range Navigation System, är ett radionavigeringssystem, liksom det lika kända konkurrerande Deccasystemet. Det arbetar med radioutsända pulssignaler. Det bygger på principen att man mäter tidsskillnader mellan signaler, som sänds ut exakt samtidigt från olika radiostationer på land, men som når farkosten vid olika tidpunkter, som motsvarar farkostens avstånd till de olika stationerna. Tidsskillnaderna motsvaras av positionslinjer som återfinns på speciella sjökort. Med hjälp av signalerna från två sändarpar kan man bestämma sin position som skärningspunkten mellan två sådana positionslinjer. Det är ganska lättbegripligt.

Loran C handhas och övervakas av US Coast Guard. Den första Loran C-kedjan togs i bruk 1957. I dag täcker systemet bl.a. Karibiska havet, Nordatlanten, Norska havet, farvattnen runt Grönland, Norra Ishavet, Polarhavet och Nordsjön.

När det gäller Östersjön anses systemet däremot mindre tillförlitligt. I baltiska farvatten är noggrannheten inte större än en kvarts sjömil. I takt med att man på sovjetisk sida bygger ut ett likartat system, kallat Tjajka, övervägs i navigationskretsar därför möjligheten att konstruera en mottagare som kan använda både Loran C och Tjajka-signaler.

Tidpunkten för utsändning av Loran C-pulser bestäms av klockor med atomfrekvensstandard som ger möjlighet till noggrann tidssynkronisering och tidmätning. Atmosfäriska förhållanden kan medföra variationer i uppmätta tidsskillnader. Dessa tidsdifferenser bestäms genom justeringsmätningar, s.k. kalibrering.

Då kalibrering genomförs försöker man fördela de platser på vilka kontroll utförs likvärdigt över systemets täckningsområde. Kalibrering genomförs vid nyetablering av Loran C-kedjor samt periodiskt därefter.

Loran C används både i civil och, det här är viktigt, i militär sjö- och luftfart. Loran C är obligatorisk för fartyg som rör sig nära den amerikanska kusten. Därför är flera svenska handelsfartyg försedda med Loran C-utrustning.

Den 1 februari 1960 hemställde den amerikanska ambassaden i Stockholm att US Coast Guard skulle få utföra Loran C-kalibrering i Sverige. Utrustningen var monterad i ett flygplan som, parkerat på marken, skulle mäta från fasta, inmätta punkter på Bromma resp. Torslanda flygplats. I den amerikanska framställningen sades bl.a. att de fem eller sex besättningsmännen skulle bära civila kläder.

Utrikesdepartementet hörde sig för med kommunikationsdepartementet och försvarsstaben. Den 8 mars underrättades den amerikanska ambassaden om att man på svensk sida accepterade att kalibrering fick genomföras.

I sitt remissvar angav chefen för försvarsstaben att det enligt amerikanska pressuppgifter framgick att Loran C bl.a. kunde användas för navigering av utbåtar utrustade med vapensystemet Polaris. Det sades dock att kalibreringsflygningar knappast kunde sättas i samband med vapensystemet Polaris, eftersom det var osannolikt att Polaris-ubåtarna skulle operera i Östersjön.

Handläggningen av detta ärende i februari–mars 1960 finns dokumenterad i numera offentliga handlingar i utrikesdepartementets arkiv.

Trots att systemet utvecklats sedan början av 60-talet, har precisionen i Östersjön och öster därom enligt tillgängliga uppgifter inte blivit säkrare än 400 m. Detta skall jämföras med den nya tidens navigationssystem Global Positioning System, GPS, som bygger på satelliter där den s.k. upplösningen, precisionen, är 10 m i den civila versionen.

Chefen för försvarsstaben hade, i den historiska backspegel vi i dag kan blicka tillbaka i, rätt när han år 1960 ansåg att Loran C-systemet inte skulle komma till användning i samband med Polarissystemet, eftersom det var osannolikt att Polarisubåtarna skulle komma att operera i Östersjön.

Mot denna bakgrund anser jag att accepten av kalibreringsmätningar 1960 rimmade väl med nationella svenska intressen, eftersom det fanns ett svenskt intresse att utveckla navigationssäkerheten i skandinaviska farvatten.

Jag har inte kunnat finna någon uppgift om att det på svensk sida den

gången fanns några tankar om att man gjorde avsteg från neutralitetspolitiken i syfte att tillmötesgå amerikanska intressen.

Eftersom Loran C-systemet var avsett att fungera som ett navigationsmedel för både civila och militära luftfartyg bör man självfallet fråga sig om det, år 1960, fanns anledning att avstå från att medverka till dess utbyggnad, dvs. att acceptera att kalibrering skedde på vårt territorium. Regeringen var inte av den uppfattningen, lika litet som det i dag finns anledning att avstå från att utnyttja vår tids toppteknologi, satellitnavigationssystem, med hänvisning till att de också utnyttjas för militär navigation.

Anf. 178 LARS WERNER (v):

Fru talman! I de farvatten där Sten Andersson och jag navigerar behöver vi inget Loran C-system. Men min fråga är litet allvarligare än så.

Svenska tidningsuppgifter har gjort gällande att svensk militär, eventuellt med regeringsgodkännande, hemligen har hjälpt militär personal från USA och därmed utvecklat navigationsteknik för kärnvapenkrig från svensk mark. Det är den allvarliga biten av frågan. Om de uppgifterna skulle stämma, blir bilden av den svenska neutralitetspolitiken en annan än den traditionella. Sverige har hjälpt den ena pakten med krigsförberedelser i ett visst skede under historien.

Ett sådant samarbete skadar, menar jag, tilltron till neutraliteten, och Sverige riskerar att dras in i NATOs planer för krig. Risken var kanske större när det hände än den är i dag.

Neutraliteten är inte bara en fråga om nationell säkerhet vid krig, utan den svenska alliansfria politiken, syftande till neutralitet i krig, har skapat möjligheter för Sverige att agera internationellt i säkerhetspolitiken. Svensk neutralitet och alliansfrihet har varit ett medvetet led i att främja avspänningssträvandena.

Även tidigare svenska regeringsföreträdare har talat om en svensk utrikespolitik som bidragande till att överbrygga stormaktsmotsättningar, ett brobygge, en förnuftets stämma i en bister tid, som Olof Palme en gång uttryckte det.

Om det här samarbetet mellan amerikansk och svensk militär har ägt rum, är min fråga, Sten Andersson: Kände regeringen till det? Eller har någon i regeringen känt till det samarbetet? Eller har klartecken kommit från andra nivåer, exempelvis från militärledningen?

För en och en halv månad sedan uttalade försvarsministern mycket kategoriskt att något samarbete med en annan makts underrättelsetjänst inte hade förekommit. Det gällde då Catalinaaffären. Och det är det här som är anledning till min fråga: Är regeringen beredd att diskutera och klargöra de frågor som förekom under det kalla kriget?

Anf. 179 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att det är en självklar uppgift för den regering som sitter att klara ut vad som har förekommit tidigare. Det var därför som jag gick in så noggrant i detalj på den konkreta fråga som ställdes.

Det är klart att det vore intressant om det vore sant, som en journalist sade. När jag har gått tillbaka till de numera offentliggjorda handlingarna

och de resonemang som har förts, har jag inte funnit något som tyder på att det här skulle ha varit ett led i någonting som Lars Werner misstänker har förekommit och som man då och då gör gällande i tidningspressen, ofta lika uselt underbyggt som den här frågan.

Lars Werner, det är just i de farvatten som då och då hyser oss som det är väldigt viktigt att man kan bestämma mera exakt än 400 meter. Det är många skär och grynnor som man hinner fara över, om man har så dåligt navigationssystem. Det var ett svenskt intresse att undersöka om Loran C-systemet fungerade i Östersjön och att i så fall ha ett sådant system. Det var därför man gick med på att medverka, inte några andra skäl.

Anf. 180 LARS WERNER (v):

Fru talman! I svaret säger Sten Andersson att han anser att samarbetet med USA i början av 60-talet stod i full överensstämmelse med svensk neutralitetspolitik. Jag är tveksam till detta. Faktum är ju, Sten Andersson, att navigationssystemet Loran C utvecklades för att betjäna de amerikanska Polarisubåtarna.

När man inte kunde ha markbaserade kärnvapenstationer, t.ex. i Nordnorge, satsade man på Polarisubåtarna. Det var därför USA 1957-1958 ville bygga en Loran C-station i Bö i Nordnorge. I den norska debatten användes argumentet att stationen gynnade civil sjöfart, och det står också här.

Sten Anderssons talskrivare – jag tror inte att Sten Andersson själv har skrivit svaret – hänvisar också till att det gällde att förbättra den civila navigationssäkerheten. Men varför måste amerikanerna då klä om sig till civila kläder, när de kom till Bromma, om det bara gällde civil sjöfart?

Anf. 181 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Det är US Coast Guard, den amerikanska kustbevakningen, som sköter det här navigationssystemet, både det civila och det militära. Jag vet inte varför personalen skulle vara civilklädd. Det var kanske för att Lars Werner inte skulle bli misstänksam och tro att den var ute i andra än de uppgivna avsikterna.

Det är ett faktum – Lars Werner är välkommen att studera avtal och annat – att det fanns ett svenskt intresse och att ytterst litet talade för, vilket också har visat sig riktigt, att Polarisubåtarna skulle operera i Östersjön.

Då det gäller den här frågan finns det ingen anledning att tro annat än att det var de uppgivna motiven som vägledde regeringen, och då är handlandet högst förenligt med svensk neutralitetspolitik.

Anf. 182 LARS WERNER (v):

Fru talman! Jag är inte övertygad av det resonemanget. Sten Andersson och jag har en del gemensamma vänner i Norge som förde den här debatten för några år sedan, och det var ungefär samma resonemang, att systemet egentligen var avsett för havsgående civila farkoster. Men det är inte detta det handlar om.

Nu vill Sten Andersson diskutera teknikaliteter i navigationssystemet, och det är intressant, för det är vi lika bra på han och jag. Men det är litet svårt att fortsätta debatten, om vi bara skall diskutera det. Jag har aldrig hävdat

att Polarisubåtarna skulle verka i Östersjön. Systemet var uppbyggt för att verka från norska havet och är det fortfarande.

Man kan undra vem som har skrivit det egenartade svaret åt Sten Andersson. Det knyter faktiskt an till en djupt allvarlig politisk diskussion som har förts under hela hösten. Jag undrar, kanske som en sista fråga till utrikesministern: Är ni beredda, nu när hela den här frågan är anmäld till konstitutionsutskottet, att i tider av avspänning skapa klarhet i vad regeringen sysslade med under det kalla kriget? Den klarheten är nog nödvändig för den allmänna debatten.

Anf. 183 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag måste tyvärr påpeka att replikerna får omfatta högst en minut.

Anf. 184 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag skall svara kort.

Det finns all anledning för regeringen – det har jag sagt redan – att undersöka varje fråga, också de mera fantasifulla påståenden som kommer, för att utröna om det finns någon grund för misstankar. Det är exakt vad vi har gjort.

Jag tycker att det är ett utomordentligt svar, framför allt i de tekniska delarna, för det visar att det är ett system som inte kan användas i Östersjön, eftersom det inte är tillräckligt exakt. I Östersjön behöver man ett exakt system, i varje fall mera exakt än en upplösning på 400 meter. Där det kan användas, används det också av civil både luft- och sjöfart.

Jag tycker att det svar som har givits i den konkreta frågan ger besked om att det beslut som fattades 1960 var förenligt med svensk neutralitetspolitik.

Anf. 185 LARS WERNER (v):

Fru talman! Nu skall jag inte överskrida tiden.

Det sista var ju bra. Jag tolkar det som att utrikesministern är beredd att börja diskutera de här frågorna i en tid av avspänning. Det är möjligt att en del av dem ligger för nära i tiden, men jag tror att det vore angeläget för den fortsatta debatten om vi i avspänd ton kunde diskutera en del dåligheter som har förevarit under det kalla krigets år.

Anf. 186 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Ja, ta bara upp fråga efter fråga, så skall vi diskutera dem avspänt. Eftersom vi är tämligen ensamma här, kan vi föra ett alldeles öppet resonemang.

Jag tycker det är oerhört viktigt att frågorna ställs, om man är misstänksam, men det är lika viktigt att man då accepterar svaren utan att glida alltför mycket i formuleringarna, vilket kan ge en föreställning om att svaren inte skulle vara trovärdiga.

Anf. 187 LARS WERNER (v):

Fru talman! Jag har inte ifrågasatt svaret i och för sig. Jag frågade bara vem som har skrivit detta långa, tekniska svar åt Sten Andersson, och det

må jag ha rätt att göra – för det är väl ingen som tror att Sten Andersson själv har skrivit det?

Sten Andersson har en företrädare som i olika sammanhang var litet osäker på om den svenska regeringen verkligen fick reda på allt vad militären sysslade med. Han heter Torsten Nilsson. Jag har stor respekt för honom – också.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1990/91:277 om Sudan

Anf. 188 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Ylva Annerstedt har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta med anledning av rapporterna om övergrepp mot de mänskliga rättigheterna i Sudan.

Ylva Annerstedt har tyvärr helt rätt i att de övergrepp mot de mänskliga rättigheterna som begås i Sudan är mycket allvarliga. Det är också riktigt, som hon säger, att "det är mycket tyst om förhållandena i Sudan". I Sverige är intresset hos allmänhet och massmedia begränsat, när det gäller avlägsna länder med vilka vi har få kontaktytor.

Från regeringens sida har vi dock inte varit tysta, då det gäller missförhållandena i Sudan. Den 23 november hölls en debatt om de mänskliga rättigheterna i FNs generalförsamlings sociala utskott. Sveriges representant underströk då att allvarliga brott mot grundläggande mänskliga rättigheter sedan mycket lång tid tillbaka förekommer i länderna på Afrikas horn, dvs. Somalia, Sudan och Etiopien.

Vi påpekade också att läget beträffande de mänskliga rättigheterna i dessa länder förvärras av inbördeskrig, torka och svält. Dessa försvårande omständigheter hänger sinsemellan samman, varför den centrala uppgiften är att försöka åstadkomma fred i området. Endast därigenom kan en varaktig förbättring av situationen beträffande mänskliga rättigheter uppnås.

I Khartoum har diskussioner sedan en tid tillbaka förts om en reformering av det politiska systemet, i syfte bl.a. att underlätta en förhandlingslösning av den interna konflikten i landet. Även den sydsudanesiska motståndsrörelsen har, trots pågående stridigheter, varit inbegripen i dessa samtal. Några substantiella framsteg har emellertid ännu inte kunnat observeras.

I stället förvärras situationen för den utsatta sudanesiska befolkningen ytterligare genom den omfattande svältkatastrof som är under uppsegling i landet. Mellan åtta och nio miljoner kan komma att lida av hungersnöd, om en massiv hjälpaktion inte snart kommer till stånd. Sverige har länge varit en av bidragsgivarna i detta sammanhang. I oktober fattades det senaste beslutet om ett bidrag med 15 milj.kr. via UNICEF till den s.k. "Operation Lifeline Sudan". Det finns all anledning att räkna med att vårt stöd kommer att fortsätta.

Detta faller sig desto mer naturligt eftersom Sverige under en följd av år har lämnat ett betydande humanitärt stöd till Sudan, förutom via internationella kanaler också genom svenska enskilda organisationer. Bland dessa

märks Lutherhjälpen, Pingstmissionen, Rädda barnen och Röda korset, vilka tillsammans med sina inhemska samarbetspartner bildar ett slags humanitärt nätverk i landet. Detta samarbete på det lokala planet, liksom närvaron av svenska hjälparbetare, bidrar samtidigt till att uppmärksamheten riktas mot brott mot de mänskliga rättigheterna.

Regeringen följer således utvecklingen i Sudan noga och kommer även fortsättningsvis att ha läget beträffande de mänskliga rättigheterna under särskild uppsikt.

Anf. 189 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Jag får tacka utrikesministern för det medkännande och positiva svar som han har givit när det gäller synen på övergreppen mot de mänskliga rättigheterna i Sudan.

Utrikesutskottet skrev i våras i sitt betänkande om de mänskliga rättigheterna att man önskade en uppsikt över förhållandena, och jag förmodar att de inlägg som Sverige gjorde i FN den 23 november var ett led i de signaler som utrikesutskottet avsåg. Jag skulle dock vilja veta om utrikesministern har några indikationer på att uttalandena faktiskt har givit någon effekt, i form av initiativ eller uttalanden från t.ex. MR-kommissionen, eller några andra konsekvenser.

Utrikesministern talar i svaret också om hjälpaktioner som är på väg. För ett par veckor sedan fick jag ett brev från en god vän som arbetar på ett Röda kors-sjukhus i norra Kenya, alldeles invid gränsen till Sudan. Hennes beskrivningar av de skador som civilbefolkningen i södra Sudan utsätts för är fullständigt ohyggliga. Regeringen bombar byar bara för att skrämma befolkningen till tystnad och underkastelse. Nu har regeringstrupperna också förhindrat alla transporter över huvud taget, även av sårade och sjuka, vilket betyder att många dör på vägen eller aldrig ens kommer i väg till någon sjukvård.

Har utrikesministern några indikationer på att de hjälpsändningar som nu planeras kommer fram och att man får lov att transportera dem?

Anf. 190 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Fru talman! På den första frågan, om vi har märkt några resultat av våra påpekanden, är svaret dess värre nej. Det är ofta mycket svårt att få framför allt den grupp av länder som finns i den världsdel där landet i fråga ligger att sluta upp med sådant.

Detta hindrar inte att vi kommer att fortsätta att driva den här linjen. Jag skulle kunna komma med ännu hemskare skildringar, för det finns ingen hejd på de grymheter som förekommer och de brott mot mänskliga rättigheter som begås.

Vad så gäller möjligheterna att få fram hjälpsändningarna, har vi relativt optimistiska rapporter från de olika frivilligorganisationer som är inblandade i området, och så länge de ger sådana rapporter kommer vi att fortsätta med vårt stöd till deras verksamhet.

Anf. 191 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! I Amnestys senaste rapport talas särskilt om de övergrepp som riktas mot läkare och sjukvårdspersonal över huvud taget – dvs. de män-

niskor som i någon mån skulle kunna lindra den svält, den terror och de sjukdomar som de här människorna utsätts för!

I betänkandet från utrikesutskottet i våras nämndes en Amnesty-rapport som talade om 100 politiska fångar. I den senaste rapporten talas det om 250 fångar som utsätts för tortyr och annat lidande i olika former.

Sudan har ju inte undertecknat tortyrkonventionen. Kan Sverige medverka till att på något sätt förmå Sudan att anta tortyrkonventionen?

Anf. 192 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Ja, vi skall göra vad vi kan för att åstadkomma det också. Men kan vi inte förmå dem att upphöra med själva tortyren, som ju är det viktiga, så spelar det ingen roll om de antar en konvention som de inte är beredda att följa.

Det är naturligtvis högst angeläget att alla länder antar den konventionen. På det sättet är vi beredda att verka i positiv riktning.

Anf. 193 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Kan Sverige på något sätt medverka till att de diskussioner som enligt svaret pågår i Khartoum för att försöka förändra det politiska systemet – där också Sydsudan deltar – blir framgångsrika? Kan dessa samtal få effekt på situationen i landet?

Anf. 194 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Det är väldigt svårt att säga.

Om Sverige skall kunna agera i sådana sammanhang och göra en positiv insats, så krävs det ett intresse från parternas sida.

I olika internationella sammanhang eller i direkta samtal med de berörda är vi naturligtvis beredda att på alla sätt uppmuntra att samtalen fortsätter och leder till ett positivt resultat.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på fråga 1990/91:288 om insynen i kommunala bolag

Anf. 195 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON (s):

Fru talman! Margit Gennser har frågat mig om jag avser att medverka till att genom lagstiftning förbättra revisorernas möjligheter till insyn i kommunala bolag eller koncernbildningar.

Mitt svar på frågan är ja.

Enligt aktiebolagslagen skall varje bolagsordning ange föremålet för bolagets verksamhet. Är det ett kommunalt bolag måste ändamålet vara kommunalrättsligt godtagbart. Redan i dag är det en uppgift för bolagets revisorer att pröva om bolaget har drivits i enlighet med det ändamål som angivits i bolagsordningen.

Det förslag till en ny kommunallag som för närvarande bereds i civildepartementet innehåller en ny regel om att kommuner och landsting i årsredovis-

ningen skall ta in uppgifter om den verksamhet som bedrivs i kommunala företag, alltså en form av koncernredovisning.

Remissutfallet är positivt, och även jag anser att mycket talar för en sådan regel. Jag är dessutom beredd att pröva om revisionens roll kan stärkas. Ett sätt kan vara att de förtroendevalda revisorerna får möjlighet att granska i vad mån ett bolags verksamhet drivs i enlighet med de beslut som kommunen har fattat om verksamheten.

Anf. 196 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Jag är väldigt nöjd. Det är mycket sällan jag är det här i talarstolen, och vi strävar ju åt samma håll.

Jag skall väl också bekänna att när jag satt i kommunallagutredningen var jag kluven inför tanken på kommunala bolag. Myndighetsutövning och kommunal verksamhet bör drivas i förvaltningsform. Tyvärr har utvecklingen länge varit att man använder aktiebolagslagen också för detta ändamål. Det var svårt.

Efter historien med koncernbildning i Stockholm blev jag ännu mer tveksam. Jag sitter nu i stadsrevisionen i Malmö, och där tog tjänstemannarevisorerna också upp detta och påpekade att man i remisskrivelserna hade tagit upp frågan och preciserat hur man skulle kunna föra in koncernbegreppet i kommunallagen.

Det hade vi inte preciserat ordentligt, och det var därför jag ställde frågan. Jag vet ju att när man sitter uppe på toppen är det väldigt mycket information som man inte nås av. Revisionskontoret förordade ett tillägg till 13 § tredje stycket, som då ansluter till aktiebolagslagens koncernbegrepp.

På en punkt ställer jag mig naturligtvis litet tveksam till svaret. Här sägs att man har för avsikt att föra in en form av koncernredovisning. Om jag får ge ett råd till statsrådet tycker jag att han skall ta fram de remissyttranden som bl.a. kommer från landstingen och titta på själva paragrafen.

I slutet av svaret står det att man skall pröva om revisionsrollen kan stärkas. Det är helt uppenbart att revisionens roll skall stärkas. Även på det finns synpunkter. Jag hoppas att statsrådet vill ta upp saken.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1990/91:270 om lagen om allmän investeringsreserv

Anf. 197 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Lennart Brunander har frågat mig om regeringen är beredd att medverka till att jordbrukare skall få använda sina investeringsreserver för vissa andra investeringar än de som omfattas av lagstiftningens ändamålsbestämmelser. Bakgrunden är de ändrade investeringsbehov som jordbrukare kan komma att få som en följd av omläggningen av jordbrukspolitiken.

Lagen (1979:610) om allmän investeringsreserv har upphävts som ett led i skattereformen (SFS 1990:685). Systemet håller alltså på att avvecklas. Redan gjorda avsättningar får tas i anspråk enligt gamla regler. För investe-

ringar som inte omfattas av lagstiftningen kan en investeringsreserv inte utnyttjas.

Det kan mot bakgrund av den ändrade jordbrukspolitiken finnas skäl att överväga villkoren för att använda investeringsreserverna. Jag är emellertid inte beredd att redan nu inta någon ståndpunkt i frågan.

Anf. 198 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Jag tackar för svaret även om det inte var särskilt framåtsträvande.

Anledningen till frågan är att det finns pengar i den allmänna investeringsreserven hos jordbrukarna, och den måste de använda på något sätt. Det är viktigt att de använder den till rätt ändamål.

I svaret står att redan gjorda avsättningar får tas i anspråk enligt de gamla reglerna. Det är anledningen till min fråga. Sedan står det i svaret att investeringar som inte omfattas av lagstiftning inte kan utnyttjas i investeringsreserv. Det är det som är tokigt! Det är det vi vill ha en förändring av.

Statsrådet konstaterar sedan att med den jordbrukspolitik vi har och med den ändring som har skett borde det finnas motiv för att göra en förändring. Det är det jag vill – att man skall kunna använda dessa pengar till andra ändamål. Man skall kunna använda den t.ex. om man vill investera i att anlägga en energiskog eller skapa andra anläggningar som alternativ till den ordinarie jordbruks- och livsmedelsproduktionen, eller t.ex. till att köpa stamdjur till köttproduktion. Man skulle kunna använda pengarna till att utbilda sig till något annat eller till att bygga upp och förbättra sitt pensionsförsäkringsskydd, som är bristfälligt för många jordbrukare.

Det borde komma ett beslut eller någon form av besked, och det borde komma ganska snart. Statsrådet säger att han verkligen inte är beredd att redan nu inta någon ståndpunkt i frågan. Varför inte det? Varför kan han inte uttrycka en åsikt så att jordbrukarna kan få ett besked?

Frågan är inte ny, utan den har tagits upp många gånger i flera år. Egentligen borde regeringen ha kunnat tänka över saken. När kommer statsrådet att kunna ge ett besked?

Anf. 199 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Jag har tagit del av den skrivelse som LRF har kommit in med. Vi studerar den för närvarande. Vi tar som alltid med stort intresse del av de synpunkter som LRF framför.

Riksdagen har beslutat att investeringsfondssystemet skall avvecklas på några års sikt som ett led i skattereformen. Nu har vi att ta ställning till hur systemet skall användas på bästa möjliga sätt under de år som återstår. Jag vill säga att regeringen inom kort kommer att ge besked om hur vi har tänkt oss att utnyttja investeringsfondssystemet, och dit hör ju också investeringsreservssystemet. För dagen har jag alltså inget ytterligare besked att ge.

Anf. 200 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Jag får hoppas att ett besked kommer ganska snart, för det är angeläget att så sker.

Statsrådet sade att han skall överväga hur "vi" skall använda pengarna.

Jag vet inte vad statsrådet menar med "vi". Det är jordbrukarna som skall nyttja detta i sin verksamhet på det sätt som förutsättningarna medger. Det är angeläget att man kan använda det på det sätt som jag har beskrivit i korthet, alltså även till andra ändamål än att investera i jordbruksproduktion, vilket man hittills har gjort.

Det är en omställningsprocess på gång, och det är viktigt att man inte gör fel investeringar. Det här kan ju leda till att man gör det om man inte får andra möjligheter. Det är därför det är viktigt att få ett besked.

Anf. 201 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Vi är helt överens om att det är jordbrukarnas pengar likaväl som det är företagarnas pengar i övrigt. Vi bereder just den frågan och kommer inom kort att ge besked om hur vi har tänkt oss att systemet skall kunna användas så att det görs största möjliga nytta för de företagare, både jordbrukare och andra, som berörs av systemet.

Anf. 202 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Jag tackar för beskedet. Statsrådet säger att pengarna skall kunna användas på bästa möjliga sätt för jordbrukarna, och då förutsätter jag att beskedet kommer att bli att man skall få en bredare användning av pengarna. Då blir det bra!

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på fråga 1990/91:282 om identitetsbyte

Anf. 203 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Med hänvisning till att justitieombudsmannen kritiserat länsskattemyndighetens i Stockholm handläggning av ett ärende rörande identitetsuppgifter för den s.k. obducenten i ett uppmärksammat brottsmål, har Margitta Edgren frågat mig vilka slutsatser jag drar av JOs kritik för framtida beslut av samma karaktär.

Låt mig genast konstatera att länsskattemyndigheten i det aktuella ärendet inte har beviljat obducenten identitetsbyte utan endast efter ansökan beslutat att lägga in en s.k. spärrmarkering i folkbokföringsregistret. Spärrmarkeringen motsvarar den hemligstämpel som vid behov sätts på sådana handlingar som kan omfattas av sekretess. En sådan markering är endast en varningssignal som är avsedd att säkerställa att sekretessprövning sker innan uppgifter lämnas ut. Riksskatteverket har utfärdat allmänna råd för hur handläggningen hos länsskattemyndigheten av en begäran om sekretessmarkering skall ske. JO kritiserar i det aktuella fallet länsskattemyndigheten för att inte ha följt de rutiner som bör ligga till grund för en prövning av om en ansökan om spärrmarkering skall beviljas.

Den enda slutsats jag kan dra för framtida beslut om beviljande av spärrmarkering är att jag förutsätter att skattemyndigheterna fortsättningsvis noga följer de av riksskatteverket utfärdade allmänna råden för prövningen av sådana ärenden. Att förföljda kvinnor skulle möta särskilda svårigheter

att få ansökningar om spärrmarkering beviljade stämmer inte med vad jag erfarit från riksskatteverket.

När det gäller möjligheterna för förföljda personer att byta personnummer och därmed identitet är det riktigt att riksskatteverket och regeringen för närvarande tillämpar en restriktiv praxis. Jag vill för min del framhålla att jag anser att det är viktigt att samhället kan erbjuda bl.a. förföljda kvinnor ett bra skydd på olika sätt. 1983 års folkbokföringskommitté lämnade i somras ett betänkande som innehåller förslag till åtgärder inom folkbokföringen till förbättrat skydd för förföljda personer. Dessa förslag bereds för närvarande i regeringskansliet, och jag avser att återkomma med förslag till sådana åtgärder.

Anf. 204 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Tack för svaret. Jag vill börja med att fråga om statsrådet drar den slutsatsen att den gjorda spärrmarkeringen i detta fall som jag drar upp måste omprövas. Är det i så fall gjort?

Det är mycket bra att det finns allmänna råd för hur handläggningen hos länsskattemyndigheterna skall ske. Men detta fungerar tydligen inte. Detta är ett bevis på att den gedigna genomgång som skall göras ändå inte görs. Det är mycket svårt för kvinnor och barn att skydda sig genom ett byte av identitet. Vi är överens om att den restriktivitet som finns där skall ändras. När man inte har kunnat byta identitet har man försökt skydda sig genom att begära sekretessprövning, s.k. hemlig identitet. Och det är minsann inte så lätt att få det heller, enligt de uppgifter jag har från kvinnor och barn bl.a. nere i Skåne. Det fordras mycket skrivande och motiverande fram och tillbaka. Här har vi två helt olika uppfattningar. Enligt JO har beslut mycket lätt kunnat fattas på lösa grunder. I andra delar av Sverige har man inte fått ansökan beviljad, även om det varit motiverat.

Om det nu finns regler som tolkas och används olika kan man kanske inte nöja sig med att säga att reglerna finns, utan man måste kanske göra ytterligare en insats för att underlätta tolkningen på olika håll i landet.

Jag återkommer till det jag började med. Kommer spärrmarkeringen att omprövas utifrån JOs ställningstagande för den person som min fråga gällde?

Anf. 205 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Jag kan inte och vill inte gå in på enskilda fall och överpröva de ställningstaganden som myndigheterna gjort.

Jag har återgivit de synpunkter som justitieombudsmannen har givit i det här fallet. Jag tar för givet att skattemyndigheterna, i de här sammanhangen, noga följer de anvisningar som gäller för hur dessa ärenden skall hanteras. Jag har inte grund för att, utifrån JOs bedömning av ett enskilt ärende, dra slutsatsen att detta system i sin helhet skulle fungera mindre tillfredsställande. Det stämmer inte med den information jag har i övrigt.

Den viktigaste frågan på det här området är att reglerna för identitetsbyte i dag fungerar alltför restriktivt. Det är därför som vi också har en ambition att på basis av det betänkande som lagts fram av folkbokföringskommittén lägga fram en proposition som skall innebära utökade möjligheter att ge det

skydd för i första hand kvinnor som är hotade. Där kan ett identitetsbyte vara en utväg ur en besvärlig situation. En sådan proposition kommer alltså att föreläggas riksdagen under våren.

Anf. 206 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Jag välkomnar en sådan proposition av hela mitt hjärta. Vi är överens om att denna restriktiva praxis har varit mycket svår att förstå för dem som har varit utsatta för den.

Jag tycker ändå att detta med sekretessprövningen är ett bevis för att man utifrån riksskatteverkets nivå har utfärdat riktlinjer och anvisningar som tolkas olika ute i Sverige. Även om vi bara har detta konkreta exempel, borde det föranleda en översyn av hur man använder anvisningarna. Vi har naturligtvis olika uppfattningar och olika källor. Jag har fått uppgifter om att det inte är lätt för förföljda kvinnor att ens få en spärrmarkering i registren.

Anf. 207 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Jag vill bara upprepa att det är svårt eller omöjligt att utifrån ett enstaka fall dra generella slutsatser om hur en viss ordning fungerar i praktiken. Jag har inte någon information i övrigt som tyder på att detta skulle fungera dåligt. Vi följer självfallet praxis också på detta område. Om det skulle visa sig i framtiden att denna ordning fungerar mindre tillfredsställande är vi naturligtvis beredda att se över om man kan förbättra hanteringen. Men i dag finns det ingen grund för sådana påståenden.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på fråga 1990/91:301 om gränstullstationen i Hån

Anf. 208 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Göthe Knutson har frågat mig när jag kommer att ge klartecken till gränstullstationsbygget i Hån.

Den ambition som regeringen redovisat i sin skrivelse 1990/91:50 den 26 oktober 1990 till riksdagen i fråga om Sveriges förhållande till den västeuropeiska integrationen kan leda till omfattande förändringar vad gäller förutsättningarna bl.a. för tullverksamhetens lokalisering på sikt. Regeringen har, mot denna bakgrund, på regeringssammanträdet den 6 december 1990 beslutat återkalla uppdraget till byggnadsstyrelsen att bygga en ny tullstation i Hån.

Regeringen har samtidigt beslutat att uppdra åt byggnadsstyrelsen att i samråd med generaltullstyrelsen snarast vidta de åtgärder som behövs för att på ett tillfredsställande sätt förbättra lokalerna vid tullstationen i Hån, som jag har erfarit är trånga och orationella.

Anf. 209 GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Det är en chock. Statsrådet drar ned rullgardinen för 26 anställda inom tullverket i Hån. Statsrådet drar ned rullgardinen för en hel kommun. Årjängs kommun är värd ett bättre bemötande

än det som regeringen ger i detta beslut. Det är faktiskt ett slag i ansiktet på kommunen.

Jag ber att statsrådet och regeringen nu omprövar det här beslutet att återta det tidigare beslutet, som kom så sent som i oktober. Då beslöt regeringen att en ny tullstation skulle byggas vid riksgränsen till Norge i Hån i Värmland. En kostnadsram på 38 milj.kr. fastställdes. Nu har offerterna kommit in. Det visar sig att den kan byggas till en betydligt lägre summa, strax över 30 milj.kr.

Personalorganisationerna har i åratal krävt nya lokaler. Dessa lokaler är, det medger ju statsrådet, i eländigt skick.

Jag ber statsrådet att komma till Värmland, att ta vara på den inbjudan som Årjängs kommun i dag har givit statsrådet och se det här eländet. Samtidigt får statsrådet se den del av E 18 som löper i en väldig uppförsbacke fram till gränsen. Där står så här års långtradarna härs och tvärs i den oländiga terräng som denna väg utgör. Det skulle samtidigt med tullstationsbygget bli en halv kilometer ny väg, och den nya tullstationen skulle byggas vid den nya vägen. Hur blir det nu?

Vill statsrådet Åsbrink tacka ja till denna inbjudan från Årjäng? Jag skall ställa upp med skjuts från Karlstad – bussförbindelserna är nämligen dåliga. På den sista sträckan kan vi gå över till terrängfordon.

Anf. 210 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Göthe Knutson tillhör ett parti som utmärker sig för att vara dels mycket pådrivande när det gäller att utveckla Sveriges relationer med EG, dels i olika sammanhang hävda, att vi skall göra allt vi kan för att begränsa de offentliga utgifterna och effektivisera den statliga administrationen. Det beslut som regeringen nu har fattat kan ses mot bakgrund av de höjda ambitioner som nu gäller i fråga om Sveriges relationer till EG. Det perspektiv som vi ser framför oss om vi blickar några år framåt, är ett om inte gränslöst Europa så i varje fall ett Europa där de gamla gränserna och de gamla gränskontrollerna mister mycket av sin innebörd.

När det skall fattas beslut om investeringar med långsiktig inverkan till betydande belopp måste man självfallet också blicka framåt och göra bedömningar av hur framtiden kan gestalta sig. Regeringen har också ambitionen att begränsa den statliga administrationen med 10 % under en treårsperiod. Det betyder naturligtvis inte att varje enskild myndighet skall utsättas för exakt en 10-procentig besparing. Men det betyder att vi måste vara mycket restriktiva när det gäller att ta på oss nya utgifter, och vi måste begränsa en del gamla utgifter.

Utifrån dessa övergripande ambitioner är detta ett naturligt beslut. Men jag vill också understryka att regeringen har gett byggnadsstyrelsen i uppdrag att skyndsamt genomföra den upprustning som krävs av de befintliga lokalerna så att verksamheten vid tullstationen i Hån kan fungera tillfredsställande under de kommande åren.

Anf. 211 GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Oavsett min partitillhörighet är det den socialdemokratiska regeringen som nu tar tillbaka det beslut om en ny tullstation som den fattade så sent som i oktober.

Man har från kommunens sida i många år krävt en ny tullstation, och det har också personalorganisationerna gjort, som jag tidigare nämnde. Yrkesinspektionen har dömt ut de lokaler som finns. Det går faktiskt inte att bättra på dem, utan det måste byggas någonting nytt.

Det måste väl då vara mycket förnuftigt, särskilt för en regering som nu vill ha så moderata ambitioner som att också spara och vara effektiv, att bygga tullstationen vid den nya blivande vägsträckningen. Någon gång skall det väl ändå byggas en ny väg den sista biten av E 18 på den svenska sidan. Trafiken är mycket omfattande. 120 000 långtradarekipage per år går på denna väg. Det vore bäst att bygga den precis där som regeringen nyss beslutade.

Anf. 212 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Om Göthe Knutson vill ställa frågor om vägbyggen på olika platser i landet, går det bra att ställa de frågorna till kommunikationsministern. Jag är övertygad om att han kommer att svara på dem, men detta var inte ämnet för denna fråga.

Jag kan inte komma ifrån att man bör ha någon uppfattning om vad tullstationer skall användas till inte bara under det närmaste året, utan på längre sikt, om man skall investera långsiktigt i dem. Jag vet inte om det helt har förbigått Göthe Knutson vad ett svenskt medlemskap i EG kan komma att betyda, särskilt med de ambitioner som EG har att internt avveckla gränshinder och tillåta fri rörlighet av personer, varor osv. mellan olika länder. Om situationen förändrats måste vi vara beredda att också ändra på tidigare beslut.

Jag har haft glädjen att besöka Värmland flera gånger. Jag utgår ifrån att jag kommer att göra det fler gånger, kanske inte minst som ett led i den instundande valrörelsen. Jag hoppas att jag kan göra en insats även i dessa delar av landet.

Anf. 213 GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Med anledning av det senast sagda från statsrådet skulle jag vilja rekommendera statsrådet att ta ett annat beslut med sig till Värmland. Att i valrörelsen komma med ett återtaget byggnadsbeslut är nog inte särskilt klokt.

Vi vet inte när Norge blir EG-land. Vi vet inte om Norge blir EG-land på den här sidan av år 2000, även om vi nu utgår från att Sverige blir det tämligen snart. Det finns ju ambitioner i Norge. Det var en regering som föll på EG-frågan. Norska LO har invändningar mot EG. Det tar sin tid, och vi får hoppas att Sverige nu snabbt kan komma in i EG.

Även om Norge blir ett EG-land på sikt behövs det förmodligen en kontroll med anledning av den narkotikasmuggling över gränsen som pågår. Vi lär även fortsättningsvis få dras med det obehaget. En illegal invandring pågår, och regeringen har givit anslag till speciella passkontrollanter, som nu sitter i en husvagn på grund av bristen på lokaler.

Anf. 214 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Jag konstaterar bara, som så många gånger tidigare, att det är lätt att föra en allmän retorik om behovet av sparsamhet med statens och

skattebetalarnas medel, men när det kommer till konkreta ställningstaganden är det ofta mycket svårare. Det anser jag också att Göthe Knutsons inlägg här ger ett bra exempel på.

Detta beslut ligger fast. Det är väl motiverat med hänsyn till den snabba, jag medger detta, förändringsprocess som nu pågår. Vi skall inte investera oss fast i projekt som inte kan få en långsiktig användning. Det är därför som detta är ett riktigt beslut. Nu gäller det att göra det bästa möjliga av situationen, och häri ingår att vi får till stånd en snabb upprustning av den befintliga tullstationen.

Anf. 215 GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Det är här fråga om att åstadkomma ett bygge som åtminstone under de närmaste åren skall rymma 25 befattningshavare, oavsett om man nu skulle besluta om omorganisationen TOR 2. Om det blir fallet skall det finnas kvar en omfattande personal, och den skall rymmas i denna lokal. Det går inte att bygga om dessa baracker!

Jag hoppas verkligen att statsrådet kommer till Värmland och denna plats före jul, så att man kan ändra på detta beslut. Det måste bli nya lokaler, och dem bygger man inte för de 1 à 2 milj. kr. som generaltulldirektören Ulf Larsson bejakade i går i en radiointervju i Radio Värmland. Det går inte att göra detta inom den ramen, och då blir tullstationen byggd på fel plats.

Vi kommer säkert att ställa frågor till kommunikationsministern beträffande vägen. Men man kommer här att kasta bort pengar på fel ställe, om jag får uttrycka det på detta sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

33 § Svar på fråga 1990/91:265 om pilbågsjakt

Anf. 216 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Gudrun Norberg har frågat mig om jag avser att tillåta en utvidgning och permanentning av den inhumana jaktformen pilbågsjakt.

Svenska bågjägareförbundet har hos naturvårdsverket ansökt om tillstånd att få bedriva jakt med pilbåge.

Enligt jaktlagen gäller att viltet vid jakt inte får utsättas för onödigt lidande. Bestämmelsen ger uttryck för den stora betydelse som djurskyddet har vid all jakt och vikten av att djurskyddsintresset tas till vara under jaktens alla moment. Principen om att viltet skall skyddas mot onödigt lidande gäller självfallet också när det bestäms vilka jaktredskap som skall få användas. Därför är det ytterst angeläget att man i Sverige inte inför någon jaktmetod som innebär ett onödigt lidande för de vilda djuren.

Enligt jaktlagstiftningen är det statens naturvårdsverk som beslutar om olika jaktmedel. Naturvårdsverket har ännu inte fattat beslut i ärendet.

Anf. 217 GUDRUN NORBERG (fp):

Fru talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret, och jag kan tillägga att jag kan förstå om det känns litet underligt att snabbt ändra forum och

ämne från de internationella GATT-förhandlingarna till riksdagens frågestund och ämnet pilbågsjakt. Här hemma får vi också leva med de nära tingen. I varje fall är det för viltet inte någon bagatell.

Jag tyckte mig kunna läsa av statsrådets svar, mellan raderna, att statsrådet inte heller är så förtjust i denna jaktform.

Jag har levt bland jägare i hela mitt liv. Själv har jag deltagit något i skytte. Jag tror mig veta vad skadskjutningar vill säga i fysiskt lidande för djuren och i psykiskt illamående för skytten. En snabb och så skonsam avlivning av villebrådet som möjligt är vad varje rättrogen jägare önskar. I varje fall borde det vara så.

Rekreationsvärdet i jakt består i vistelsen i naturen, kroppslig motion, sportens gemenskap jägare emellan och spänningen på passet. Däremot tror jag inte att någon anser att just dödsakten är någon höjdpunkt. En utdragen dödsakt är inte någon berikande faktor i jaktutövandet. Jag hyser stor oro för att just utdragna dödsakter blir följden om vi inför jakt med pil och båge.

Den skjutskicklighet som krävs besitter ett fåtal personer. Det absoluta kravet på mycket kort skjutavstånd till djuret tror jag att det stora flertalet av skyttarna kommer att bryta emot. Det är inte sagt som något underbetyg till jägarna. Det är en mycket naturlig situation. Det är ytterst svårt att komma ett vildsvin eller en hjort så nära som det behövs för att få ett säkert och snabbt dödande skott med pilbåge. I det läget tycker jag att det är fullständigt bortkastat med en försöksverksamhet om inte syftet är att pilbågsjakt allmänt skall införas i vårt land.

Anf. 218 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Jag tycker att det inlägg som Gudrun Norberg höll var intressant. Det innehöll många värdefulla synpunkter kring hur jakt kan gå till och riskerna med de olika jaktformerna.

Gudrun Norberg har ställt en fråga avseende en myndighet, naturvårdsverket, som beslutar om jaktmedlen. Verket har ännu inte fattat beslut i ämnet. Jag tror att Gudrun Norberg är på det klara med att regeringen inte kan uttala sig i detta speciella fall när myndigheten bereder ärendet och skall fatta beslut där inom kort.

Jag kan här redovisa min allmänna principiella inställning. Jag anser att det är ytterst angeläget att man inte inför en jaktmetod i Sverige som innebär ett onödigt lidande för de vilda djuren. Men nu skall detta prövas i det enskilda fallet av naturvårdsverket.

Anf. 219 GUDRUN NORBERG (fp):

Fru talman! Men det är fråga om en statlig myndighet. Det är klart att regeringen har ett inflytande över vad som kommer att beslutas.

Jag vet att frågan har beretts i styrelsen och att en enig styrelse har tillstyrkt men att beslutet inte är fattat av den tjänsteman som skall fatta beslutet.

I en PM från statens naturvårdsverk talas det om en utvärdering som skall göras efter dessa tre försöksår. Det finns en stor risk för att utvärderingen blir alldeles för positiv. Det handlar om att välja ut en handfull väl utbildade bågskyttar, som har en stor vana på området och som skall jaga inom ett

hägn. Det skall ske under en tid av tre år. De har de största möjligheterna att lyckas bäst. Jag tror inte att resultatet skulle bli så om det skulle göras en generell jakt.

Anf. 220 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Jag har stor respekt för de synpunkter som förs fram i diskussionen. Jag kan som sagt inte uttala mig i detta enskilda fall, eftersom det är föremål för en beredning inom den myndighet som skall fatta beslutet. När beslutet i ett senare skede kommer till regeringen är det min sak att pröva frågan.

Anf. 221 GUDRUN NORBERG (fp):

Fru talman! I denna PM talas det också om att det bedrivs sådan jakt i andra länder. Bl.a. har man tittat på detta i USA. Där har det visat sig vara en mycket stor andel skadeskjutningar och att man inte hittar villebråden. Man tror där att det beror på att man inte får jaga med hund. I Sverige får vi naturligtvis ha hund. Jag tycker att det argumentet talar emot pilbågsjakt. Kan ett villebråd springa så långt från skottplatsen att man inte ens kan finna djuret, måste det bli en mycket långsam och plågsam dödsprocess. Den dödsakten tror jag inte att svenska folket ställer upp på.

Överläggningen var härmed avslutad.

34 § Svar på fråga 1990/91:284 om försöksanstalten Röbäcksdalen

Anf. 222 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Ulla Orring har frågat mig om jag kommer att verka för att en stiftelsebildning tillkommer i Röbäcksdalen.

Sveriges lantbruksuniversitet, statens lantbrukskemiska laboratorium och statens maskinprovningar begärde förra året att regeringen skulle godkänna bildandet av en forskningsstiftelse i Röbäcksdalen enligt ett förslag som man hade utarbetat. Regeringen avslog framställningen i juli i år.

Bakgrunden till regeringens beslut är bl.a. följande, som framgår av årets forskningsproposition som har antagits av riksdagen. Regeringen framhåller att stiftelsen som samarbetsform bör användas endast om någon annan associationsform inte finns att tillgå. För lantbruksuniversitetets del är samarbete kring forskningsfrågor inte ovanligt. Normalt formaliseras det genom ett avtal. Exempel på detta finns inom livsmedelsområdet, i fråga om biomedicin och när det gäller hotade arter.

Det finns alltså goda möjligheter till samarbete i annan form som jag anser bör prövas i första hand.

Anf. 223 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Jag tycker dock att statsrådet gör det litet för enkelt för sig. Verkligheten är helt annorlunda. Det synes inte bara för mig utan även för dem som är berörda av frågan egendomligt att jordbruksministern vill förhindra ett öns-

kemål om mer rationell verksamhet på Röbäcksdalen. All erfarenhet som berörda enheter har med nuvarande organisationsform, där enheterna är splittrade på olika huvudmän, visar att en stiftelseform skulle öka möjligheterna och på allt sätt förbättra samarbetet med regionala myndigheter, näringsliv och universitet. Det skulle totalt stärka Röbäcksdalen. Vilken myndighet eller organisation orkar att vända sig till 13 olika avdelningar när man sätter i gång ett samarbetsprojekt? Det finns ingen samlad huvudman att arbeta med.

Jag tycker att det inte kan kallas en framsynt resultat- och forskningspolitik. Intentionen med stiftelsebildning är inte att bryta sönder nuvarande organisation utan att skapa en tilläggsplattform för samarbete. Vilken samarbetsform anser statsrådet att stiftelsen skall ta till, och vilka principiella åsikter ligger bakom beslutet? De är besvikna på Röbäcksdalen, allra helst som man där har uppvaktat om detta i somras. De fick, som de förstod det hela, ett starkt gehör för sina önskemål.

Anf. 224 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Tanken att motarbeta ett rationellt utnyttjande av resurserna i Röbäcksdalen och att inte respektera stiftelseformen är en förvisso mycket omstridd fråga. Riksrevisionsverket har på Röbäcksdalens initiativ gått igenom situationen och de problem man anser sig ha där. RRVs bedömning är att man genom avtal, som jag sade i mitt första inlägg, gott och väl kan reglera det önskade samarbetet.

Inom lantbruksuniversitetet finns också olika områden som kan väl sammanföras av SLUs styrelse till en enhet, om man så önskar. SLU är det universitet i Sverige som har den största friheten att själv organisera arbetet. Jag tycker att det är bättre att SLU tar det ansvaret och också på ett bra sätt ser till att det blir organisationsformer inom lantbruksuniversitetet som främjar samarbete, snarare än att riksdagen skall ta upp den typen av frågor.

Det skulle vara en annan situation om SLU var kringskuret. Men det är man inte alls, tvärtom. Det är en principiell fråga som har tagits upp allmänt i forskningspropositionen. När det gäller just den typen av stiftelser som Ulla Orring önskar framgår det i propositionen att man skall vara restriktiv och att dessa skall användas när ingen annan associationsform finns att tillgå. Det har riksdag och regering också mer konkret med hjälp av den analys som RRV har gjort om frågan om stiftelser i högskolor och universitet kommit fram till. Ett av skälen är att det är viktigt att styrelsens ansvar inte kringskärs utan att det finns en klar ansvarsfördelning, även när det gäller forskning och utbildning.

Det finns goda skäl att pröva de andra former som jag nämnde i mitt frågesvar för att få bättre samarbete.

Anf. 225 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Människorna i Röbäcksdalen delar inte dessa åsikter, som jordbruksministern nu redovisade. I Röbäcksdalen menar man tvärtom att genom att man förhindras att bilda stiftelse går man miste om ett praktiskt samarbete med ett otal organ. Detta gäller olika projekt, där man har haft kontakter med mejerier och andra företag i ortens näringsliv. Men dessa or-

gan kan inte ställa upp då de inte vet vilken huvudman de har att vända sig till.

Ett utökat engagemang från lantbrukskooperationens sida skulle utan statligt produktionsstöd underlätta introduktion av nya industrigrödor. En stiftelseform underlättar också verksamhet där finansiering från många skilda källor erfordras. Detta har man nu fått erfara. Jag beklagar att jordbruksministern har denna rigida inställning.

Anf. 226 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Låt mig i så fall säga, Ulla Orring, att denna rigida inställning så sent som i juni har bekräftats av rikdagen. Det är en princip som bör omfatta hela fältet. I fallet Röbäcksdalen har RRV funnit att de mål som Ulla Orring och också jag önskar se uppfyllda går bra att tillgodose på annat sätt.

Anf. 227 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Jag tror ändå att en stiftelseform skulle kunna erbjuda en insyn i verksamheten. Jag kommer inte ifrån att man genom att inte erbjuda en stiftelsebildning lägger en hämsko på verksamheten i Röbäcksdalen, vilket jag djupt beklagar. Det är väldigt viktigt att Röbäcksdalen kan utvecklas, så att man kan upprätthålla kontakten med andra organisationer. Jag tror att denna fråga måste omprövas.

Överläggningen var härmed avslutad.

35 § Svar på fråga 1990/91:293 om den svenska lodjursstammen

Anf. 228 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Annika Åhnberg har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att Sverige skall kunna hysa en lodjursstam som motsvarar landets möjligheter.

Allmän jakt efter lodjur får för närvarande bedrivas på renbetesfjällen och ovanför odlingsgränsen en kortare tid under våren. Denna jakt är enbart betingad av samernas intresse av att kunna bedriva renskötsel.

Lodjuret tillhör en av de arter som kräver särskilt skydd för att bevaras. Därför har man varit restriktiv när det gäller tillstånd till jakt. Lodjursstammen har dock, precis som Annika Åhnberg anger, minskat kraftigt. Detta torde bero på att djuren drabbats av rävskabb. Det går tyvärr inte att vidta några åtgärder mot rävskabben. Skyddet för lodjursstammen måste därför stärkas. Mot denna bakgrund har jag för avsikt att föreslå regeringen att bestämmelserna som medger allmän jakt på lodjur upphävs.

Ett upphörande med allmän jakt på lodjur kan komma att medföra negativa konsekvenser för rennäringen. Statlig ersättning betalas dock för bl.a. rovdjursrivna renar.

Anf. 229 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga. Det var ett svar som verkligen gläder mig, eftersom jordbruksministern ämnar föreslå rege-

ringen att denna jakt förbjuds. Det har kanske något samband med att man också i Europarådet diskuterar lodjurets utbredning i Europa. Också där har man för avsikt att föreslå ett åtminstone tioårigt förbud mot jakt. Detta är således mycket glädjande.

Jag delar också jordbruksministerns farhåga att detta kan komma att få negativa konsekvenser för rennäringen. Jordbruksministern nämnde att det finns ersättning att få för lodjursrivna renar. I det sammanhanget vill jag fråga om det pågår några diskussioner om förändringar av ersättningssystemet. Jag har fått den uppfattningen att man inom naturvårdsverket diskuterar ett nytt system, där ersättningen baseras på förekomsten av lodjur. Ersättningen blir alltså högre om förekomsten av lodjur i området är stor. Avsikten är att ge ett incitament till utövarna av rennäringen att se mera positivt på förekomsten av lodjur.

Jag vill också fråga om man planerar att genomföra inventeringar när det gäller förekomsten av lodjur. De inventeringar som hittills har gjorts har i huvudsak skett ovanför odlingsgränsen. Dessa inventeringar tyder på en kraftig tillbakagång, kanske en halvering av antalet lodjur i detta område. I resten av landet är förekomsten av lodjur mycket dåligt inventerad. Det finns ett stort intresse från naturvårdsinriktade föreningar att delta i ett sådant arbete för att vi skall få en bättre uppfattning om den faktiska förekomsten av lodjur.

Anf. 230 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Först till frågan om den tidsmässiga aspekten på förbudet. Det är riktigt att vi i Sverige först i år har gjort en inventering av lodjursbeståndet och att den har visat på den ganska alarmerande situationen – vilket ju också Annika Åhnberg påpekat i sin fråga – där stammens reproducering hotas. Jakten börjar i februari, så det finns gott om tid att vidta dessa arrangemang.

Det pågår också inom naturvårdsverket diskussioner om ersättning när det gäller en rad olika djurarter, men det är ingenting som i varje fall nu är föremål för regeringens prövning.

Självfallet är det viktigt att finna former för att utöka inventeringarna. Det är då närmast naturvårdsverket som undersöker den saken.

Överläggningen var härmed avslutad.

36 § Svar på fråga 1990/91:295 om åtgärder för att stärka konsumenternas intressen

Anf. 231 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM (s):

Fru talman! Annika Åhnberg har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att stärka konsumenternas möjligheter att hävda sina intressen.

Den svenska modellen för konsumentinflytande har i stort varit framgångsrik.

Ett viktigt inslag i den konsumentpolitik som riksdagen enades om år 1986 är att frivilliga organisationer skall engageras mera i konsumentpolitiken.

Det är en uppgift för de offentliga konsumentorganen att stödja och stimulera de organisationer som arbetar för konsumentintresset. Medel har tillförts konsumentverket för detta arbete. De frivilliga organisationerna gör viktiga insatser. Det finns bl.a. många intressanta lokala projekt, i vilka den kommunala konsumentverksamheten och folkrörelserna samverkar. På en hel del arbetsplatser har vidare de lokala fackklubbarna konsumentombud.

Jag delar inte Annika Åhnbergs uppfattning att Sverige vid en internationell jämförelse framstår som efterblivet när det gäller konsumentpolitiken. Vi har ett mycket bra konsumentskydd, och vi har hela tiden flyttat fram konsumenternas positioner.

Jag delar däremot synen att de förändringar i samhället som är aktuella påkallar att konsumentintresset kommer fram i debatt och opinionsbildning. Riksdagsbeslutet i våras om medel för att stärka konsumenternas möjligheter att agera när det gäller livsmedelspolitiken och hushållsekonomiska frågor är viktigt i detta perspektiv. Regeringen återkommer till detta stöd i budgetpropositionen.

Frivilliga organisationer har blivit alltmer intresserade av konsumentpolitik. Det är en utveckling som regeringen vill stödja dels genom insatser från konsumentorganen, dels med direkta bidrag.

Jag finner det naturligt och värdefullt att konsumentorganisationerna samarbetar, men det får inte innebära att staten skall finansiera deras verksamhet. Det är oberoende konsumentorganisationer vi behöver.

Anf. 232 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga. Statsrådet och jag blir nog inte överens om huruvida det svenska konsumentskyddet är bra eller inte. Det skall vi kanske inte heller ägna den här korta frågedebatten åt. Huvudsaken är ju att vi är överens om att de frivilliga konsumentorganisationerna har en betydande roll att spela i den situation vi nu befinner oss i med förändrad livsmedelspolitik, med förändringarna i skattesystemet och med den ökade internationella anpassningen. Detta är naturligtvis en fråga som har många olika aspekter. I en interpellationsdebatt nyligen diskuterades de risker som finns med att kommunala konsumentvägledare försvinner och att kommunerna inte anser sig ha råd att satsa på den här så oerhört viktiga verksamheten.

Min fråga rörde alltså de frivilliga konsumentorganisationerna. Vi i vänsterpartiet tycker naturligtvis att det är mycket bra att riksdagen i våras anslog 2 milj. kr. – ett krav som vi framfört i en motion. Men i dagens läge är dessa pengar helt klart otillräckliga. Det behövs mycket större belopp än så.

Eftersom vi i Sverige har att möta den internationella anpassningen kommer mycket av det konsumentpolitiska arbetet att behöva bedrivas internationellt, vilket betyder att de små frivilliga organisationerna har ett behov av att kunna resa, kunna delta i konferenser och att kunna ha ett erfarenhetsutbyte med företrädare för organisationer i andra länder.

Det oroar mig att statsrådet inte anser det vara samhällets uppgift att bidra till att finansiera denna verksamhet. Självfallet behöver vi oberoende konsumentorganisationer som skall bedriva sin verksamhet utifrån ett starkt medlemsstöd som tillförsäkrar organisationerna medel. Men vi måste inse att om

dessa organisationer skall ha en chans att arbeta i ett internationellt perspektiv behöver de kraftigt ökade resurser. En del av det ansvaret måste nog samhället ta. I debatten har det förts fram ett förslag som jag gärna skulle vilja höra statsrådets uppfattning om, nämligen förslaget att man skulle kunna lägga en avgift på reklam och därmed bidra till finansieringen av konsumentorganisationerna.

Anf. 233 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM (s):

Fru talman! Vi är nog överens om behovet av frivilligorganisationernas insatser när det gäller att bevaka konsumentintresset. Jag tror också att det är en riktig bedömning att de får arbeta mycket mera internationellt. Det kommer självfallet att kräva mera pengar. Vi befinner oss nu i det läget att vi först måste se till vilka behov organisationerna har och hur man skall utnyttja det stöd som vi redan har anslagit. Jag tror att kraven och anspråken säkert kommer i ett nästa skede vid utvecklingen av frivilligorganisationernas arbete. Vi önskar väl alla att vi skulle få mer och mer pengar till verksamheten. Det statsfinansiella läget är dock sådant att vi inte bara kan öka medlen.

Jag tror också att varje tid kräver sitt speciella sätt att arbeta. Det kanske också leder till att vi hittar nya samarbetsformer och finanseringsvägar.

I den interpellationsdebatt som vi hade förra veckan kommenterade jag förslaget om att använda reklamskattepengar till detta. Jag sade då att det inte är förenligt med våra principer att vi skulle öronmärka användningen av vissa pengar på det sättet. Det är inte aktuellt.

Anf. 234 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag vet inte riktigt vilka principer statsrådet syftar på. Numera är det t.ex. allmänt accepterat att när man diskuterar miljöavgifter, betyder det att man lägger en avgift på någon verksamhet som man inte tycker är önskvärd ur miljösynpunkt. Man använder sedan medlen för att befrämja något som man tycker är bra.

Jag kan inte inse att det i grunden skulle vara någon skillnad om man lade en avgift på reklamen och därmed kunde ge ökade resurser till konsumentverksamhet. Det är naturligtvis skillnad på olika sorters reklam. Ca 25 miljarder används dock till, vad jag skulle vilja kalla, osaklig varuupplysning och för att vilseleda konsumenterna. Det vore inte orimligt att lägga även en liten avgift på detta för att finansiera konsumenternas egna möjligheter att åstadkomma saklig varuupplysning och skaffa sig bättre information och beredskap för att möta sina motparter.

Anf. 235 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM (s):

Fru talman! En ny skattereform träder i kraft efter årsskiftet. Det är inte aktuellt att göra ytterligare förändringar nu. Vi bör först och främst ta itu med den skattereform som skall genomföras vid årsskiftet. Jag hoppas att vi senare får återkomma till frågan om hur vi skall hitta vägar och pengar för att stödja de frivilliga konsumentorganisationerna.

Anf. 236 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Det har naturligtvis inte undgått mig att vi har en s.k. skattereform att ta hänsyn till. I vårt parti har vi tyckt att den medför många negativa konsekvenser för de grupper som vi anser oss företräda. Om den dessutom skulle innebära att man inte kan finna möjligheter att i ökad grad finansiera konsumentpolitisk verksamhet för de ideella konsumentorganisationerna, tycker jag att det vore ytterst beklagligt.

Jag hoppas ändå att statsrådet och jag skall vara överens om att vi måste försöka hitta något sätt att få en utökad finansiering mot bakgrund av de enormt stora uppgifter som konsumentrörelsen står inför de närmaste åren.

Anf. 237 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM (s):

Fru talman! Låt mig få säga att jag redan nu har prickat in i min almanacka att jag skall träffa en del av de nya konsumentorganisationer som har byggts upp. Många av dem är ännu så länge oerhört bräckliga och små. De behöver hitta vägar för att organisera sig och naturligtvis för att finansiera sin verksamhet.

Jag tror att de 2 milj. kr. som är anslagna i det första skedet faktiskt kommer att räcka en bit. Jag tror inte att det är pengarna som är det stora bekymret för dessa organisationer i inledningsfasen. Pengarna kan dock bli ett problem så småningom.

Låt oss se hur vi kan fördela pengarna för att få fram det bästa resultatet och ge ett stöd till frivilliginsatserna. Låt oss också diskutera hur man kan samarbeta bättre mellan de etablerade konsumentrörelserna och konsumentintressena. Då tror jag att vi kommer en bra bit på väg.

Anf. 238 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Det är sant att många av konsumentorganisationerna är nya och att många är bräckliga. Det finns emellertid också konsumentorganisationer som har funnits länge och som bl.a. av ekonomiska skäl har haft svårt att bygga ut sin verksamhet. Jag tror inte att samhället skall bygga fast sig i någon sorts stöd till dessa organisationers löpande verksamhet. Jag tror att det är helt riktigt att en förening måste bevisa behovet av sin existens genom att människor ansluter sig till den och visar att de tycker att den behövs.

Just under denna period när vi står inför så stora förändringar tror jag att det skulle vara mycket värdefullt för de nya konsumentorganisationerna att genom ett utökat stöd från samhället få uppleva att de respekteras och att man från samhällets sida inser att de har en stor betydelse. 2 milj.kr. är inte ens en droppe i havet i förhållande till de 25 miljarder kronor som gäller reklam och de pengar som dess värre kommer att gälla TV-reklamen.

Överläggningen var härmed avslutad.

37 § Svar på fråga 1990/91:245 om kontrollen för körkortstillstånd

Anf. 239 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag är beredd att föreslå åtgärder i syfte att eliminera vissa förhållanden när det gäller kontrol-

len av utlänningar som söker svenskt körkort. Enligt Sten Andersson gör svenska körkortsmyndigheter beträffande exempelvis en till Sverige inflyttad dansk medborgare ingen kontroll av om vederbörande i Danmark gjort sig skyldig till trafikbrott och fått sitt danska körkort återkallat.

Enligt körkortsförordningen skall länsstyrelsen förordna om personutredning av den som söker körkortstillstånd. Härvid kontrolleras om den sökande finns i rikspolisstyrelsens polisregister. Därutöver får länsstyrelsen föranstalta om ytterligare utredning. Inget hindrar därför att en länsstyrelse inhämtar och beaktar uppgifter från t.ex. danska myndigheter.

Någon skyldighet att göra detta finns emellertid inte. Det kan alltså inträffa att någon – svensk eller utlänning – får svenskt körkort utan att utomlands begångna trafikbrott har beaktats vid lämplighetsprövningen. Motsvarande situation kan tänkas uppstå om svenskar söker körkort i andra länder.

Problemet består till stor del i att ett heltäckande system för informationsutbyte mellan olika länder är komplicerat och resurskrävande. Frågan har disktuerats inom det Nordiska trafiksäkerhetsrådet, men man har funnit att det administrativa arbetet knappast står i proportion till trafiksäkerhetsvinsterna.

Även om jag bedömer att problemet inte är av någon stor omfattning tycker jag dock att det är motiverat att frågan tas upp på nytt i det nordiska trafiksäkerhetsarbetet.

Anf. 240 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag tackar för svaret och framför allt för den sista delen av det. Jag förstår att det kan vara svårt att kontrollera vad en person som kommer från ett utomeuropeiskt land har sysslat med när det gäller bilkörning. Inom Norden tycker jag dock att man borde kunna göra kontroller.

Det finns i dag ett antal danska medborgare som efter att ha blivit kyrkobokförda i Sverige har tagit svenskt körkort, trots att de kanske för flera år framåt är stoppade när det gäller att köra bil i Danmark. Man skall inte måla den lede på väggen. Man kan dock lätt tänka sig tidningsrubrikerna, utan att deklassera danskarna, om en dansk rattfyllerist kör ihjäl en svensk efter att ha fått ett svenskt körkort, som han inte skulle få lov att ha i Danmark. Än värre är att inte ens om en dansk – om vi nu skall hålla oss till danskarna – har blivit fälld i Sverige för ett rattfylleribrott så gör den svenska polisen en kontroll av vad han har sysslat med tidigare i Danmark. Det tycker jag att man skall ta upp när detta skall diskuteras i det nordiska trafiksäkerhetsarbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

38 § Svar på fråga 1990/91:246 om flygning i obevakat luftrum

Anf. 241 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Stina Eliasson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att ansvariga myndigheter bättre kontrollerar att givna regler för flygning

i obevakat luftrum följs. Enligt Stina Eliasson blir allmänheten ideligen störd av flygning i obevakat luftrum utan att erforderlig information ges.

Som frågeställaren har påpekat återfinns regler om bl.a. minimiflyghöjder i flygtrafikreglerna (BCL-T), som utgivits av luftfartsverket och fastställts av regeringen. Utöver detta finns rekommendationer om högre flyghöjder över vissa storstadsområden, bl.a. Stockholm. Avsteg från dessa regler kan medges av luftfartsverket. Sådana medgivanden om lågflygning över tätbebyggelse lämnas dock endast då samhällsnyttan är stor, t.ex. vid helikopterlyft etc., och aldrig för skol- eller privatflygning.

Enligt vad jag har fått veta från luftfartsinspektionen, som är övervakande myndighet i dessa frågor, är efterlevnaden av reglerna i stort sett god. Det är emellertid riktigt som frågeställaren påpekar att ballongflygning uppmärksammats på grund av klagomål, särskilt i Stockholmsområdet. Inspektionen har utrett klagomålen, som där så varit påkallat har lett till påföljder för ballongföraren och i ett fall t.o.m. överlämnats till åklagarmyndighet. Som en följd av händelserna har vidare ballongflygarna i Stockholmstrakten inrättat s.k. olämpliga zoner med restriktioner för bl.a. lägsta överflygningshöjder m.m.

Mot denna bakgrund har jag för närvarande ingen anledning att vidta någon åtgärd med anledning av frågan.

Anf. 242 STINA ELIASSON (c):

Fru talman! Jag tackar för svaret på frågan. Den består egentligen av två delar, och jag tycker att den ena delen har blivit mycket korrekt och riktigt besvarad. Det gäller bl.a. ballongflygningen. Jag tycker att det är mycket positivt att man har kommit fram till att man skall göra något åt ballongflygningen, speciellt över Skansen, som det har framförts klagomål om.

Det är möjligt att frågan är litet otydligt skriven när det gäller informationen. Jag frågade nämligen om erforderlig information som skall ges till den allmänhet som ideligen störs av flygning i obevakat luftrum. Av svaret att döma är det som om denna information enbart skulle gälla att flygning skall äga rum. Men jag undrar hur allmänheten skall få reda på hur man skall bära sig åt när man ideligen blir störd och det inte är fråga om helikopteruppstigningar och det inte kan ha med samhällsnyttan att göra. Det är speciellt i vissa områden i Stockholm som man har upplevt det här. Jag har i min fråga pekat på ett exempel, nämligen Skånsta i Österåker. Jag undrar till vem dessa människor skall vända sig, och hur de skall komma till rätta med detta. Jag menar alltså inte bara att de som blir störda skall kunna få reda på om de som flyger helt enkelt leker. Hur skall dessa människor bära sig åt för att få reda på om det är fråga om någon som har tillstånd, och om det inte är så, var skall de anmäla detta?

Anf. 243 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Som jag antydde i mitt frågesvar är det luftfartsinspektionen som är övervakande myndighet i dessa frågor. Det är naturligt att naturvårdsenheten vid länsstyrelserna har en viktig roll att spela i sammanhanget. Jag har förstått av information som jag har inhämtat med anledning av den här frågan att länsstyrelsen i Stockholm har uppfattningen att situationen

successivt har förbättrats. Som också har nämnts har det förekommit störningar av djuren på Skansen. Men dessa störningar har under senare år inte upprepats.

Däremot är Skånsta, som nämnts i frågan, inte känt som något stört och känsligt område. Det framgår också av den lista över olämpliga zoner, som jag nämnde i mitt svar, som ballongförarna har upprättat. Den listan uppdateras i och för sig successivt. Om det visar sig att det finns behov kan detta område tas in på listan över olämpliga zoner.

Anf. 244 STINA ELIASSON (c):

Fru talman! Då har man tydligen en annan uppfattning på länsstyrelsen i Stockholm än folk som har hört av sig till mig. De människor som blir störda är inte ovilliga på något sätt eller anser att människor inte skall få övningsflyga. Men de som är t.ex. tävlingsflygare skall inte öva precis över tättbebyggt område. Från flera håll, och särskilt från Skånsta i Österåker, sägs det att detta tyvärr är vanligt förekommande. Men skall jag ge de människor som blir störda rådet att vända sig till länsstyrelsen? Eller är det kanske enklast att de vänder sig till polisen? Och hur skall de veta vem det är som flyger?

Överläggningen var härmed avslutad.

39 § Svar på frågorna 1990/91:257 och 291 om kommunikationerna i Bergslagen

Anf. 245 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Maud Björnemalm har frågat mig om jag är beredd att av regionalpolitiska skäl medverka till att transportrådet får de 35 milj.kr. som behövs för att säkerställa tågtrafiken på sträckan Gävle–Avesta/Krylbo–Örebro. Berit Oscarsson har frågat mig om jag är beredd att medverka – och i så fall på vilket sätt – till okonventionella lösningar för att bibehålla de för människorna nödvändiga kommunikationerna i Bergslagen.

Då frågorna berör samma anslag, dvs. statens köp av interregional persontrafik på järnväg, väljer jag att besvara dem i ett sammanhang.

Sträckan Gävle–Avesta/Krylbo–Örebro rymdes inte inom den preliminära trafikram för köp av interregional tågtrafik budgetåret 1991/92 som transportrådet redovisade för regeringen den 22 oktober i år. Därefter har regeringen föreslagit, som en del i åtstramningspaketet, att anslaget till tågupphandlingen skall minskas. Beloppsminskningen har nu fastställts till 60 milj.kr. Transportrådet har därför fått i uppdrag att upphandla interregional tågtrafik för budgetåret 1991/92 inom ramen av 558 milj.kr. Regeringens ställningstagande med anledning av denna upphandling kommer att redovisas i budgetpropositionen.

Jag är av nämnda skäl inte nu beredd att vidta någon åtgärd med anledning av frågorna om sträckan Gävle–Avesta/Krylbo–Örebro och okonventionella lösningar för bibehållande av kommunikationerna i Bergslagen.

Anf. 246 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, ett svar som oroar mig och som jag inte är nöjd med.

Försvinner tågtrafiken mellan Gävle och Örebro innebär det att orter som Avesta, Krylbo, Fagersta och Skinnskatteberg blir helt utan persontågtrafik. Det är orter som har drabbats av strukturrationaliseringar och där man nu arbetar för att utveckla ett differentierat näringsliv, för att utveckla de företag som finns och för att få nya företag att etablera sig. Men vilka företag vill i dag etablera sig på orter där det inte finns någon tågtrafik, och vilka människor vill flytta till en bygd dit tågen har slutat att gå? Transportrådet har också betonat att den här trafiken har regionalpolitisk betydelse och att en trafikneddragning får negativa konsekvenser för Bergslagen.

I den regionalpolitiska propositionen skrev industriministern att problemen i de här områdena är av sådan karaktär att de fordrar långsiktiga regionalpolitiska åtgärder. Jag anser att regionalpolitiska åtgärder bl.a. är att behålla och förbättra kommunikationerna. Då kan man inte dra in den tågtrafik som finns i dag.

Jag hoppas alltså att statsrådet tar stor hänsyn till de regionalpolitiska skälen när regeringen i budgetpropositionen tar ställning till resultatet av transportrådets förhandling med SJ.

Anf. 247 BERIT OSCARSSON (s):

Herr talman! Jag vill också tacka för svaret och samtidigt instämma i de synpunkter som framfördes av Maud Björnemalm. Det här är alltså ett område som har drabbats hårt, och de regionalpolitiska satsningarna har varit omfattande, och ytterligare stöd kommer också att bli nödvändigt.

Låt mig nämna ett exempel från Skinnskattebergs kommun som ligger i Västmanlands län. Där har över 700 arbetstillfällen försvunnit under 80-talet, och ett femtiotal människor hotas i dag av arbetslöshet. Det här motsvarar hela 31 % av den yrkesverksamma befolkningen inom kommunen.

Vi vet alla att kommunikationer har avgörande betydelse för att få arbetstillfällen inom området och de betyder också väldigt mycket för att man skall kunna delta i olika utbildningar. Jag skulle vilja säga att det faktiskt är en förutsättning för att man skall kunna bo kvar.

Om nedläggningshotet skulle bli allvar, skulle Skinnskatteberg förlora all spårbunden passagerartrafik på dagtid, precis som Maud Björnemalm påpekade. Inom hela regionen skulle man förlora möjligheterna att någorlunda snabbt ta sig till Örebro, Göteborg och övriga Västsverige med tåg. I stället skulle man erbjudas att åka omvägen via Västerås–Ludvika. För t.ex. dagpendlaren till högskolan i Örebro skulle det innebära att studieresorna skulle bli dubbelt så långa, och då är det ju i praktiken omöjligt att åka.

Det här är alltså en mycket viktig fråga, och det är viktigt att få en helhetslösning på kommunikationerna inom området. Vi skall också ta vara på de gemensamma resurser som vi har på ett så bra och riktigt sätt som det absolut är möjligt. Det är viktigt för Bergslagen att man får kommunikationer med fasta helhetslösningar vad gäller sträckan Gävle–Örebro. Därför behövs en frist för att göra kommunikationsnätet lönsamt. Får jag då fråga om kommunikationsministern kan vara med och medverka till det?

Anf. 248 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Det skulle vara väldigt glädjande om jag kunde tillgodose alla de behov som anmäler sig på kommunikationsområdet. Men de är mycket omfattande, inte bara på järnvägstrafikens område utan även i övrigt, inom flyg och vägtrafik också. Men nu diskuterar vi järnvägen. Där sker en upphandling, som jag nämnde, inom ramen för ett anslag i år på 618 miljoner. Vi har av besparingsskäl ansett det nödvändigt att minska subventionerna och bidragen för att få utrymme för satsningarna på infrastrukturen. Då har också det här anslaget drabbats. Av ett pressmeddelande som för några timmar sedan har gått ut från transportrådet om en reviderad förhandling med SJ framgår att man inte längre kan upphandla persontrafik på inlandsbanan, inte heller på den nu aktuella banan Gävle–Avesta/Krylbo–Örebro, och inte heller mellan Kristianstad och Hässleholm. Man får göra vissa indragningar av tåg, alltså en uttunning av trafiken på ett antal andra sträckor, för att rymmas inom den här begränsade ramen. Det är den faktiska ekonomiska situation som vi står i. Men trafik omfattar inte bara järnvägstrafik, utan också landsvägstrafik. Man får se, som Berit Oscarsson betonade, till helhetssituationen.

I Bergslagsområdet köps ju även trafik på sträckan Gävle–Borlänge. Den omfattar ett antal tåg per dag och bekostas inom ramen för de 26 miljoner som köpen uppgår till. Såvitt jag förstår ingår den här trafiken i den nya upphandling som transportrådet gör för nästa år.

Anf. 249 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Det är riktigt att man köper upp trafik på sträckan Örebro–Borlänge–Gävle. Men jag ser också en risk med det. Försvinner trafiken på sträckan Örebro–Avesta–Gävle finns risken att sträckan Örebro–Hallsberg–Mjölby försvinner därför att man drar undan underlaget för denna viktiga förbindelselänk. Det är faktiskt Bergslagens förbindelselänk till Göteborg, Malmö och söderut. Risken är då att även sträckan Örebro–Borlänge försvinner. Det är också en förbindelse söderut. Då står Bergslagen helt utan tågförbindelser. Vi får alltså ett stort område i Mellansverige som på sikt inte kommer att ha några tågförbindelser alls.

Anf. 250 BERIT OSCARSSON (s):

Herr talman! Också jag skulle vilja understryka betydelsen av att man ser hela trafiken i ett sammanhang när man skall lösa Bergslagens trafikproblem. Här finns flera intressenter. Dels har man järnvägsnätet med trafik både via Borlänge och via Avesta/Krylbo, dels har vi de regionala trafikanordnarna, som bör komma med i diskussionen, så att man får en så effektiv vägförbindelse och tågförbindelse som det över huvud taget är möjligt. Därför är det viktigt att man sammanstrålar för att se Bergslagen och hela trafiken i ett helhetsperspektiv.

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på frågor

40 § Svar på fråga 1990/91:263 om bärighetshöjande åtgärder för järnväg

Anf. 251 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Roy Ottosson har frågat mig om regeringen avser verka för att bärighetshöjande åtgärder skall vidtas för järnvägarnas del.

Bakgrunden till frågan är de bärighetshöjande åtgärder som för närvarande genomförs på särskilda avsnitt av vårt vägnät. Dessa avsnitt är av särskild betydelse för den tunga trafiken. Åtgärderna bekostas av dem som använder vägarna genom en markant höjning av fordonsskatten för de tyngsta fordonen. Jag har svårt att se att vägtrafiken får en konkurrensfördel genom åtgärder som bekostas via fordonsskatten.

Då det gäller järnvägsnätet pågår ett fortlöpande arbete med att förstärka och förbättra de linjer där godstrafiken är av sådan omfattning att det är befogat. Dessa insatser finansieras helt och hållet med medel över statsbudgeten.

Med hänvisning till det arbete som pågår inom ramen för banverkets ordinarie verksamhet finner jag inte skäl att vidta några särskilda åtgärder med anledning av frågan.

Anf. 252 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Upprinnelsen till frågan var en tidigare debatt med statsrådet, där det framgick att bärighetspaketet var tänkt att stärka den svenska exportindustrin genom att ge den konkurrensfördelar gentemot konkurrenterna i andra länder. Problemet är att det finns konkurrerande transportmedel i många fall. Vi ser att man får svårigheter att konkurrera på järnvägen när vikten går upp på lastbilarna, om man inte kan höja vikten även på järnvägen. Det är ofta så att transporterna begränsas av gamla broar och banvallar som har brister, många gånger punktvis. Därför skulle det behövas ett bärighetspaket för att bibehålla konkurrensneutralitet. Det är naturligtvis så att när fordonskatten höjs ger det inte några konkurrensfördelar för vägtrafiken, självfallet inte. Då vill jag påminna om att kostnadsansvaret för den tunga vägtrafiken inte är till 100 % uppfyllt, vilket det däremot anses vara för järnvägens del enligt de beräkningar som vi hittills har sett. Det är nog litet fel att betrakta det som ett slags avgift som skulle gå till vägarna för att höja bärigheten, utan det är väl att betrakta som vilken skatt som helst. I båda fallen, järnvägen och vägarna, kommer ju självfallet medlen från statsbudgeten.

Jag vill ändå fråga statsrådet om det inte vore en god idé att faktiskt ha ett särskilt bärighetshöjande program för järnvägen för att få upp vikten och få effektivare transporter. Det skulle också gynna exportindustrin, inte sant?

Anf. 253 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag skall ärligt erkänna att bärighetsprogrammet bekostas av branschen. Det är inte vilken skatt som helst i övrigt, utan det är genom ett avtal med branschen som bärighetsprogrammet har utarbetats. Någon motsvarande möjlighet finns inte för järnvägen. Vi har inte kunnat hitta någon möjlighet att få en branschstödd särskild insats på järnvägsområdet. Det

skulle naturligtvis vara väldigt roligt om man kunde utveckla en sådan modell. Där måste skattemedel tillskjutas, och så sker nu i kraftigt ökad takt. Vi investerar väldigt mycket mer i järnvägar än vad vi har gjort på mycket länge. Största delen av stombanenätet har i dag en tillåten axellast på 22,5 ton. De nya broarna byggs för 25 ton.

När banverket nu arbetar inom de vidgade ramar som det har fått för investeringar gör det samhällsekonomiska bedömningar och investerar där behoven är störst, i hög grad med hänsyn till godstrafiken.

Anf. 254 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Visst var det så att när man accepterade en höjning av fordonsskatten gjorde man det för att få en satsning på bärighetshöjande åtgärder på vägnätet. Det är alldeles klart. Men bärighetsprogrammet bekostas av skattemedel över budgeten. Det är ett faktum som man inte kan förneka.

Man bör ändå hålla i minnet att den tunga trafiken sliter så kraftigt på vägarna och i så stor utsträckning bidrar till miljö- och andra problem att den samhällsekonomiskt inte täcker sina kostnader fullt ut. Det gör ju att man inte skall se det här som en avgift i alla fall. Bärighetspaketet innebär ju ändå, det måste väl statsrådet erkänna, att konkurrenskraften för järnvägen – när det gäller att transportera – har försämrats och att det därför behövs ett motsvarande program där.

Överläggningen var härmed avslutad.

41 § Svar på fråga 1990/91:279 om dispens från kravet på taxameter

Anf. 255 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag är beredd att medverka till att "limousinebilar", som enbart sysslar med t.ex. körning av passagerare från och till flygplatser till ett i förväg bestämt pris och således inte har behov av taxameter, skall slippa att installera en taxameter till dyr kostnad.

När behovsprövningen för taxitrafiken slopades, var en viktig förutsättning att det skapades möjligheter till konkurrens på lika villkor inom branschen. Ett av medlen att uppnå detta var att ställa krav på kvittoskrivande och registrerande taxametrar, något som skulle underlätta redovisningen för taxiägarna och skapa bättre möjligheter till skattekontroll.

Enligt de riktlinjer som drogs upp i propositionen skulle dispens från kravet på taxametrar kunna ges om det fanns särskilda skäl. Sålunda bör dispens kunna ges för fordon som endast utför vissa transporter såsom kontrakterade skolskjutsar. Vidare bör dispens kunna ges för s.k. hyrverk, då anledning finns att behålla denna särskilda form av beställningstrafik för vissa kundkategorier som av olika anledningar önskar få transporten utförd utan att det finns en taxameter i fordonet, t.ex. i samband med statsbesök eller liknande händelser eller för de fall företag vill använda hyrbilar för att ersätta eller komplettera s.k. direktionsbilar. Dispens från kravet på taxameter skall i de senare fallen kompletteras med förbud att ta emot beställning annat

än från eget beställningskontor och att utrusta fordon som används i trafiken med t.ex. skylt som utvisar att fordonet är ledigt.

I avvaktan på en kommande utvärdering av taxireformen anser jag att de principer som drogs upp i samband med att beslut fattades om avreglering av taxitrafiken skall ligga fast.

Dispens i enskilt fall från skyldigheten att ha taxameter får medges av den länsstyrelse som har meddelat taxitillståndet. Transportrådet får meddela föreskrifter om undantag från skyldighet att ha taxameter i taxitrafik för vissa slags transporter eller fordon. Trafiksäkerhetsverket får meddela undantag från bl.a. skyldigheten att ha taxameter av viss typ.

Anf. 256 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det var ett mycket långt svar, men det var knappt svar på den fråga jag ställde. Här pratar man om statsrådsbesök och skolskjutsar. Men jag frågade om det trots allt stora antal bilar som går i fast trafik mellan Arlanda och Stockholm och mellan Sturup och Malmö, där man beställer limousinen när man köper biljetten till flyget. De flesta av de här bilarna går alltså aldrig som taxi. Min fråga är: Måste dessa bilar, som aldrig används som taxi, tvingas investera 35 000–40 000 kr. i en taxameter som aldrig kommer att användas? Jag förstår, herr talman, att taxi naturligtvis jublar över detta i den heliga konkurrensneutralitetens land. Men om man skall vara litet konsekvent för att taxi skall få likvärdig konkurrens måste det innebära att företag som exempelvis Avis, som också hyr ut bilar, måste sätta in taxametrar á 35 000 kr.

Än en gång frågar jag statsrådet: Anser statsrådet att gällande lagstiftning, gällande bestämmelser, innebär att man skall slippa investera i taxametrar á 35 000 kr. för de bilar som går som limousinbilar från de olika flygplatserna i Sverige och som aldrig, aldrig kör taxi?

Anf. 257 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag har valt att redovisa den lagstiftning som riksdagen har ställt sig bakom, och även redovisa vem som har att bedöma i det enskilda fallet om det finns skäl – mot bakgrund av denna lagstiftning – att medge dispens. Då kan jag inte stå här och utvidga lagstiftningen när det gäller tolkningar om vilka dispenser som de myndigheter som har till uppgift att fatta beslut, skall besluta om i enskilda fall. Jag vill bara göra den markeringen att det som riksdagen har ställt sig bakom innebär en stor restriktivitet när det gäller undantag för skyldigheten att ha taxameter.

Jag har nyligen mött företrädare för Taxinäringen som är mycket angelägna om att man just för att upprätthålla konkurrensneutraliteten – det tycker jag är ganska viktigt – bibehåller den restriktivitet som riksdagen har uttalat sig för.

Anf. 258 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! En ägare till en limousin som kör i fast trafik från Arlanda eller Sturup till en adress i Stockholm eller Malmö och som aldrig, aldrig kommer att köra i taxitrafik, skall alltså tvingas investera i en taxameter som bara sitter och rostar och som aldrig används. Jag tror inte att jag är ensam

om att tycka att det är förvånansvärt. Är det på det här viset man måste uppnå s.k. konkurrensneutralitet? Då måste det ju i fortsättningen även bli så att man på hyrbilsföretagen tvingas investera i taxametrar som aldrig används för de vanliga hyrbilar som privatpersoner hyr; det är ju också i viss mån en konkurrens till Taxi.

Statsrådet säger att han har svarat och att det är lagen som gäller. Jag frågar då igen: Skall de limousiner som jag har aktualiserat, enligt nuvarande lagstiftning förses med en taxameter som aldrig kommer att användas?

Anf. 259 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö försöker göra tolkningar av lagstiftningen och tillämpa den på enskilda fall. Jag går inte i fällan att göra tolkningar och bindande uttalanden omkring enskilda fall. Det måste den myndighet som har ansvaret att bedöma ta ställning till. Det får Sten Andersson finna sig i. De besvärsmöjligheter som finns i förekommande fall får ju utnyttjas om man anser att den beslutande myndigheten har handlat vid sidan av gällande lagstiftning.

Anf. 260 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Ja, jag finner mig väl i det; det intresserar mig inte alls. Men jag har svårt att förstå att ett antal limousinägare skall finna sig i att investera i en produkt – i det här fallet en taxameter – som de aldrig kommer att använda och som kostar 35 000 kr. Påstå inte att de finner sig i detta.

Det är ju trots allt så, att statsrådet har en ganska hög position när det gäller ansvaret för den svenska trafikpolitiken och även för taxipolitiken. Jag ställde en rak fråga. Det finns alltså ett stort antal limousinägare som i dag kör utan taxameter. Jag begär att få svar på frågan: Skall de i framtiden tvingas ha en taxameter som de aldrig kommer att använda? Statsrådet bara slingrar sig. Jag tycker faktiskt att det är litet ynkligt.

Anf. 261 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Det är i och för sig onödigt att fortsätta den här diskussionen, men jag vill ändå för protokollet markera att den som anser att han inte behöver ha taxameter alltså kan söka dispens. Det är angivet genom riksdagen vilka grunder som gäller för detta och vilka myndigheter som skall fatta besluten. Vi skall väl inte, Sten Andersson i Malmö, stå här och tala om vilka enskilda fall detta gäller? Jag tycker faktiskt att Sten Andersson måste respektera den lagstiftning han själv varit med om att stifta.

Anf. 262 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Detta gäller ju inte herr Svensson i Brunkeberg eller Lars Nilsson i Landskrona, utan det gäller faktiskt en hel verksamhet som i dag drivs i stor omfattning på de stora svenska flygplatserna. Riksdagen har visserligen fattat beslut, men statsrådet skulle väl ändå, utan att bli beskylld för att syssla med ministerstyre, kunna ge en viss vägledning till de människor som i dag lever på limousinverksamhet; så klar borde väl lagstiftningen vara.

Jag frågar då i stället så här: Tror statsrådet att de limousinägare som söker dispens och undantag från kravet att ha taxameter kommer att få någon

framgång med detta? Finns det en chans att de kommer att slippa göra den här för vanligt folk helt idiotiska investeringen?

Överläggningen var härmed avslutad.

42 § Svar på fråga 1990/91:285 om förebyggande av olyckor i Öresund

Anf. 263 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Karin Wegestål har frågat mig vilka möjligheter samhället har att kräva besked av handelsfartyg när de fraktar farligt gods genom Öresund.

På vilket sätt farligt gods skall transporteras regleras genom IMOs IMDG-kod (International Maritime Dangerous Goods Code). Samtliga fartyg som transporterar farligt gods måste uppfylla kodens krav om hur lasten skall förpackas, märkas och lastas.

Att dessa regler efterlevs kontrolleras genom stickprovskontroller av sjöfartsverkets fartygsinspektörer och sedan några månader tillbaka även av kustbevakningen.

Vidare stadgas i Helsingforskonventionen att fartyg som skall angöra hamnar i Östersjön till den aktuella hamnen senast 24 timmar före ankomst måste anmäla om de har farligt gods i lasten. Hamnen i sin tur har skyldighet att informera det lokala brandförsvaret.

Jag har tidigare i år besvarat frågan om regeringen är beredd att införa anmälningsplikt för fartyg i Östersjön. Jag kunde då redogöra för det system med frivillig anmälningsplikt som tidigare prövats i Östersjön. Den nödvändiga uppslutningen bakom systemet kunde dock aldrig erhållas varför försöket avslutades.

Dessa erfarenheter och det faktum att sjöfarten är internationell till sin natur gör det befogat att understryka vikten av att de krav och regler som vi vill skall gälla för den internationella sjöfarten måste grundas på ett internationellt regelverk.

De möjligheter vi har att tillförsäkra oss att transporter med farligt gods sker på ett betryggande sätt är således att arbeta med dessa frågor inom IMO (International Maritime Organisation), samt att se till att de regler som finns i bl.a. IMDG-koden och Helsingforskonventionen följs.

Det har hittills inte varit aktuellt att kräva en utvidgad anmälningsplikt.

Anf. 264 KARIN WEGESTÅL (s):

Herr talman! Jag vill först tacka kommunikationsministern för svaret på frågan. Jag är inte riktigt nöjd med det som läggs fram här.

Det finns ingen anmälningsplikt, och det beror på gamla bestämmelser som gör att man inte får kräva det. Bestämmelser från 1857 säger att fartyg som passerar genom sundet får inte på något sätt hindras.

Öresund är en speciell farled. Den är mycket tätt trafikerad. Det bor mycket människor runt omkring. Det finns stora risker för att det skulle kunna inträffa olyckor. Om det inträffar en olycka t.ex. med en tankbåt med

kemikalier som reagerar med luft eller vid eld, skulle det kunna spridas giftmoln som på några få minuter kunde ställa till livsfarliga situationer för människor som bor vid sundet. Det skulle också kunna förgifta vattnet och livet i vattnet.

Det finns folkrättsliga regler som säger att sjöfarten i sund mellan fria hav är fri. Som jag sade förut, finns det ingen skyldighet att förhandsanmäla, mer än om fartyget skall angöra svensk hamn, och det är det som Helsingforskonventionen omfattar. I Öresund passerar den mesta trafiken rakt igenom och angör alltså ingen svensk hamn.

Jag vet att det har funnits en frivillig överenskommelse mellan Östersjöstater om förhandsanmälan. Jag vet också att den föll 1987, därför att Sovjetunionen inte ställde upp på överenskommelsen. På grund av att det har hänt så mycket positiva saker i Östeuropa, tänkte jag mig möjligheten att man kanske skulle kunna försöka igen och få ett bättre resultat av en sådan överenskommelse.

Anf. 265 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Det är ju speciella förhållanden i Öresund, som vi ständigt återkommer till, både Karin Wegestål och jag. Sjöfarten i Öresund regleras genom internationella överenskommelser, och det begränsar naturligtvis möjligheten att vidta ensidiga åtgärder. Det är naturligt att uppmärksamma de frågorna i de internationella sammanhang där vi har säte och stämma.

Jag vill ändå säga, eftersom vi specifikt talar om Öresund, att det finns ett mycket väl utvecklat samarbete mellan Sverige och Danmark när det gäller skyddsåtgärder, brandförsvar och på annat sätt och att gemensamma övningar regelbundet genomförs i Öresund för att hålla en hög beredskap.

En arbetsgrupp, ledd av sjöfartsverkets generaldirektör Janérus och räddningsverkets chef Myhlback, har inrättats för att optimera brand- och räddningsresurserna i Öresund. Sjöfartsverket och kustbevakningen har ingått ett avtal, där kustbevakningen ges rätt att på egen hand göra bemanningskontroller och kontroller av farligt gods. Genom att kustbevakningen har ett stort antal personer runt om de svenska kusterna ges då möjlighet att kontrollera transporterna av farligt gods.

Jag vill nämna de här insatserna för att markera den vikt vi lägger från svensk sida vid att hålla en hög beredskap mot den typ av olyckor som Karin Wegestål tar upp i sin fråga.

Anf. 266 KARIN WEGESTÅL (s):

Herr talman! I lördagstidningen läste jag om arbetsgruppen som har tillsatts inom sjöfartsverket, och jag är mycket positiv till det initiativet. Man tar där upp just de mål som jag har med min fråga, nämligen förbättrad säkerhet, bättre samarbete och möjlighet att göra snabba insatser.

Men jag menar ändå att eftersom den europeiska säkerhetssituationen har ändrats så betydligt, borde Sverige nu kunna ta upp frågan om de föråldrade bestämmelserna. 1857 hade fartygen med sig blodiglar, kamfer och fnöske, helt andra saker än som transporteras i dag. Jag tycker faktiskt att det är dags att titta över det här.

Överläggningen var härmed avslutad.

43 § Svar på fråga 1990/91:294 om investeringarna i infrastruktur

Anf. 267 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Maggi Mikaelsson har frågat mig om när regeringen tänker återkomma med förslaget om en infrastrukturfond.

I regeringens proposition (1989/90:88, bil. 2) om vissa näringspolitiska frågor föreslogs att en infrastrukturfond inrättas genom ett engångsanslag på 5 miljarder kronor. Syftet med fonden angavs vara att åstadkomma en snabbare utbyggnad av angelägna infrastrukturinvesteringar inom järnvägs- och kollektivtrafikområdena än vad som är möjligt inom ramen för anslagen till vägverket och banverket.

Riksdagen delade regeringens uppfattning att 5 miljarder kronor bör anvisas för infrastrukturinvesteringar på trafikområdet i form av ett engångsanslag. I sitt betänkande (1989/90:TU27) ansåg trafikutskottet att medlen bör användas för att möjliggöra en tidigareläggning av infrastrukturinvesteringar i stomjärnvägar, länsjärnvägar och kollektivtrafikanläggningar. Härutöver ansåg utskottet att anslaget även bör disponeras för investeringar i vägar som syftar till att förbättra kollektivtrafiken.

Som framgått av regeringens skrivelse (1990/91:50) har regeringen för avsikt att i början av år 1991 redovisa en samlad strategi för hur infrastrukturen skall finansieras.

Anf. 268 MAGGI MIKAELSSON (v):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, men det är inte riktigt svar på den fråga som jag har ställt. Frågan om en samlad strategi för hur infrastrukturen skall finansieras är i och för sig viktig och intressant, och den diskuterar jag gärna med kommunikationsministern. Men min fråga gällde infrastrukturfonden, engångsanslaget på 5 miljarder som regeringen har fått riksdagens uppdrag att återkomma om.

Bakgrunden är förstås de eftersatta behoven, framför allt när det gäller länsjärnvägarna. Jag tror att man i de flesta län nu har fattat beslut om de s.k. LPA-planerna, dvs. investeringar i vägar, länsjärnvägar och länstrafikanläggningar. Jag tror att jag talar för fler län än Västerbotten, när jag säger att man för att något så när klara de investeringsbehov som finns sätter sin förhoppning till just det här engångsanslaget och infrastrukturfonden som regeringen har utlovat.

I Västerbotten gäller det den s.k. tvärbanan mellan Storuman och Hällnäs som klassas som länsjärnväg. I länsstyrelsens plan, som man nu har fattat beslut om, har man skjutit upp investeringen i upprustning av tvärbanan till 1998, trots att man vet att det innebär ett stort hot mot de timmertransporter som i dag går på banan. SJ har nämligen sagt att några godstransporter inte kommer att erbjudas efter 1993, om det inte kommer besked om en snabb upprustning.

Att investeringen har skjutits upp i länsstyrelsens plan beror bl.a. på att man har satt sitt hopp till att kunna söka medel ur infrastrukturfonden för en tidigareläggning av investeringarna.

Samtidigt har det kommit informationer i massmedia om att regeringen har gjort en satsning på storstädernas kollektivtrafik med 5,5 miljarder kro-

nor. Detta skapar förstås en väldig oro bland många som bor utanför storstadsområdena, som är rädda för att den infrastrukturfond som regeringen tidigare har talat om nu plötsligt har blivit en storstadstrafikfond.

Jag vill fråga Georg Andersson om han kan lova att infrastrukturfonden, som det tidigare var sagt skulle gälla för hela landet, inte har försvunnit i hanteringen.

Anf. 269 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vill inte gå in på formerna – det viktiga är ju innehållet.

Jag kan försäkra att vi kommer att redovisa en plan för hur vi skall kunna göra väsentliga förstärkningar av infrastrukturen i landet, och detta begränsar sig inte till storstäderna.

Men jag kan i dag inte ytterligare redovisa formerna för detta, utan jag måste be om Maggi Mikaelssons tålamod till fram på nyår, när detta kan redovisas i anslutning till de aviserade propositionerna.

Anf. 270 MAGGI MIKAELSSON (v):

Herr talman! Georg Andersson ber att jag skall visa tålamod. Men det är inte mitt tålamod som är problemet utan den osäkerhet som uppgifterna i massmedia om att regeringen tänker lägga 5,5 miljarder kronor på kollektivtrafiksatsningar i storstadsområdena har skapat. Det är faktiskt mer än de 5 miljarder som man tidigare sagt skulle räcka till investeringar i hela Sverige!

Jag har här med mig ett tidningsurklipp från Jämtlands län. Detta visar hur upprörd man är där. Man gör den kopplingen, att skatterna i storstadsområdena ändå ligger långt under de kommunalskatter som inlandet och glesbygden har. Därför borde man nog i första hand tänka sig att en fond för investeringar i kollektivtrafik skulle gå i minst lika hög grad till glesbygdslänen, i stället för att de, som man nu är rädd för, hamnar i storstadsområdena.

Anf. 271 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Låt mig vädja till Maggi Mikaelsson att inte uppamma motsättningar i den här frågan.

Det var av speciella skäl nödvändigt att offentliggöra ramarna för de storstadssatsningar som regeringen planerar, med hänsyn till att här arbetar tre särskilt utsedda storstadsförhandlare, men i den samlade strategi som regeringen kommer att redovisa fram på nyåret blir övriga delar av landet inte lottlösa – jag försäkrar.

Anf. 272 MAGGI MIKAELSSON (v):

Herr talman! Jag tar Georg Anderssons ord till intäkt för att även glesbygden och resten av landet kommer att få sin beskärda del – och en rejäl del! De behöver nog sina egna 5 miljarder till investeringar på detta område.

Överläggningen var härmed avslutad.

44 § Svar på fråga 1990/91:219 om kurdiska flyktingar

Anf. 273 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Berith Eriksson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att förhindra att 20 kurdiska flyktingar avvisas till sitt hemland Irak under nuvarande förhållanden. Flyktingarna skulle enligt Berith Eriksson på eget initiativ ha rest till Sverige från flyktingläger i Turkiet.

Efter kontakt med invandrarverket kan jag konstatera att inte någon person med den bakgrund som beskrivs i frågan har avvisats till Irak.

Anf. 274 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag tackar invandrarministern för svaret.

Invandrarministern talar som om det här är människor som inte finns, men jag har alla deras ärendenummer, så jag vet att det finns akter upplagda på dem hos invandrarverket.

Bakgrunden är denna. I augusti 1989 kom en familj bestående av 20 personer på eget initiativ, med hjälp av släktingar i Sverige, till Trelleborg. Familjen kom direkt från flyktingläger i Turkiet via Tyskland till Sverige. Av gruppen avvisades 18 personer omedelbart vid svenska gränsen tillbaka till Tyskland, däribland ett minderårigt barn till de två som fick stanna här i Sverige för att få sin sak prövad. Invandrarverket avslog deras asylansökan. På en fråga från advokaten den 18 augusti till vilket land man ämnade sända det gamla paret svarade man på invandrarverket muntligen: "Till Irak".

Jag har själv försökt få dessa uppgifter bekräftade. Jag ringde till slussen i Malmö. Efter att ha sökt efter ärendena meddelade man mig att de hade överlämnats till Norrköping. Jag fick namn och telefonnummer vart jag skulle ringa. Jag ringde dit och fick veta att ärendena hade lämnats vidare till regeringen. I förra veckan ringde advokaten och sade att tydligen ingenting av de uppgifter jag har fått stämmer, utan att paret fortfarande finns kvar i utredningsslussen i Malmö.

Jag vill först fråga: Är det möjligt, mot bakgrund av att vi själva har arbetat för att få ut svenska medborgare ur landet, att tänka sig att vi skulle sända tillbaka människor till Irak?

Anf. 275 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag hoppas att det nu en gång för alla framgår hur omöjligt det är att diskutera enskilda ärenden i den här talarstolen.

Jag har inhämtat de uppgifter som jag ger i mitt svar från invandrarverket. Det är inte så, kan jag påstå, att några irakiska medborgare som är kurder i dag skickas tillbaka till Irak.

Anf. 276 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Min fråga ställdes inte utifrån det här enskilda ärendet, utan jag frågade om det är möjligt att människor skickas tillbaka till Irak.

Hur länge skall de flyktingar som finns här i Sverige egentligen vänta på att förhållandena kanske blir annorlunda i Irak? Det sägs ju att man utgår från varje enskilt fall och gör noggranna undersökningar, men när det gäller de här människorna, som kommer från flyktingläger dit de flytt undan Sad-

dam Husseins gasbombningar, vore det också från den synpunkten helt otänkbart att sända dem tillbaka.

Sedan har vi de 18 som sitter i Tyskland och som inte har sökt politisk asyl där eftersom de har släkt och föräldrar i Sverige. Där handlar det väl om att vi har brutit mot punkt 4 i utlänningslagen, som stadgar vad som gäller för transitland? Dessa människor har kunnat visat med sina biljetter att de inte har uppehållit sig i Tyskland utan att Tyskland har varit transitland.

Överläggningen var härmed avslutad.

45 § Svar på fråga 1990/91:224 om homosexuella flyktingar

Anf. 277 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Maria Leissner har frågat mig hur jag avser att garantera skydd för de asylsökande som hotas av förföljelse inkl. fängelsestraff och tortyr i hemlandet på grund av sin homosexuella läggning.

I sin fråga hänvisar Maria Leissner till att homosexuella tidigare garanterats visst skydd i Sverige genom paragrafen om humanitära skäl i utlänningslagen samt att denna bestämmelse tagits ur bruk genom regeringens beslut den 13 december 1989.

Detta är fel.

Reglerna om vem som är flykting finns i 3 kap. utlänningslagen. Genom beslutet den 13 december 1989 beslöts att endast konventionsflyktingar skall beviljas asyl här samt att krigsvägrare och s.k. de facto-flyktingar skall undantas från rätten till asyl här såvida de inte har ett särskilt starkt skyddsbehov. En sådan företrädesrätt till fristad i Sverige kan gälla även en utlänning som får stanna på humanitära grunder (prop. 1983/84:144 s. 36) enligt nu gällande bestämmelse i 2 kap. 4 § utlänningslagen, en regel som inte tagits ur bruk genom regeringens beslut i december 1989.

En homosexuell person som riskerar allvarligt fängelsestraff och tortyr i sitt hemland på grund av sin sexuella läggning får således fortfarande uppehållstillstånd i Sverige.

Andre vice talmannen konstaterade att frågeställaren inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

46 § Svar på frågorna 1990/91:235 och 236 om de asylsökande bulgarien-turkarna

Anf. 278 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Under senare tid har stor uppmärksamhet riktats mot de asylsökande bulgarien-turkarna.

Anna Horn af Rantzien har frågat mig vilken garanti det finns för att de vid återvändandet inte utsätts för repressalier av olika slag. Maria Leissner har frågat om jag avser att skaffa försäkringar hos bulgariska myndigheter om att de inte kommer att diskrimineras vid hemkomsten.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Den s.k. bulgariseringskampanjen under den förra bulgariska regimen var brutal och föranledde också att en del bulgarer med turkiskt ursprung fick asyl i Sverige. Sedan regimen fallit, har utvecklingen i Bulgarien gått mot en demokratisering. Regeringen har erkänt existensen av de etniska motsättningarna och har tagit avstånd från den tidigare assimileringspolitiken.

I december 1989 återinfördes de konstitutionella rättigheterna för den turkiskspråkiga gruppen i landet. Den händelseutveckling som senare ägt rum har fortsatt i samma riktning. I våras hölls allmänna val, och företrädare för den turkiska minoriteten valdes in i parlamentet.

De etniska turkarnas företrädare, MRF (Movement for Rights and Freedoms) utgör med sina 23 mandat det tredje största blocket i parlamentet. MRF hade nu i november en stor framgång genom att en överväldigande majoritet i parlamentet antog förändringar i den bulgariska namnlagen. Förändringarna innebär att de etniska turkarna nu genom ett enkelt förfarande kan få tillbaka sina turkiska namn.

Självklart kan inte århundradens motsättningar mellan etniska grupper lösas i ett slag. Därför kan jag naturligtvis inte lämna några garantier för att inte någon form av diskriminering kan förekomma. Detta kan dock knappast utgöra skäl för asyl i Sverige.

Anf. 279 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Herr talman! Vi var några stycken nere på Centralen och lyssnade till de bulgarien-turkar som hade gått lång väg till fots för att försöka göra sina röster hörda.

Vad som mest upprör i det här sammanhanget tycker jag är retroaktiviteten när det gäller tolkningen av lagen – att se hur människor som har börjat rota sig i Sverige rycks upp när de tror sig vara trygga och sedan skickas tillbaka.

Påståendena om att förhållandena har förbättrats i Bulgarien är tydligen inte helt säkra. Det påstås i en tidningsartikel att förhållandena inte är särskilt mycket bättre. Den bulgariska säkerhetspolisen förföljer fortfarande bulgarien-turkarna. Det råder ekonomisk kris och matbrist.

Den barnpraxis som tidigare fanns har tydligen försvunnit. Varför så har skett kanske jag kan få besked om av statsrådet Lööw.

Tidigare har bulgarien-turkarna automatiskt fått asyl i Sverige. Man har då hänvisat till trakasserier, förbud mot att använda det turkiska språket osv. Statsrådet säger att detta har upphört, men det är tydligen inte helt säkert.

I dagens tidning finns en artikel där det talas om att man i Väröbacka har anmält svenska staten för Europadomstolen. Det är ett pilotfall som gäller en man med hustru och två barn. Man undrar om utvisningsbeslutet inte kunde vänta åtminstone tills utslaget från Europadomstolen har kommit.

Anf. 280 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! I ett år har jag debatterat frågan om förhållandena i Bulgarien och förhållandena för den turkiska minoriteten i landet.

Det finns inte och har aldrig funnits någon automatisk regelmässig asylrätt för någon flyktinggrupp. Vi har åtagit oss att enligt internationella regler

pröva varje ärende individuellt. Det har vi gjort också i de 5 000 bulgarien-turkarnas fall under förra hösten.

Jag kunde på ett mycket tidigt stadium ge ett besked som kanske var mer generellt än till någon annan grupp. Redan i början av året talade vi om att man inte kunde påräkna asyl i Sverige, om man inte hade någon annan form av förföljelse eller diskriminering att anföra än den som var förknippad med den assimileringskampanj som nu har upphört. Den nya bulgariska regimen hade i själva verket sagt att man inte kunde acceptera en sådan behandling av en minoritet om man skall kunna tala om att man är på väg mot demokrati. Jag tror inte att någon av dessa familjer har kunnat rota sig eller få några förväntningar om beviljad asyl på de grunderna.

Sedan är det en annan sak att man har utnyttjat den möjlighet som alla har till individuell prövning, att överklaga och dra ärendena igenom hela processen. Det har självfallet tagit tid, men vi börjar nu komma ifatt med dessa beslut.

Överläggningen var härmed avslutad.

47 § Svar på fråga 1990/91:239 om tillämpningen av utlänningslagstiftningen

Anf. 281 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jan-Olof Ragnarsson har frågat mig om regeringen är beredd att vidta åtgärder för att undvika en, som han uttrycker det, fortsatt ryckighet och oförutsägbarhet i tillämpningen av utlänningslagstiftningen.

Bakgrunden till frågan är regeringens beslut om förändring av barnpraxis, dvs. förändringar av den förenklade prövning som sedan maj 1989 skett för de asylsökande barnfamiljer som fått vänta på slutligt beslut i över ett år.

Sedan september i år gäller denna schablonregel endast i första instans, dvs. hos invandrarverket. Eftersom regeringens bedömningar normalt inte avviker från invandrarverkets då det gäller åberopade asylskäl, får en asylsökande ett mycket klart besked i och med invandrarverkets beslut.

Jan-Olof Ragnarsson antar i sin fråga att ändringen i barnpraxis är orsakad av att nu så många ännu ej avgjorda ärenden som gäller asylsökande bulgarien-turkar närmar sig ettårsgränsen.

Visst är det många asylsökande barnfamiljer som är bulgarien-turkar och som ännu inte fått besked från invandrarverket, men vi har faktiskt även asylsökande barnfamiljer från andra delar av världen. Och ändringen i barnpraxis gäller alla asylsökande barnfamiljer.

Jag anmälde redan i våras vid en frågestund här i kammaren att en förändring av barnpraxis skulle bli nödvändig under hösten.

Anledningen till detta är att vi redan då såg att regeln skulle komma att bli orättvis beroende på den stora mängd av ärenden som under hösten skulle närma sig en handläggningstid om ett år. Regeln har kommit att resultera i att barnfamiljer som kommit samtidigt och med så gott som identiska skäl fick helt olika beslut enbart beroende på att utredningstiden varierat.

Vår flyktingpolitik måste syfta till att ge fristad åt de människor som är flyktingar och behöver skydd eller har ett särskilt starkt skyddsbehov.

Anf. 282 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! Jag delar invandrarministerns bedömning som redovisas i sista stycket, att vår flyktingpolitik måste syfta till att ge en fristad åt de människor som är flyktingar och behöver skydd. På den punkten är invandrarministern och jag helt överens.

Ett stötande inslag i regeringens s.k. 13-decemberbeslut från 1989 var den retroaktiva tillämpningen. Trots den hårda kritiken har regeringen i höst fattat ett nytt beslut som skall få retroaktiv tillämpning. Den s.k. barnpraxisen innebär att barnfamiljer som har väntat på slutgiltigt beslut i minst ett år i normala fall har fått uppehållstillstånd. Nu har tillämpningen ändrats så att ettårsgränsen gäller fram till invandrarverkets beslut.

Anledningen är densamma som jag har tagit upp i frågan – de många ärenden gällande turkbulgariska barnfamiljer som ligger hos regeringen och som är äldre än ett år. I dessa ärenden skulle man alltså ha fattat positiva beslut om den tidigare praxisen hade tillämpats. Nu kommer i stället de flesta turkbulgarerna att avvisas.

Jag vill understryka att det ur rättssäkerhetssynpunkt såväl som humanitär synpunkt är oacceptabelt med detta godtycke och denna oförutsägbarhet i lagtillämpningen. Jag tycker också att åtgärderna rimmar dåligt med de åtaganden vi har gjort i enlighet med FNs barnkonvention om att man alltid skall låta barnets bästa sättas i främsta rummet.

Anf. 283 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Barnens bästa måste väl i detta fall, såsom i alla andra asylärenden, vara att förkorta väntetiderna så mycket som möjligt. Det är väl inte eftersträvansvärt i sig att vi får väntetider på över ett år, så att barnpraxis måste inträda. I själva verket är det som Jan-Olof Ragnarsson kallar för ryckighet och oförutsägbarhet i sin fråga ett resultat av att verkligheten är litet ryckig och oförutsägbar när det gäller den här verksamheten. Det inträffar t.ex. sådana saker som att det kommer ett fördubblat antal asylsökande under en höst.

Men jag vill understryka att det är också tack vare att vi möter detta med anpassning och flexibilitet – trots de stora påfrestningarna som vi hade i asylmottagandet förra hösten – som det ändå har varit möjligt att klara av mottagningen, även om det många gånger har fått ske med provisoriska lösningar. Dessutom har ju regeringen nu förstärkt resurserna för polisen, invandrarverket och departementet för att pressa ned väntetiderna. Detta kan man ju kalla ryckighet. Men det är kanske bra att vi har en regering som tar ett ryck ibland när det gäller de här frågorna. Det absolut viktigaste måste ju vara att pressa ned väntetiderna, så att ett års väntetid kommer att höra till undantagen för en barnfamilj.

Jag har åtskilliga gånger i frågestunder och i interpellationsdebatter rett ut både retroaktiviteten och varför den barnpraxis som vi hade blev så orimlig. Den blev så orättvis att vi fick lov att flytta den till första instans. Jag får

kanske be Jan-Olof Ragnarsson att gå tillbaka till protokollen. Jag tycker inte att det finns någon anledning att upprepa det en gång till här.

Anf. 284 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! Invandrarministern och jag hade en interpellationsdebatt om handläggningstider, och jag lovar att vi i vänsterpartiet skall göra allt för att vara konstruktiva i debatten när det gäller att få ned väntetiderna för asylsökande.

Jag hoppas och tror att vi drar åt samma håll när det gäller dessa saker. Det är positivt att man har gjort omfördelningar så att man har fått 62 milj. kr. extra för att korta ned handläggningstiden. På den punkten är invandrarministern och jag överens.

Överläggningen var härmed avslutad.

48 § Svar på fråga 1990/91:283 om balters möjlighet att få visum till Sverige

Anf. 285 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Gunnar Hökmark har frågat mig om regeringen avser att vidta åtgärder för att underlätta för balter att få visum till Sverige.

Svaret på frågan är ja.

Det pågår ständigt ett arbete mellan regeringskansliet, våra beskickningar utomlands och invandrarverket för att rationalisera viseringsärendena och förkorta handläggningstiderna. Vi försöker på olika sätt genomföra detta, t.ex. genom datorisering och personalförstärkning.

Vid en interpellationsdebatt här i kammaren den 26 oktober redogjorde jag för hur kraftigt viseringsärendena ökat hos våra utlandsmyndigheter de senaste åren – från drygt 145 000 år 1987 till närmare 236 000 förra året. Till denna ökning bidrar inte minst ansökningar från de baltiska staterna.

I december 1989 öppnades ett avdelningskontor i Tallinn, och under första verksamhetsåret där har hittills utfärdats omkring 15 000 viseringar till Sverige. I maj 1990 öppnades ett avdelningskontor i Riga, och man uppskattar att omkring 10 000 viseringar kommer att utfärdas under första året. Eftersom diskussionerna med litauerna inte är avslutade, är litauiska medborgare tills vidare hänvisade till avdelningskontoret i Riga.

Balternas intresse av att resa till Sverige är mycket glädjande, och jag delar Gunnar Hökmarks mening att kontakter, kunskaper och överföring av know-how över gränserna utvecklar samhörighetskänslan mellan Öst- och Västeuropa. På sikt vill vi naturligtvis avskaffa visumkravet.

Anf. 286 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka Maj-Lis Lööw för svaret på min fråga. Jag tycker att det är bra att statsrådet så klart säger ifrån att man avser att vidta åtgärder för att underlätta för balter att få visum till Sverige. Jag vill bara påpeka att frågan om visering för balter inte bara är en fråga om en administrativ åtgärdskalender, utan det är också en utrikespolitisk fråga.

Den har att göra med vår vilja att underlätta för de baltiska medborgarna att på olika sätt knyta kontakter i Sverige. I den bemärkelsen är det alldeles utmärkt att vi nu har fått till stånd fungerande avdelningskontor i Tallinn och Riga. Det betyder väldigt mycket.

Men det är inte bara en fråga om den administrativa behandlingen, utan även om de olika krav som man ställer för visering. Det flyter relativt lätt i dag när det gäller yrkesmässiga kontakter, men när det gäller de balter som av personliga skäl vill kunna besöka Sverige och som inte har klara knytningar, t.ex. familjeband, är det betydligt svårare. Jag skulle vilja uppmana statsrådet att se över vad man kan göra för att underlätta denna typ av mer informellt utbyte, möjligheterna att komma och resa i Sverige. Det är möjligt att man kan använda sig av ett samarbete med de baltiska organisationerna i Sverige. Det är möjligt att man skulle kunna använda sig av en visering vid gränsen.

Jag tycker att det är alldeles utomordentligt att Maj-Lis Lööw påpekar att man på sikt bör försöka avskaffa visumkravet. Jag avser att försöka följa denna fråga för att se att statsrådet gör vad hon kan. Detta är en viktig angelägenhet för oss i Sverige.

Anf. 287 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Vi tycks vara så överens att det skulle vara överflödigt att ta en replik på detta. Jag vill bara, för säkerhets skull, påpeka att jag inte tror att alla förenklingar och förbättringar ännu är genomförda. Vi fortsätter med en översyn och försöker hitta ytterligare förenklingar. Dessutom kan jag rekommendera Gunnar Hökmark att ta kontakt med sin representant i invandrarverkets styrelse. Invandrarverkets styrelse och invandrarverket självt har i många stycken delegerat besluten om viseringskravens utformning till sig.

Anf. 288 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Det är jag inte alls främmande för. Det händer faktiskt att vi talar med varandra över huvud taget i den moderata riksdagsgruppen.

Den här frågan ställer jag däremot till statsrådet, och jag förväntar mig därför åtgärder från statsrådet. Detta har ju utlovats här, och det blir därför lätt att följa upp. Tack!

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 19.47 att ajournera förhandlingarna till kl. 20.30 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 20.30.

49 § Sverige och den västeuropeiska integrationen
(utrikesutskottets betänkande UU8, forts. från 4 §)

Anf. 289 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Det är ett historiskt steg mot integrering i EG och Europa som vi tar i dag. Det skapar helt nya möjligheter på många områden där vi förut såg svårigheter. De övergripande aspekterna har analyserats noga redan under den tidigare debatten före frågestunden. Jag vill belysa en aspekt av EG-samarbetet som ännu inte har berörts.

EGs Europa är ett regionernas Europa snarare än nationalstaternas. Östersjön är visserligen formellt ett internationellt hav. Men med Sverige inne i EG och med ett förenat Tyskland inne i samma EG, blir detta hav av stort intresse i framtiden. Om de baltiska länderna får sin frihet, kommer trenden alltmer markant att gå mot ett hav med ett rikligt varierat handels- och turistutbyte. En sådan utveckling är angelägen, och den kan göra regionen runt södra Östersjön till en viktig tillväxtzon.

EG-medlemmen Tyskland har nu kraftfulla universitet i Hamburg, Kiel, Rostock, Stralsund och Greifswald. Hamburg kommer att återfå sitt upplland och åter bli utförselhamn för hela Elbeområdet. Tillväxtpotentialen i det nya norra Tyskland är omfattande.

Danmark är ju också EG-medlem. Det torde vara alldeles tydligt att danskarna kommer att söka ett samarbete med Nordtyskland, och att ett s.k. Hansasamarbete kommer att skapa en mycket stark tillväxtzon i de norra delarna av det nuvarande EG.

Det är därför angeläget att Sydsverige kan hänga med i den utvecklingen och bli en del av den tillväxtzon som kommer att uppstå med eller utan vår medverkan. I själva verket skulle Skåne-Själland med en riktig infrastruktur kunna vara den femte K-regionen i Europa med sina 4,5 miljoner invånare, tre universitet och storflygplatsen Kastrup.

Men för att man skall få ett sådant fungerande samarbete för Sydsveriges del, fordras ett ömsesidigt och gediget förtroende. Det har varit bekymmersamt för oss i södra Sverige att stå utanför EG och bara säga att vi vill förhandla oss till alla fördelar och inga nackdelar, och vi vill inte låsa upp oss.

Våra partner inom EG är européer. De tror på Europa och vill något med Europa, och de ogillar vår skeptiska ö-folksinställning. De är sina vänners vänner, och dit kommer vi i allt större utsträckning att räknas efter det beslut som riksdagen kommer att fatta i dag eller i morgon, och detta är viktigt för framtiden.

Detta beslut är viktigt för hela landet, men det är alldeles speciellt viktigt för Sydsverige. Blir Hansaregionen och Stockholmsregionen stark, är det ett stöd för hela Östersjöregionen – även för östsidan, och det behövs.

Låt mig också understryka att ett EG-medlemskap i någon mån påverkar vår suveränitet, även om den är begränsad för ett litet exportberoende land som Sverige. Men det kommer att öka vår identitet som svenskar, det visar alla erfarenheter som man fått under åren i de länder som är medlemmar i EG.

Anf. 290 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Debatten om Sverige och EG börjar nu äntligen ta fart. Länge har vi bedövats av missledande analogier som t.ex. Sverige i form av en flaggprydd pojke som stannar i växten, när det inte har varit fråga om vargar som ylat övergivet på tundran. Intresset för EG har varit ljumt hos allmänheten. En vag, känslomässig baserad, positiv inställning har uppammats. Det handlar om längtan efter att få vara med i gemenskapen och inte bli utestängd, och allting skall ju bli billigare.

Det påstås på minst sagt lösa grunder att det skall bli billigare att bo i ett land med världens högsta bostadsstandard. Restauranger har döpt om sina Happy hours och weekendrabatter till EG-priser. Är det någon som tror att maten blir billigare när miljöförstöringen rent fysiskt leder till en brist på mat i världen eller om vi är tvingade att importera vår mat, eftersom vårt jordbruk lagts ned?

Herr talman! Jag vill först säga något om regeringens information. Den officiella EG-informationen har tassat försiktigt. Inga svårigheter har rapporterats hörbart. Hemligstämpeln har vilat tungt över varje dokument som skulle kunna väcka intresse. Ännu en falsk analogi är: Förhandlingar pågår, och då tiger man. En rad tysta, förtroendeingivande löneförhandlare träder fram för vår inre syn. Anita Gradin säger rätt ut i Kommunaktuellt att EG-EFTA-förhandlingarna är som en vanlig löneförhandling. Men hur skulle det kunna vara så?

Här gäller det att bygga upp ett förtroendefullt samarbete med andra länder, inte att slåss om ett begränsat ekonomiskt utrymme. Det är fråga om ömsesidig nytta, och då finns det ingen anledning att tiga med viktiga förbehåll i förhandlingarna.

Riksdagen har tydligt markerat de villkor som skall gälla för EG-förhandlingarna, t.ex. för miljön, hälsan och självbestämmandet. Med vilken rätt hemligstämplar regeringen information om hur EG-reglerna gör riksdagens förbehåll omöjliga? Det är svårt att värja sig för misstanken att hemlighetsmakeriet är till för att inte "oroa folk" och att förhindra att människor får klart för sig vad som är på gång. Jag anser att vi är tack skyldiga Per Gahrton för hans arbete att ta fram information om EG.

Nu ger riksdagen regeringen klarsignal att under vissa förutsättningar inlämna Sveriges ansökan om medlemskap i EG. Rimligtvis måste intresset nu vakna för denna den största frågan sedan Gustav Vasa gjorde Sverige till en nation. Massmedia börjar nu ställa frågor.

Om vi blir medlemmar upphör Sverige att existera som suverän stat. Det är inte bara fråga om några smärre inskränkningar i vår självbestämmanderätt. Vi skulle antagligen få mindre självständighet än en delstat i USA. Lagarna skulle inte längre stiftas i Sverige, utan på kontinenten av personer som svenska folket inte kan avsätta i allmänna val. Det sägs också att lagtraditionerna på kontintenten skiljer sig avsevärt från våra.

Genomförs den monetära unionen med en EG-valuta och en centralbank i Europa, har vi inga möjligheter att föra en egen ekonomisk politik som t.ex. prioriterar miljö, arbete åt alla och regional utveckling framför inflationsbekämpning.

Men det är oerhört viktigt att påpeka att en medlemskapsansökan inte är

detsamma som medlemskap. I så fall var det lika historiskt när vi på 60-talet lämnade in en öppen ansökan till EG för att få frågan om medlemskap belyst. Det var då vi fick det utmärkt fungerande frihandelsavtalet i stället, där tvister avgörs utan överstatlighet.

Vi har tid att sätta oss in i vad ett EG-medlemskap betyder och vilka alternativ som finns, t.ex. ett utökat ekonomiskt samarbete i Norden, i samarbete med resten av Europa och världen. Det kan vara ett samarbete mellan självständiga länder.

Tidigast efter valet 1994 är det rimligen möjligt för Sverige att bli medlem i EG. Riksdagen skall i så fall dessförinnan ha godkänt ett avtal om medlemskap. Inför valet 1994 vet vi alltså klart var vi står. Eftersom det är fråga om grundlagsändring kan en tredjedel av riksdagens ledamöter bestämma att det slutgiltiga beslutet skall överlämnas till folket i en beslutande folkomröstning. Det vore rimligt att en riksdag som tänker avskaffa sig själv lät sina uppdragsgivare, folket, avgöra om det är detta man önskar!

Herr talman! På s. 64 i betänkande nr 8 förutsätter utrikesutskottet att regeringen kommer att ordna ytterligare informationsinsatser i syfte att främja en allsidig belysning av och diskussion om Sveriges Europasamarbete. Detta är synnerligen angeläget. Vi behöver en allsidig genomlysningskampanj. Det är givetvis inte utskottets mening att det är regeringen som skall utöka sin informationsverksamhet. Den sköter regeringen förhållandevis utmärkt. Meningen är att man skall få pengar till olika frivilligorganisationer. Det finns en modell att följa. Efter riksdagsbeslutet 1973 att ompröva kärnkraftsutbyggnaden, bekostade samhället en allsidig upplysningsverksamhet. Studieförbunden och alternativrörelserna fick särskilda statliga medel för energiinformation. Rådslag om energin hölls av många partier och andra folkrörelser.

Vi utgår ifrån att statsstödet till informationsverksamheten inför ett eventuellt EG-medlemskap läggs upp på liknande sätt. Vi har fått vissa försäkringar från statsrådet tidigare i dag att hon planerar att komma med ett förslag. Detta är ett självklart krav i en demokrati. En centralt framställd information kan inte anses vara allsidig.

Herr talman! Vilka är nu de väsentliga uppgifterna? Nu är det dags att vi i Sverige bestämmer oss för vart vi vill komma och inträngande studerar hur vi bäst tar oss dit. Som jag ser det står människosläktet nu inför två helt avgörande uppgifter. Det handlar om vårt förhållande till skapelsen och till varandra, dvs. ekohumanismen.

Låt mig först nämna ekologin. Eftersom människan håller på att förstöra grunden för livet på jorden borde det vara självklart att vi skall ändra vårt sätt att producera och leva. Det är dåraktigt att skada naturens produktionsförmåga och att slarvigt förskingra livsbetingelserna som naturen byggt upp under årmiljoner. Vi måste finna metoder att registrera resurstillväxt i egentlig mening. BNP-måttet är vilseledande.

All mänsklig verksamhet måste inordnas i ekologiska sammanhang och i naturens eget kretslopp. Denna grundsyn har funnits med i centerns partiprogram sedan 1970. Allt avfall är ett tecken på felaktiga system. Det linjära tänkandet måste ersättas av ett cirkulärt. Är EG inställt på detta? Strukturomvandlingen till det ekologiskt genomtänkta samhället skapar inspirerande

arbetsuppgifter över hela landet, eftersom naturresurserna bör tas till vara överallt. Sverige har goda förutsättningar att bli världsledande i denna utveckling, om makthavarna inom industri, finans och myndigheter ändrar inställning och om regering och riksdag låter sig influeras av kunniga människor med en ansvarsfull helhetssyn snarare än av närsynta ekonomer och fastlåsta partsintressenter.

Herr talman! Det gäller också global solidaritet. Överallt på jorden förtrycks kvinnorna. De arbetar mer än männen för familjens uppehälle, men deras arbete räknas inte ens i den styrande statistiken, och de får inte vara med och bestämma på egna villkor.

Det är livsfarligt att inte göra något åt orättvisorna i världen! En växande majoritet sugs ut och förtrycks av ekonomiska makthavare med en förkrympt verklighetsbild som inte märker hur deras verksamhet tvingar kvinnor att slita ihjäl sig för att försörja sin familj och som inte ser att det är deras ekonomiska tänkande som gör att barn och natur dör.

Aldrig i världshistorien har den dominerande kulturen varit så fast i ett så snävt ekonomiskt tänkande som nu, så beslutsamt dyrkande Mammon. Detta är ingen naturlag. Det är ett moraliskt ställningstagande.

Vi borde minnas vår historia. De fattigas förnedring och orättvisorna mot de många hårt arbetande människorna gjorde arbetar- och bonderörelsernas krav på ett nytt samhälle moraliskt berättigat. Det gav en väldig kraft.

Nu gäller det världens miljarder fattiga. De kommer att sluta sig samman för sin rättvisa del av jordens resurser. På vems sida står vi?

Sverige har namn om sig i u-länderna att solidarisera sig med de förtryckta och de fattiga. Gäller det fortfarande, eller accepterar vi numera de ekonomiska krafternas överhöghet? Var står EG?

Ekohumanismen är centerpartiets ideologi. Hur arbetar vi effektivast för att förverkliga de viktigaste målen? Jag kommer att se frågan om EG-medlemskap för Sverige i det ljuset.

Anf. 291 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Det var ett förvånande anförande med tanke på att Birgitta Hambraeus inte representerar reservanterna mot att det lämnas in en ansökan till EG.

Visst kan man säga att Sveriges bostadsstandard är hög om man räknar i sådana termer som längden på hatthyllorna, som är reglerade, anordningarna för upptagetmarkeringarna på toalettdörrarna, som är reglerade, fönsterytan i förhållande till golvytan osv. Men bostadsytan i våra lägenheter är jämfört med EG ganska liten. Där kan vi sannerligen inte skryta.

Den svenska välfärden är visserligen väl utvecklad, men välfärden är också väl utvecklad i Europa. I Frankrike består en skolmåltid av tre rätter, dvs. förrätt, varmrätt och dessert. När hade vi det senast i svenska skolor? I Tyskland är läkarbesöken och glasögonen gratis.

Vill Birgitta Hambraeus vara med om att lämna in en ansökan bara för nöjet att få säga nej när det verkligen kommer till kritan? Vad vill egentligen centern? Jag försökte få ett grepp om det när partiledaren talade här. Men det var alldeles omöjligt, och det blir inte klarare nu.

Birgitta Hambraeus frågade vidare om riksdagen skall avskaffa sig själv.

Då är sannerligen Birgitta Hambraeus dåligt informerad. Visst kommer suveräniteten att i någon mån att begränsas. Det är den redan i dag eftersom Sverige är ett exportland. Tror Birgitta Hambraeus själv på att ett EG-medlemskap innebär att Sveriges riksdag stängs?

Anf. 292 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Kanske är det symptomatiskt att moderaternas representant endast tar upp de materiella aspekterna. Vi kanske kan få det ännu bättre i EG.

Jag anser att det viktigaste nu är att vi ställer om vårt sätt att leva så att vi kan rätta in oss efter naturens lagar och efter en global solidaritet. Det var det jag försökte säga i mitt anförande. Jag kommer att studera om ett medlemskap i EG underlättar för oss att arbeta för det som jag anser vara det centrala målet för vår överlevnad.

Jag tycker att det är mycket bra att en ansökan lämnas in nu. Det är det enda sättet för oss att få klart för oss vad det innebär att vara medlem. Jag utesluter inte att vi kan finna att vi bäst arbetar för ekohumanismen inom EG. I så fall är jag med på att rösta ja för ett medlemskap så småningom när ett sådant är framförhandlat. Men kriteriet för mig är inte att vi skall kunna öka rikedomen i den rika delen av världen på ett kortsiktigt sätt som gör att det blir katastrof för hela jorden och genom att suga ut u-länderna. Vi skall bygga upp en hållbar framtid.

Det är vidare uppenbart att EG kan utvecklas på det sätt som, enligt många i kammaren och många av de länder som redan är medlemmar, är önskvärt och möjligt till ett Västeuropas förenta stater. De lokala regeringarna kommer då förmodligen att finnas kvar, vilket inte skulle förvåna mig. Men makten att stifta lagar för invånarna kommer i stort sett att avskaffas. Sverige kommer att bli som ett län i Europa. Jag utesluter inte att det måhända är riktigt att nationalstatens tid är förbi. För mig är det viktigaste kriteriet hur vi bygger en hållbar rättvis värld.

Anf. 293 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att det inte var mycket till svar som jag fick. Jag tror att man skall vara försiktig med orden, men det var i alla fall intressant att vi inte ens kunde få en kommentar till påståendet att Sveriges riksdag skulle stängas om vi går in i EG.

Anf. 294 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Det är oerhört väsentligt att vi talar klartext, att vi ser till den verklighet som finns och inte missleder människor. Anser Bertil Persson att Sverige får behålla sin självbestämmanderätt, att riksdagen behåller sin rätt att stifta lagar om EG blir union och Sverige blir en del av denna union? Får vi då självständighet och rätt att bestämma över vårt eget land, t.ex. över våra skatter, vår arbetsmarknadspolitik, vår ekonomi osv.?

Andre vice talmannen anmälde att Bertil Persson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 295 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Det var ett intressant replikskifte mellan centern och moderaterna, som vi fick lyssna till. Jag vill hedra Birgitta Hambraeus för hennes syn på den här frågan. Men som Bertil Persson är jag litet förvånad över att centerpartiet ställer sig bakom ansökan om medlemskap. Min syn på det förhållandet att man förbereder en medlemsansökan är att detta är ungefär detsamma som när en kommun ger ut projektpengar. När man väl har fattat beslutet, vet man i allmänhet att beslutet kommer att genomföras, oavsett vilken åsikt man har i sakfrågan. Man ger ganska tydliga signaler som ofta resulterar i ett beslut som går i samma riktning som signalerna. Jag antar att så kommer att ske också i det här fallet.

Det är intressant att Bertil Persson tydligen tror att han fortfarande kommer att ha mycket att säga till om i Sveriges riksdag. I Danmark anser man att 20 % av besluten fattas i det danska parlamentet, medan 80 % av besluten fattas i EG. Ett EG-medlemskap kommer helt klart att minska vår arbetsbörda här i riksdagen, den arbetsbörda som många ibland klagar över att den är för stor. Det är kanske inte oviktigt i det här sammanhanget, men däremot är det odemokratiskt. Jag vidhåller att det överstatliga organet EG är odemokratiskt.

När vi har diskuterat biståndsmedel har moderaterna ofta betonat just att vi inte skall ge pengar till odemokratiska stater och att demokrati är lika med ett flerpartisystem där de folkvalda beslutar. Här är moderaterna nu villiga att ge upp en hel del av detta för att få vara med i någonting som man tror är ett guldägg.

Herr talman! I helgens tidningar kunde man läsa om att EG kräver att Sverige skall ställa upp med stora summor till den regionalpolitiska fonden – en fond som skall användas till satsningar för att utjämna de regionalpolitiska skillnaderna som finns inom EG. Detta låter ju faktiskt bra. Äntligen skall vi få vara med och bedriva en förhoppningsvis god och rättvis regionalpolitik – något som norrlänningarna länge har efterlyst.

Nästa steg blir kanske att de forna kolonialmakterna satsar på en rättvis fördelningspolitik med en fördelning av resurserna till de allra fattigaste länderna. En rättvis global fördelningspolitik där sydländerna ges utvecklingsmöjligheter kräver att vi i i-länderna avstår från att förbruka 80 % av jordens resurser och att resurserna fördelas helt annorlunda än i dag.

Men är det EGs önskan att fördela resurserna mer rättvist, värna om miljö och se till att det finns utrymme kvar för våra barn och barnbarn att leva i? Nej, EG vill bli en ekonomiskt stark union som konkurrerar med USA och Japan om att få råd att utnyttja så mycket som möjligt av jordens resurser. Effektiviteten i utnyttjandet leder till en allt hårdare miljöbelastning, vilket också klart framgår i de av EG framtagna rapporterna om kommande trafikökningar när det gäller lastbilssidan. En beräknad ökning med 50 % innebär en ökning av luftutsläppen med 15 %, med alla konsekvenser detta får på luft och havsmiljö.

Herr talman! Har EG en bra glesbygdspolitik? Nej, det är väl tveksamt, även om det finns regionala fonder. De satsningar som har gjorts har inte lett till ökad självtillit ute i glesbygderna. Snarare har det visat sig att man har

effektiviserat, slagit ut och ökat arbetslösheten, vilket resulterat i ökad flykt till storstäderna.

Självtillit och närdemokrati är två viktiga beståndsdelar som är nödvändiga för en fungerande levande landsbygd. Kommer vi att få en levande landsbygd genom att gå med i EG? Det kan man fundera över. Med nuvarande anpassade jordbrukspolitik ser vi redan hur utslagningarna kommer att bli i vårt land. I Danmark beräknar man att 15 000 lantbruk kommer att slås ut.

Sedan kan man undra var pengarna till den regionalpolitiska fonden skall tas ifrån. Skatteuppgörelsen har ju gett upphov till att det nu kommer en lång rad förslag om nedskärningar i de sociala förmånerna. Resurserna minskas nu inom sjukförsäkringssystemet, tandvårdsförsäkringarna och inom skolan. Dessutom har vi fått se från vilka man skall ta dessa pengar för att klara den ökade flyktingadministrationen. Jo, det är de allra svagaste som berörs. Pengarna skall nämligen tas i anspråk från biståndsbudgeten.

Herr talman! En annan viktig satsning för att stimulera den regionala företagsamheten är den kommunala upphandlingen. EG vill ändra på detta. I framtiden skall en potatisodlare i Spanien kunna överklaga om kommunen beslutar att köpa potatis från en lokal odlare. Detta kommer naturligtvis att få effekter på regionalpolitiken i Sverige.

Utskottet tycks tro att detta kommer att vara bra för Norrland. I praktiken kommer ett medlemskap i EG att innebära att den kommunala demokratin slås ut. De vackra orden om regionernas Europa med regionalt samarbete och möjlighet att påverka kommer att bli ett minne blott. Glöm den tid när det gick att knalla upp till kommunalrådet och diskutera kommunala satsningar. Nu skall all upphandling ske i konkurrens med Europas företag. Det regionalpolitiska stöd som kommunerna kunnat ge via kontraktsodlingar kan alltså överklagas. Detta är naturligtvis negativt för kommunerna. Danmark har fått se prov på detta bl.a. vid byggandet av Stora Bält-bron. Danmark bötfälldes för att man hade valt att anlita ett danskt företag för detta uppdrag.

Till att börja med kommer denna större marknad kanske att innebära ett ökat utbud av tjänster och produkter. Men efter ett tag kommer vi att få se allt fler företagssammanslagningar. Man lägger beslag på marknader och slår ut de mindre företagen.

I dag talas det ofta positivt om de lägre livsmedelspriser som vi får inom EG. Europeiska livsmedelskedjor har redan börjat köpa upp varandra. Men med minskad konkurrens följer ofta lägre priser. Och vad händer med kvaliteten? Jag tänker då på detta med bestrålad mat, på att det blir mer av bekämpningsrester, på att det blir en sämre djurhållning genom användning av antibiotika osv. Är detta vad vi vill ha?

Den regionalpolitiske forskaren professor Ronny Svensson skriver i en debattartikel att regionalpolitiken och den regionala rättvisan riskerar att så gott som försvinna om Sverige blir medlem i EG på EGs och storföretagens villkor. Om detta tycks debatten inte handla, trots att över hälften av landets län berörs, som i dag erhåller regionalpolitiskt stöd och som inte lär få del av de miljonbelopp som kommer att fördelas till de svaga regionerna. Eller är det i dag endast intresset för Stockholms väl och ve som gäller?

Jag har varit på en konferens om EG och regionalpolitiken. Det var ganska kort tid efter det att vi hade haft den stora kampanjen Låt landsbygden leva. Jag blev mycket förvånad när man då ritade upp Sverige som en region kring Stockholm. Norrland fanns inte med på kartan. Sedan drogs snabbt en linje ned till EG-området. Och det blir kanske så, att allt fler flyttar till storstadsregionerna för att kunna överleva, för att klara sig.

Herr talman! Det nya öppna Europa borde få Sveriges folkvalda att tänka efter och att fortsätta att arbeta för den linje som gäller de mänskliga rättigheterna och global solidaritet. Att riksdagsmajoriteten nu, endast ett år efter det att järnridån har fallit, hjälper delar av Europa att bygga upp nya skyddsmurar är för mig en gåta. Det här är lika gåtfullt som detta med att det skall vara så bråttom. Vi borde satsa på ett regionalt samarbete i sakfrågorna. Det gäller då de närregioner med vilka det behövs ett samarbete i just sakfrågorna.

Det nordiska samarbetet har ju pågått i många år. Och det är klart att vi många gånger har tyckt att det har varit ineffektivt och att det inte har hänt särskilt mycket. Men trots allt har det hänt en hel del i fråga om det nordiska samarbetet. Vi har mycket av det som man inom EG-området strävar efter att uppnå: passfrihet, en rörlig arbetsmarknad, gemensamma sociala system osv. Detta arbete har kanske i viss mån tagit tid. Men det har dock resulterat i ett fungerande system med ett bra samarbete. Vi har inte sålt ut vår demokrati.

Anf. 296 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara upprepa vad jag sade i mitt anförande: Sverige inlämnade faktiskt en ansökan till EG också på 60-talet som innefattade en ansökan om medlemskap. Men vi är ändå inte medlemmar nu.

Det ökade integrationsarbete som har pågått i ett antal år här med hundratals människor sysselsatta inom byråkratin har inte väckt något intresse, utan det har snarare framkallat förvirring. Människor har inte varit intresserade av att studera EG-frågan.

Vi i centern hoppas emellertid, i och med att en ansökan lämnas in, att det intresse skall uppstå som en sådan här oerhört väsentlig förändring i vårt land förtjänar – om Sverige blir medlem i EG, är ju det en mycket stor förändring i vårt land. Vi kommer att tydligt förstå att det är allvar. Vi kommer att få ett helt annat intresse för diskussioner om dessa saker.

När en ansökan har inlämnats och ett avtal skrivits av regeringen och detta kommer upp till behandling i riksdagen, vet vi exakt vad som gäller. Då är det dags för en upplyst, informerad, allmänhet att ta ställning. Det är så det skall gå till i en demokrati, tycker jag. Det kan hända att vi då har kommit fram till att vi bäst kan uppnå de mål som vi anser vara de viktigaste genom att bli medlem. Men det kan också vara så, att en majoritet av svenska folket tycker att det finns andra vägar som är bättre, att det finns alternativ. Men då har vi alla möjligheter att säga nej. Jag tror att inlämnandet av en ansökan på de villkor som utskottet här har föreslagit kan vara bästa sättet för oss att ta ställning till en fråga där vi måste inta en ståndpunkt. Det gäller ju vårt samarbete med Europa.

Anf. 297 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Marianne Samuelssons anförande här var mycket intressant – i synnerhet som det gäller en företrädare för ett parti som envist har kämpat för nolltillväxt. Nu har vi i det här landet faktiskt genom kraftfulla insatser från regeringens sida uppnått nolltillväxt. Men då klagar Marianne Samuelsson över att vi inte klarar skolan och miljön. Jag kan i det sammanhanget lägga till pensionerna, sjukförsäkringen, arbetsskadeförsäkringen och u-landsbiståndet. Inser inte Marianne Samuelsson att det faktiskt behövs resurser för att det skall vara möjligt att klara just de här uppgifterna och att tillväxten faktiskt är väsentlig när det gäller att klara allt detta? Just därför finns det anledning att gå med i EG – jämför EG med öststaternas planekonomi!

Anf. 298 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tror, Birgitta Hambraeus, att det är en viss skillnad mellan det EG som nu har skisserats och det EG som skisserades på 60-talet. Om det är så, att vi får exakt information om vad som gäller först efter det att Sverige har ansökt om medlemskap, tycker jag att det är dåligt ställt med demokratin. Det har vi kanske också fått bevis för. Inte har ju vi riksdagsledamöter, trots att vi har försökt, lyckats få fram den information som trots allt har funnits. Jag har, tyvärr, en känsla av att en medlemsansökan inte är någon garanti för att vi skall få fram information på detta område.

Till Bertil Persson vill jag säga följande: Ja, visst behövs det pengar för att vi skall kunna behålla den sociala välfärden i Sverige. Men för den skull är en ohämmad tillväxt inte försvarbar. Det finns ju andra sätt att utöka den sociala omsorgen. Jag är fullt medveten om att en omställning till ett annorlunda och grönt samhälle kostar pengar. Dessutom är jag medveten om att det definitivt inte kan bli bättre i det avseendet inom EG.

Vad jag tidigare angrep var delvis den skatteanpassning som man nu är ute efter och som EG vill ha. I stället måste vi ju debattera vad som skall skäras bort i det sociala välfärdssystemet. För att vi skall kunna anpassa oss behövs den debatten också. Det är alltså viktigt att vi kommer i gång med den.

Anf. 299 GUNILLA ANDRÉ (c):

Fru talman! Den bild som har målats upp för oss visar ett dignande läckert smörgåsbord som vi bara kan ta för oss av när vi blir medlemmar i EG. Vi skall få ökat välstånd, och vi skall kunna resa till EG-länderna och ta för oss av alla välbetalda jobb. Här hemma skall vi få billigare mat, vin och sprit.

Om vi däremot inte går med i EG blir vi isolerade, utestängda från all handel. Sverige blir en obetydlig randstat med sjunkande standard.

Men så enkel är givetvis inte sanningen. Det finns för- och nackdelar, allting har ett pris, och det finns olika alternativ.

Ett eventuellt svenskt medlemskap i EG är en av de viktigaste frågorna under detta århundrade. Vårt samhälle och människornas levnadsförhållanden kommer att i grunden förändras.

I dagsläget råder stor oklarhet om hur EG kommer att utvecklas. Innan vi vet *vad* vi skall ta ställning till är det svårt *att* ta ställning för eller emot ett medlemskap.

Vi behöver skaffa oss mer kunskap, tid till debatt och möjlighet att noggrant analysera alternativen. Det är en god svensk tradition i allt annat beslutsfattande. En kritisk granskning är i det här fallet nödvändig.

Centerkvinnorna har sedan flera år tillbaka drivit kravet att en av alla arbetsgrupper som regeringen tillsatt i EG-frågan skulle analysera vad EG skulle komma att innebära för kvinnorna i Sverige. Vi tror nämligen att kvinnorna kommer att tillhöra förlorarna. Jag beklagar att vi inte fått gehör för vårt krav och konstaterar att kvinnornas villkor inte är något prioriterat område. Centerledamöterna i utrikesutskottet har däremot reserverat sig till förmån för våra krav. Jag vill här, fru talman, yrka bifall till centerreservationen nr 25.

Regeringens handlingssätt att på några futtiga rader i en skrivelse om den ekonomiska politiken, benämd krispaket, ta ställning till en medlemsansökan måste starkt kritiseras. Har vi på grund av regeringens vanskötsel av svensk ekonomi hamnat i ett tvångsläge? Vilka krafter är det som dikterar villkoren? Är det regeringsmaktens totala sönderfall som vi bevittnar?

Jag tillhör dem som arbetat för att vi inte nu skulle ta ställning till en medlemsansökan. En lämpligare tidpunkt hade varit efter valet nästa höst. Jag håller helt med den kvinna som på Expressens insändarsida i lördags framhöll att EG-frågan inte var uppe till debatt i senaste valet. Ingen frågade mig om EG, konstaterar hon.

Jag och centerkvinnornas förbundsstyrelse tolkar utrikesutskottets skrivning så, att den medlemsansökan det här är fråga om inte innebär något ställningstagande för ett medlemskap i EG. Regeringen bör, som det heter i utskottsbetänkandet, återkomma till riksdagen i fråga om förhandlingarnas uppläggning och konstitutionella aspekter på medlemskapet.

Jag vill här nämna några frågor som vi centerkvinnor nu vill ha särskilt belysta.

Det är bl.a. hur ett EG-medlemskap kommer att påverka

1. demokrati och självbestämmanderätt
2. solidaritet med världens fattiga länder och folk
3. rätten för kvinnor och män till förvärsarbete, egen försörjning samt social trygghet
4. alternativet med stärkt nordiskt samarbete och samarbete mellan självständiga länder i Europa.

Det är nödvändigt att svenska folket i sin helhet får möjlighet att bilda sig en uppfattning om och ta ställning till Sveriges roll i det europeiska samarbetet. Särskilda pengar måste därför, som har sagts här tidigare, ställas till förfogande för studieförbund, politiska partier och andra folkrörelser för en omfattande studie- och rådslagskampanj. Något beslut om medlemskap i EG får inte fattas ovanför människornas huvuden. Därför kräver vi centerkvinnor en beslutande folkomröstning när det finns klara alternativ. Vi kan inte godta att det demokratiunderskott – för att använda EGs eget språkbruk – som finns inom EG skall överföras till vårt land. När alla öststater nu kämpar för att införa demokrati skall inte vi överge vår.

Anf. 300 ANITA STENBERG (mp):

Fru talman! EG och socialpolitiken är en fråga som inte har debatterats särskilt mycket i massmedia; den har kommit upp de senaste dagarna.

Inför en resa till Bryssel, anordnad av Sällskapet Politik och näringsliv, som skulle informera riksdagsledamöterna om fördelen med att gå med i EG, frågade jag efter information om just EG och socialpolitiken. Närvarande departementsfolk sade sig inte kunna informera om de frågorna då – det var knappt ett år sedan – men man skulle ta reda på mer så att jag skulle kunna få svar under resans gång. Det blev dåligt med de svaren, och det är det fortfarande.

Jag tycker att vi kastar oss in i ett EG-äventyr utan att veta resans mål. Vi vet inte i dag hur EG kommer att påverka den svenska välfärden.

Sveriges arbetsmarknad, med 1–2 % arbetslösa, kommer att harmoniseras med EG-marknadens 8–10 % arbetslösa. Visserligen har arbetslösheten i EG sjunkit från 18 miljoner 1986 till 15 miljoner 1990, men de flesta arbetslösa är kvinnor och ungdomar, och det är förödande siffror jämfört med de svenska. I Spanien är ungdomsarbetslösheten upp emot 40 %, och av de unga kvinnorna är 70 % arbetslösa. Naturligtvis är det demoraliserande för de unga att inte behövas på arbetsmarknaden.

Vad jag inte förstår är varför vissa människor skall arbeta sig till magsår och hjärtinfarkt medan andra går arbetslösa. Kan vi inte göra någonting åt det? Kan inte minskade arbetstider lösa det problemet? Kan vi inte vara fler om att dela på jobben?

I Sverige förvärvsarbetar 85 % av kvinnorna, två tredjedelar av dem inom den offentliga sektorn. I går talade man i nyheterna om att landsting och kommuner kommer att gå 22 miljarder back i år. Det är verkligen inga lysande utsikter för kvinnornas huvudarbetsgivare.

Självfallet måste barnen ha rätt till barnomsorg när varken mormor, farmor eller någon av föräldrarna kan ställa upp, eftersom de alla lönearbetar; farfar och morfar är väl inte till att räkna med! Därför har vi högre skatter för att klara av att betala den som utför det arbete som i dag EG-kvinnorna utför oavlönat i sina hem. Det finns följaktligen mycket litet av barnomsorg i EG-länderna. På samma sätt tar kvinnorna hand om sina och sin mans gamla släktingar, när barnen börjar flyga ur boet.

Med andra ord: Det är inte under så många av sina yrkesverksamma år som EG-kvinnorna har möjlighet att arbeta utanför hemmet. Samhället är inte konstruerat för att ta emot kvinnorna på en öppen arbetsmarknad.

Vad gör facket åt detta? I Sverige vänder man sig till facket i sådana här frågor, men i EG-länderna har facket en mycket svagare ställning. I Sverige är nästan 90 % av de anställda organiserade i facket; därför utgör det svenska facket en obestridlig maktfaktor på arbetsmarknaden. I Frankrike är bara ca 10 % fackanslutna. Naturligtvis har de anställda därför en svagare ställning gentemot arbetsgivaren.

Det talas i dag om social dumpning. Kan vi undvika det här i Sverige? Nej, vi har redan blivit utkonkurrerade av människor som är hungrigare än vi och som för en lägre lön är villiga att arbeta inom t.ex. teko-industrin. Det gäller t.ex. kvinnor från Korea och Filippinerna.

Det börjar bli allt fler fattiga ute i Europa. I Frankrike finns över 2 miljo-

ner fattiga, som inte ens har en fast bostad och därför hamnar utanför samhället. Deras barn får inte gå i skola, och familjen kan inte utnyttja läkarvård, inte ens vid barnafödande. Det beror på att de inte har någon fast bostad. Många av dem bor i husvagn. Har inte barnet någon fast bostad får det inte gå i skolan. Man får inte heller något identitetskort. Har man inget identitetskort får man inget jobb.

Många av de människor som befinner sig i denna situation har jobbat i många år men varit arbetslösa de senaste åren. De får inga nya jobb. Är det detta EG som vi vill harmonisera oss med? Soppköken för de fattiga har kommit tillbaka i Paris. Uteliggarna har ökat i antal. Man ser allt fler tiggare, framför allt vid kyrkorna.

Den danske EG-parlamentarikern Jens Peder Bonde säger att två tredjedelar av befolkningen varken tjänar eller förlorar på att deras land har gått med i EG, men en tredjedel får det mycket sämre. Det är just den tredjedel som redan har det dåligt ställt. Med andra ord ökar klyftorna mellan rika och fattiga inom EG. Berör detta Sverige om vi går med i EG?

"En anslutning till EG:s system kommer att nödvändiggöra förändringar i kvalifikationsvillkoren för svensk folkpension." Detta står i ett PM från pensionsberedningen, ett offentligt regeringsmaterial. På ett halvt till ett år skall 30 år av välfärdsarbete i Sverige förändras enligt EGs normer.

Det oroar bl.a. handikapporganisationerna. Norden har en samarbetsgrupp inom handikapprörelsen som har varit i Bryssel för att diskutera handikappfrågor. Då kommenterade EG-kommittén att Norden måste samarbeta med handikapprörelsen inom EG för att få något gehör i dessa frågor.

Flera länder ute i Europa har dock bättre sjukförsäkringar och pensioner än Sverige. Det är sett ur individens synvinkel. Allt är dock kopplat till anställningen – utan anställning inget skyddsnät. En hemmavarande kvinna får pension genom att hennes man har ett arbete. En ensam kvinna med barn utan arbete ligger riktigt risigt till.

Handikapporganisationernas starka beroende av välgörenhet ute i Europa medför att man gynnar en handikappelit, dvs. de "duktiga" handikappade, som kan visas upp och ge ett gott resultat av rehabiliteringssträvandena vid kommande insamling av välgörenhetspengar. Är det så vi skall ha det?

Så fungerar det i f.d. Västtyskland, USA och Japan. Det är svårt att hitta "den sociala dimensionen" i EG-politiken, även om det talas mycket om den i den svenska EG-debatten. Det är en missuppfattning från svenskt håll. Det handlar inte alls om socialpolitik och välfärd av svensk modell. Det handlar om de anställdas rättigheter, men bara om de anställdas rättigheter. De handikappade med de lättare handikappen får de skyddade jobben. Ibland består handikappet bara i att de inte förstår språket. Det är ganska lätt att rehabilitera. Är det så vi skall ha det?

Den fria etableringsrätten innebär privat arbetsmedling för den som har ett "marknadsvärde" och en offentlig förmedling för handikappade och andra. Det kommer att bli svårt med rehabilitering i fortsättningen.

Europa har ingen arbetsmarknadspolitik för handikappade, har en arbetsmarknadsexpert sagt.

EG strävar efter en europeisk handikapporganiation för varje sorts handikapp. Det skulle innebära en splittring av den svenska väl fungerande och

starka handikapprörelsen. Det skulle innebära att man kunde spela ut en handikappgrupp mot en annan. Det skulle också innebära en försvagning av de handikappades ställning i samhället. Det är väl inte så vi vill ha det?

Visserligen finns det uttalanden från EG om att inget medlemsland skall behöva försämra sin politik eller lämna något uppnått mål, men ekonomin pekar åt andra hållet, åt ett nedrustat samhälle socialt sett. I Storbritannien motsätter man sig t.ex. de, som man anser, alltför radikala förslag som har kommit fram. Man tycker att det skulle bli för dyrt. Det finns med andra ord risk för att en minsta gemensam nämnare blir den gemensamma handikappolitiken i EG. Vid ett seminarium kom handikapporganisationerna fram till att de ser fler nackdelar än fördelar med Sveriges harmonisering med EG. Det kan jag gott förstå.

När jag tillsammans med andra ledamöter från socialutskottet för någon vecka sedan besökte EG-kommissionens kontor här i Stockholm, eftersom socialutskottet hade fått en inbjudan, ställde jag frågan: "Ingår det i EGs långsiktiga planer att alla Europas stater skall ingå i EG?" Först blev det alldeles tyst runt bordet, och sedan utbröt ett gapskratt. Jag tycker att ni kan fundera över varför det gapskrattet utbröt. Så småningom fick jag ett tveksamt svar, som innebar att om de ansökande länderna hade samma sätt att se på ekonomin som EG och om de hade samma syn på demokratin så var de välkomna med sin ansökan.

Är alltså EGs långsiktiga mål att ta med alla europeiska länder i sin gemenskap?

Så vill i alla fall miljöpartiet de gröna att EG skall utveckla sig. Annars är vi inte intresserade av EG. Dessutom skall det finnas en väl utvecklad solidaritet med u-länderna.

Vi måste få en mycket bättre belysning av hur EG ämnar utveckla sig och en mycket bättre beskrivning av den sociala dimensionen.

Vi kräver en folkomröstning om huruvida Sverige skall gå med i EG. Den skall föregås av klargörande information om för- och nackdelarna med att gå med i EG.

Miljöpartiet de gröna säger ja till hela Europa och till ett samarbete med tredje världen.

Anf. 301 INES UUSMANN (s):

Fru talman! Svenska kvinnor skulle enligt en del debattörer – nu senast har vi här i kväll hört Gunilla André och Anita Stenberg – bli de stora förlorarna om Sverige blir medlem i EG. Vi skulle bli tvungna att vända tillbaka till spisen. I framtiden skulle vi få acceptera att bli försörjda av våra män, i den mån vi har någon man. I annat fall blir det fråga om socialvård eller ett eventuellt boende i en husvagn, så som man gör i några av Paris förorter. En enorm "hemmafruisering" står för dörren.

Det är mycket naturligt att den här debatten har skapat stor oro, särskilt hos kvinnor. Det är viktigt att ta oron på allvar. Den kan inte stillas utan seriös och underbyggd diskussion.

Frågan om EG är komplicerad. Det räcker med att titta på språket: EES, EMS, ESK, EFS, ECU, ECE för att inte tala om acquis communautaire. Det verkar vara mera menat för ett samtal inom ett hemligt brödraskap än

för en diskussion mellan vanligt folk med sunt bondförstånd. Det här leder lätt till att det kommer att florera en massa myter om vad som händer om Sverige närmar sig Europa.

I Sverige kan både mödrar och döttrar förvärvsarbeta, eftersom vi har en offentligt finansierad barnomsorg och äldreomsorg. Dessutom har vi en enastående föräldraförsäkring som gör att vi kan vara hemma med våra små barn med ersättning och därefter komma tillbaka till jobbet, som vi hade innan vi fick barn. Detta gör att vi har relativt höga skatter i vårt land. Ibland kallas detta den svenska eller nordiska välfärdsmodellen, men egentligen är det inte en svensk eller nordisk modell utan en socialdemokratisk modell, framdriven – vill jag påstå – av de socialdemokratiska kvinnorna, inte minst det socialdemokratiska kvinnoförbundet.

De borgerliga partierna, och jag undrar ibland hur det är med miljöpartiet, har velat och vill fortfarande ha en helt annan familje- och arbetsmarknadspolitik med vårdnadsbidrag och privat äldreomsorg.

Kommer det då att bli möjligt att ha kvar vår välfärdspolitik om Sverige blir medlem i EG, eller kommer vi att vara tvungna att sänka våra skatter och försämra barnomsorgen och äldreomsorgen?

Det är omöjligt att veta var EG befinner sig om 10–15 år, vilket utrymme det då finns för rättvisa, solidaritet och sociala och kvinnliga dimensioner. Allt beror på vilka värderingar som kommer att forma EG-samhället.

Vad man däremot säkert vet är att ingen utveckling sker av sig själv. Det finns alltid starka krafter som verkar för att driva utvecklingen i en speciell riktning. Om vi avstår från vår möjlighet att påverka lämnar vi alltså utrymme för andra, kanske högerkrafter. Det vill åtminstone inte jag medverka till. Därför är det viktigt att Sverige, med lång och lyckosam erfarenhet av välfärdspolitik av socialdemokratiskt märke, är med och aktivt arbetar för att påverka EG-länderna i en särskilt för kvinnorna positiv utveckling.

Av tradition är det män som format närings- och finanspolitik, medan kvinnor fått nöja sig med att ta hand om de sociala frågorna. Så har det varit också i Europapolitiken. Men kvinnor kan inte förlita sig på männen när de skall förbättra sina villkor. Det gäller i både arbetslivet och samhällslivet lika väl i Sverige som i Europa. Alltså måste kvinnor mobilisera själva.

Vi har internationellt sett varit framgångsrika i vår kamp för kvinnors rätt till egen försörjning, och det är ganska anständigt för kvinnor i Sverige. Vi är inte beredda att sälja ut det som vi har uppnått, men den kampen måste vi kvinnor föra oavsett om vi är med i eller står utanför EG.

Men kommer vi på lång sikt att ha mera råd med en utvecklad offentlig sektor om vi står utanför EG? Jag tror inte det.

En generell välfärdspolitik och en offensiv arbetsmarknadspolitik, som är så viktiga för kvinnor, är beroende av en stark samhällsekonomi med hyfsad tillväxt.

Hittills har man i EG inte gjort några försök att likforma socialpolitiken eller arbetsmarknadspolitiken mellan medlemsländerna. Vad man i stället försöker komma fram till är minimiregler. Det senaste exemplet gäller föräldraledigheten. När det gäller skatterna har det visat sig ännu svårare att

komma fram till en gemensam syn mellan medlemsländerna. Det har diskuterats tidigare här i dag.

Att förbättra de sociala villkoren, att förbättra arbetssituationen t.ex. för kvinnorna i Portugals textilindustri, är inte viktigt bara för kvinnorna i Portugal, det är på sikt lika viktigt för industrins kvinnor i Sverige. Att få företagen att låta bli social dumpning är nödvändigt, men inget som kommer att inträffa utan både facklig och politisk kamp.

Många av de vanliga kvinnojobben i Europa kallas på EG-språk atypiska jobb. Det är jobb med sämre löner och anställningsvillkor än traditionellt manliga jobb, t.ex. jobb i servicesektorn, där kvinnor används för att jämna ut toppar eller hjälpa till vid stor belastning. Men det var inte så länge sedan som det här var mycket vanligt förekommande också i Sverige, inte minst inom mitt eget yrkesområde, där reservpostexpeditörerna fick sitta stand by på morgonen vid telefonen om postmästaren skulle ringa och beordra till tjänstgöring. Genom idogt fackligt arbete har vi kommit ifrån den personalpolitiken, och så måste vi arbeta också på det europeiska planet.

Vi måste utvidga och intensifiera vårt samarbete med dem som står för jämställdhet, kvinnokamp och solidaritet. Det finns starka progressiva kvinnogrupper i många länder i Europa. Dem skall vi arbeta tillsammans med och förbättra kvinnors villkor både inom och utanför EG. Gör vi detta är jag övertygad om att kvinnorna inte behöver bli förlorare i det nya Europa. Men gör vi inte det kommer Europas dagordning att skrivas av helt andra krafter, av högerkrafter, både ekonomiska och politiska. Och det är inte min vision av framtidens Europa.

Min vision är ett Europa där jämlikhet och rättvisa, jämställdet mellan kvinnor och män, och inte minst fred och frihet råder. Att detta skall bli verklighet beror inte minst på oss som tror på att det går att påverka världen med politik.

I detta anförande instämde Lahja Exner och Ulla Johansson (båda s).

Anf. 302 ANITA STENBERG (mp) replik:

Fru talman! Det talas så mycket här om att vi inte behöver vara oroliga för den svenska kvinnan. Jo, det behöver vi vara. Även vi här i Sverige har börjat bli oroliga. Anledningen är den harmonisering som man nu gör genom en försämring av förmånerna inom den sociala välfärden för att så småningom kunna sänka skatterna, och så att Sverige så småningom skall kunna bli som andra länder i Europa. Det har ju redan börjat.

Anf. 303 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Fru talman! Ines Uusmann och jag har inte haft tillfälle att debattera tidigare. Jag måste säga att när Ines Uusmann började sitt anförande fick jag titta efter vilken partibeteckning hon har, eftersom jag inte riktigt kunde känna igen hennes argument. Jag förstod sedan att Ines Uusmann representerar det socialdemokratiska kvinnoförbundet, vilket gör mig ännu mer betänksam.

Ines Uusmann tyckte att vi som försöker föra en mer balanserad debatt skulle försöka sträva efter att få den mer seriös och underbyggd. Och det är

precis vad jag har försökt göra under två år, nämligen att försöka få regeringen att låta en av sina arbetsgrupper studera vilka effekter det får för kvinnorna i Sverige om Sverige blir medlem i EG. Men hitintills har jag misslyckats härvidlag, och det beklagar jag mycket.

Det är klart att vi blir oroade när vi ser utvecklingen och hur det ser ut inom EG. Vi kan befara, som jag har sagt, högre arbetslöshet för kvinnorna. Det kan väl inte vara obekant för Ines Uusmann vilka arbetslöshetssiffror man har inom EG. Vi kan befara att det blir lägre löner, något som kvinnorna i Danmark redan har drabbats av. Vi kan befara att det också blir en sämre social trygghet för kvinnorna. Som vi har hört flera gånger i dag är det mestadels männen och de heltidsarbetande som har social trygghet, men inte kvinnorna. Om vi ser på kvinnorepresentationen, eftersom det trots allt måste finnas kvinnor som skall vara med i de beslutande församlingarna om kvinnoperspektivet skall finnas med, kan vi konstatera att kvinnorna i Frankrike och England utgör 6 %, medan vi i Sverige närmar oss 40 %.

Kvinnorna skall mobilisera själva, säger Ines Uusmann. Jag tycker att det låter jättefint. Men då ställer jag frågan: Varför i all världen var ni så tysta på den socialdemokratiska partikongressen? Jag såg i alla fall ingenting om att kvinnorna hade agerat i EG-frågan där.

Jag har försökt att utmana Margareta Winberg. Men det är samma sak där. Jag får inget svar. Var står ni socialdemokratiska kvinnor egentligen? Jag kan inte tänka mig, Ines Uusmann, att kvinnorna i Europa skall få det så mycket bättre om vi kvinnor här i Sverige får det mycket sämre.

Anf. 304 INES UUSMANN (s) replik:

Fru talman! Mycket kort till Gunilla André. Anita Gradin har faktiskt berättat att hon och Margot Wallström har begärt en genomlysning av kvinnofrågorna i de 25 arbetsgrupperna. Därför tycker jag att Gunilla André har fått gehör för sitt krav.

Sedan sades det att det blir bekymmer. Vi är alla medvetna om att det här kan påverka både positivt och negativt. Men den ekonomiska integrationen är i gång, och då måste vi påverka politiskt också. Det har vi i det socialdemokratiska kvinnoförbundet lyckats med i Sverige. Vi är övertygade om att vi skall kunna påverka också, tillsammans med andra progressiva kvinnor, i Europa.

Anf. 305 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Fru talman! Ines Uusmann talade om att de kvinnliga statsråden har ordnat med en genomlysning. Det är faktiskt på grundval av att vi centerkvinnor har drivit det kravet så hårt att vi skulle få möjlighet att få information i denna fråga som man äntligen – jag säger äntligen – har kommit på att tillskriva de 25 olika arbetsgrupperna. Ännu har vi inte sett något resultat. Jag förväntar mig verkligen att det skall bli en ordentlig genomlysning, så att vi får det klart vad det kommer att innebära för Sveriges kvinnor.

Anf. 306 INES UUSMANN (s) replik:

Fru talman! Jag tror att Gunilla André kan vara ganska övertygad om att det kommer att bli en sådan genomlysning.

Anf. 307 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Det tycks mig som om EG-debatten väldigt ofta handlar om hur det skulle kunna komma att bli utifall att och väldigt sällan om hur EG faktiskt beter sig i verkligheten. Jag skulle därför önska att vi i vår EG-debatt i högre grad tog hänsyn till hur EG faktiskt förhåller sig till omvärlden.

Vi är 5,3 miljarder människor i denna värld. Världsbefolkningen ökar snart med 90 miljoner per år. Den fråga som överskuggar nästan alla andra men som ändå för det mesta lyser med sin frånvaro, i debatten här i riksdagen och i debatterna över huvud taget, är hur vi skall kunna försörja denna ökande befolkning med mat. Under ett antal decennier höll ökningen av livsmedelsproduktionen jämna steg med befolkningstillväxten. Så är det inte längre. Det finns en lång rad olika orsaker till det. Det är brister på ekologiskt perspektiv i jordbruksproduktionen världen över. På många håll infördes t.ex. konstbevattningssystem under 50-, 60-, 70- och talen, men det kombinerades inte med effektiva dräningssystem, vilket ledde till att grundvattennivån höjdes, vilket i sin tur ledde till att vatten avdunstade och försaltningen av många jordar ökade. Det finns en lång rad andra problem.

Den massiva användningen av bekämpningsmedel och konstgödsel inom jordbruket på många håll i världen ledde till en början till en kraftig ökning av livsmedelsproduktionen, men vändes så småningom i sin motsats. Man förlorade jordbruksmark. Den kunde inte längre användas för livsmedelsproduktion. Jorderosion, översvämningar, konsekvenser av andra miljöproblem, luftföroreningar och t.ex. ökningen av ozon i det marknära skiktet och förtunningen av ozonskiktet i stratosfären har lett till en långsiktigt minskande livsmedelsproduktion.

Framtidsperspektivet skrämmer. Hur skall framtiden bli för en värld där redan så många aldrig får äta sig mätta? Hur kan vi någonsin diskutera internationell politik och framtiden utan att göra det mot bakgrund av den här ödesfrågan för mänskligheten? Det är här vi närmar oss EG-perspektivet. Bortfallet av livsmedelsproduktion beror inte bara på den ekologiska missanpassningen. I de utvecklade industrialiserade länderna bedrivs jordbruket dels ofta på det kortsiktiga sätt som jag nu beskrev, dels också med omfattande subventioner från resp. stat. De framsubventionerade överskott som man producerar säljs ut på världsmarknader till kraftigt dumpade priser. De rika länderna håller sig inte bara med omfattande exportsubventioner för det egna jordbruket utan också med höga skyddsmurar för import av livsmedel, framför allt från länder i tredje världen. Det innebär för dessa länder i tredje världen dels att de inte kan bygga upp en långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion med en viss exportandel, för de kommer inte över våra murar, dels att det inhemska jordbruket i många länder i tredje världen slås ut av de industrialiserade ländernas dumpade export. Hur skulle ett fattigt afrikanskt land kunna hålla lika låga subventionerade priser på sin export av majs som t.ex. USA? Det kan det inte!

De fattiga små jordbrukarna i dessa länder kan inte överleva på sitt jordbruk. De tvingas in till storstädernas slum. Jordbrukspolitiken upptar ungefär två tredjedelar av EGs gemensamma budget. För 1990 innebär det motsvarande 200 miljarder svenska kronor. Det kan genomföras med EGs miljöpolitik som kostar ungefär 0,1 % av EGs budget.

Inom ramen för GATT, General Agreement of Tarifs and Trade, den allmänna handelsöverenskommelsen, har under de senaste fyra åren ett mödosamt arbete bedrivits i syfte att minska industriländernas jordbruksstöd till den egna jordbruksproduktionen. Det skulle gagna tredje världens länder. Det skulle ge dem en chans att bygga upp sin produktion för inhemskt bruk och för export.

I förra veckan föll GATT-förhandlingarna samman. Vems var felet? Jag vågar påstå att en mycket stor del av skulden måste läggas på EG, det EG som här i dag har målats upp som ett under av internationalism och frihet. Det som herrarna Bildt och Westerberg m.fl. närmast ser som en synonym till ordet frihandel i själva verket är ett hinder för frihandel. Det är protektionismens högborg.

Jag har med intresse lyssnat på debatten här i dag för att höra EG-vännernas kommentarer till GATT-förhandlingarnas sammanbrott. Men de har tigit. I deras nyansfria EG-idyll finns inte plats för några skönhetsfläckar. Obekväma fakta låtsas man inte om. Detta är bara ett i den långa raden av exempel på hur oseriös EG-debatten i vårt land får vara. Jag har inga illusioner om de andra aktörerna i GATT-förhandlingarna. USAs, som är en av de stora parterna, syfte är naturligtvis inte någon sorts ideell ambition att främja tredje världens livsmedelsproduktion, utan att främja sin egen. Förhandlingarna är i mångt och mycket en strid om vilket block som skall kunna lägga beslag på viktiga exportmarknader. Det är naturligtvis inte heller så att ökad frihandel och minskade subventioner till jordbruket i de rika länderna skulle lösa tredje världens länders problem.

En ny ekonomisk världsordning måste innefatta mycket mer än handel med jordbruksprodukter. Det ekonomiska skuldkriget mot tredje världens länder måste upphöra. Deras tillgång till forskning och teknisk utveckling måste öka. Ansvaret och kostnaderna för världens miljöproblem måste i mycket högre grad bäras av de industrialiserade länderna, som också har orsakat dessa. Här har USA spelat en mycket tillbakahållande roll, för att vara mild i kommentaren.

Men även med den nyanseringen måste det ändå slås fast att den internationella handeln med jordbruksprodukter är mycket viktig för tredje världens länders möjligheter till utveckling och att ansvaret för de havererade GATT-förhandlingarna vilar tungt på EG. Konsekvenserna kan vi ännu inte överblicka. Det kan mycket väl handla om ett omfattande handelskrig.

I det isolerade svenska perspektivet tror jag i och för sig att de förhoppningar som regeringen har ställt till möjligheten att sänka våra matpriser som en effekt av GATT-förhandlingarna har varit överdrivna. Misslyckandet bidrar utan tvivel till att hålla våra matpriser uppe, men för tredje världens länder är konsekvenserna så mycket allvarligare.

I de nu avbrutna förhandlingarna har såvitt jag kan förstå Sverige försökt bidra till att hitta öppningar i de låsta positionerna. Jag kan inte bedöma kvaliteten på de svenska insatserna, och tidningsreferaten har – som vanligt, skulle jag nästan vilja säga – varit mycket ytliga och okunniga. Men utan tvivel har det funnits en ambition från svensk sida att medverka till internationellt sänkta subventioner till jordbruksproduktionen, och de sänkningarna skulle ha gynnat tredje världens länder.

Om utrikeshandelsministern hade varit kvar här nu och om jordbruksministern hade varit här, skulle jag gärna ha velat ställa en fråga till dem, och även Bildt och Westerberg skulle kunna ta sig en funderare på det: Hade det varit möjligt för Sverige att över huvud taget försöka spela den rollen, om vi hade haft en mycket närmare bindning till EG, om Sverige hade varit medlem i EG? Såvitt jag kan begripa är svaret nej, för då hade vi varit tvungna att helt och fullt ut underordna oss EGs bakåtsträvande jordbrukspolitik. Vi hade inte haft rätten att föra ut våra egna linjer i GATT-arbetet.

Det finns ett demokratiskt underskott i EG, brukar man säga, och det är sant. Det finns ett bristande inflytande för de valda församlingarna. I världen finns det ett bristande underskott på rättvisa och solidaritet, och det finns ett bristande underskott på livets grundläggande nödtorft för många många människor i vår värld. Därför behövs det industriländer som är beredda att också i handling stödja strävanden till ökad rättvisa och solidaritet. Därför behövs det ett Sverige utanför EG.

Fru talman! Jag vill med detta yrka bifall till de reservationer som det yrkats bifall till tidigare här av representanter för vänsterpartiet.

Anf. 308 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill meddela att ytterligare åtta talare är anmälda enbart på detta betänkande. Det är utomordentligt angeläget att vi hinner åtminstone detta ärende färdigt före klockan 23. Jag vädjar därför att alla försöker hjälpa till att klara detta.

Anf. 309 LARS NORBERG (mp):

Fru talman! En anslutning till EG är förmodligen den största förändring som har inträffat i Sverige sedan Gustav Vasas tid. Då behärskades Sverige av en utländsk makt, Danmark. Sedan dess har vi varit en nation som rått oss själva. Nu står vi inför en utveckling som pekar mot att vi skall inordnas i en västeuropeisk union. Jag tycker, fru talman, att debatten vid ett sådant tillfälle, när man har ett 400-årigt perspektiv, borde få ta den tid den behöver ta.

I dag bör det vara en glädjedag för svensk storindustri. Våra svenska transnationella företag kan se fram emot en fullständig integrering av sin verksamhet i Västeuropa. Visserligen är det inte mycket som utestänger våra storföretag från EG-marknaden i dag. Tullmurarna är ju redan borta, produkterna är redan anpassade till EG-standard, kapital kan fritt föras till och från Sverige, vilket vi erfor under valutakrisen i okober på ett handgripligt sätt.

Man har anledning att fråga sig varför storföretagen är så angelägna om att Sverige skall bli en fullvärdig medlem av EG. För det är ju i själva verket så att den medlemsansökan som i dag debatteras är i stor utsträckning storindustrins verk. Man har bedrivit en långvarig, stundom tyst, stundom högljudd kampanj för svenskt medlemskap som har penetrerat det svenska etablissemanget på alla fronter och områden. Storföretagen har varit ledande, och man har framgångsrikt lyckats övertyga både småföretagarna och de grå partierna moderater, folkpartiet och socialdemokrater om det välsignelserika i att Sverige blir fullvärdig medlem av den västeuropeiska unionen.

De officiella motiven har varit att Sverige får ett friare marknadstillträde, vilket knappast är sant. Vi har redan fritt marknadstillträde, och sannolikheten för att vi skulle stängas ute i framtiden är liten.

Det finns emellertid ett antal fördelar som inträffar först vid full EG-anslutning och som starkt tilltalar storföretagen. En fri arbetsmarknad leder till arbetskraftsinvandring. Vi vet att EG har en hög arbetslöshet, och invandring av billig arbetskraft leder sannolikt till högre arbetslöshet även i Sverige, lägre löner, svagare fackföreningar, allt mycket behagliga framtidsperspektiv för storföretagen. Arbetsgivaravgifterna kommer rimligen att sjunka om de generella välfärdssystemen privatiseras. På sikt måste rimligen momsen harmoniseras, vilket visserligen betyder föga för industrin, men som kommer att tvinga fram avveckling av de generella välfärdssystemen, vilket gör arbetskraften fogligare och arbetsammare. Att EGs miljölagar är mindre stränga än de svenska torde få företagsledare beklaga. De är nämligen grundligt trötta på miljörörelsens ständiga klagomål både på deras produkter och deras tillverkningsprocesser. Och litet mindre stränga arbetsmiljölagar skadar väl inte heller.

Sedan finns det naturligtvis mera känslomässiga skäl för att hylla EG-anslutningen: företagen är redan starkt internationaliserade och företagsledarna har levt sig in i rollen som internationella affärsmän. Sverige kan vara en bra bas att starta från, och en bra semesterort, renare och mindre överbefolkad än Västeuropa, men Sverige är ändå ganska ointressant när huvuddelen av verksamheten och marknaden ligger utanför landet.

Att Sverige kommer att uppge den nationella självständighet som vi haft sedan Gustav Vasa bekymrar säkerligen inte storföretagen, lika litet som det tycks bekymra de grå partierna i denna kammare. Företagsledare har i allmänhet ringa intresse för historia. Hur är det månne med riksdagsledamöter?

Att demokratin i stora stycken sätts ur spel när alla tunga beslut flyttas från Stockholm till Bryssel bekymrar naturligtvis inte heller storföretagsetablissemanget. Företagsledare har ingen personlig erfarenhet av demokrati, de är ju vana att leva i ett hierarkiskt system där den starke bestämmer. Storföretagens ledare har inte något behov av demokrati, de kan hävda sig under olika regimer. Det är de svaga i samhället, de med små eller inga resurser som behöver demokratin. Företagsledarna har ringa intresse för demokrati; hur är det med riksdagsledamöterna? Efter dagens debatt har jag starka tvivel.

Storindustrin är däremot framstående när det gäller förhandlingssystem. Den praxis som utvecklat sig inom EG med tusentals lobbyister i Bryssel passar den förträffligt. Man skall nämligen inte tro att fri konkurrens på en fri marknad är något ideal för storföretagen annat än i högtidstalen.

Fru talman! Jag bör kanske tillägga att miljöpartiet ser industrins ansvar på ett helt annat sätt. Vi menar att folkens öden skall styras demokratiskt, att nationella beslut av det slag som fattas på sin höjd ett per århundrade, såsom att uppge den nationella självständigheten, skall fattas av hela folket efter en omfattande debatt och genom en beslutande folkomröstning. Vi menar också att den övergripande miljöpolitiken och den ekonomiska politiken bör fastställas på demokratisk väg. Och vi menar att de besluten skall präglas

av långsiktig solidaritet med de svaga: med naturen, med kommande generationer, med u-länderna och med de svaga grupperna i vårt eget land.

Fru talman! Vi kräver folkomröstning om EG. Det är ett demokratiskt minimikrav.

Anf. 310 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Fru talman! Det känns bra att ha kommit in i den här debatten vid en tidpunkt när talarna har börjat diskutera väsentligheter.

Låt också mig för kammaren påpeka att tillståndet i världen inte är gott. Nuvarande utveckling kommer om den fortsätter tio år till att leda till att en tredjedel av nu odlad mark kommer att vara förstörd, en miljon djurarter att vara utdöda, jordens klimat irreversibelt förändrat och till att jordens befolkning ökats med 1 miljard människor, dvs. 20 %. Det är antalet människor som lever nära eller under svältgränsen som kommer att öka mest.

Tillståndet i världen är alltså inte gott. Det tenderar inte heller att bli bättre med nuvarande ekonomiska politik. En fundamental anledning är att ekonomi, som egentligen betyder läran om hushållning, kommit att alltmer bli läran om hur man på effektivaste sätt kan utnyttja resurser och arbetskraft för att ge snabba och tydliga förändringar, förändringar som ger intryck av att vara förbättringar. Utmärkande för processen är kortsiktighet, dvs. motsatt kännemärke än det som utmärker hushållning.

I historisk tid har världsekonomin dominerats av enstaka länder; under de senaste seklerna har det varit Storbritannien och därefter USA som varit så dominerande att deras finanspolitik, deras handelspolitik, ja, t.o.m. deras valuta accepterats på den globala scenen. Detta har inneburit en ekonomisk maktposition för och ett flöde av resurser till det dominerade landet.

Delvis har nu scenen ändrats. Ett antal länder eller block av länder har intagit starka positioner.

Delvis har scenen inte ändrats. Fortfarande är det ett flöde av resurser från fattiga länder till rika länder, ett flöde som tycks öka snarare än minska. Den omfördelningen är inte moraliskt acceptabel, och den innebär också en risk för den globala stabiliteten.

Fru talman! Det är lätt att se problemen i dagens värld, men viktigare än kritik är att analysera hur vi vill att världens ekonomi skall utvecklas under de närmaste decennierna. Jag vill här framlägga några grundprinciper för en utveckling som kan leda till en bättre värld, och sedan vill jag fråga i vad mån Sverige inom resp. utanför EGs ram kan bidra till att främja dessa principer.

Principerna är:

1. Dominansen av multinationella företag måste brytas
2. Handelssamarbete mellan världens länder måste främjas
3. Framtida generationers intressen får inte försummas
4. Miljön måste uppskattas till sitt fulla värde

1. Dominansen av multinationella företag måste brytas.

När det gäller EGs fyra friheter kan man lägga märke till att den frihet som först genomförs, och som praktiskt taget redan har genomförts, är kapitalets frihet. Den fria rörelsen av varor, tjänster och arbetskraft är underordnad kapitalets frihet, som genom valutaavregleringen redan påbörjats och som

kommer att fullbordas i och med den planerade gemensamma valutan. Föga kan i det skedet göras för att stoppa de multinationella företagens utnyttjande av olika länder för att få billig arbetskraft, gynnsamma skatteregler och inbringande marknader. Lokala ekonomiska villkor slås sönder i en sådan konkurrens.

2. Handelssamarbete mellan alla världens länder måste främjas.

EGs vilja att samarbeta med världens olika länder i fråga om handel illustreras med önskvärd tydlighet av de avbrutna GATT-förhandlingarna, där EGs tullskydd och jordbrukssubventioner utgjorde ett avgörande hinder för överenskommelser – svenska medlingsansträngningar till trots.

3. Framtida generationers intressen får inte försummas.

Det ansvar som vi i Sverige börjat visa för att bevara vårt land så att kommande generationer kan ha lika hög livskvalitet som vi motsvaras troligen av liknande ambitioner och ansvar i de flesta andra länder, inom eller utom ekonomiska maktblock. Det motsvaras troligen inte alls av något intresse från resp. maktblocks sida gentemot medlemsländer. Man får förutsätta att EG-blockets lojalitet även i framtiden ligger där den verkar ligga i dag: hos de ekonomiska krafter vars resultat kan mätas i ecu eller andra myntenheter.

4. Miljön måste uppskattas till sitt fulla värde.

I Sverige pågår just nu ett mycket intressant arbete med att söka inkludera naturvärden i mått liknande bruttonationalprodukten. Liknande arbeten försiggår vid UNDP (Förenta nationernas utvecklingsprogram). Det är viktigt att sådana data ligger till grund för ekonomisk politik i såväl global som regional skala. Av den anledningen som av så många andra är det viktigt för Sverige att kunna utöva sin roll i det internationella sammanhanget. Insatser inom EGs ram skulle visserligen också vara av värde, men en friare internationell ställning skulle ge Sverige bättre förutsättning inom detta fundamentala område.

Slutligen vill jag ställa frågan om Sverige bättre kan bidra till en förbättring av världens ekonomi utanför än innanför EG.

Först och främst har vi med traditionella mått mätt en ganska sund ekonomi. 1986, senaste jämförbara statistik, hade vi en bruttonationalprodukt per capita över 13 000 US dollar, jämfört med 9 000 US dollar per capita inom EG-länderna. Vi är alltså 30 % rikare. Detta kommer givetvis att ändra sig. Det är osannolikt att bruttonationalprodukten kommer att plötsligt falla med 30 % – sådant tar tid – men om EG alls har en utjämnande effekt kommer vi att se ett antal år med sjunkande välfärd. Troligen kommer vi då att ha fullt upp att göra med att söka upprätthålla den välfärd vi vant oss vid och att bekämpa den arbetslöshet som kan väntas. Den positiva inställningen till hjälpverksamhet, såväl bilateral som genom internationella organ, kommer att ta en andra plats. Sverige kommer troligen liksom det nuvarande EG-blocket att söka upprätthålla en osolidarisk mur av handelshinder mot länder utanför blocket.

En intressant belysning av hur inriktningen av svensk ekonomi kan komma att styras utifrån ges av det krav som uppkommit i EES-förhandlingarna att Sverige skall bidra till regionalpolitiska åtgärder inom det gemensamma området med upp till 1 miljard kronor. Detta kan mycket väl vara en

riktig investering, men det otäcka är att det inte är vi själva som bestämmer den; det är inte vi som kan avväga den mot egna regionalpolitiska behov, mot internationella satsningar i tredje världen, mot satsningar i Östeuropa.

Fru talman! Jag har alltså fört fram fakta som visar hur Sverige ekonomiskt sett kommer att få en förändrad ställning vid en EG-anslutning och hur vi kommer att vara i en sämre position att ta vårt globala ansvar. Det är min övertygelse att dessa fakta inte är tillräckligt kända bland Sveriges folk – annars hade den nuvarande ganska positiva EG-vinden inte blåst. Min första prioritet är att en folkomröstning i frågan företas, en folkomröstning som skulle föregås av en objektiv informationskampanj.

Anf. 311 PAUL CISZUK (mp):

Fru talman! "Varje land har sin armé – sin egen eller någon annans." Nog minns vi de orden från en annonskampanj häromåret.

Nu skall det tydligen bli "någon annans". Förvarningen kom tidigare i höst när moderatledaren talade om ett försvarssamarbete med Tyskland. Med utrikesutskottets betänkande nr 8 kommer ett entydigt besked från de fyra största partierna. Sverige är berett att överge sin alliansfria politik. Vi skall ansöka om medlemskap i EG med bibehållen neutralitetspolitik.

1988 års försvarskommitté lämnade i januari ett betänkande: "Svensk säkerhetspolitik i en föränderlig värld".

Jag citerar därur: "Neutralitetspolitiken är den främsta garanten för vår fred och vårt oberoende. Sverige kommer därför, som fastslogs senast i samband med 1987 års försvarsbeslut, att orubbligt fullfölja en alliansfri politik syftande till neutralitet i krig."

När jag lämnade kommittén som protest mot bristen på nytänkande kunde jag väl aldrig ana att utrikesutskottet skulle ändra grundbulten i svensk säkerhetspolitik efter elva månader utan att ens höra försvarsutskottet – kommittén har ju gett upp.

Riksdagen föreslås nu uppmana regeringen att söka medlemskap i alliansen EG. Detta är för galet! EG har en klar målsättning att utvecklas till en fullständig ekonomisk och politisk union eller federation.

Jag känner från historien inte till någon sådan där delarna kunnat driva egen utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. I dagens läge när ekonomisk krigföring ökar i betydelse är det helt orimligt att en sådan federation skulle kunna nyskapas. Många EG-ansvariga säger, som vi hört tidigare i dag, också det klart. EG samordnar i dag sin försvarspolitik via sidoorganisationerna Västeuropeiska unionen och NATO.

EG-medlemskap syftande till neutralitet i krig – låter detta trovärdigt?

Nej, grunden för vår försvarspolitik blir helt förändrad. Detta måste påverka vår försvarsplanering.

Jag förstår att vår storindustri ser fördelar i EG och stor hemmamarknad. Men vårt största industriprojekt är JAS 39 Gripen. Passar JAS i EG? Mellan raderna i FMVs senaste rapport läser jag att projektet hotas av tekniskt och ekonomiskt fiasko – SAAB vill att staten skall börja ta större risker. Kan JAS konkurrera inom EG? Det är svårt att tro, men kanske kan det avvecklas med äran i behåll om vi får ett samarbete med Rafale- och EFA-projekten

inom EG. Kanske kunde också EG innebära en chans för vår hotade försvarsindustri i allmänhet.

Kanske kan vi komma lindrigare undan ekonomiskt om vi har en annans armé i landet – kanske kan tyskarna betala eller kanske räcker det med ett franskt kärnvapenparaply.

Men nog är det bra synd att när hela Europa nu öppnar sig så skall vi låsa oss för en västeuropeisk union.

Man kan undra över mycket när man byter säkerhetspolitisk dogm för första gången detta sekel. Flera utskott har yttrat sig med anledning av detta betänkande men inte försvarsutskottet.

Fru talman! Det är hög tid att riksdagens försvarsutskott får grundligt betänka den nya doktrinen: "EG-medlemskap syftande till neutralitet i krig" innan vi går till beslut i detta ärende.

Jag yrkar liksom Per Gahrton återremiss.

Anf. 312 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Fru talman! President Gorbatjov i den östliga europeiska unionen, skulle man kunna säga, har myntat det mysiga begreppet "det europeiska huset". Nu talar man allt oftare om Europas politiska arkitektur. Tillåt därför en arkitekt och ledamot av bostadsutskottet att också ha synpunkter på detta med en svensk EG-anslutning.

Vi lever med i en rasande förändring av Europa. Den s.k. politiska arkitekturen ändras nästan dag för dag, och vi kanske lever för nära händelserna för att riktigt förstå vad som sker. Framför allt är jag övertygad om att de partier som nu vill hasta fram en anslutning till EG inte har hunnit analysera rätt vad man är i färd att göra med gamla Sverige. Lyssna därför på den lilla men goda parlamentariska opposition vi utgör.

Jag uppfattar att man medvetet eller omedvetet håller på med en gigantisk nedmontering av det civila folkstyrets fundament. Det ekonomiska systemets företrädare håller definitivt på att ta över. Då passar inte längre de historiska länderna, gränserna, språkgrupperna och de mångfaldiga kulturyttringarna.

Vi gröna bejakar en gränslös värld där människors möjlighet att fritt röra sig, arbeta och utbilda sig är väsentliga rättigheter. Det får dock inte innebära att vars och ens del i det politiska livet rycks undan, vilket nu uppenbarligen sker på alla plan.

Den politiska arkitekturen, liksom den riktiga arkitekturen, består av struktur och gestalt. Men de politiska strukturerna och gestalterna är alltmer formlösa och svåra att begripa sig på. Övertunga byråkratier, i Bryssel såväl som i Stockholm, svarar för att besluten tas så långt från människorna som möjligt och i så mystifierade former att det i praktiken är omöjligt för den enskilde att hänga med.

Den politiska arkitekturen rivs således på alla plan och inget nytt gott byggs upp.

I förra veckan tog riksdagen beslut om att ytterligare förstärka länsstyrelsernas roll. Man klär förändringen i fagert tal om ökat förtroendemannainflytande; länsstyrelsen kan nämligen utse en rad nämnder med lokalt förtroendevalda från de två, tre största partierna.

Men egentligen förstärker statsmakten sin styrning över historiskt ganska självständiga landskap. Alltmedan människor drömmer om större självständighet för regionen eller landskapet, på Nordkalotten, som vi kunde läsa om häromdagen, i Skåne, som jag representerar en del av såväl som i Estland, Kosovo, Georgien eller på Korsika.

Alldeles i slutet av denna vecka skall vi fatta beslut om folkbokföringen skall dras in från de lokala pastorsexpeditioner där den alltid har skötts, lokalt men med internationell ära och berömmelse. Förändringen är en central databyråkratisk klåfingrighet som väl bara kunnat genomföras genom att hänvisa till den i och för sig olyckliga kopplingen till religion och statskyrka.

Ett tusental arbetstillfällen, nästan alla deltidsjobb för kvinnor i gles- och landsbygd, dras in till skattekontoren i centralorterna, alltmedan 400 centralbyråkrater planerar denna EG-anslutning här i krokarna. Skall man ha kvar jobbet hemma på pastorsexpeditionen på orten, kan man tvingas pendla upp till 20 mil i vardera riktningen eller naturligtvis flytta och glesbygden blir glesare.

Förändringen hotar den grundläggande indelningen av landet i socknar. De lokala gränserna suddas ut ur folks medvetande och historielösheten hotar att sprida sig än mer. Landets minsta byggbitar och därmed arkitektur mister sin betydelse.

I dag och i morgon skall vi hux flux ta ställning till regeringens plötsliga idé om att ansöka om medlemskap i EG. Låt mig sammanfatta. Inom loppet av två veckor skall vi således bestämma oss för att fortsätta stärka centralmaktens grepp över länen och landskapen, centralisera folkbokföringen som den sista borgerliga uppgiften från församlingarna till centralorterna och dessutom inleda en process för att uppge stora delar av vår suveränitet till en för folkflertalet absolut anonym centralmakt på kontinenten någonstans.

Vad vägleder regeringen och majoriteten i all denna dumdristighet? Ja, det kan knappast vara någon omsorg om folkstyret och den enskilda människan, det som klassiskt sett har varit demokratins grundbultar.

Nej, ni kålsupare, ni är i händerna på det internationella kapital som inte längre kan förmera sig inom snäva nationsgränser och som nu med pengamakt kräver en avpolitisering av samhället. Så enkelt är det nog.

För moderaterna har avpolitisering länge varit ett uttalat huvudämne och honnörsord. Hur socialdemokraterna däremot viljelöst drivs med i detta spel är för mig en gåta.

Den politiska arkitekturen, fru talman, med folkstyre och överblick för den enskilde medborgaren är på väg att bryta samman tack vare en tanklös politisk medlöparkader. Ett minimalt anständighetskrav i denna situation är att ändå låta folk få säga sitt i en folkomröstning. Blir resultatet att vi skall gå med i EG och därmed öka konflikten mellan ett välmående Västeuropa och ett miserabelt Östeuropa, då får vi gröna göra så gott vi kan i den situationen. Men jag hoppas att den situationen inte uppstår, och att vi i stället säger ja till hela Europa.

Fru talman! Folkomröstning.

Anf. 313 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Fru talman! Jag skall i den här sena timmen tala litet grand om arbetsmiljön och EG.

Arbetsmiljön är svår nog att överblicka inom vårt eget lilla land. Det finns så många olika arbetsmiljöer, och varje arbetsmiljö påverkas av den yttre miljön. Den påverkas av chefer och kamrater, av hjälpsamhet och mobbning, av snatterier och pausgympa, av barnskrik på nätterna och ergonomiskt riktiga stolar, av ensamhet och buller osv. Alla delar påverkar varandra.

Därför vill jag här först se på hur de svenska kraven på en god arbetsmiljö troligen kommer att påverkas av EG-kraven, men därefter också lägga till några tankar om samspelet mellan den egentliga arbetsmiljön och den inre och yttre miljön.

Till att börja med vill jag betona vikten av att arbetsmiljön alltid måste komma före ambitionerna om full frihandel. Denna fria handel är ju en förutsättning som kommer Sverige till godo oavsett våra krav.

Oenigheten om den sociala delen är stor inom EG. Man har knappast kommit fram till några gemensamma överenskommelser. Visserligen har Sverige fått löfte om att behålla sina regler vad gäller miljö, hälsa och säkerhet, men till detta kommer regler om kontraktsanställningar, deltid m.m. År 1991 kommer troligen förslag om barnarbete, strålning, temperatur, buller m.m. Vilka friheter för våra regler blir då intakta? Det vet ingen i dag.

Lagstiftningens harmonisering som bl.a. går ut på att avskaffa alla gränser för varor får direkta konsekvenser för arbetsmarknad och arbetsmiljö. Våra skyddsföreskrifter ersätts av EGs. Väsentliga säkerhetskrav bestäms i EG-direktiven. Tekniska specifikationer om hur säkerheten skall konstrueras utarbetas i europeisk standard. Giftiga och cancerframkallande produkter måste klassificeras och märkas enhetligt i alla länder. Vi kommer bara att ha rätt att lägga oss över EGs minimikrav i vissa fall.

EGs påverkan på arbetsmiljön förstärks genom den ekonomiska integrationen. Alltför avvikande bestämmelser om arbetsmiljön får ej förekomma om kostnaderna för arbetsmiljön blir högre än i konkurrentländerna. Man riskerar då att slås ut. Detta har tydligen inte svenska myndigheter tagit ställning till, inte ens arbetarskyddsstyrelsen.

Troligen ökar arbetslösheten här hemma fyra gånger om. Detta påverkar naturligtvis arbetsmiljön. Pressen av att ha hotet om uppsägning över sig och lägre spritpriser bäddar för missbruk, mänskliga katastrofer, arbetsproblem och ökade sociala kostnader.

Här är exempel på några mer preciserade problem som borde diskuteras innan beslutet om ett närmande till EG tas. Den största EG-frågan är den om vår okunnighet om följderna, ovilligheten att ställa dem under diskussion och den fullkomliga bristen på allsidig information. Det märktes inte minst under miljöpartiets gatuaktiviteter. Den vanligaste reaktionen då var: Så bra med information, det behövs verkligen.

Att många lösningsmedel som är förbjudna i Sverige åter kommer att kunna användas är ganska väl känt. Därtill kommer rapporten från EG, Task Force, som talar om en försämring av luftkvaliteten med 15 %. Det blir förödande för astmatiker och andra med känsliga luftvägar. Där har vi ett påtagligt exempel på att yttre och inre miljö inte känner av några gränser.

Jag går inte in på de sociala problemen – Anita Stenberg har redan talat om dem – men naturligtvis påverkar de också arbetsmiljön. Lars Norberg

har nämnt en billigare arbetskraft via invandring och fackets troligen försvagade ställning.

Europeisk standard tillåter asbestbetong. Enligt Cassis de Dijon-principen måste en vara som är tillåten i ett land också vara tillåten i alla andra EG-länder.

Sverige har beslutat att avveckla CFC, dvs. freon, i snabbare takt än EG. Vi måste alltså förbjuda import av CFC-haltiga produkter. Går det? Det är ju handelshinder.

På transportområdet får vi ett större problem med trafikmängden på våra vägar och tillhörande utsläpp. I dag kör ungefär 70 miljoner bilar här. Man räknar med att antalet skall ha ökat till 200 miljoner om 20 år. En regel säger att lastbilarna skall kunna ta upp last i vilket land som helst, eftersom många lastbilar annars skulle tvingas köra tomma – och det är dyrt. Men avregleringen har nackdelar. Synen på förarnas kör- och vilotider i EG är olika mot dem i Sverige. I EG talar man enbart om den kortare körtiden medan man i Sverige självklart räknar med hela arbetstiden, alltså även lastning, lossning, service m.m. Om detta säger Transportarbetareförbundet: Skulle enbart körtidsbegreppet accepteras även i Sverige kommer förarnas arbetsmiljö att till stora delar raseras. Det kommer även att medföra att trafiksäkerheten på ett avgörande sätt påverkas negativt. Det kan bli en ny omgång av utflaggning, som tidigare skett inom sjöfarten.

Inom EFTA blir det svårt att få stöd för fortsatta krav på en god arbetsmiljö. EFTA är ju en renodlad handelsorganisation där arbetsmiljö och andra sociala frågor kommer i andra hand. Nordiskt samarbete kan bära bättre frukt. Inom Norden har vi i stort sett samma syn på vad god arbetsmiljö innebär. Att stödja den idé som Danmark är mamma till – om ett europeiskt arbetsmiljöinstitut i Köpenhamn – vore ett steg framåt mot ett gemensamt och därmed ett starkare förhållningssätt i kampen för en god arbetsmiljö.

Aktiva insatser från Sverige vore också att exportera miljövänliga lösningar och produkter samtidigt som vi måste stärka det lokala arbetsmarknadssamarbetet. Det kan vi göra utan att vara medlemmar i EG. Vi måste våga vara självständiga på lokal nivå. Självtillit är ett honnörsord som förs fram allt oftare i tredje-världen-sammanhang. Den grundstenen kommer alla vår gräsrötter på arbetsmiljöområdet också att behöva, antingen vi kommer med i EG eller ej.

Fru talman! Ju mer man arbetar med EG-frågorna desto mer övertygad blir man om att det vore olyckligt att blint gå med – efter det första skedets långa hemlighetsfulla tystnad och det andra skedets korta och oförklariga brådska – utan att några alternativ diskuterats t.ex. ett Europas FN. Många människor utanför det här huset är upprörda över ärendets behandling. De beklagar att de inte fått tillräckligt mångsidigt underlag för att kunna ta ställning. Ge oss det och låt oss folkomrösta, före grundlagsändringen, om ett ja, antingen till EG eller till hela Europa.

Anf. 314 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Jag skall tala om de framtidsmöjligheter som Sverige och svenska företag kan få i ett regionernas Europa med fri handel inom och mellan dessa regioner och med resten av världen och inom naturens ramar.

Det är viktigt att Sverige har en långsiktig planering för sin fortsatta utveckling i en verklighet och en framtid där det är livsviktigt att lösa miljöproblemen och resursproblemen. Svenska diplomater, kulturarbetare, forskare, tekniker och affärsmän har byggt upp förtroendefulla kontakter och relationer i länder över hela världen och särskilt med våra grannländer, med Västeuropa och Nordamerika. Sverige har under lång tid varit känt för en öppen och ganska generös hållning mot andra länder och folk.

Miljöpartiet vill att Sverige skall fortsätta att sträva efter ett ännu öppnare samarbete på lika villkor med alla andra folk och länder som respekterar mänskliga rättigheter. Vi anser att det behövs ett nära samarbete i hela Europa och med resten av världen för att lösa miljö- och resursproblemen. Alla länder måste bygga upp en gemensam miljölagstiftning och en alleuropeisk miljödomstol som hjälper lagstiftare, företag och medborgare att hålla sig inom de nödvändiga ramarna – naturens ramar.

Fru talman! Jag är rådgivare till stora och små företag när det gäller affärsutveckling och har rätt stor erfarenhet av småföretagssamhet och entreprenörskap och av hur underleverantörskap fungerar och vilka problem man har hos svenska underleverantörer. För de företag som kan och vill exportera är det bra att Sverige har ett frihandelsavtal för industrivaror med EG och EFTA-länderna. De kommer att få det lättare om och när EGs inre marknad börjar fungera, med enhetliga normer för varor och enhetliga handelsregler. Det behöver vi inte bli medlemmnar i EG för att få. Sverige bör fortsätta att förhandla fram normer och regler för alla Europas länder.

Svenska småföretag skulle ha större nytta av fortsatt småskalig handel, som oftast och framför allt inriktas på den närmaste omvärlden. De regioner där man bör bygga upp ett starkt samarbete inom regionen och mellan regionen och omvärlden, är geografiska områden där människor och företag har gemensamma intressen: ekologiska, ekonomiska, kulturella, sociala och tekniska intressen.

Sådana regioner kan vara stora och små, kan omfatta flera länder och delar av länder. Sverige är en del av Norden, en region som hittills har kommit längre i sitt samarbete än EG – utan att något land har tvingats av de andra. Norden är en marknad med ca 16 miljoner människor.

Sverige är också en naturlig del av en större region – Östersjöregionen – med kanske 80–100 miljoner människor eller mer, beroende på hur stora delar av dessa kustländer som man räknar in. Kustländerna har ett stort och livsviktigt gemensamt intresse av att rädda Östersjön från total ekologisk katastrof – och då måste man också rena tillflödena. Sverige och vissa svenska landskap är också en del av Nordsjöregionen och Nordkalottregionen.

Bertil Persson påpekade tidigare i debatten här i kväll att Östersjöregionen kommer att bli ett tillväxtområde. Vi är eniga om det, även om vi kan ha olika uppfattningar om vad den tillväxten bör omfatta. Befolkningen runt Östersjön har gemensamt intresse av att utveckla kulturellt samarbete, ett fritt varuutbyte med miljövänliga sjötransporter och ett flöde av tjänster. Tjänster som till en början måste inriktas på att underlätta de gamla öststaternas väg till en bättre miljö och arbetsmiljö, till effektivare utnyttjande och

minskad förbrukning av energi och råvaror och till marknadsekonomi, inte till en stark företagsstyrd planekonomi.

Östersjöregionen gränsar i sin tur till, och bör ha ett gott samarbete med, en östeuropeisk region, med mellaneuropeiska regioner och till Nordsjöregionen och Nordkalottregionen.

Varje region kan utveckla sitt samarbete på egna villkor mellan de landsdelar som ingår i regionen. Det underlättas av en decentralisering av de gamla och nya nationalstaternas makt, inte av en storskalig centralisering till EGs Bryssel. Man kan genom handel med andra regioner i och utanför Europa komplettera varu- och tjänsteutbytet med de ökande transportkostnader som kommer att bli den naturliga följden av att transporterna i fortsättningen måste bära alla sina miljö- och energikostnader.

Små och medelstora svenska företag kommer att få det svårt på EGs jättestora inre marknad. För de allra flesta svenska företag kommer möjligheterna att konkurrera utanför Sverige att vara mycket små, samtidigt som många av dem kommer att konkurreras ut på den svenska hemmamarknaden av stora utländska företag.

Särskilt svårt kommer underleverantörerna att få det och de som nu levererar till kommuner och landsting när de nya upphandlingsreglerna införs om vi går med i EG. Jag är övertygad om att det blir lättare för de allra flesta små och medelstora företag att bygga upp affärsförbindelser på närmarknader och komma överens om villkor som passar alla inblandade, men som inte nödvändigtvis passar in i Brysselbyråkratins alltmer jättelika regelverk.

I ett fritt regionalt samarbete kommer svenska företag också att bli mycket friare att utveckla och sälja miljövänliga och energieffektiva produkter och utrustningar och tekniskt kunnande till alla de länder som får allt större behov av dem. Här har Sverige och Norden en viktig uppgift och en fördel av att ha en relativt miljö- och resursmedveten hemmamarknad och en småskalighet som ökar möjligheterna att anpassa dessa produkter, utrustningar och detta kunnande till andra små länders behov, samtidigt som man har goda kontakter med den storskaliga EG-marknaden, den nordamerikanska marknaden och den japanska.

Sverige kommer alltså, fru talman, att klara sig ungefär som hittills om vi fortsätter nuvarande nära handelssamarbete med EG och EFTA-länderna och gärna fördjupar det, samtidigt som vi genom att stanna utanför EG undviker en rad nackdelar och risker för sämre miljö, hälsa och säkerhet och för ökad arbetslöshet. Vi undviker också sämre möjligheter att fortsätta den svenska välfärds-, arbetsmarknads- och regionalpolitiken, för att nu nämna några av de farhågor och nackdelar som jag talat om här i dag.

Mina partikolleger har i olika anföranden i dag nämnt olika organisationer som vi bedömer vara viktiga och lämpliga verktyg för att få ett öppet alleuropeiskt samarbete. Flera andra talare har frågat om vi i miljöpartiet inte anser att EG också är en viktig sådan organisation. Svaret är: Jo, EG är en av flera mycket viktiga samarbetsorganisationer i Europa, även om vi i miljöpartiet tycker att EG valt odemokratiska samarbetsformer och att EGs utvecklingsmodell och maktambitioner är farliga för miljön och framtida livsbetingelser och för andra folks och länders möjlighet att själva besluta om sin försörjning och trygghet.

Det är naturligtvis mycket viktigt för oss i Sverige att ha mycket goda förbindelser med EG på alla områden. Därför bör vi göra vad vi kan för att förbättra dessa förbindelser. Det är nödvändigt att utveckla samarbetet med EG och andra länder på miljöområdet för att få den gemensamma miljölagstiftning och den alleuropeiska miljödomstol som jag nämnde tidigare. Sverige kommer sannolikt att få bättre möjligheter att påverka EGs handlande och utveckling genom att vara fria från EGs tvingande beslut, bl.a. genom att vi då snabbare kan utveckla och sälja produkter och teknik som är miljövänliga och resurssnåla.

Fru talman! Jag respekterar självfallet att olika människor och intressegrupper har olika uppfattningar om vilken väg Sverige skall välja i Europa och världen, innanför eller utanför EGs murar. Jag hoppas att vi kan enas om minst två saker, att Sverige inte skall isolera sig och att folket i Sverige självt får välja väg i en folkomröstning.

Fru talman! Jag vill ta upp en sak till. Om vi undviker att gå med i EG undviker vi också att bli medlem av Euratom med förpliktelsen att medverka till att skapa de nödvändiga förutsättningarna för utvecklingen av en kraftfull kärnkraftsindustri, som det så vackert heter. Jag anser att det är viktigt att undvika detta.

Anf. 315 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Våren 1988 fattade riksdagen beslut om Sverige och den västeuropeiska integrationen. Det konstaterades då att svenskt medlemskap inte var mål för de diskussioner med EG som då förestod. Visst har förhållandena ändrats i Europa sedan dess. Men det finns fortfarande både tid och skäl till allvarlig eftertanke och noggranna överväganden. De avgörande ställningstagandena återstår att göra vid ett senare tillfälle.

Det finns inom EG en rad grundläggande problem som är olösta. Det rör sig inte om frågor som hör till en normal vidareutveckling av en organisation av EGs typ. Det gäller bl.a. så centrala frågor som medlemsländernas utrikes- och försvarspolitik. Frågan om EG skall bedriva ett försvarspolitiskt samarbete eller inte är en av de frågorna.

I tidskriften Från Riksdag & Departement nr 37 i år finns en intressant intervju med EGs Stockholmsambassadör Ivo Dubois. I den intervjun säger han att EG kommer att få en militär organisation som komplement till sin gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, men det kommer att ta tid. Han säger också att EG kommer att få en militär organisation och att det sociala och ekonomiska kommer att påverkas. Det som förhindrar gemenskapens utveckling måste bort, säger Dubois.

Dubois är, som sagt, EGs ambassadör i Sverige och torde inte kunna ge uttryck för uppfattningar i riksdagens tidskrift om de inte skulle vara förankrade hos uppdragsgivaren. I varje fall borde dessa intervjuuttalanden komma något olägligt för dem som ivrigast talar för snabbast möjliga ansökan till EG.

I en annan fråga som ligger mig varmt och hjärtat, nämligen flykting- och invandrarpolitiken, råder en stor osäkerhet om vitala svenska intressen kan tillgodoses. I utskottets utlåtande sägs på s. 36: "I det mellanstatliga arbete som pågår inom EG-området berörs som nämnts också frågorna om invand-

ringspolitik, asylpolitik och viseringspolitik. Även om dessa frågor sannolikt inte omfattas av ett EES-avtal, så kommer inte Sverige att undgå att påverkas av en eventuell samordning av asyl- och flyktingpolitiken inom EG-området."

Utskottet vill framhålla vikten av att upprätthålla en generös och solidarisk flyktingpolitik både vad gäller prövningen av enskilda asylsökandes ärenden och beträffande överföring till Sverige av flyktingar inom ramen för vår flyktingkvot.

Det är mycket angeläget att hålla fast vid detta, oavsett om Sverige blir medlem eller inte. Men det gäller också att ge uttrycket generös och solidarisk flyktingpolitik, särskilt vid enskilda asylsökandes ärenden, en innebörd som svarar mot den generösa svenska rättsliga traditionen och inte baserar sig på de temporära regler som infördes den 13 december förra året. Risken är stor att Sverige vid EG-medlemskap får ge avkall på sin lagstiftning och rättstillämpning. Även en tidigare talare har gett uttryck för dessa farhågor om alltför stor restriktivitet via EG, där är ett stort antal länder för just en sådan mycket restriktiv politik.

Det är viktigt att Sverige intensifierar sina ansträngningar att inom ramen för Europeiska säkerhetskonferensen medverka till en ny säkerhetsordning för hela Europa. Det är först när en sådan säkerhetsordning kommer till stånd som de verkliga förutsättningarna för EG som alleuropeiskt organ och för Sverige att söka medlemskap föreligger. Det är också då som förutsättningarna föreligger för att svensk neutralitets- och säkerhetspolitik kan bibehållas.

EGs kvarnar mal långsamt. Det faktum att Sverige, enligt vad som framförts i debatten i dag, inte kan vinna medlemskap förrän om cirka fem år i bästa fall är ett uttryck för detta. Om Sverige, vilket uppgetts tidigare, skulle höra till de länder som EG helst vill ha som medlemmar, hur lång tid skall det då ta för andra länder, särskilt i Öst- och Centraleuropa, om de någonsin kan bli medlemmar?

Det kanske är symptomatiskt att de mest ivriga anhängarna av ett svenskt medlemskap i EG inte talar om att alla europeiska stater kan bli medlemmar i EG utan att man i dag i stället eftersträvar samarbete med och utveckling för länderna i Öst- och Centraleuropa.

Problemet är således att EG av allt att döma för lång tid kommer att bli ett exklusivt organ för västeuropeiska stater. Möjligheterna att påverka till förmån för en annan och mera önskvärd utveckling torde vara begränsade. Det behövs en realism i inställningen. Det gäller därför, enligt min mening, att inta en mer eftertänksam och övervägd och avvaktande hållning än den som kommit till uttryck i ett flertal anföranden här i dag.

Anf. 316 STURE ERICSON (s):

Fru talman! Låt mig börja med att säga till Hans Göran Franck att utrikesutskottet har diskuterat EG-ambassadörens uttalande som här citerades. Utskottet har haft andra och, som utskottet bedömer det, mer tillförlitliga källor för de bedömningar som görs i betänkandet. De finns alltså med i bakgrunden till betänkandet.

Det har sagts att beslutet att ge grönt ljus för en svensk medlemsansökan

nu fattas alltför snabbt. För dem som minns den intensiva EEC-debatten i början av 70-talet och för dem som följt de senaste årens allt starkare fokusering på formerna för vårt EG-samarbete, kan dagens beslut inte komma som någon överraskning.

Det som gjort det möjligt för neutrala stater i EFTA att nu ansöka om fullt medlemskap i EG är det senaste årets drastiska förändringar i europeisk politik. Den internationella miljö där vi under 90-talet skall forma svensk utrikespolitik är en helt annan än den vi levt med sedan andra världskriget.

När man så här mot slutet av 1990 skall försöka peka på de säkerhetspolitiska förändringar som förefaller att bli bestående, är de för oss viktigaste följande:

Warszawapakten har i praktiken upplösts. Sovjet drar sig tillbaka inom sina egna gränser och gör drastiska nedskärningar i sina konventionella styrkor. Det kommer att ta mycket lång tid att lösa den djupa ekonomiska krisen i öst. Det mångnationella Sovjetsamväldet hotas av upplösning.

NATO däremot kommer under överskådlig tid att fortsätta att spela en viktig roll, även om USAs direkta engagemang i Europa reduceras.

ESKs toppmöte i Paris har skapat en politisk och institutionell grund för en framtida alleuropeisk fredsordning.

Det enade Tyskland blir Europas ekonomiskt och politiskt starkaste makt.

EGs tyngd och attraktionskraft på övriga europeiska stater ökar på de hittillsvarande supermakternas bekostnad.

Det är detta radikalt förändrade säkerhetspolitiska läge i Europa som gör det möjligt för Sverige och andra neutrala EFTA-länder att nu överväga medlemskap i EG.

När man i framtiden skall beskriva det politiska förlopp som ledde fram till det beslut riksdagen nu skall fatta, tror jag att många kommer att finna att det verkligt avgörande steget togs av den socialdemokratiska partikongressen den 18 september i år.

I kongressens uttalande i Europafrågan sades bl.a. följande:

"En central uppgift nu är att befästa den gemensamma säkerheten. Arbetet inom den europeiska säkerhetskonferensen ESK bör syfta till att få till stånd en alleuropeisk fredsordning. Målet är en ordning, där alla Europas länder är så sammanflätade att ett krig i vår världsdel blir otänkbart. Målet är så väl fungerande institutioner för konfliktlösning, att motsättningar kan lösas, innan de utvecklas till militär konfrontation.

Förändringarna i Europa innebär, att de gamla säkerhetssystemen har blivit föråldrade. Om dessa kan ersättas av ett system för gemensam säkerhet, påverkas också förutsättningarna för den svenska säkerhetspolitiken, sådan den traditionellt har varit utformad. Det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet inom EG kan också få en sådan inriktning, att det inte behöver omfatta en gemensam försvarspolitik. De traditionella hindren för att förena ett svenskt medlemskap i EG och den svenska säkerhetspolitiken kan då falla."

Med detta uttalande var rälsen lagd för den process som leder fram till ansökan om ett svenskt medlemskap i EG.

Det är ingen som tror att den regeringskonferens EG inleder i slutet på den här veckan, och som väntas pågå under våren 1991, kommer att resultera i en gemensam försvarspolitik eller till majoritetsbeslut i centrala säker-

hetspolitiska frågor. Och det är detta som är avgörande. Det är detta som är den hårda kärnan i vår neutralitetspolitik.

Finns det då inte andra neutralitetsproblem i samband med ett EG-medlemskap?

Eftersom vår speciella svenska form av neutralitetspolitik ger oss frihet att i fredstid föra den utrikespolitik och handelspolitik vi finner lämplig binds vi inte av några folkrättsliga hinder.

Artikel 224 i Romfördraget medger extraordinära åtgärder under krig och krigsfara. En neutral stat kan därför i sådana situationer undgå såväl beslut om rent säkerhetspolitiskt motiverade handelsåtgärder som beslut om sanktioner. Likaså kan en stat vidta åtgärder för att uppfylla sina förpliktelser enligt FN-stadgan eller annat folkrättsligt arrangemang för fred och säkerhet – i vårt fall neutralitet i krig.

När man skall försöka bedöma Sveriges möjligheter att hävda sin neutralitet som medlem i EG bör man ta med i bilden att då även andra neutrala stater som Österrike, Schweiz, Irland – och med stor sannolikhet också Finland – är medlemmar. Även eventuellt tillkommande centraleuropeiska medlemmar ur den tidigare Warszawapaktskretsen torde föredra någon form av neutralitet. Det är i det perspektivet naturligt att det västliga försvarssamarbetet sker vid sidan av EG via NATO, Västeuropeiska unionen eller något annat organ.

Det är naturligtvis också i det här sammanhanget omöjligt att med någon säkerhet uttala sig om framtiden. Men vi måste självfallet ändå använda vårt omdöme, så långt det nu räcker. Den helt osannolika utveckling vi bevittnat i Europa under det senaste året borde naturligtvis göra oss extra försiktiga.

Men vi måste samtidigt försöka utnyttja alla de möjligheter för en konstruktiv svensk politik som nu öppnar sig. Om vi verkligen vill vara med och påverka utvecklingen i framtidens Europa, då gör vi det bäst som medlem i EG. Där kan vi tillsammans med våra nordiska grannar, tillsammans med andra neutrala länder eller tillsammans med andra likasinnande skapa oss ett inflytande över vår egen och Europas framtid.

Vi får inte heller glömma, att alltsedan den invandrade generalen Bernadotte på 1830-talet för första gången på klingande franska formulerade Sveriges väpnade neutralitetspolitik har syftet varit att hålla vårt land utanför krig och bidra till fred i vår omvärld. Det är mycket troligt att vi i framtiden bättre fullföljer den politiken inom EG än utanför. Neutraliteten har ju alltid varit ett medel för vår säkerhetspolitik, inte ett mål.

Fru talman! Jag har försökt koncentrera det här inlägget på vad jag upplever som kärnfrågan i samband med en svensk medlemsansökan till EG. Man kan naturligtvis också, vilket har skett här under dagen, värdera medlemskapet ur många andra aspekter – om vi vinner eller förlorar ekonomiskt, hur fördelningspolitiken eller miljöpolitiken påverkas, vad som händer med det unikt svenska i ett stort EG med mer än 350 miljoner européer, osv.

Många och långa samtal med socialdemokrater från många europeiska länder, bl.a. i det i framtiden alltmer betydelsefulla Europaparlamentet, har övertygat mig om att den politiska vänstern i Europa har mycket att vinna på ett ökat samarbete inom EGs ram. Jag skall bara peka på några argument som talar för det.

- EG är nödvändigt för att europeisk industri och annat näringsliv skall kunna hävda sig i konkurrensen med USA och Japan och därmed kunna utveckla välståndet bland de europeiska löntagarna. Utan tillväxt blir fördelningspolitiken kraftlös.
- Internationaliseringen av företagen är en process som fortgår med eller utan EG. Den gör det närmast omöjligt för ett enskilt europeiskt land att i framtiden på egen hand bedriva exempelvis en expansiv ekonomisk politik isolerad från omvärlden.
- EG ger oss en möjlighet att få kontroll över de multinationella koncernerna. Vänstern organiserar sig nu på västeuropeisk nivå och samordnar ståndpunkter och krav.
- Den västeuropeiska integrationen bjuder en möjlighet att i samarbete föra en progressiv ekonomisk politik. Vänstern kan balansera och kontrollera marknadskrafterna genom att skapa en "social dimension" i EGs politik.
- Svensk arbetarrörelse är inte ensam i Europa om att prioritera full sysselsättning, jämställdhet, goda arbetsförhållanden, bättre yttre miljö och arbetsmiljö och ett effektivt skydd för konsumenterna. På de här och många andra områden får vi i långa loppet mer att säga till om när vi samarbetar med våra meningsfränder runt om i Europa.

Anf. 317 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Jag träffade häromdagen Ivo Dubois, EGs ambassadör. Han påpekade då för näringsutskottets ledamöter att det är nödvändigt med en monetär och ekonomisk union för att få EGs inre marknad att fungera. Och en lika nödvändig förutsättning är en viljestark och kraftfull politisk styrning, vilket alltså skulle kräva en politisk union. Det skulle också innefatta en gemensam utrikespolitik. Och som ambassadör Dubois sade, har man sagt A får man säga B. Han ansåg att det var naturligt att det därav även skulle följa ett militärt samarbete.

Det vore spännande att höra vilka källor som den svenska regeringen och det socialdemokratiska partiets ledning bedömer vara mer att lita på än EGs ambassadör Dubois. Och vad skulle han ha för intresse av att föra en annan politik än sina uppdragsgivares? Det kommer han i så fall knappast att få tillfälle att göra länge. Så vi får väl se hur det är med detta.

Fru talman! Vi har många gånger hört att regeringen har gjort andra bedömningar av EGs avsikter än vad man har kunnat läsa om i tidningarna och se i TVs rapportering. EG har hela tiden talat om vilka regler som kommer att gälla vid ett EES-avtal. Den svenska regeringen har försökt låtsas som om så inte var fallet, som om EGs påpekanden inte var riktiga. Och gång efter annan har vi fått se att EG naturligtvis har haft rätt, och den svenska regeringen har fått erkänna att den har haft fel. Nu är vi där igen. Ivo Dubois, EGs ambassadör, har sagt sitt. Nu får vi här i kväll höra att det inte är det som gäller. Det skall bli mycket spännande att se vem som har rätt den här gången.

Jag vill göra en annan reflexion. Vi har här under debatten hört några kvinnor som har haft en annan uppfattning om hur Sverige skall välja väg och vilka konsekvenser det får. Jag tänker på Gunilla André, Birgitta Ham-

braeus, Gudrun Schyman, Annika Åhnberg och naturligtvis en rad av våra miljöpartikvinnor.

Det görs tydligen en spännande skillnad av framtidsbedömningar mellan kvinnor och män. Vi har nyss hört även Hans Göran Franck uttala vissa tvivel. Men det tycks vara som om kvinnorna ser mer till framtiden än vad männen gör.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beträffande beslutet, se nedan!)

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att utrikesutskottets betänkande UU8 fick företas till avgörande i början av arbetsplenum onsdagen den 12 december.

Beslut om fortsatt ärendebehandling den 12 december

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsplenum onsdagen den 12 december.

50 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Konstitutionsutskottets betänkanden
1990/91:KU15 Riksdagens förvaltningskontors verksamhet
1990/91:KU19 Riksdagens förvaltningskontors förslag om anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1990/91
1990/91:KU20 Vissa normgivningsfrågor rörande riksbanken m.m.

Socialförsäkringsutskottets betänkanden
1990/91:SfU6 Studiestödsfrågor
1990/91:SfU7 Ersättningar till sjukvårdshuvudmännen
1990/91:SfU8 Mottagning av flyktingar

Socialutskottets betänkande
1990/91:SoU9 Ändrad ansvarsfördelning inom äldreomsorgen m.m.

Utbildningsutskottets betänkande
1990/91:UbU3 Tilläggsbudget I

Bostadsutskottets betänkanden
1990/91:BoU4 Ny bostadsfinansiering m.m.
1990/91:BoU7 Teckning av aktier i Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB m.m.

51 § Kammaren åtskildes kl. 22.58.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 14 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 4 § anf. 33 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 66,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 27 § anf. 177 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 39 § anf. 245 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 49 § anf. 298 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

OLOF MARCUSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Tisdagen den 11 december

1 § Justering av protokollet 1
2 § Hänvisning av ärende till utskott 1
3 § Förnyad bordläggning 1
4 § Sverige och den västeuropeiska integrationen 1
Utrikesutskottets betänkande UU8
Svar på interpellation 1990/91:67 om Sverige, EG och den sociala tryggheten
Debatt
Margaretha af Ugglas (m)
Hadar Cars (fp)
Pär Granstedt (c)
Bengt Hurtig (v)
Per Gahrton (mp)
Stig Alemyr (s)
Carl Bildt (m)
Bengt Westerberg (fp)
Olof Johansson (c)
Gudrun Schyman (v)
Inger Schörling (mp)
Statsrådet Anita Gradin (s)
Andre vice talmannen (om debattreglerna)
(forts. 49 §)
5 § Övergång till frågestund 80
Andre vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen) 80
6 § Svar på fråga 1990/91:287 om invandrarbarns svenskspråksträning i förskolan 80
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)
Lena Öhrsvik (s)
7 § Svar på fråga 1990/91:255 om rättskemiska laboratoriet i Solna.. 82
Socialminister Ingela Thalén (s)
Gudrun Schyman (v)
8 § Svar på fråga 1990/91:256 om registrering av tandlagningsmaterials biverkningar 84
Socialminister Ingela Thalén (s)
Marianne Andersson i Vårgårda (c)
9 § Svar på fråga 1990/91:273 om datasystemet FAS 90 87
Socialminister Ingela Thalén (s)
Margit Gennser (m)

10 § Svar på fråga 1990/91:281 om donation av organ för transplantation ... 91
Socialminister Ingela Thalén (s)
Margitta Edgren (fp)
11 § Svar på fråga 1990/91:286 om sjuktransporter med helikopter.. 92
Socialminister Ingela Thalèn (s)
Olle Östrand (s)
12 § Svar på fråga 1990/91:272 om patent på liv ... 93
Justitieminister Laila Freivalds (s)
Sven-Olof Petersson (c)
13 § Svar på fråga 1990/91:280 om ekonomiskt stöd till politiskt parti 95
Justitieminister Laila Freivalds (s)
Sten Andersson i Malmö (m)
14 § Svar på fråga 1990/91:275 om uranbrytning i nationalparker ... 96
Miljöminister Birgitta Dahl (s)
Eva Goës (mp)
15 § Svar på fråga 1990/91:290 om säkerheten vid kärnteknisk hantering ... 99
Miljöminister Birgitta Dahl (s)
Eva Goës (mp)
16 § Svar på fråga 1990/91:298 om kadmium ... 101
Miljöminister Birgitta Dahl (s)
Åsa Domeij (mp)
17 § Svar på fråga 1990/91:300 om kvalitetsnormer för vatten och luft 103
Miljöminister Birgitta Dahl (s)
Hans Leghammar (mp)
18 § Svar på fråga 1990/91:274 om statens energiverk ... 106
Industriminister Rune Molin (s)
19 § Svar på fråga 1990/91:299 om beskattningen av fossila bränslen 107
Industriminister Rune Molin (s)
Roy Ottosson (mp)
20 § Svar på fråga 1990/91:278 om grundskoleundervisningen. ... 109
Statsrådet Göran Persson (s)
Ann-Cathrine Haglund (m)
21 § Svar på fråga 1990/91:302 om statens skola för vuxna i Norrköping ... 113
Statsrådet Göran Persson (s)
Karl-Göran Biörsmark (fp)
22 § Svar på fråga 1990/91:289 om Erasmus-stipendiater ... 114
Utbildningsminister Bengt Göransson (s)
Ulf Melin (m)
23 § Svar på fråga 1990/91:244 om Östtimor ... 117
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Eva Goës (mp)
24 § Svar på fråga 1990/91:248 om en militär EG-organisation ... 118
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Per Gahrton (mp)

25 § Svar på fråga 1990/91:252 om politiska rättegångar i Kina 121
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Pär Granstedt (c)
26 § Svar på fråga 1990/91:271 om åtgärder för att få tillåtelse för barn med dubbelt medborgarskap att lämna Irak 124
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Per Gahrton (mp)
27 § Svar på fråga 1990/91:276 om svensk neutralitetspolitik 125
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Lars Werner (v)
Förste vice talmannen (om debattreglerna)
28 § Svar på fråga 1990/91:277 om Sudan 130
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Ylva Annerstedt (fp)
29 § Svar på fråga 1990/91:288 om insynen i kommunala bolag..... 132
Civilminister Bengt K Å Johansson (s)
Margit Gennser (m)
30 § Svar på fråga 1990/91:270 om lagen om allmän investeringsreserv 133
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Lennart Brundander (c)
31 § Svar på fråga 1990/91:282 om identitetsbyte 135
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Margitta Edgren (fp)
32 § Svar på fråga 1990/91:301 om gränstullstationen i Hån 137
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Göthe Knutson (m)
33 § Svar på fråga 1990/91:265 om pilbågsjakt 140
Jordbruksminister Mats Hellström (s)
Gudrun Norberg (fp)
34 § Svar på fråga 1990/91:284 om försöksanstalten Röbäcksdalen .. 142
Jordbruksminister Mats Hellström (s)
Ulla Orring (fp)
35 § Svar på fråga 1990/91:293 om den svenska lodjursstammen.... 144
Jordbruksminister Mats Hellström (s)
Annika Åhnberg (v)
36 § Svar på fråga 1990/91:295 om åtgärder för att stärka konsumenternas intressen..... 145
Statsrådet Margot Wallström (s)
Annika Åhnberg (v)
37 § Svar på fråga 1990/91:245 om kontrollen för körkortstillstånd .. 148
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
Sten Andersson i Malmö (m)
38 § Svar på fråga 1990/91:246 om flygning i obevakat luftrum 149
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
Stina Eliasson (c)
39 § Svar på frågorna 1990/91:257 och 291 om kommunikationerna i Bergslagen 151
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)

Maud Björnemalm (s)
Berit Oscarsson (s)
40 § Svar på fråga 1990/91:263 om bärighetshöjande åtgärder för järnväg 154
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
Roy Ottosson (mp)
41 § Svar på fråga 1990/91:279 om dispens från kravet på taxameter 155
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
Sten Andersson i Malmö (m)
42 § Svar på fråga 1990/91:285 om förebyggande av olyckor i Öresund 158
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
Karin Wegestål (s)
43 § Svar på fråga 1990/91:294 om investeringarna i infrastruktur... 160
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
Maggi Mikaelsson (v)
44 § Svar på fråga 1990/91:219 om kurdiska flyktingar 162
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Berith Eriksson (v)
45 § Svar på fråga 1990/91:224 om homosexuella flyktingar 163
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
46 § Svar på frågorna 1990/91:235 och 236 om de asylsökande bulgarien-turkarna 163
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Anna Horn af Rantzien (mp)
47 § Svar på fråga 1990/91:239 om tillämpningen av utlänningslagstiftningen 165
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Jan-Olof Ragnarsson (v)
48 § Svar på fråga 1990/91:283 om balters möjlighet att få visum till Sverige 167
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Gunnar Hökmark (m)
Ajournering 168
Återupptagna förhandlingar 168
49 § Sverige och den västeuropeiska integrationen (UU8) 169
(forts. från 4 §)
Bertil Persson (m)
Birgitta Hambraeus (c)
Marianne Samuelsson (mp)
Gunilla André (c)
Anita Stenberg (mp)
Ines Uusmann (s)
Annika Åhnberg (v)
Förste vice talmannen
Lars Norberg (mp)
Gösta Lyngå (mp)
Paul Ciszuk (mp)
Kjell Dahlström (mp)

Anna Horn af Rantzien (mp)
Krister Skånberg (mp)
Hans Göran Franck (s)
Sture Ericson (s)
Beslut om uppskjuten votering 203
Beslut om fortsatt ärendebehandling den 12 december 203
50 § Bordläggning 203

gotab 97456, Stockholm 1991